

Rapla maakonna avalike- ja erasteenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tulevikutrendidega kohandamise võimaluste uuring

Lõpparuanne

TARTU ÜLIKOOL
RAKE

TARTU ÜLIKOOL
RAKE

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

**Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise
võrgustiku rahvastikumuutustega ja tulevikutrendidega
kohandamise võimaluste uuring**

Teostaja: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusüringute keskus

Tartu 2022

Uuringu tellis Raplamaa Omavalitsuste Liit (tellija esindaja Tavo Kikas).

Uuring viidi läbi koostöös tellijaga ning Kehtna Vallavalitsusega (esindaja Varri Väli, arendusjuht), Kohila Vallavalitsusega (esindaja Herkki Olo, arendusnõunik), Märjamaa Vallavalitsusega (esindaja Kirsti Mau, arendusspetsialist) ja Rapla Vallavalitsusega (esindaja Heiti Vahtra, arendusjuht).

UURINGU AUTORID:

Veiko Sepp

Allan Allik

Merle Mägi

Ene Tubelt

Jaanus Veemaa

Uku Varblane

Viitamine: Sepp, V.; Allik, A.; Mägi, M.; Tubelt, E; Veemaa, J; Varblane, U. (2022). Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tulevikutrendidega kohandamise võimaluste uuring. TÜ sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus, Tartu. Tellinud: Raplamaa Omavalitsuste Liit

RAKE

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuuringute keskus. Meie missioon on edendada teadmisel põhinevat otsustamist Eesti ühiskonnas. Lisaks RAKE meeskonnale kaasame kõrgeima kvaliteedi tagamiseks oma uuringutesse valdkondlikke eksperte nii Tartu Ülikoolist kui vajadusel ka väljastpoolt. RAKE võrgustikust leiab nii sotsiaalteadlasi kui meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

KONTAKTANDMED:

Lossi 36-303

51003, Tartu

<http://skytte.ut.ee/et/rake>

ISBN 978-9985-4-1376-0 (pdf)

1. SISUKORD

1. SISUKORD	4
JOONISTE LOEND	8
TABELITE LOEND	10
2. UURINGU TULEMUSTE KOKKUVÕTE JA PÕHIJÄRELDUSED	12
3. METOODIKA	25
RAHVASTIKUPROGNOOS	33
<i>Rahvastikuproгноosi lähteülesanne</i>	<i>33</i>
<i>Rahvastikuproгноosi koostamise meetoodika.....</i>	<i>34</i>
Rahvaarvu prognoosimise lähtekohad.....	34
Eeldused: suremus	35
Eeldused: sündimus	36
Eeldused: ränne	38
<i>Prognoosi lähteandmed</i>	<i>38</i>
4. UURINGU TULEMUSED	39
KOV TEENUSED	39
<i>Alusharidus/lasteaiateenus.....</i>	<i>39</i>
Olemasolev olukord	39
Analüüs	42
Kättesaadavus	42
Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035	45
Tõhusus	47
Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega	49
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks.....	51
<i>Üldharidus</i>	<i>53</i>
Olemasolev olukord	53
Analüüs	55
Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga).....	55
Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035	58
Tõhusus	60
Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega	61
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks.....	63
<i>Huvikoolid.....</i>	<i>66</i>
Olemasolev olukord	66
Analüüs	67
Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga).....	67
Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035	67
Tõhusus	68
Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega	68
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks.....	69
<i>Noortekeskused.....</i>	<i>70</i>
Olemasolev olukord	70
Analüüs	71

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)	71
Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035	72
Tõhusus	74
Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega	75
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks	77
Rahva- ja seltsimajad	79
Olemasolev olukord	79
Analüüs	80
Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)	80
Sihtrühma suurus	82
Tõhusus	83
Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega	85
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks	87
Sporditaristu	89
Olemasolev olukord	89
Analüüs	95
Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)	95
Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035	98
Investeeringuvajadused	98
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks	99
Raamatukogud	100
Olemasolev olukord	100
Analüüs	101
Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)	101
Sihtrühma suurus	104
Tõhusus	104
Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega	107
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks	108
Sotsiaalteenused	110
Jäätmejaamad	112
ERATEENUSED	113
Apteegid	113
Toidu- ja esmatarbekaupade kauplused	114
Esmatasandi tervishoid	116
Postiteenus	118
Tanklad	120
Pangateenused	121
RIIGITEENUSED	124
Siseturvalisus	124
Päästeamet	124
Politsei- ja piirivalve amet (PPA)	126
Teenindused	126
Tegevuskohad	127
Regionaalsed teenindusbürood	128
Töötukassa	128
Maksu- ja tolliamet (EMTA)	129
Transpordiamet	130
Sotsiaalkindlustusamet (SKA)	130
Keskkonnaamet	131
Põllumajandus registrite ja informatsiooni amet (PRIA)	131
Põllumajandus- ja toiduamet (PTA)	131
5. TEENUSTE OSUTAMISE UUENDUSLIKUD HEAD PRAKTIKAD	132

LASTEAIAD.....	132
<i>Uuenduslik ruumilahendus: moodullasteaiad</i>	132
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: saatjaga lasteaiatransport</i>	132
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: eralastehoid</i>	133
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: registreeritud lapsehoidja</i>	133
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: lapse kasvatamine kodus</i>	133
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: mänguringid koduskasvatavatele lastele</i>	134
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: perepäevahoid</i>	134
ÜLDHARIDUSKOOLID.....	134
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: e-õpe kodus</i>	134
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: segatud õpimudel</i>	135
<i>Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: õpetajate jms spetsialistide töötamine mitmes koolis.....</i>	135
<i>Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: avatud ruumikasutusega koolid.....</i>	136
NOORTEKESKUSED	136
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: digitaalne noorsootöö</i>	136
<i>Cyberhus.dk</i>	136
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: mobiilne noorsootöö.....</i>	136
<i>Mobiilse noorsootöö sotsiaalne ettevõtte Leedus</i>	137
<i>Noorsootööbuss</i>	137
<i>Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: noortekeskuse ühtne võrgustik</i>	138
KULTUURIASUTUSED.....	138
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: veebis toimuvad harjutustunnid</i>	138
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: otseülekanded kultuurisündmustest</i>	138
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: virtuaalsed muuseumid</i>	139
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: e-raamatute laenus.....</i>	139
<i>Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: tegevusruumide riskasutus.....</i>	139
<i>Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: ajutine ruumikasutus</i>	139
HOOLDEKODUD	139
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: The Village concept</i>	140
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: toetatud elamise keskused</i>	140
<i>Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: intervallhooldusteenus</i>	140
<i>Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: eakate elukogukonnad.....</i>	141
EAKATE PÄEVAKESKUSED	141
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: küla- ja seltsimajade kasutus ka eakate päevakeskuse funktsioonis..</i>	141
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: virtuaalne päevakeskus</i>	141
ESMATASANDI TERVISEKESKUSED	142
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: telemeditsiin</i>	142
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: esmatasandi tervishoiukeskuste filiaalid, pereõe vastuvõtupunktid ..</i>	143
APTEEgid.....	143
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: e-kaubandus.....</i>	143
KAUPLUSED	144
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: e-poed</i>	144
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: kauplusauto.....</i>	144
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: koduteenus</i>	144
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: sotsiaaltransport</i>	145
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: valla pensionäride kaubareisi teenus</i>	145
RIIGIASUTUSED.....	145
<i>Kättesaadavust tagav hea praktika: e-teenused.....</i>	146
<i>Kättesaadavust suurendavad lahendused: kratid</i>	146

PÄÄSTEKOMANDOD.....	146
<i>Teenusvajadust mõjutavad lahendused: ennetustegevus</i>	<i>146</i>
<i>Päästeameti projekt: Kodud tuleohutuks 2021</i>	<i>147</i>
POLITSEIJAOSKONNAD.....	147
<i>Teenusvajadust mõjutavad lahendused: elamute videovalve</i>	<i>147</i>
<i>Teenusvajadust mõjutavad lahendused: naabrivalve</i>	<i>148</i>
<i>Teenusvajadust mõjutavad lahendused: turvaline ruumidisain</i>	<i>148</i>
JÄÄTMEJAAMAD	149
<i>Kättesaadavust suurendavad lahendused: jäätmete äraveoteenus.....</i>	<i>149</i>
<i>Kättesaadavust suurendavad lahendused: kohapealsed ringmajanduslahendused.....</i>	<i>149</i>
<i>Paranduskelder.....</i>	<i>149</i>
POSTITEENUS.....	150
<i>Kättesaadavust suurendavad lahendused: kullerteenused</i>	<i>150</i>

Jooniste loend

Joonis 1. Rapla maakonna keskused asustussüsteemi hierarhia tasemete järgi	24
Joonis 2. Rapla maakonna keskuste hierarhia maakonnaplaneeringus	27
Joonis 3. Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlus.....	29
Joonis 6. Eesti sündimuse vanusekordajad aastatel 2010-2019.....	37
Joonis 7. Prognoos Eesti sündimuse vanusekordajatest aastatele 2019-2035.....	37
Joonis 8. Alushariduse võrgustik Rapla maakonnas ja ümbruses.	40
Joonis 9. Laste arv Rapla maakonna alusharidust pakkuvates asutustes vanusegruppide kaupa 2012-2022	41
Joonis 10. Rapla maakonna alushariduse õpetajate ja ametikohtade summaarne arv.....	42
Joonis 11. Raplamaa alushariduse teenuse asukohtade koostõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskuste tasandil	43
Joonis 12. Alushariduse võrgustiku optimeerimisvajadused	52
Joonis 13. Rapla maakonna ja ümbruse üldhariduskoolid	53
Joonis 14. Õppijate arv Rapla maakonna üldhariduskoolides kooliastmete lõikes 2012-2022	54
Joonis 15. Üldhariduse õpetajate ja nende summaarne ametikohtade arv Rapla maakonnas 2012-2022	54
Joonis 16. Üldhariduse I-II kooliastme asukohtade koostõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskustes	55
Joonis 17. Üldhariduse III-IV kooliastme asukohtade koostõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskustes	56
Joonis 18. Üldhariduse I-II kooliastme võrgustiku optimeerimine.....	64
Joonis 19. Üldhariduse III-IV kooliastme võrgustiku optimeerimine.....	65
Joonis 20. Õppurite arv Rapla maakonna munitsipaal ja eraomandis huvikoolides valdkondade lõikes 2012-2021	66
Joonis 21. Rapla maakonna ja ümbruse huvikoolid	66
Joonis 22. Huvikoolide paiknemine piirkondlike keskuste hierarhia võrgustikus	67
Joonis 23. Rapla maakonna noortekeskused.....	70
Joonis 24. Noortekeskuste teenuse asukohtade koostõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskuste tasandil	71
Joonis 25. Noortekeskuste võrgustiku optimeerimine	78
Joonis 26. Rahvamajade paiknemine Rapla maakonnas.....	79
Joonis 27. Teenuse asukohtade koostõla teenuskeskuste hierarhiaga – lähikeskused	81
Joonis 28. Teenuse asukohtade koostõla teenuskeskuste hierarhiaga - lähikeskused	88
Joonis 29. Rapla maakonna spordiklubide treenerite ja harrastajate hulk 2010-2021	89
Joonis 30. Spordihoonete ja võimlate paiknemine Rapla maakonnas	90
Joonis 31. Rapla maakonna ujulad	91
Joonis 32. Rapla maakonna terviserajad	92
Joonis 33. Rapla maakonna staadionid liigi järgi	93
Joonis 34. Välispordialad lähikeskustes	94

Joonis 35. Spordisaalide ja -võimlate asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga – lähikeskused	95
Joonis 36. Ujulate asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga	97
Joonis 37. Raamatukogude paiknemine Rapla maakonnas.....	100
Joonis 38. Kogu Eesti ja Rapla maakonna raamatukogude lugejate arv 100 elaniku kohta	101
Joonis 39. Raamatukogude paiknemine lähikeskuste võrgustikus	102
Joonis 40. Rapla maakonna üldhooldekodud omandivormi järgi.....	110
Joonis 41. Jäätmejaamade asukohad Rapla maakonnas	112
Joonis 42. Apteekide paiknemine Rapla maakonnas	113
Joonis 43. Teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga – lähikeskused	114
Joonis 44. Esmatasandi tervishoiu asutused Rapla maakonnas.....	116
Joonis 45. Postiasutuste paiknemine Rapla maakonnas	118
Joonis 46. Rapla maakonna tanklad kütuse liigi järgi.....	120
Joonis 47. Sularaha automaatide paiknemine Rapla maakonnas.....	121
Joonis 48. Pankade teeninduspunktid Rapla maakonnas.....	122
Joonis 49. Rapla maakonna riiklike ja vabatahtlike päästekomandode ajatsoonid	126
Joonis 50. Registreeritud töötute määr 2019-2022 Rapla maakonnas	129

Tabelite loend

Tabel 1. Asukohastatud teenuste jagunemine teenusasutusteks ja/või teenusobjektideks	25
Tabel 2. Soome ja Eesti oodatav eluiga	35
Tabel 3. Soome vastavad suremuskordajad	36
Tabel 4. Prognoosi tegemisel kasutatud andmed	38
Tabel 5. Rapla maakonna alushariduse põhinäitajad	41
Tabel 6. Raplamaa alushariduse teenuse osutamise ruumikvaliteet netopinna alusel (m ²) omavalitsuste lõikes	45
Tabel 7. Rahvastikuprognoosi põhistsenaariumi tulemused: maakondlik teenuspiirkond	46
Tabel 8. Kriitiline teenusvajadus lähikeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega	47
Tabel 9. Teenuse osutamise kulutõhusus lasteaialapse kohta	48
Tabel 10. Rapla maakonna lasteasutustes kulutõhusus lapseaialapse kohta	48
Tabel 11. Prognoositav lasteaialaste arvukus Rapla maakonna lasteaedade kaupa	49
Tabel 12. Rapla maakonna lasteasutuste investeeringute tõhusus	50
Tabel 13. Investeeringute asukohastatus lähikeskustes	51
Tabel 14. Investeeringute vajadus ja piisavus lasteaiahoonete renoveerimiseks	51
Tabel 15. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m ² järgi	58
Tabel 16. Kriitiline teenusvajadus lähikeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega esimeses ja teises kooliastmes	59
Tabel 17. Kriitiline teenusvajadus piirkonnakeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega kolmandas kooliastmes	60
Tabel 18. Kriitiline teenusvajadus piirkonnakeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega neljandas kooliastmes	60
Tabel 19. Teenuse osutamise kulutõhusus õpilase kohta valdade lõikes	61
Tabel 20. Tegevuskulude tõhusus õpilase kohta koolide lõikes	61
Tabel 21. Koolihoonete investeeringute tõhusus	62
Tabel 22. Investeeringute piisavus üldhariduse valdkonnas	63
Tabel 23. Teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga	68
Tabel 24. Huvikoolide tegevustõhusus	68
Tabel 25. Huvikoolide investeeringutõhusus	69
Tabel 26. Lähima noortekeskuse keskmine kaugus noore elukohast 2016 ja 2021	70
Tabel 27. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m ² järgi	72
Tabel 28. Noortekeskuste külastuste suhtarvud sihtrühma liikme kohta aastal 2020 Rapla maakonnas	73
Tabel 29. Noortekeskuste sihtrühmade muutus aastani 2035 lähikeskuste lõikes	74
Tabel 30. Teenuse osutamise kulutõhusus külastuskorra kohta valdade lõikes	75
Tabel 31. Teenuse osutamise kulutõhusus külastuskorra kohta noortekeskuste kaupa	75
Tabel 32. Noortekeskuste investeeringute piisavus	76
Tabel 33. Investeeringute asukohastatus kohalikes keskustes	76
Tabel 34. Investeeringute tõhusus külastuskorra kohta	77

Tabel 35. Rapla maakonna harrastuskollektiivid 2017-2021 tegevusvaldkonde lõikes	80
Tabel 36. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m ² järgi.....	82
Tabel 37. Kriitiline teenusvajadus lähikeskuste teenuspiirkondades	83
Tabel 38. Teenuse osutamise kulutõhusus kollektiivi liikme kohta valdade lõikes.....	84
Tabel 39. Teenuse osutamise kulutõhusus üritusel osaleja kohta valdade lõikes.....	84
Tabel 40. Rahvamajade tegevuskulude tõhusus	85
Tabel 41. Rahvamajade investeeringute piisavus.....	86
Tabel 42. Rahvamajade investeeringute asukohastatus kohalikes keskustes.....	86
Tabel 43. Rahvamajade investeeringute tõhusus.....	87
Tabel 44. Spordisaalide ja võimlate teenuse osutamise ruumikvaliteet	96
Tabel 45. Spordisaalide ja võimlate sihtrühma muutus aastaks 2035	98
Tabel 46. Spordisaalide ja võimlate investeeringute vajadus.....	99
Tabel 47. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m ² järgi	104
Tabel 48. Raamatukogude lugejate ja külastuste suhtarv piirkonniti	104
Tabel 49. Rapla maakonna raamatukogude tegevuskulude tõhusused lugeja kohta asukohastatuse järgi.....	105
Tabel 50. Rapla maakonna tegevuskulude tõhusused lugeja kohta raamatukogude lõikes.....	106
Tabel 51. Rapla maakonna ruumitõhususe näitajad asukohastatuse järgi	107
Tabel 52. Rapla maakonna raamatukogude ruumitõhususe näitajad piirkonniti.....	107
Tabel 53. Raamatukogude investeeringute piisavus	108
Tabel 54. Raamatukogude investeeringute asukohastatus kohalikes keskustes.....	108
Tabel 55. Lähikeskuste teenus-piirkonna elanike arv.....	115
Tabel 56. Esmatasandi tervishoiu teenuste mahu prognoos ja kriitilised asukohad.....	117
Tabel 57. Rapla maakonna pääste valdkonna statistika põhinäitajad 2017-2021	124
Tabel 58. Rapla maakonna riiklike päästekomandode koosseisud ja võimekused	125
Tabel 60. Rapla maakonna vabatahtlike päästekomandode koosseisud	125
Tabel 61. Rapla maakonna kuritegude statistika 2018-2021	128

2. UURINGU TULEMUSTE KOKKUVÕTE JA PÕHIJÄRELDUSED

„Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tulevikutrendidega kohandamise võimaluste uuring“ viidi läbi Raplamaa Omavalitsuste Liidu tellimusel ajavahemikus veebruar 2021 - mai 2022. Uuringule seati eesmärk luua teadmuspõhine aluse kohalikele omavalitsustele ja teistele teenuse osutajatele langetada põhjendatud otsuseid avalike- ja erateenuste ruumilise paigutuse, vastava võrgu tõhusama ülesehituse ning pakkumise nutikamate viiside rakendamise osas. Eesmärgipäraselt panustab uuring Raplamaa kohalike omavalitsuste ja maakondlike koostööorganisatsioonide haldus- ja arendusvõimekuse kasvu, kujundades selgema arusaama teenuste valdkonna tulevikuarengutest ja selle temaatika konkreetsematest käsitlemisvõimalustest maakonna arengustrateegias ja selle tegevuskavas.

Uuringu metoodiliseks lähtekohaks on 2015. aastal Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringute Keskuse poolt koostatud teenuste ruumilise paiknemise analüüsi ja asukohtade määratlemise metoodika („Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes“). Metoodika alusel liigituvad maakonna asulad 4 tüüpi teenuskeskusteks – lähikeskused, kohalikud keskused, piirkondlikud keskused ning maakonnakeskus. Igal teenuskeskuse tasandil tuleb metoodika alusel tagada kindel teenuste valik. Teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse analüüsi metoodikast lähtudes on teenuste asukohtade hindamisel kaks keskset tegurit – teenuste koht teenuse tarbijate igapäevaelus ning teenuste kvaliteetse osutamise majanduslik tasuvus konkreetses tegevuskohas.

Seejuures on oluline rõhutada, et analüüsi tulemused ei ole ainsaks argumendiks teenusvõrgustikke optimeerivate kaalutlusotsuste tegemisel. Juhul kui vallal on piisav võimekus olemas ning teenuste kvaliteet mujal selle tõttu ei halvene, võib teenuseid osutada rohkemates tegevuskohades kui teenuskeskuste võrgustiku loogika seda nõuab. Lisaks on oluline arvestada kohalike kogukondade soove ja vajadusi kohaliku kogukonna elujõu säilitamisel, sidudes võrgustikke täiendavate lahenduste elluviimise väiksemates asulates suurema vastutuse andmisega kogukonnaseltsidele teenuste osutamisel ja isemajandamisel. Vabatahtlike teenuste teenuskohtade tõhususe suurendamiseks on parim arenduspoliitika selline, millega parandatakse pakutavate teenuste kvaliteeti ja mitmekesisust ning rakendatakse erinevaid turunduslikke ja kogukondlikke meetmeid tegevuskohtade kasutusaktiivsuse suurendamiseks.

Teenusvõrgustike optimeerimisvajaduse oluline tegur on teenuste osutamise taristu (ruumid, hooned, tehniline taristu) üldine seisund, seisundiga seotud investeerimisvajaduse maht (lisaks olemasolevate halvemas seisus hoonete remondi- ja rekonstrueerimisvajadusele lisandub siin ka uute hoonete või juurdeehituste maksumus) võrdluses eeldatava investeerimisvõimekusega järgneval perioodil.

Uuringu raames läbi viidud hoonete seisundi kaardistuse tulemused näitavad, et KOV asukohastatud põhiteenuste (haridus, kultuur, sport) taristust 3% ehk 4,2 tuhat m² on halvas seisus ehk siis teenuse kvaliteedi tagamiseks oleks vajalik koheselt tegevustingimusi parandada. Arvestades ruumide rekonstrueerimise m² maksumuseks konservatiivselt 1500 eurot m² eest, tähendab see maakonna kohta summaarselt u 6 miljonit eurot „kiireid investeeringuid“, mis on samas suurusjärgus perioodil 2011-2020 iga-aastaselt tehtud investeeringumahtudega samade teenuste tegevustingimustesse (4,3 miljonit aastas) ning samuti 2021-2025 eelarvestrateegiates kavandatud mahtudega (4,0 miljonit aastas). Kui võtame arvesse ka käesoleva perioodi ehitushindade järsku kasvu, siis saamegi järeldada, et kohene investeerimisvajadus maakonnas on kaetav u. 1 aasta investeerimisvahenditega. Kuivõrd sisuliselt teevad investeeringuid mitte „maakond“, vaid konkreetsed kohalikud omavalitsused, siis on olulisem asjaolu, et absoluutne enamus halvaks hinnatud tegevustingimustest asub Rapla vallas ning Rapla vald on seni nendesamade teenuste hoonetesse investeeringud 1,5 miljonit aastas ja lähiperioodil kavandanud investeerida 1,6 miljonit eurot aastas. Seega kuluks senise investeerimistempo jätkumisel Rapla vallas halvas seisus tegevusruumide rekonstrueerimiseks vähemalt 4 aastat.

Suurusjärgu võrra suuremad investeerimisvajadused seonduvad tegevustingimustega, mida hinnati „rahuldavaks“ ja mille puhul eeldati, et oluline parendamisvajadus tekib keskpikas vaates, 4-8 aasta jooksul. Selliseid ruume on maakonnas 45 tuhat m² ehk 31%. Käsitledes halvas ja rahuldavas seisus ruumide pindala koondatuna on rekonstrueerimisvajadusega ruume maakonnas 50 tuhat m². Jäädes jällegi ruumide rekonstrueerimise maksumuse konservatiivse hinnangu juurde (1500 eurot m²) on summaarne lähima 8 aasta investeerimisvajadus 75 miljonit eurot, mis on heas kooskõlas ka valdade eelarvestrateegiates üksikute teenuskohtade kaupa kavandatud (16 miljonit eurot) ning sellele lisaks täiendava vajadusena hinnatud investeeringute mahu (67 miljonit eurot) summaga. Küllap on üheks põhjuseks ka sarnaste konservatiivsete eelduste rakendamine üksikute objektide investeeringumaksumuse hindamisel. Valdade kaupa olukorda hinnates ilmneb, et Kohila, Märjamaa ja Rapla valdadel jääb olulise investeerimisvajadusega ruumide pindala 14-17 tuhande m² vahele, samas kui Kehtna vallas on selliseid ruume u 5 tuhat m².

Arvestades valdade investeerimisvõimekust analüüsi hõlmatud teenuste tegevustingimustesse eelnevatel perioodidel – Kehtna vallas u 600 tuhat eurot aastas, Kohila vallas 800 tuhat, Märjamaa vallas 1 miljon ning Rapla vallas 1,6 miljonit eurot – saame järeldada, et senise investeerimisvõimekuse ja –poliitika (st säilib osakaal, mis analüüsitud teenuste tegevustingimuste parandamisesse eelarvest suunatakse) jätkumisel suudetakse see nõ keskpikk investeerimisvajadus, mis seondub ruumide „rahuldava“ hetkeseisundiga, katta oluliselt pikema perioodi jooksul kui seda on eelduslikult arvestatud 8 aastat. Maakonna valdades keskmiselt kuluks selleks vähemalt 19 aastat. Seega on teenuste võrgustike (tegevuskohtade, ruumiprogrammide) optimeerimise üldine vajadus maakonnas olemas, seda tulenevalt ülesandest tagada teenuskvaliteedi nimel vähemalt head tegevustingimused igas teenuse osutamise tegevuskohas. Alternatiiviks on teenuste osutamine ruumides ja tingimustes, mis võivad pärssida teenuste kvaliteetset osutamist.

Valdade võrdluses on suurim investeerimisvajak (ja võimalusel ka optimeerimisvajadus) Kohila vallas, kus halvas või rahuldavas seisundis ruumide arvestuslik investeerimisvajadus on 20 miljonit eurot ning tegevuskohtade kaupa summeeritud investeerimisvajadus (sh ka juurdeehitused ja täiesti uued ruumid nt kultuurimaja tarvis) ulatub 30 miljoni euroni. Kuivõrd valla senine aastane

investeeringismaht analüüsitud valdkondadesse on olnud u 800 tuhat eurot, siis läheb senise teenuste võrgustiku säilimisel ja laiendamisel 26-38 aastat selle investeeringuvajaduse katmiseks. Samaaegselt aga amortiseeruvad ka remondi- või rekonstrueerimisvajaduse tasemele praegu heas seisundis olevad ruumid.

Rapla valla arvestuslik investeeringuvajadus halvas või rahuldavas seisundis ruumidesse on 25 miljonit eurot ning eelarvestrateegias kavandatud ja täiendavalt vajalike investeeringute summa on kokku 32 miljonit eurot. Investeeringuvajaduse rahuldamiseks kuluks vastavalt vähemalt 16 või 20 aastat. Märjamaa valla puhul jääb üksikute teenuskohtade investeeringuvajaduse summa (13 miljonit eurot) alla investeeringuvajaduse hinnangule, mis arvestab halva ja rahuldava seisundiga ruumide pindala (21 miljonit eurot). Sellest võib välja lugeda suuremat valmisolekut või rahulolu jätkata teenuste osutamist ka rahuldavas seisundis ruumides. Investeeringuvajaduse rahuldamiseks kuluks vastavalt vähemalt 13 või 21 aastat. Kõige väiksem on investeeringuvajak Kehtna vallal, kus ruumide seisundi alusel arvestatuna tuleks investeerida 7,5 miljonit eurot ning objektipõhiste investeeringuvajaduste summeerimisel 10,5 miljonit eurot. Seniste investeeringumahtude säilimisel võiks see jõukohane olla 13-17 aasta jooksul.

Uuringu põhitulemusteks on konkreetsete **avalike ja erateenuste võrgustike hindamine ning vajadusel hindamise tulemustele tuginevate ettepanekute tegemine** teenusvõrgustike muutmiseks.

Lasteaiateenus on igapäevane suure ajalise kestvusega teenus, mis ei ole otseselt küll vältimatu (õiguslik kohustus lapse „andmisest“ lasteaeda puudub), kuid riiklike poliitikate poolt eesmärgistatud kui valdavat osa sihtrühmast hõlmav teenus. Strateegia Euroopa 2020 eesmärgiks oli, et 2020. aastaks peaks lasteaia käima 95% kõikidest sihtrühma (nelja-aastased kuni koolimineku eas lapsed) kuulujatest. Sellest tulenevalt peaksid lasteaia asumad kõikil teenuskeskuste tasemetel (maakonnakeskusest lähikeskusteni). Maakonna lasteaia teenuste võrgustik tagab teenuste kättesaadavuse kooskõlas teenuskeskuste mudeli nõuetega. Lähikeskustest puudub lasteaed Hageris, kuid selle rolli täidab Hageri lähikeskuse teenuspiirkonnas asuv Sutlema lasteaed, mis asub alevikukeskusest 1,7 km kaugusel. Distsants kahe asula vahel ei ole suur, kuid sellest hoolimata tasub Hageri koolimaja-rahvamaja rekonstrueerimisel veekord kaaluda ka lasteaia rühma ületoomist Hagerisse. Sellisel juhul on mõistlik kas loobuda Sutlema lasteaia hoonest või anda sellele teine funktsioon. Lasteaeda pole ka Raikkülas. Teenust osutatakse lähedastes Lipa ja Purku külates, kus on avatud Kabala Lasteaia rühmad. Teenuskeskuste võrgustiku seisukohast ülemäärased on tegevuskohad (rühmad) Lauknas, Inglise, Kastil ja Orgitas.

Arvestades lasteaia rühmade hetketäituvust ning sihtrühma suuruse prognoosi vastava lähikeskuse teenuspiirkonnas aastani 2035 on kriitiliselt ebapiisav teenusvajadus Purku, Laukna, Inglise ja Lelle tegevuskohtade säilitamiseks. Purku tegevuskoha tulevik tuleks pikemas perspektiivis lahendada ühiselt Lipa tegevuskohaga – soovitatav on investeeringute kavandamisel kaaluda uue lasteaia algkooli rajamist Raikkülla, sellisena et see teenindaks üheaegselt nii Raikküla, Lipa kui ka Purku asulaid. Laukna ja Inglise tegevuskohtade sulgemisel lisandub vallale ülesanne tagada saatjaga transport valla lähimasse lasteaeda (vastavalt Sipa ja Valtu) ja/või luua soodsad tingimused erasektorile lapsehoiuteenuse pakkumiseks selle erinevates vormides – lisaks seaduse alusel osutatavale lapsehoiuteenusele ka lapse kodust kasvatamist toetavate teenustena (mänguringid,

perepäevahoid jms). See viimane soovitus puudutab lisaks ülal nimetatud asulaid ka laiemalt hõreasustusega piirkondi, kus laste igapäevane lasteaeda või –hoidu viimine on pere/majapidamise vaatepunktist majanduslikult ebamõistlik. Hoolimata Lelle lasteaiarühma kesisest täituvusest hetkel ning rahvastikuprognosist, mis sihtrühma kasvu ei luba, soovitame selle teistest keskustest kaugema asula ja piirkonna elujõu säilitamiseks lasteaiarühma hoidmist ka probleemse nõudluse ja tõhususe tasemel. Pigem tuleks arendustegevuses keskenduda hea transpordiühendusega Lelle lähikeskuse elukoha-atraktiivsuse tõstmisega. Kasti ja Orgita lasteaiarühmad on teenusvõrgustikus asukoha mõttes ülemäärased ent rühmade täituvus ja rahvastikuprognos näitab, et piirkondlik teenusvajadus on tegevuskoha säilitamiseks on piisav ning sulgemisvajadus puudub.

Igapäevase kasutusega **üldharidusteenuse** puhul eristab teenuskeskuste mudel kolme tasandi teenuskeskusi lähtudes teenuse kohustuslikkusest ning teenuspiirkondade laste arvu piisavusest klasside komplekteerimiseks – gümnaasiumiastme hariduse andmise asukohtadena on määratud maakonnakeskused (riigigümnaasium) ning piirkonnakeskused (täistsükli nõ maagümnaasiumid), põhihariduse kõigi kolme kooliastme andmise asukohtadena kohalikke keskusi ning põhikooli I-II kooliastme asukohtadena lähikeskusi.

Maakonna üldharidusteenuse võrgustik vastab gümnaasiumiastme osas mudeli nõuetele. Kriitilisim on teenusvajadus Märjamaa piirkonnas, kus hetkeseisus on võimalik komplekteerida üks keskmise suurusega klassikomplekt iga kooliaasta kohta ning rahvastikuprognosi põhjal teenuse sihtrühm ja teenusvajadus vähesel määral pigem kahaneb. Piirkonnakeskuste elujõu säilitamiseks ja kogu maakondliku teenuskeskuste võrgustiku jätkusuutlikkuse tagamiseks on maagümnaasiumite säilitamine piirkonnakeskustes siiski hädavajalik – gümnaasiumiastme ja sellega ka gümnaasiumiealiste noorte kaotamisele võib dominoefektina järgneda ka teiste oluliste teenuste sihtrühma katalüseeritud vähenemine.

Maakonna põhikoolide võrgustik on III kooliastme osas tihedam kui teenuste mudel seda nõuab. Normatiivse võrgustiku suhtes ülemäärased on Eidaperes, Kabalas, Valgus, Hagudis ja Kaereperes asuvate põhikoolide III kooliastmed ning ühe põhikooli III kooliaste Vigala piirkonnas. Neist kolmes esimeses põhikoolis jääb III kooliastme õpilaste arv alla ka hiljuti riikliku suunisena esile kerkinud kriteeriumi, et III kooliastmes võiks olla vähemalt 30 õpilast. Arvestades, et rahvastikuprognos ei näe ette III kooliastme ealiste laste kasvu (aastaks 2035 tuleb arvestada pigem kuni 25% vähenemisega), siis tuleb tõsiselt kaaluda III kooliastme säilitamise otstarbekust esmajoones Eidapere, Kabala ja Valgu koolides. Teenuskeskuste loogikast lähtuvalt III kooliastme vajadus neis asulates otseselt puudub, kuid oluline on otsusele eelnevalt hinnata III kooliastme võimaliku likvideerimise mõju madalamatele kooliastmete elujõulisusele – kuivõrd see mõjutab õpilaste arvu seal, arvestades lastevanemate eelistust hoida last püsivalt ühes koolis, ning kuidas see mõjutab kooli tegevuskulude tõhusust. Eraldi otsustuse koht on III kooliastme - ja tegelikult arvestades laste üldiselt vähest arvu põhikooli kõigi kooliastmete - asukoht Vigala piirkonnas. Hetkeseisus on suurema täituvusega Vana-Vigalas asuv põhikool (seda osaliselt ka õpilaskodu kasutavate kaugemate piirkondade erivajadusega laste arvelt), samas kui Kivi-Vigalas on olemas heas seisus, kuid äärmiselt ebatõhusalt kasutatav terviklik koolikompleks.

Esimese ja teise kooliastme osas esineb ebapiisav teenusvajadus Eidapere, Kivi-Vigala ja Varbola lähipiirkondades ning nende koolide ülalpidamine pikas perspektiivis pole jätkusuutlik, kuna

tegevuskulude tõhusus on nimetatud koolides väga madal ja laste arv neis koolides täna ja ka tulevikus on liiga väike. Asendi tõttu teenuskeskuste võrgustikus (suhteline kaugus lähimast sama tasandi keskusest) ei ole Varboles ja Eidapere I-II kooliastme sulgemine siiski esmane valik – pigem tuleb teha lähimatel aastatel jõupingutusi asulate ja koolide elujõu tugevdamiseks, sh kohaliku kogukonda kaasates. Vigala piirkonnas on mõistlik kahe olemasoleva põhikooli asemel moodustada üks 9-klassiline põhikool, mille asukohaotsuse protsessis on tähtis koht kogukonnal, kuid arvestada tuleb ka õppehoonete seisundit. Vana-Vigala koolihoone vajab oluliselt suuremaid investeeringuid. Sel juhul tuleb tagada ajastatud koolitransport ning aastaringelt kasutatav kergliiklustee kahe asula vahel.

Teenuskeskuste võrgustiku üldloogika põhjal peaks põhikooli I-II kooliaste (või siis vähemalt 4. klassiline algkool) paiknema kõigis lähikeskustes. Raplamaa lähikeskustes, kus need puuduvad, on kohalik teenusvajadus piisav tugeva algkooli (keskmiselt vähemalt 10 õpilast klassis) olemas üksnes Aespas ja Prillimäel. Aespa kooli vajadus sõltub olulisel määral ka arengutest Saku vallas - kuivõrd suudab piirkonna teenusvajadust katta Kurtna kool. Igal juhul on Kohila vallal koolivõrgu arendamisel vaja arvestada Aespa märkimisväärse teenusvajadusega ning perede igapäevaelu ja elukeskkonnaga rahulolu seisukohast oleks parim lahendus algkooli rajamine Aespasse. Arvestades Prillimäe keskasula lähedust Kohilale ning olemasolevast võrgustikust tulenevalt kujunenud laste harjumust käia Kohilas koolis, Prillimäe piirkonnas otsene algkooli vajadus puudub. Küsimus võiks arutluse alla tulla kui Prillimäele kavandada täiesti uus multifunktsionaalne haridus- ja kultuurikeskus, mis hõlmaks endasse lisaks lasteaiale ka kooli, noortekeskuse või -toa, seltsimaja ja raamatukogu ruumid. Teistes lähikeskustes – Sipal, Järlepas, Kodilas, Lelles, Purkus ja Raikkülas – algkooli loomiseks teenusvajadusest tulenevad eeldused puuduvad. Sarnaselt Prillimäega võiks algkooli rajamise võimalus Raikkülas lauale kerkida ühendatuna uue multifunktsionaalse haridus- ja kultuurikeskuse ehitamisega, kuhu koondataks Lipa ja Purku lasteaiarühmad, raamatukogu ja seltsimaja funktsioonid.

Maakonna tasakaalustatud arengu huvides on mõlema **kutsekooli** jätkamine oma tegevuskohtades. Kutsekooli olemasolu on oluline ka riiklike hariduseesmärkide saavutamiseks, et rohkem noori valiks põhikoolijärgselt haridustee jätkamisel kutseõppe kasuks. Maakonnas võib täheldada kutsekooli asukoha mõju põhikoolijärgsetele haridusvalikutele – võrrelduna teiste valdade noortega eelistab üldharidust oluliselt suurem osakaal Kohila valla noorest, mille läheduses kutsekool puudub, gümnaasiumiharidust.

Huviharidus on vabatahtlik, sageda kasutusega olulise kestvusega teenus, mille sihtrühm moodustab vastavast vanusrühmast suhteliselt väikese osa. Seega on teenuse kvaliteetne ja tõhus osutamine üldjuhul võimalik üksnes vähemalt piirkondliku teenuskeskuse teenuspiirkonnas. Raplamaa huvikoolide võrgustik on piisav teenusvajaduse rahuldamiseks ning osaliselt ka ülemäärane. Huvikoolid paiknevad lisaks maakonna- ja piirkonnakeskustele ka enamuses kohalikes keskustes – Kehtnas, Järvakandis, Juurus ja Kaius. Õpilaste arv näitab, et iseseisvalt jätkusuutlik on sellistest huvikoolidest üksnes Kehtna Kunstide Kooli Kehtna aleviku tegevuskoht.

Teenuse olemusest tulenevalt tähendab tegevuskoha sulgemine seda, et oluline osa seni teenust kasutanud isikutest (st huvikooli õpilastest) loobub teenuse kasutamisest mujal (st huvikoolis käimisest) ning veelgi vähem on neid, kes teevad esmase teenuse kasutamise otsuse (huvikooli

astumine) tingimuses, kus see on raskesti (raskemini kui üldhariduskool) kättesaadav. Seetõttu on esmaselt soovitatavaks kaalutlemiskohaks vähese teenusenõudlusega tegevuskohtade optimeerimisel kohalikes keskustes Kehtna valla mudeli, kus Järvakandis tegutseb kooli filiaal (õpperühm), rakendamise otstarbekuse hindamine nii tõhususe kui ka teenuskvaliteedi mõttes. Kehtna Kunstide Kooli näitel on filiaali tegevuskulude tõhusus u 25% madalam, mis võiks olla talutav hind teenuse parema kättesaadavuse eest. Huvikooli tõhusust on võimalik tõsta ka hübriidõppe mudeli rakendamisel, kus osa tunde toimub veebis ja/või osa õpilasi on tundi kaasatud veebi kaudu (koos asjakohaste õppematerjalide ja metoodikatega, loomulikult). Kaiu Muusikakooli liitmine 2022. aastal Kaiu Põhikooliga aitab vähendada küll ülemääraseid kulusid, kuid ühtlasi halveneb piirkonna laste võimalus omandada muusikalist huviharidust.

Laiemas vaates saab väiksemates keskustes paratamatult kesist huvihariduse kättesaadavust kompenseerida koolide juures toimuva või kodanikuühenduste eestvedamisel toimuva huvitegevuse arvelt, mille ressursikasutus on üldjuhul huvikoolidega võrreldes oluliselt tõhusam. Tulevikus võiks kvaliteetse huvihariduse kättesaadavus – sh. hajaasustuse laste ja noorte jaoks – loodetavasti paraneda üleriigiliste veebipõhiste huvikoolide toel.

Avatud noortekeskused on osa avatud noorsootöö võrgustikust, milles osutatavad teenused on kasutajatele vabatahtlikud ja asendatavad, kasutusel pigem regulaarsed (igapäevased või iganädalased) ning olulise kestvusega. Teenust osutava meeskonna mõttes on teenus pigem lihtne – noortekeskuse või -noortetoa toimimiseks on minimaalselt vajalik ühe noorsootöötaja kohalolu. Avatud noorsootöö puhul on esmatähtis, et igas vallas toimiks terviklik võrgustik, mis koosneb avatud noortekeskusest valla keskus, sõltumata vallakeskuse tasemest teenuskeskuste hierarhias, ning keskusega seotud noortetubadest. Noortetoad tuleb säilitada või rajada kohalikesse keskustesse ning säilitada lähikeskustes, kus noortetubadel on välja kujunenud piisav kasutajaskond.

Maakonna avatud noortekeskuste võrgustik tagab teenuse piisava kättesaadavuse – avatud noortekeskused on igas vallakeskuses ning vähemalt noortetoad ka kõigis kohalikes keskustes (Järvakandis - avatud noortekeskus). Võrgustiku muutmise vajadused tulenevad kõige ilmsemalt madalast teenuse kasutusintensiivsusest noorsootöö sihtrühmas mitmes lähikeskuse noortetoas – esmajoonel Hageris, Prillimäel, Purkus ja Raikkülas. Sestap tasub kaaluda nende sulgemist kui ei leita viisi sihtrühma paremaks kaasamiseks. Tegevuskulude tõhusus on vähese külastatavuse ja kõrgete ülalpidamiskulude tõttu väga madal Vana-Vigala, Prillimäe, Varbola ja Hageri keskustes ning sellisena on nende avatuna hoidmise majanduslik otstarbekus on kaheldav. Seetõttu tasub ka tõsiselt kaaluda investeerimise otstarbekust Purku ja Prillimäe noortekeskustesse. Arvestades potentsiaalse sihtrühma suurust ja kasvuperspektiivi on uue noortekeskuse või vähemalt noortetoa vajadus Kaereperes ja Aespas. Mujal piirkondades on otstarbekas lahendada noorsootöö ülesandeid mobiilse ja digitaalsete noorsootöö meetodite abil, sh olemasolevat muude teenuste (rahva- ja seltsimajad, jms) taristut kasutades.

Kultuurielu tegevuskohtades (kultuurikeskused, rahvamajad, seltsimajad, välilavad, kino) pakutakse teenuseid, mis võivad olla nii iganädalase (ringitegevus) kui ka juhtumipõhise (üritused, etendused) sagedusega. Tegemist on vabatahtlike ja asendatavate teenustega, kus teenuste tegevuskohtade kasutusmahud võivad varieeruda suures ulatuses – sõltuvalt kogukondade ja

kohaliku kultuurielu sisulisest aktiivsusest, mis paljuski määrab ka tegevuskohtade tõhususe ja selle läbi suhtelise vajalikkuse.

Teenuskeskuste võrgustiku hierarhilise mudeli alusel peaks kultuuritegevuse hoone „sisesteks“ tegevusteks paiknema kõigis teenuskeskustes maakonnakeskusest lähikeskusteni – erinevus seisneb üksnes nimetustes (mis alati ei vasta ka eristuvale sisule) ning ootustes ruumide suuruse, mitmekesisuse ja tehnilise varustatuse osas. Eristada saab kultuuriasutusi ka kultuuritegevust korraldava personali olemasolu (üldjuhul nimetatud kultuuri- ja rahvamajadeks) või puudumise (seltsimajad) alusel. Liigitusest sõltumata kujundab selliste kultuurielu tegevuskohtade tõhusust olulisel määral korraldatavatel/majutatavatel üritustel osalejate arv ja kultuurilises ringitegevuses osalejate arv.

Lisaks peaks maakonna- ja piirkonnakeskuses olema eraldi kinohoone või kinokorpus suurema kultuurihoone või –kompleksi raames. Arvestades kohaliku kultuurielu „vallapõhist“ korraldust on põhjendatud ka pealtvaatajakohtadega ning korraliku tehnilise valmidusega välilava või laululava vajadus igas vallakeskuses või selle läheduses. Teistes teenuskeskustes piisab väliürituste korraldamise paiga olemasolust – kas iseseisva või siis ristikasutuses rajatisena.

Maakonna kultuurielu tegevuskohtade võrgustiku olulisimaks „tühimikuks“ on kultuurihoone (kultuuritegevuse siseruumide) ja kino puudumine Kohilas. Arvestades kvaliteetse ruumi põhimõtteid soovitame vallas arutluse all olevatest ideedest teha valik multifunktsionaalse kaasaegse kultuuri- ja tegevuskeskuse rajamiseks koostöös erasektoriga vana paberivabriku varemete kinnistul. Kõigis kohalikes keskustes on rahva- või kultuurimaja olemas, kuid lähikeskuste tasandil on olemasolev olukord oluliselt erinev keskuste võrgustiku loogikast – rahva- või seltsimajad puuduvad Sipal, Purkus, Kabalas, Kodilas, Alul, Hagudis, Prillimäel ja Aespas ning on nõ ülemäärastena Haimres, Keavas, Vahastus ja Kuimetsas. Kuivõrd olulise osa lähikeskuste rahva- ja seltsimajade kasutus (ringid, üritused) on esitatud andmete alusel väga tagasihoidlik (seda ka tervisekriisi eelsel 2019. aastal), siis ei ole praeguse Raplamaa kohaliku kultuurielu aktiivsuse taseme säilimisel otstarbekas rahva- või seltsimajade rajamine igasse lähikeskusesse – kui, siis võiks üldisest kohalikust nõudlusest (st rahvaarvust) ja asendist tulenevalt seda kaaluda Kabalas. Lähikeskuste või siis teiste veelgi väiksemate asulate rahva- ja seltsimajade ülalpidamise ja nende hoonetesse investeerimise otstarbekuse peamiseks kriteeriumiks peaks olema nende „majade“ tegelik kasutus ringitööks ja (avalikkusele suunatud) ürituste läbiviimiseks. Madala kasutusintensiivsuse ning kulutõhususe alusel on probleemseteks tegevuskohtadeks Eidapere, Hageri, Raikküla, Järlepa, Haimre, Keava ja Ingliste.

Rahva- ja seltsimajade võrgustiku otstarbekuse suurendamise esmaseks lahenduseks on loomulikult nende kasutuse tõstmine – rohkem tegevusringe ja avalikkusele suunatud kultuuriüritusi „majades“ ehk siis kohaliku kultuuri- ja seltsielu elavdamine. Juhul kui tegelik kohalik vajadus jääb 1-2 isetegevusringi ning kord kuus toimuva ürituse tasemele, siis tuleks tegevustingimuste loomisel tõsiselt kaaluda alternatiivseid ruumilahendusi – muude olemasolevate kuid alakasutatud hoonete (sh tootmishoonete) ajutist ruumikasutust ürituste toimumise asukohana, teiste teenusasutuste (koolid, raamatukogud) ruumide ristikasutust ringitegevuseks. Kultuurielu korraldamisel tuleb arvestada, et elanike huvid muutuvad järjest mitmekesisemaks ning ka ringitegevuses avaneb elanikele järjest enam virtuaalseid või hübriidseid võimalusi

spetsialiseerunud huvialaseks tegevuseks, mistõttu nõudlus kohalikus rahva- või seltsimajas korraldatud ja paratamatult piiratud valikuga ringides osalemiseks võibki väheneda alla kriitilise piiri.

Raamatukoguteenus on vabatahtliku ja asendatava kasutusega, lugejate poolt küllaltki regulaarselt (sõltuvalt lugejatüübist kas igapäevaselt, iganädalaselt või igakuiselt) kasutatav teenus, mis peaks olema kättesaadav teenuskeskuste võrgustiku igas keskses. Valdavalt see nii ka on – üksnes Aespa ja Prillimäe lähikeskustes raamatukogud puuduvad. Väljaspool lähikeskusi paiknevad ehk hierarhia mõttes ülemäärasteks võib lugeda raamatukogude Ingliste, Keava, Haimre, Laukna, Teenuse, Härgla, Kuimetsa, Vahastu ja Kuusiku tegevuskohti.

Arvestades raamatukogude tegevuskulude tagasihoidlikku mahtu tegevuskoha kohta ning nende olulist rolli uuenenud kontseptsioonis (raamatukogu kui haridus- ja infokeskus, sh KOV, riigi ja erasektori e-teenuste tugikeskus, raamatukogu kui kogukonnakeskus ja kokkusaamiste koht), siis on raamatukogude sulgemine põhjendatud üksnes väga madala kasutusintensiivsuse ja kulutõhususe korral. Kõrgeimad tegevuskulud lugeja kohta esinevad Teenuse, Kodila ja Kuimetsa tegevuskohtades, aga ka näiteks Järvakandis. Üldhinnanguna otsene vajadus raamatukogude sulgemiseks maakonnas puudub – pigem on jällegi väljakutseks raamatukogude tegevusvälja laiendamine, sh vajadusel seltsimaja ja kogukonnakeskuse funktsioonis. Sellises multifunktsionaalses rollis on nende vajadus ka Aespas ja Prillimäel. Võrgustiku optimeerimise ülesanne tõstatub selgemalt olukorras, kus raamatukoguruumide seisund on edasiseks tegevuseks kõlbmatu ning vaja on ruumid rekonstrueerida või täiesti need täiesti uues hoones luua. Sellisel juhul tuleks valikute korral eelistada keskuste võrgustiku asulaid (välistada näiteks investeeringud Teenuse küla tegevuskohta).

Elanikele kättesaadavate **sportimisvõimaluste** loomiseks määratleb teenuskeskuste mudel komplekse hierarhia, kus maakonnakeskuses on soovituslik võistlusstaadioni, maakonna- ja piirkonnakeskustes ujula ning treeningstaadioni, maakonna-, piirkonna- ja kohalikes keskustest täismõõtmelise korvpalliväljakuga spordisaali, väikestaadioni ja terviseraja olemasolu ning lähikeskustes lihtsama spordisaali ja välispordiväljakute olemasolu. Lisaks peaks maakonnas olema vähemalt üks terviseportidikeskus.

Maakonna ainus võistlusstaadioni kriteeriumitele vastav staadion (400m, 6-8 jooksurada, statsionaarne tribüün) asub Märjamaal. Lisaks on maakonnas 3 treeningstaadionit (400m, vähemalt 4 jooksurada) Kehtnas, Kohilas ja Raplas. Seega on peamiseks teenusvõrgustiku arenguvajaduseks kaasaegse võistlusstaadioni rajamine maakonnakeskusesse Raplasse. Rapla staadioni rekonstrueerimine maakonnastaadionina on sisse kirjutatud ka maakonna arengustrateegia tegevuskavasse aastateks 2019-2022 ning valla eelarvestrateegiasse (2024. aasta investeeringuna).

Raplamaal on kaks ujulat – üks teenuskeskuste mudeli vaates sihipäraselt Märjamaa piirkonnakeskuses ning teine Kaerepere lähikeskuses – 3,5 km kaugusel piirkonnakeskuse Rapla linna asulapiirist. Seega on teenuskeskuste mudeli seisukohast esmane vajadus ujula rajamiseks Kohila piirkonda – vajadus, mida vähendab tõsiasi, et oluline osa valla elanikest on tööalaselt tihedalt seotud Tallinnaga (mis jääb Kohila alevi elanike jaoks piirkonnakeskuse 27 km raadiusesse), millega alevil on ka teiste elanikurühmade jaoks loodud head transpordiühendused sealsete ujulate kasutamiseks. Teenuskeskuste toimimise loogika seisukohast pakub väljakutseid hea ökonoomse

lahenduse leidmine Rapla piirkonnas, kus piirkonnakeskuses Rapla linnas endas ujula puudub, mistõttu on asutud selle rajamist kavandama. Teenuskeskuste võrgustiku laiemast vaatest oleks eelistatud ökonoomsemaks lahenduseks siiski piirkonnas piirduda ühe olemasoleva (Valtu) ujula majandamise ja arendamisega ning suunata investeerimisvahendeid teiste teenuste arenguvajaduste katmiseks – eriti arvestades ujula eeldatavat maksumust (min 5 miljonit eurot) ning Rapla valla niigi suurt investeerimisvajakut.

Spordisaalide osas vastab olemasolev võrgustik vajadustele – maakonna- ja piirkonnakeskustes on korralikud täismõõtmetes saali ja tribüünidega spordihooned, kohalikes keskustes harrastajate vajadusi katvad võimlad. Lähikeskustest puudub võimla Aespas, Hageril, Prillimäel, Sipas, Valgus, Purkus, Raikkülas ja Lelles. Arvestades väiksemate asulate võimlate üldist kasutust siis ei ole uute võimlate rajamine maakonnas otstarbekas ning seda ei ole vallad ka kavandamas. Küll on sportimisvõimalused vaja luua Aespas ja Sipas, kus puuduvad ka välispordiväljakud. Terviseraja vajadus on Vigala piirkonnas ning parema koduläheduse saavutamiseks ka Kehtna ja Juuru alevikes või vahetult asula lähedal. Nende kohalike keskuste puhul on terviserada piirkonnas küll olemas, kuid see paikneb keskusest kaugemal.

Eakate hooldekeskuste võrgustik maakonnas tagab selle, et kõigile teenusevajajatele on hooldekodukoht tagatud ning „järjekorrad“ puuduvad. Arvestades eakate arvu prognoositavat kasvu nõudlus eakate hooldusteenuste osas maakonnas eeldatavalt kasvab. Põhiline valikukoht on see, millises vormis hooldus toimub – kas ehitada juurde uusi hooldekodusid (sh luues erasektoril selleks motiveerivaid tingimusi) või hajutada hooldusteenuse vajadus erineva hooldusintensiivsusega teenuste vahel, arendades selle raames välja hooldekodudest oluliselt madalamate „ühikukuludega“ toetatud elamise keskuste võrgustik nimelt eakate sihtrühmale. Sellised eakate sihtrühmale suunatud keskused maakonnas ja Eestis üldiselt puuduvad ning arendusvajadus on läbiv - toetatud elamise teenus seni suunatud valdavalt erivajadustega isikutele.

Eakate päevakeskuse teenus on asendatav heaoluteenus, mille kasutus sõltub tugevalt keskuse kättesaadavusest ning samuti eakate toimetulekut ja heaolu edendava sotsiaaltöö proaktiivsusest – nõudluse kujundamine päevakeskuse teenustele. Päevakeskuste oluliseks funktsiooniks on eakate aktiivse ja sotsiaalse eluviisi säilitamine ning sellega „probleemide“ ennetamine ja edasilükkamine. Seetõttu on soovitatav päevakeskuste olemasolu vähemalt kohalikes keskustes ning eakatele suunatud üksikute päevakeskuste teenuste (kohalikust nõudlusest lähtuv) lõimimine teiste teenusasutuste (nt seltsimajad, aga ka noortekeskused ja –toad, raamatukogud kui infokeskused) töösse. Eakate päevakeskused tegutsevad maakonna- ja piirkonnakeskustes, kuid kohalikest keskustest üksnes Järvakandis. Seega on arendusvajadus suur – Kehtna, Vigala, Juuru ja Kaiu piirkondades, kus esmase sammuna tuleks leida võimalusi rahva- või seltsimajade kasutamiseks ka eakate päevakeskuse funktsioonis.

Maakonna **esmatasandi tervishoiuteenuste** võrgustik vastab üldiselt vajadustele. Raplas ja Kohilas on rajatud kaasaegsetes ruumides tegutsevad esmatasandi tervisekeskused. Kuigi Märjamaal ei ole seni õnnestunud luua ühtset tugevat esmatasandi tervisekeskust, on kõik olulisemad esmatasandi tervisteenused teenusepakkujate poolt kaetud. Perearsti ja -õe vastuvõetud toimuvad ka kõigis kohalikes keskustes. Sealsete tegevuskohade puhul on soovitatavaks arenguks perearstiteenuse lõimitus piirkondlike tervisekeskustega, mis tagaks

piiratud kohaliku nõudluse korral (millele osundavad nii olemasolevate perearstinimistute suhteline „lühidus“, kui ka piirkonna prognoositav rahvaarv) teenuse osutamise jätkamise ka piirkonnas töötavate spetsialistide lahkumisel (pensionile, mujale elama ja tööle). Vigalas on see juba juhtunud, kuid sellisteks arenguteks tuleks valmistuda ka Järvakandis, Kaius ja Juurus. Teenuste kättesaadavuse ja kasutuse ökonoomsuse parandamise järjest oluliseks komponendiks saab telemeditsiini võimaluste kasutamine tervisekeskuste töös.

Ravimimüügi teenuse kasutus on kas juhtumipõhine või regulaarne (krooniliste haigete puhul). Teenuse osutamiseks kehtivate rangete nõuete ning apteegi pidamise majandusliku tasuvuspiiri tõttu näeb teenuskeskuste mudel apteekide vajaduse maakonna- ja piirkonnakeskustes. Rapla maakonnas on need nõuded täidetud ning täiendavalt veel kolm apteeki Kehtna valla kolmes asulas – Kehtnas, Järvakandis ja Lelles. Kuivõrd tegemist on erasektori poolt kommertsalustel osutatava kaubandusteenusega, siis apteekide „ülemäärasuses“ teenuskeskuste võrgustiku jaoks probleemne ei ole.

Ka muu **kaubanduse (ehituspoed, toidu- ja esmatarbekaupade kauplused)** osas on maakonna teenuste võrgustikud lähedased teenuskeskuste mudelis soovitatule. Kriitilisemaks tasandiks on lähikeskused, milles on viimase 10 aasta jooksul kauplus suletud 2 asulas – Eidaperes ja Järlepas. Uusi kauplusi on lisanud maakonna- ja piirkonnakeskustesse ning Aespa kasvava lähipiirkonna jaoks olulisena ka Saku vallas Roobukal. Üleriigiline praktika näitab, et 500 elanikku piirkonnas on väikepoe üldine tasuvuspiir, millest tulenevalt on läbiva liikluse täiendava komponendi puudumisel ohustatud eelkõige teenuste võrgustiku seisukohast ülemäärased Teenuse ja Kasti kauplused ning lähikeskustest ka Kodila, Kabala ja Kivi-Vigala kauplused. Järjest enam muutuvad väikepoodide konkurendiks üleriigiliste kaubanduskettide e-poed, mis samaaegselt suurendavad toidu- ja esmatarbekaupade kättesaadavust hajaasustuse elanikele. Hetkeseisus on nende teeninduspiirkonda hõlmatud siiski üksnes osa maakonna asulatest ning pigem need, kus kaupade kättesaadavus on niigi parem. Perifeerses hajaasustuses suudab kriitilisemat teenusvajadust osaliselt katta ka koduteenus ning sotsiaal- ja nõudetransport.

Teenuskeskuste mudel ja maakonnaplaneering ei defineeri **jäätmejaamade** teenuse kuuluvust konkreetsele teenuskeskuse hierarhia tasemele. Distantside, teenuse kasutuse intensiivsuse ja mastaabinõuete poolest on jäätmejaamad otstarbekad piirkonnakeskuse tasandil. Rapla maakonna jäätmejaamad asuvad piirkonnakeskustes Kohilas, Märjamaal ning Rapla linna piiril. Järvakandis tasub jäätmejaam säilitada tulenevalt pikkadest veodistantidest teistesse jäätmejaamadesse sealse piirkonna elanike jaoks. Jäätmejaamade võrgustikku peavad toetama suur- ja ohtlike jäätmete liigiti kogumise ja äraveoteenused ning kohapealsete ringmajanduslahenduste kasutuselevõtt ettevõtete, asutuste ja majapidamiste poolt.

Päästeteenuse võrgustik koosneb riiklikest päästekomandodest ja vabatahtlike päästjate komandodest. Riiklikud päästekomandod Rapla maakonnas paiknevad piirkondliku keskuse tasandil ehk Raplas, Märjamaal ja Kohilas ning kohaliku keskuse tasandil Järvakandil. Riiklike komandode võrgustik lähtub Päästeameti strateegia eesmärgist ning muutmisvajadus selles puudub. Riiklike komandode võrgustikku toetab 10 vabatahtlike päästjate komandot. Päästekomandode 30 minuti reageerimise ajatsoonidest jäävad Rapla maakonnas välja vaid väga hõredalt asustatud punktid ning teedega ühendamata alad. Arvestades rahvastikuhulka ja pikka

reageerimisega tasuks kaaluda Juuruse ja Kivi-Vigalasse vabatahtliku päästekomando rajamist. Olulisim päästevõrgustiku tasand on siiski majapidamiste, asutuste ja ettevõtete tasand, kus ennetustegevuse ja kohapealse reageerimisvõimekuse tõstmise tulemusel saab kõige tõhusamalt kahjusid ennetada ja päästejuhtumeid lahendada.

Korrakaitseteenuste osutamine on Eestis korraldatud regionaalselt ja maakondlikult. Rapla on maakonnakeskuseks kaotanud iseseisva politseijaoskonna, kuid keskne teenus tagatakse maakonnas jätkuvalt - Kesk-Eesti politseijaoskonna Rapla tegevuskohas. Piirkondliku kohalolu ja kättesaadavuse heaks tegutseb maakonnas 10 piirkonnapolitseinikku: 2 Kehtna vallas, 2 Kohila vallas, 3 Märjamaa vallas ja 3 Rapla vallas. Arvestades õigusrikkumiste suhteliselt madalat taset maakonnas on see piisav. Põhiline arendusvajadus on ennetavate meetmete ja kogukondlike lahenduste (nt laste ja noorte kasvatustöö; turvaline ruumidisain; naabrivalve; valvekaamerad/videovalve avalikus ruumis) „mahtude“ suurendamine.

Riigi „asjaajamisteenuste“ asukohana näeb teenuskeskuste mudel ette maakonnakeskust ning sellisena teenused ka Rapla linnas paiknevad üldjuhul riigimaja koosseisus. Riigimaja kontseptsiooni see osa, mille eesmärgiks on muuta riigisektori töökohti kättesaadavaks kõigis regioonides, peaks tagama ka selle, et isegi elanike vahetu füüsilise teenindamise nõudluse jätkuval vähenemisel e-teenuste (sh kõnerobotid jms toetavad kaugsuhtlusteenused) kasutuse laienemisel, säilivad riigiasutuste esindused maakonnakeskustes, sealhulgas Raplas, ning sellisena ka võimekus elanikele silmast-silma teenuseid osutada.

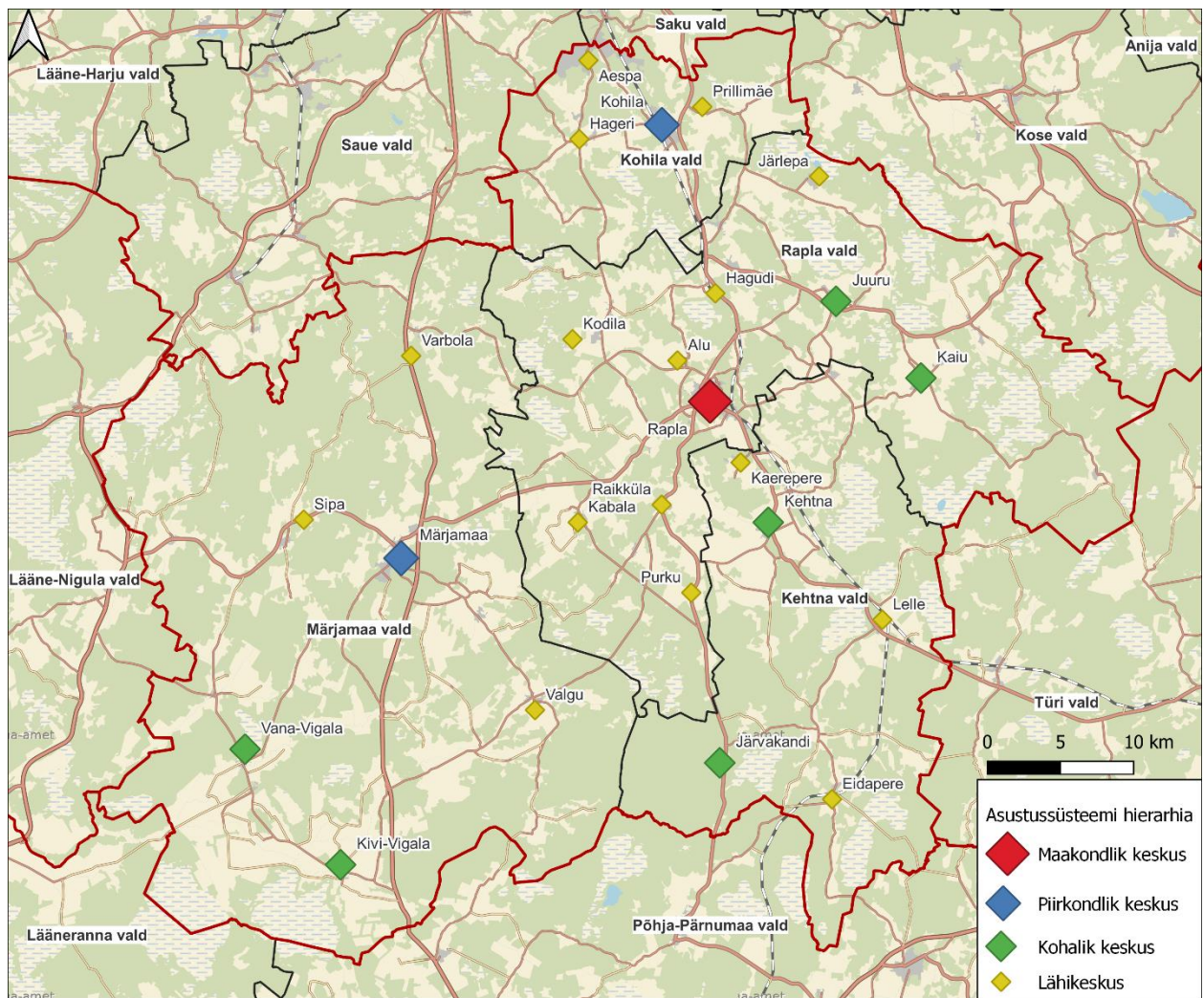
Kokkuvõttes vastavad **teenuste paiknemise terviklikud ruumilised mustrid Raplamaal** valdavas ulatuses teenuskeskuste hierarhilise mudeli loogikale. Nii KOV üksused, riigikeskvalitsus kui ka eraettevõtted kohanevad teenusvajaduse muutustega – seda nii teenuse olemusest tulenevalt (nt e-teenused riigiteenuste osutamisel, muude tehnoloogiliste lahenduste) kui ka kliendibaasi muutustest tulenevalt. Eelkõige KOV teenuste puhul toimub kohanemine pigem viitega ja hiline misega. Samas, teenuste võrgustiku enneaegne ja igaks juhuks optimeerimine võrgustiku ning seega ka teenuste üldise kättesaadavuse halvendamise mõttes võib ise kujundada teenusvajaduse muutusi – algtada asulate tühjenemise ja teenuskeskuste võrgustiku hõrenemise protsesse.

Madalama taseme teenuskeskuste elujõu säilitamisel on otstarbekas võrgustiku arendamisel ning teenuste kättesaadavust tagavate liikuvuslahenduste kujundamisel lähtuda võrgustiku hierarhisest toimimisest nõ alt-üles. Teenuste kvaliteet peab kõikjal olema (piisavalt) ühetaoline, et kodulähedased teenused oleks esimeseks valikuks keskuse ja selle loomuliku tagamaa asulate elanikele. Teenuste kodulähedast kasutust peab toetama ka lähiliikluse liikuvustaristu (turvalised ja hooldatud kõnni-, kergliiklus- ja autoteed, tänavad ja rajad, koos parkimislahendustega). Võrrelduna maakonnaplaneeringu lahendusega teeme uuringu tulemustele tuginedes ettepaneku loobuda Laukna ja Keava arendamisest **lähikeskustena**. Nendes asulates teenuskohtade arendamise asemel tuleks keskenduda lähimate lähikeskuste (Sipa ning Kehtna kui lähikeskuse teenuseid pakkuv asula) teenuste tugevdamisele ning sinna väga hea ühenduvuse tagamisele. Uuringu raames lähikeskusteks tõstetud asulatest (Purku, Järlepa ja Kodila) on lähikeskuse teenuste kompleksne välja arendamine kõige asjakohasem Järlepas. Purku arendamisele teenuskeskuseks tuleks eelistada Raikküla kui lähikeskuse tugevdamist, sinna piirkonna teenuste koondamise teel

(lisaks Purkule ka Lipa teenusasutused). Lähikeskusena toimimiseks on ebapiisav ka Kodila kandi teenusvajadus. Kehtna valla kaugemate lähikeskuste – Eidapere ja Lelle – olemasolev ja prognoositav rahvastikuseisund on lähikeskuse rolli täitmiseks kriitilisel piiril, kuid just nende asendist tulenevalt peame nende säilitamist-arendamist lähikeskustena siiski vajalikuks.

Maakondliku ja piirkonnakeskuste tasandil on Raplamaa teenuskeskuste võrgustik tugev ja loogiline ning kattub suurel määral ka haldus-territoriaalse jaotusega. Rapla toimib maakonnakeskuseks ning piirkondliku keskuseks Rapla ja Kehtna valla territooriumile, Kohila kui piirkonnakeskuse tagamaa piirdub valdavalt Kohila valla territooriumiga ning ühiselt Raplaga ollakse piirkondlikuks keskuseks Järlepa lähipiirkonnale. Märjamaa kui piirkondliku keskuse mõju kattub Märjamaa valla piiridega. Ilmselgelt ebapiisav on piirkondlike teenuste (gümnaasium, esmatasandi tervisekeskus oma 4 põhiteenusega, ujula) kvaliteetseks ja ökonoomseks osutamiseks olemasolev ja lähima 15 aasta perspektiivis prognoositav nõudlus Järvakandis ning selle loomulikul tagamaal. Seetõttu soovitame erinevalt maakonnaplaneeringust käsitleda ja arendada Järvakandit kui kohalikku teenuskeskust.

Sellise muudatusega ei soovi me anda signaali, et Järvakandi alevil puudub arenguperspektiiv või et see perspektiiv prognoositaval ajaperioodil võiks halveneda. Vastupidi, Rail Balticu raudteeühendusega paranevad asula ja selle lähiümbruse arengueeldused oluliselt ning targa arendustegevuse tulemusel võib loota positiivseid arenguid nii kohalikus ettevõtluses, tööturul kui ka rahvastikuarengus. Küsimus on üksnes piirkondliku keskusele iseloomulike teenuste välja arendamise ökonoomsuses ja otstarbekuses piirkonnas, mille elanike arv jääb alla 2 tuhande elaniku nüüd ja prognoositaval ajaperioodil. Selleks, et mõistlik ökonoomsuse tase, millest lähtudes võiks asuda selliste teenuste väljaarendamist kaalutlema, peaks Järvakandi ja selle tagamaa rahvaarv ning koos sellega ka teenuste kliendibaas kasvama vähemalt kahekordseks. Uuringu prognoosiperioodist pikemas ajaperspektiivis võib selline rahvastikukasv ka aset leida. Seni aga, kuni puuduvad selged ja ühesed tõendid kiirest rahvastikukasvust, on otstarbekas Järvakandi alevit arendada tugeva kohalikku teenuskeskuseks ning mitte kui suure teenuste puudujäägiga piirkondlikku keskust, koos kaasneva survega kavandada nende puudujääkide vähendamiseks ressursse.

Joonis 1. Rapla maakonna keskused asustussüsteemi hierarhia tasemete järgi

Maakonnaplaneeringus määratletud **kohalikud keskused** peaksid seda rolli täitma ka tulevikus. Seejuures on Vigala piirkonna kahte keskust otstarbekas arendada kohaliku tasandi kaksikeskusena – tagada selle tasandi teenused kas Kivi-Vigalas või Vana-Vigalas ning hea asulate vaheline ühenduvus. Elanikkonna arvust ja võimalikust kasvust lähtudes on kohaliku keskuse potentsiaali ka Aespa alevikul ning see on põhimõttelise ruumilise arengu valikukoht – kas lasta alevikul areneda üksnes elurajoonina, kus pakutakse kodulähedaselt ka vajalikke lihtteenuseid, või kujundada sellest iseseisev teenuskeskus.

3. METOODIKA

Uuringu metoodiliseks lähtekohaks on Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskuse RAKE 2015. aastal koostatud analüüs "Era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes".

Uuringusse haaratud teenuste ringi määratlemisel lähtuti 3 põhimõttest:

- Käsitletakse maakonnaplaneeringu teenuseid;
- Maakonnaplaneeringu teenuste loendeid täiendati kokkuleppel tellijaga oluliste KOV avalike teenuste ning üldhuvi era- ja riigiteenuste arvelt;
- Kõik käsitletavat teenused on asukohastatud teenused.

Nende põhimõtete rakendamise tulemusel käsitleti uuringus alljärgnevas tabelis sisalduvaid teenuseid ning teenuseid osutavaid asutusi ja teenuste osutamiseks vajalikke taristuobjekte.

Tabel 1. Asukohastatud teenuste jagunemine teenusasutusteks ja/või teenusobjektideks

Teenus	Teenusasutus ja/või teenusobjekt		
kutseharidus	kutsekool		
gümnaasiumiharidus	riigigümnaasium	täistsükli gümnaasium või keskkool	
põhiharidus	põhikool		
III kooliaste	põhikool	lasteaed-põhikool	
II kooliaste	põhikool	kool-lasteaed	
I kooliaste	põhikool	algkool	algkool-lasteaed
alusharidus	lasteaed	(alg)kool-lasteaed	
huviharidus	huvikool		
huvitegevus	kool	noortekeskus	huviringi muu tegevuskoht
noorsootööteenus	noortekeskus	noortetuba	
raamatukoguteenus	maakonna-raamatukogu	rahvaraamatukogu	haruraamatukogu
vaba aja sporditeenus	võistlusstaadion	välispordiväljak	
vaba aja sporditeenus	tervisespordikeskus	terviserada	
vaba aja sporditeenus	ujula		
vaba aja sporditeenus	spordisaal		
vaba aja kultuuriteenus	kultuurikeskus	rahvamaja	seltsimaja
vaba aja kultuuriteenus	kino		
vaba aja kultuuriteenus	lauluväljak	külaplats	
sotsiaalteenus	eakate hooldekodu		

sotsiaalteenus	päevakeskus		
esmatasandi tervishoiuteenus	esmatasandi tervisekeskus (ETTK)	perearstipraxis, ETTK filiaal	
apteegiteenus	apteek	haruapteek	
päästeteenus	riiklik komando	vabatahtlik päästekomando	
korrakaitseteenus	politsei- või konstaablijaoskond	politseiametniku vastuvõtukoht	
ringmajandusteenused	jäätmejaam (või muu komplekssem ringmajanduse kogumispunkt)		
riiklikud regionaalteenused	EMTA, PPA, Transpordiameti, SKA, Keskkonnaameti, PRIA ja Põllumajandusameti esindused; töötukassa esindus		
kaubandus	ehituskaupade kauplus		
kaubandus	toidu- ja esmatasandi kaupade kauplus		
kaubandus	transpordikütuse või -energia müügipunkt		

Teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse analüüsi metoodikast lähtudes on teenuste asukohtade hindamisel kaks keskset tegurit – teenuste koht teenuse tarbijate igapäevaelus ning teenuste kvaliteetse osutamise majanduslik tasuvus konkreetses tegevuskohas.

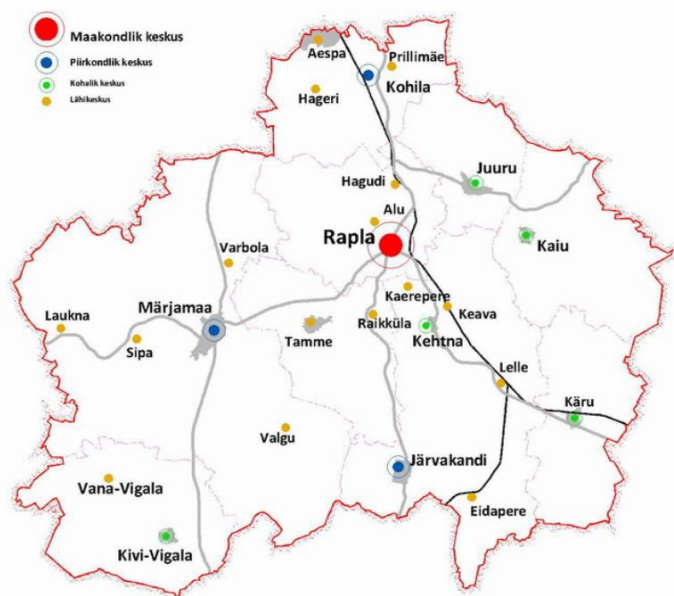
Teenused omavad tähtsat kohta inimeste igapäevaelus. Nende kättesaadavus ja kvaliteet on üheks oluliseks elukohaga rahulolu ja elukohavaliku teguriks. Teenuse kättesaadavuse hea tase on tase, mil teenusele jõudmise aja- ja ressursikulu ei halvenda oluliselt inimeste heaolu ning mis ei piira teenuse kasutust (elanikud loobuvad võimalusel teenusest). Seetõttu sõltub piirkondade ja asulate elujõud olulisel määral teenuste ruumilisest paiknemisest ning avalike- ja erateenuste osutamise piirkondlike võrgustike terviklikkus on oluliseks arendustegevuse eesmärgiks. Üksikute teenuste koht inimeste igapäevaelus on väga erinev. Need jagunevad kasutuse vältimatuse poolest kohustuslikeks, soovitatavateks ja asendatavateks, kasutuse sageduse poolest aga tüüpiliselt igapäevasteks, iganädalasteks, igakuisteks, iga-aastasteks ja juhtumipõhisteks. Samuti varieeruvad teenused teenuskontakti kestvuse alusel lühiajalisest (kuni 10 min) kuni mitut päeva haaravate teenusteni. Üldpõhimõttena – mida vältimatum ja sagedasem on teenuse kasutus, seda kodulähedasemalt tuleb seda osutada.

Teenuste majanduslik tasuvus on metoodikas määratletud läbi teenuse osutamise tegevuskoha minimaalse ressursivajaduse (töötajad, hooned, taristu) teenuse kvaliteetseks osutamiseks ning teenuse tegeliku ja potentsiaalse kliendibaasi. Teenuse tegevuskoha potentsiaalse kliendibaasi piisavuse hindamisel lähtutakse teenuskeskuse tagamaa elanikkonna (või konkreetse soolis-vanuselise rahvastikurühma, mis teenuse tarbimisel oluline) suuruselt, kusjuures tagamaa ulatus on erineva kasutuslaadiga teenuste puhul erinev. Elanike ruumiline käitumine teenuste tarbimisel ei ole siiski allutud ideaalsetele ruumilistele mudelitele. Seetõttu on teenuste võrgustike ja üksikute

teenuste osutamise asukohtade jätkusuutlikkuse hindamisel asjakohane arvesse võtta ka teenuste tegelikku tarbimismahtu konkreetsetes tegevuskohtades.

Nendest põhimõtetest lähtudes eristatakse metoodikas 4 tasandi teenuskeskusi ja nende tagamaid – lähikeskused (vähemalt 500 elanikku teenuspiirkonnas, kaugus keskusest max 11 km), kohalikud keskused (vähemalt 1500 elanikku teenuspiirkonnas, kaugus keskusest max 15 km), piirkondlikud keskused (vähemalt 4500 elanikku teenuspiirkonnas, kaugus keskusest max 27 km) ja maakondlikud keskused (vähemalt 15000 elanikku teenuspiirkonnas, kaugus keskusest max 40 km) – mis moodustavad tervikliku teineteist täiendava teenuskeskuste võrgustiku.

Raplamaa asustussüsteemile ja kohalike võtmetoimijate huvidele kohandatud teenuskeskuste võrgustik on määratletud 2013. aastal algatatud ja 2018. aasta märtsis Riigihalduse ministri käskkirjaga kehtestatud Rapla maakonnaplaneeringus 2030+.

Joonis 2. Rapla maakonna keskuste hierarhia maakonnaplaneeringus

Kuivõrd mitmete maakonnaplaneeringus määratletud keskuste ja nende loomuliku tagamaa elanike arv (ja seega ka potentsiaalne teenuste kliendibaas) on ilmselgelt ebapiisav vastava taseme teenuskeskuse rolli täitmiseks, siis korrigeeriti analüüsile eelnevalt maakonna teenuskeskuste võrgustikku alljärgnevalt – Järvakandi alev määratleti mitte kui piirkondlik keskus vaid kui kohalik keskus; Kivi-Vigala (maakonnaplaneeringus kohalik keskus) ja Vana-Vigala (lähikeskus) määratleti kohaliku keskuse tasandil nõ kaksikkeskusena (kohaliku tasandi teenused tuleb tagada emmas-kummas asulas, oluline arendustegevuse rõhk on asulate vahelise liikuvusliku ja kogukondliku sidususe suurendamisel); Laukna ja Keava arvati lähikeskuste hulgast välja; Purku, Järlepa ja Kodila lisati (analüüsi etapis) lähikeskuste rühma tuginedes nende eraldatumale asendile, teenuskohtade paiknemisele nendes asulates ning lähipiirkonna suhteliselt suuremale (kriteeriumilähedasele) elanike arvule. Seoses 2018. aasta haldus-territoriaalsete muudatustega arvati Kärü alevik Raplamaa teenuskeskuste võrgustikust välja ning seda analüüsis ei käsitleta.

Kohaliku omavalitsuse poolt korraldatavate ja osutatavate teenuste puhul on oluline teenuskeskuste võrgustiku loogikat muutev tegur Rapla maakonna reformijärgne haldus-territoriaalne jaotus. Selle kontekstis on erandlik Kehtna vald, kus piirkondlik keskus teenusvajaduse ja ka vastava taseme teenuste olemasolu alusel erinevalt teistest valdadest puudub, kuid on piisav ülevallaline nõudlus piirkondlike teenuste osutamiseks. Maakonnaplaneeringus piirkondliku keskusena määratud Järvakandi alev sobiks piirkondlikuks keskuseks tulenevalt tema asendist teiste ümbruskonna piirkondlike keskuste suhtes (Rapla, Vändra, Märjamaa, Türi kõik suhteliselt kauged), kuid nii haldus-ajaloolistest põhjustest kui ka asustussüsteemi eripäradest tulenevalt ei toimi Järvakandi alev keskuseks kogu Kehtna valla suhtes ning Järvakandi nõ loomuliku tagamaa elanike arv ei ole piisav piirkondliku keskuse rolli täitmiseks. Valla elanikkond on koondunud pigem Kehtna aleviku piirkonda, mis aga ruumilise loogika alusel kuulub Rapla linna kui piirkondliku keskuse loomuliku tagamaa alla. Seega, juhul kui sellise ülevallalise nõudlusega piirkondlike teenuste osutamine vallas on eesmärgipärane (nt KOV seadusest tulenevate ülesannete täitmise kontekstis) siis tuleb teenuste puhul, kus nõudluse maht on esmatähtis eelistada asukohana Kehtna alevikku, ning selliste teenuste puhul, kus kaugus maakondliku võrgustiku teistest asukohtadest esmatähtis, eelistada Järvakandi alevit.

Igal teenuskeskuse tasandil tuleb metoodika alusel tagada kindel teenuste valik. Rapla maakonnaplaneeringu 2030+ tõlgenduses on keskuste ja teenuste hierarhia määratletud alljärgnevalt (vt joonis 3).

			MAAKONDLIK KESKUS
			
			(Riigi)gümnaasium
			Kutsekool
			Maakonna raamatukogu
			Võistlusstaadion
			Tervisespordikeskus
			Regionaalhaigla
		PIIRKONDLIK KESKUS	Töötukassa osakond
			Regionaalsed teenindusbürood*
			Pangakontor
			+
		Gümnaasium	
		Kultuurikeskus	
		Ujula	
		Hooldekodu eakatele	
		Esmatasandi tervishoiukeskus (perearst)	
		Hambaravikabinet	
		Apteek	
		Kiirabi jaam (brigaadi asukoht)	
	KOHALIK KESKUS	Riiklik päästekomando	
		Politsei-või konstaablijaoskond	
		Töötukassa büroo	
		Ehituskaupade kauplus	
		Päevakeskus	+
		Sotsiaaltöötaja vastuvõtukoht	
		Politseiametniku vastuvõtukoht	
		Välispordiväljak	
LÄHIKESKUS		Terviserada	
		Postipunkt või -kontor	
		Autokütuse müügikoht	
		Sularaha automaat või postipank	
		Vabatahtlik päästekomando	
Lasteaed			+
Põhikool			
Noortekeskus/tuba			
Rahvamaja			
Raamatukogu			
Spordisaal			
Toidu- ja esmatarbe- kaupade kauplus			
* EMTA, PPA, Maanteeameti liiklusregistrar, SKA klienditeenindus, Keskkonnaamet, PRIA ja Põllumajandusameti keskus			

Joonis 3. Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlus

Teenuste ruumilise paiknemise analüüsi objektiks olid teenust osutavad tegevuskohad (hoone või taristuobjekt) konkreetset aadressil ja asulas. Tulenevalt analüüsi sisulistest vajadustest ning ka andmete kättesaadavusest eristati meetodiliselt KOV teenuste analüüsi ning riigi- ja erateenuste analüüsi.

Kommertsteenuste puhul on teenuse tegevuskoha pikemaajalisem toimimine otseselt seotud majandusliku tasuvuse piiriga – teenust osutatakse seal, kus see on majanduslikult otstarbekas (piisavalt kliente, kes mujal asuva teenuskoha korral võiks teenuse tarbimisest loobuda või

otsustada alternatiivide kasuks). Analüüsis keskenduti teenuste normatiivsete (soovituslike) asukohtade ning tegelike territoriaalsete mustrite võrdlusele. Analüüsi tulemused osundavad siin eelkõige nõ turutõrke juhtumitele olemasoleva maakondliku võrgustiku raames – asukohad, kus teenused kliendibaasi arvestades võiksid paikneda, kuid ei tee seda, ning kliendibaasi (st rahvaarvu) muutusest tulenevatele edasistele tegevuskohtade sulgemise riskidele.

Avaliku sektori teenuste korral on küsimus eelkõige KOV või riigi keskvalitsuse üldises võimekuses teenuseid rahastada ning võrdlevas otstarbekuses – millistes tegevuskohades on teenuse osutamine vajalik lähtudes inimeste igapäevaelu vajadustest (rahulolu elukohaga, rahulolu riigi keskvalitsuse ja KOVga) ning millistes ökonoomsem ja tõhusam. Arvestades seda, et riigiteenuste võrgustikud maakonnas on optimeeritud maksimaalselt lihtsateks (teenuste pakkumine maakonnakeskuses) ning teenuskeskuste ülalpidamise üldine majanduslik otstarbekus on tagatud üleriigiliselt riigimajade kontseptsiooni raames, analüüsiti uuringus fokuseeritult nimelt KOV teenuste võrgustikke. Lisaks normatiivse ja tegeliku võrgustiku võrdlusanalüüsile, mille tulemusel selgitati välja asjakohased, ülemäärased ja puuduvad teenuste asukohad, analüüsiti siin detailselt iga teenuskoha suhtelist tõhusust ning selgitati välja probleemsed tegevuskohad – nõ nõrgad lülid võrgustikus ehk juhtumid, mille korral tuleb kaaluda teenuste osutamise otstarbekust, kas siis vähese nõudluse, suure ressursikulu või kesiste tegevustingimuste tõttu. Juhul kui kesised tegevustingimused ja ebatõhusus kattuvad vähese teenusnõudlusega asukohas, kus teenuste kättesaadavus on mõistlikul viisil tagatav ka mujal lähedal asuvas tegevuskohas, siis ongi tegemist probleemse tegevuskohaga – kaalutlusotsuse tegemise koht võrgustiku optimeerimisel. Tõhususe mõiste seostatuna vabatahtliku kasutusega teenustega (kultuur, sport, noorsootöö, huviharidus, päevakeskused) osundab tõsiasjale, et teenusvõrgustiku toimimine ei sõltu üksnes tegevuskoha olemasolust, vaid see on üksnes eeldus kohaliku elanikkonna teenindamiseks.

Töö analüütiliseks sisuks on Raplamaa teenuste võrgustiku muutmisevajaduse hindamine 4 keskses aspektis:

1. Seoses teenust osutavate tegevuskohtade paiknemisega teenuskeskuste võrgustikus suhtes – et teenuste tarbimisel ei ületataks mõistlikku maksimaalset kaugust (ajakulu) kooskõlas kasutuspraktikatega ning samas tagataks teenusvõrgustike mõistlik ökonoomne tihedus;
2. Seoses nõudluse olemasolu ja muutusega – et iga teenuse jaoks oleks tagatud kvaliteedi ja tõhususe hoidmiseks piisav nõudlus;
3. Seoses teenuse osutamiseks vajalike hoonete ja rajatiste seisundiga – et iga teenuse jaoks oleks piisavalt hea seisundiga hooned ja muud taristut;
4. Seoses teenuse osutamise tõhususega – et teenuse osutamisel ei kulutataks teenuse kasutaja kohta ülemääraselt ressursse.

Soovitused teenuste võrgustike muutmiseks lähtuvad nende aspektide muutmisevajaduste koondpildist. Näiteks ei ole hoonete halb seisund iseenesest põhjus vastava tegevuskoha sulgemiseks, kuid see võib olla oluliseks argumendiks juhul kui tegevuskoht asub asulas, mis maakonna teenuskeskuste võrgustikku ei kuulu. Samuti ei ole teenuse osutamise tegevuskoha paiknemine nõ vales kohas teenuskeskuste hierarhilise võrgustiku suhtes kriitiline selle edasise

tegevuse jätkamiseks, juhul kui seal on tagatud piisav nõudlus ning tegutsetakse tõhusalt heas seisundis hoonetes.

Teenust osutavate **tegevuskohtade paiknemise** osas tuleneb muutmisvajadus sellest, kas nende asukoht on teenuskeskuste võrgustiku mõttes:

- sihipärane – tegevuskoht asub asulas, mis on vastava teenuse jaoks sobiva tasemega teenuskeskus (muutmisvajadus puudub);
- ülemäärane – tegevuskoht asub asulas, kus see teenuskeskuste hierarhia mõttes asuma ei pea (muutmisvajadus seisneb tegevuskoha sulgemises);
- puuduv – teenuskeskuses, kus teenust tuleks teenuskeskuste hierarhia mõttes osutada, seda ei tehta (muutmisvajadus seisneb teenust osutava tegevuskoha loomises vastavas asulas).

Hindamise aluseks on teenust osutavate tegevuskohtade asula täpsusega aadressandmete kaardistuse tulemused.

Teenuste nõudluse puhul on muutmisvajaduse aluseks see, kas teenusel on konkreetses tegevuskohas tagatud klientide arv, mis on vajalik teenuse osutamiseks mõistlikul kvaliteedi (näiteks kas on realistlik pikema aja jooksul tagada teenuse kvaliteetseks osutamiseks vajaliku personali olemasolu) ja ökonoomsuse tasemel. Teenuste lõikes on kriteeriumid klientide miinimumarvu suhtes erinevad ning sageli ei ole ländvid rangelt kehtestatud (nt üldhariduse III kooliastme korral on 30 õpilase olemasolu soovituslik kriteerium; lasteaiateenuse puhul on ländvidiks vähemalt ühe lasteaiarühma piisav täituvus). Seetõttu on muutmisvajaduse hindamisel oluline ka võrdlev aspekt – teenuskohtades, kus teenuse kasutus on võrrelduna (maakonna) teistega oluliselt madalam, on muutmisvajadus suurim.

Nõudluse hetkeseisu hindamisel kasutatakse sisendandmetena teenuste kasutuse statistikat – vältimatute teenuste puhul 2020. aasta andmeid ning vabatahtliku kasutusega teenuste puhul 2019. või 2020. aasta andmeid, võttes arvutuste ja hinnangute aluseks suurima väärtusega aasta. 2019. aasta andmete kasutus on vajalik COVID-kriisist tulenevate ajutise negatiivse teenuste kasutuse languse mõjude elimineerimiseks. Andmed pärinevad kas riiklikest registritest või on kogutud koostöös vallavalitsuse ametnikega. Teenuste **pikemaajalise nõudluse** hindamiseks koostati teenuskeskuste piirkondade kohta rahvastikuproгноosid aastani 2035 (vt allpool).

Teenuse osutamise tegevuskohtade hoonete ja rajatiste seisundist otsest teenuste võrgustiku muutmisvajadust ei tulene. Küll on seisundi hinnangud olulised toetava tegurina muutmisvajaduse hindamisel. Uuringu raames viidi läbi KOV teenuste osutamise tegevuskohtade hoonete seisundi hindamine 4 skaalal:

Skaala	Hoone seisukord
halb	Vajab kiiremas korras tähelepanu; ei vasta tervisekaitse ja/või tuleohutuse nõuetele; avariihoht; kõrgendatud risk
rahuldav	Kasutuskõlblik, kuid funktsionaalselt vananenud; vajab pidevat järelevalvet avariiohu ennetamiseks
hea	Uuendatud 3-10 a tagasi; nõuetekohaselt hooldatud; eakohaselt kulunud; vastab suures osas tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele
väga hea	Kaasajastatud vähem kui 3a tagasi; vastab tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele

Hoonete halb ja rahuldav seisund on lisaargumendiks ülemääraste ja kesise nõudlusega teenuste osutamise tegevuskohtade sulgemiseks. Laiemalt seondub hoonete seisundiga hinnang KOV teenusvõrgustike ülalpidamise jõukohasuse kohta. Võrreldes vajalike investeeringute mahtu, mis kuluks halvas ja rahuldavas seisundis hoonete rekonstrueerimiseks (ühikuhindade alusel) sellisena, et teenusvõrgustike tegevustingimused oleks läbivalt väga heal kaasaegsel tasemel, valdade senise investeerimisvõimekusega (aastatel 2011-2020) saab välja arvutada ligikaudse investeerimisvahendite puudujäägi kogu võrgustiku ülal pidamiseks teenuste kvaliteetseks osutamiseks. See annab üldise signaali teenusvõrgustike optimeerimise vajaduse kohta.

Hoonete ja rajatiste seisundi hindamisel kasutati valdade ametnike ekspertteadmisi, kes hindamise ülal kirjeldatud skaalal läbi viisid. Hindamistulemusi valideeriti minuomavalitsus.ee seiresüsteemi raames läbi viidud munitsipaalhoonete seisundi hindamistulemustega ning vajadusel korraldi hindamisprotsessi.

Teenuste tegevuskohtade tõhususe näitajaid kasutatakse muutmisvajaduse hindamisel võrdlevana. Muutmisvajadus on suurim võrgustiku üldisest tõhususe tasemest oluliselt kesisema tõhususega tegevuskohtades. Tõhusus kujutab endast teenuse kasutusmahtude ja kulude suhet – mida suurem on teenuse kasutuse maht ja mida väiksem selleks kuluv rahaline ressurss, seda tõhusam on tegevuskoht.

Tõhususe arvutamise lähteandmeteks on teenuse kasutuse (kliendid, kasutuskorrad) andmestik (vt ülal) ning teenuste osutamise tegevuskulude (majandamis- ja personalikulud eristatuna) ning investeeringute andmed. Seejuures eristati investeeringute puhul tehtud investeeringuid (perioodil 2011-2020), kavandatud investeeringuid (eelarvestrateegiates aastateks 2021-2025) ja KOV ametnike hinnangute alusel täiendavalt vajalikke investeeringuid, selleks et hooned ja taristud väga heale tasemele viia. Teenuste osutamise kuluandmed koguti koostöös vallavalitsuste ametnikega. Juhul kui andmed olid kättesaadavad üksnes asutuste või hoonete kohta, kuid mitte konkreetsete teenuste tegevuskohtade tasandil, siis arvutati viimased lähtudes asutuse töökohtade jaotusest tegevuskohtade vahel (personalikulude puhul) või kasuliku pinna jaotusest teenuste vahel mitme

teenuse osutamiseks kasutatavates hoonetes (majandamiskulude ja investeeringuvajaduse hinnangute puhul).

Rahvastikuprognosis

Rahvastikuprognosisi lähteülesanne

Lähteülesanne on koostada Rapla maakonna rahvastikuprognosis aastaks 2035, mis on üks „Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tulevikutrendidega kohandamise võimaluste uuringu“ alamtegevustest. Uuringu eesmärk on vastavalt lähteülesandele „kasvanud haldus- ja arendusvõimekus kõigis Raplamaa kohalikes omavalitsustes ja maakondlikes koostööorganisatsioonides, selgem arusaam teenuste valdkonna tulevikuarengutest ja selle temaatika konkreetsematest käsitlemisvõimalustest maakonna arengustrateegias ja selle tegevuskavas.“. Eesmärgipäraselt annavad uuringu tulemused „teaduspõhise aluse kohalikele omavalitsustele ja teistele teenuse osutajatele langetada põhjendatud otsuseid avalike- ja erateenuste ruumilise paigutuse, vastava võrgu tõhusama ülesehituse ning pakkumise nutikamate viiside rakendamise osas“.

Rahvastikuprognosis koostatakse soolis-vanuseliste rühmade lõikes ja eri teenusekeskuste tasanditel. Tasandid on **maakonnakeskus, piirkonnakeskus, kohalik keskus ja lähikeskus**. Lähtuvalt Rapla maakonna planeeringule¹ on **maakondlik keskus** linn, kuhu on koondunud töökohad ja haridusasutused, regionaalsed avaliku sektori pakutavad teenused ja mitmekülgsed erasektori pakutavad teenused. See on keskus, kuhu inimesed igapäevaselt eelkõige töö- ja haridusalaselt liiguvad. Maakondlikuks keskuseks on Rapla linn, mis on ühtlasi ka toimepiirkonna keskus.

Piirkondlik keskus teenindab väiksemat rahvastikku kui maakondlik keskus ning pakub väiksemat hulka teenuseid ja töökohti. Piirkondlikku keskust eristab madalama tasandi kohalikust keskusest see, et pakutakse erinevaid kvaliteetteenuseid. Piirkondlikuks keskuseks on planeeringulaheduses tugi-toimepiirkonna keskus Märjamaa alev. Planeeringuga määratakse piirkondlikuks keskuseks ka Kohila alev ja Järvakandi alev.

Kohalik keskus pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid. Need on keskused, mis võivad, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks/pakkujateks. Maakonnaplaneeringuga määratakse kohalikeks keskusteks Juuru alevik, Kaiu alevik ja Kehtna alevik, Kivi-Vigala küla ja Käru alevik. Lähikeskus pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel. Arvestades teenuspiirkondade olemasoleva ja potentsiaalse kliendibaasi suurust ning kaugust teistest teenuskeskustest, määratakse lähikeskusteks Aespa alevik, Alu alevik, Eidapere alevik, Hageri alevik, Hagudi alevik, Kaerepere alevik, Keava alevik, Laukna küla, Lelle alevik, Prillimäe alevik, Raikküla küla, Sipa küla, Tamme küla, Valgu küla, Vana-Vigala küla ja Varbola küla.

Lähikeskus pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel. Arvestades teenuspiirkondade

¹ Rapla maakonnaplaneering 2030+ :<https://maakonnaplaneering.ee/documents/2845826/19372816/Rapla+MP-SELETUSKIRI.pdf/b381bebe-14dc-4d6b-9f9f-8610725a8f31>

olemasoleva ja potentsiaalse kliendibaasi suurust ning kaugust teistest teenuskeskustest, määratakse lähikeskusteks Aespa alevik, Alu alevik, Eidapere alevik, Hageri alevik, Hagudi alevik, Kaarepere alevik, Keava alevik, Laukna küla, Lelle alevik, Prillimäe alevik, Raikküla küla, Sipa küla, Tamme küla, Valgu küla, Vana-Vigala küla ja Varbola küla.

Vanuserühmad on määratud eri teenuste sihtgruppe arvestades järgnevalt:

- alusharidus (vanuses 1–7²);
- I kooliaste, klassid 1–3 (vanuses 7–9 aastat);
- II kooliaste, klassid 4–6 (vanuses 10–12 aastat);
- III kooliaste, klassid 7–9 (vanuses 13–15 aastat);
- IV kooliaste, klassid 10–12 (vanuses 16–18 aastat);
- noorsootöö (vanuses 7–26 aastat);
- eakad (vanuses 65 aastat ja vanemad);
- täiskasvanud (vanuses 18–84 aastat).

Rahvastikuproгноosi koostamise metoodika

Rahvaarvu prognoosimise lähtekohad

Rahvaarvu leidmiseks huvipakkuva perioodi lõpuks, ehk praeguse fookuse kohaselt aastaks 2035, tuleb praegusele rahvaarvule liita sündid ja sissearvanute arv ning sellest lahutada surmad ja väljarännanute arv. Rahvastiku prognoosimise üldvalem on selline:

$$\text{rahvastik perioodi lõpus} = \text{ellujäänud rahvastik} + \text{sündid} + \text{rändesaldo}$$

Rändesaldo tähendab sisse- ja väljarännanute summat. Et seda valemit rakendada, tuleb suremust, sündimust ja rändesaldot prognoosida ehk teha teatuid eeldusi selle osas, kuidas need demograafilised näitajad tulevikus suure tõenäosusega muutuvad. Neid eeldusi tuleb teha tuginedes minevikutrendidele ja analüüsides, kuidas Eestile demograafiliselt sarnastes riikides on rahvastikumuutused aset leidnud.

Rahvastiku prognoosimiseks kasutatakse vanusenihi meetodit, mis võimaldab igale soolis-vanuselisele rühmale rakendada selle rühma eripära arvestavaid kordajaid. Näiteks 19- ja 30-aastaste naiste sündimuse vanusekordaja (ehk mitu last tuhande selles vanuses naise kohta aasta jooksul sünnib) on erinev ning näiteks 40- ja 80-aastaste meeste suremustõenäosus on samuti väga erinev. Soolis-vanuselisi eripärasid arvesse võttes on lõpptulemus võimalikult realistlik ja loogiline.

Vanusenihi meetod tähendab, et iga soolis-vanuselise rühma leidmiseks teatud aastal tuleb eelneva aasta rühmale rakendada ellujäämistõenäosust ning liita (või lahutada) sisse (või välja) rännanud inimeste arv selles rühmas. Näiteks soovides leida 35-aastaste meeste arvu aastal 2022:

- 1) korrutame 2021. aasta 34-aastaste meeste arvu 2021. aasta 34-aastaste meeste ellujäämistõenäosusega;
- 2) ja korrutame eelmise punkti 2022. aasta 35-aastaste meeste rändekordajaga.

See lähenemine töötab kõikide vanuserühmadega, välja arvatud alla üheaastastega. Selle, kõige esimese vanuserühma leidmiseks korrutatakse eelneva aasta sündimuse vanuskordajaid vastavatesse vanuserühmadesse kuuluvate naiste (15–49-aastaste ehk n-ö fertiilses eas olevate

² Eesti kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada alushariduse teenus kõigile oma teenusepiirkonna lastele vanuses 1,5–7 aastat. Kuna prognoosimisel kasutatavas andmestikus on üheaastased vanuserühmad, ei saa me poole aasta täpsuseni minna. Seega oleme alushariduse sihtgrupiks määratlenud lapsed vanuses 1–7 aastat.

naiste) eelneva aasta arvuga ja tulemus summeeritakse. See arv jagatakse sugude vahel, arvestades, et poisse sünnib mõnevõrra rohkem kui tüdrukuid.³ Ka esimese vanuserühma puhul arvestatakse rännet, ehk sündimuse prognoos korrutatakse veel sama aasta rändekordajaga.

Eeldused: suremus

Sarnaselt maailma üldisele trendile on oodatav eluiga Eestis pidevalt tõusnud. Seepärast ei ole mõistlik prognoositaval perioodil samu suremuskordajaid kasutada, vaid neid realistlikul tasemel igal aastal tõsta. Soome suremuse vanusekõverad on Eesti omadele väga sarnased ja seetõttu sobivad hästi meie prognoosi aluseks.

Tabel 2. Soome ja Eesti oodatav eluiga

	Soome		Eesti	
	Mehed	Naised	Mehed	Naised
1999	73,73	81,02	64,64	75,77
2000	74,14	81,01	65,86	76,34
2001	74,56	81,53	65,34	76,54
2002	74,85	81,53	65,67	77,22
2003	75,12	81,81	66,51	77,29
2004	75,30	82,26	66,78	78,00
2005	75,51	82,29	67,64	78,29
2006	75,80	82,83	67,68	78,60
2007	75,84	82,85	67,49	78,80
2008	76,32	82,99	68,90	79,41
2009	76,48	83,14	69,98	80,06
2010	76,71	83,23	70,84	80,54
2011	77,17	83,53	71,34	81,01
2012	77,50	83,39	71,36	81,17
2013	77,84	83,81	72,70	81,33
2014	78,17	83,87	72,32	81,54
2015	78,53	84,13	73,08	81,85
2016	78,43	84,11	73,17	81,90
2017	78,70	84,20	73,65	82,34
2018	78,89	84,28	73,86	82,44
2019	79,16	84,53	74,41	82,77

Eesti meeste suremuse arengud 2019. aastani on väga sarnased Soome meeste suremuse arengutega 2001. aastani (tabelis 2 markeeritud türkiissinisega). See tähendab, et oleme meeste oodatava eluea poolest Soomest pea 20 aastat maas ja prognoosi tehes on õigustatud eeldada, et Eesti meeste oodatav eluiga prognoosiperioodi jooksul kasvab sama kõrgeks kui Soomes aastal 2017. Prognoosimudel on tehtud eeldus, et meeste oodatav eluiga Eestis 2019. aastal vastab Soome meeste oodatavale elueale 1989. aastal, 2020. aasta oodatav eluiga vastab 2002. aastale jne (vt tabel 4). Nii leiame Eesti meeste eeldatavad suremuskordajad vanusegruppides kuni aastani 2035.

Naiste suremuskordajatega lähtume samast loogikast, aga erinevatest aastatest. Eesti naiste suremuse arengud on 2019. aastani olnud väga sarnased Soome naiste suremuse arengutega 2006.

³ Aastatel 1991–2020 on Eestis elussündidest keskmiselt 51,47% olnud poisid.

aastani (tabelis markeeritud kollasega). Seega on naiste oodatav eluiga natuke vähem, umbes 13 aastat, Soomest maas. See tähendab ka, et ülaltoodud metoodikat kasutades jääb Soome aegrida kogu prognoosiperioodi jaoks kolm aastat liiga lühikeseks. Selle lahendamiseks kasutasime viimasel kolmel aastal (2032–2035) samu kordajaid. Seega on Eesti naiste prognoositavad suremustõenäosused aastatel 2020–2035 vastavuses Soome aastatega 2006–2019 (sh Eesti aastad 2033–2035 vastavuses Soome 2019. aastaga) (vt tabel 3).

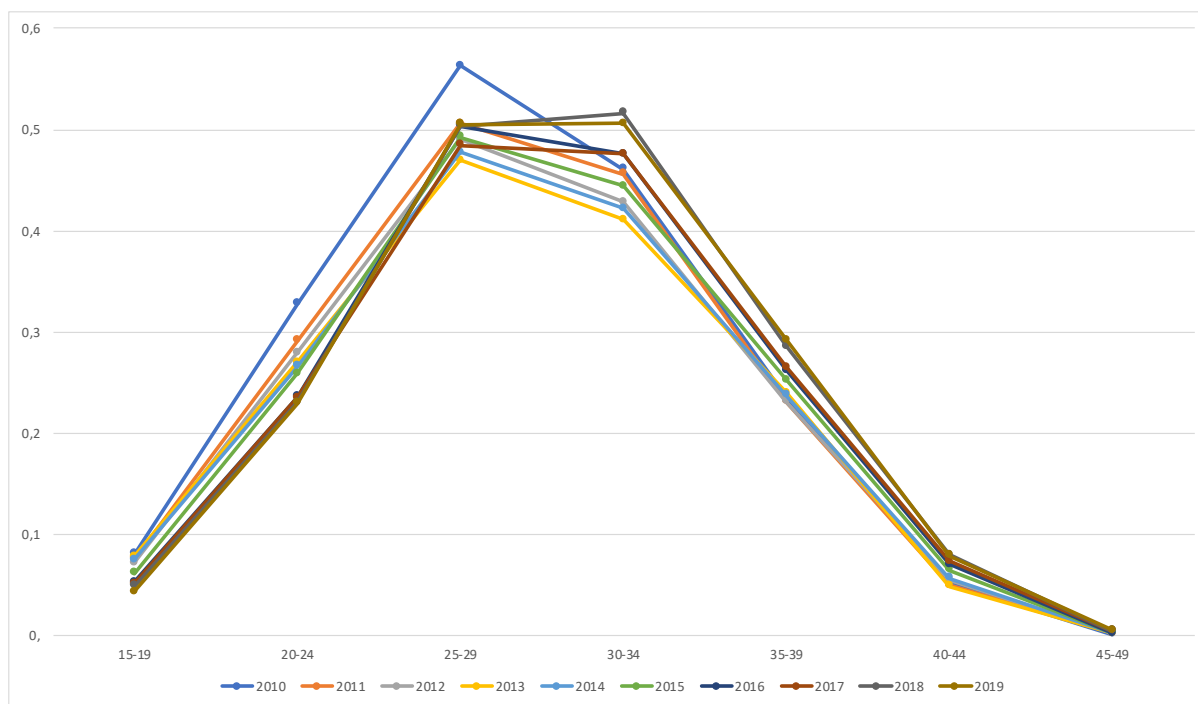
Tabel 3. Soome vastavad suremuskordajad

Mehed		Naised	
Soome	Eesti	Soome	Eesti
2001	2019	2006	2019
2002	2020	2007	2020
2003	2021	2008	2021
2004	2022	2009	2022
2005	2023	2010	2023
2006	2024	2011	2024
2007	2025	2012	2025
2008	2026	2013	2026
2009	2027	2014	2027
2010	2028	2015	2028
2011	2029	2016	2029
2012	2030	2017	2030
2013	2031	2018	2031
2014	2032	2019	2032
2015	2033	--	2033
2016	2034	--	2034
2017	2035	--	2035

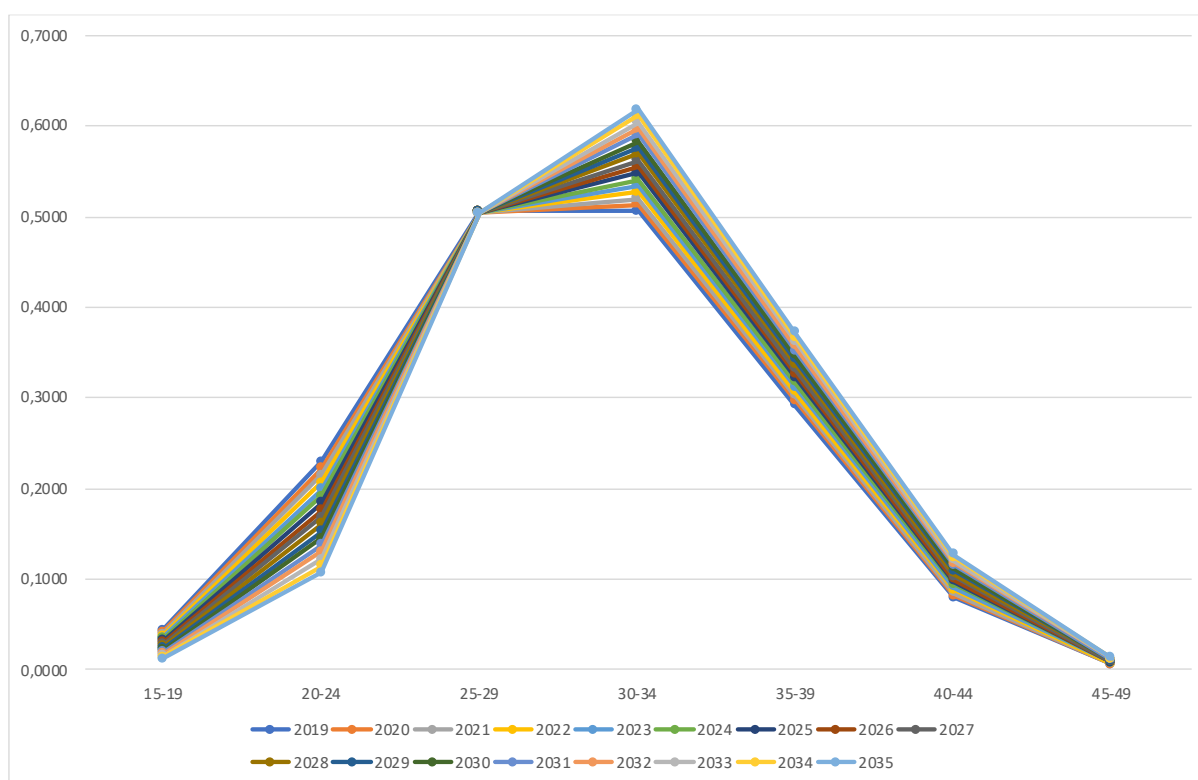
Eeldused: sündimus

Sündimuse modelleerimise aluseks on sündimuse vanuskordajad. See näitaja väljendab, mitu last sünnib mingis vanuses tuhande naise kohta ühe aasta jooksul. Nende summa moodustab summaarse sündimuskordaja, mis näitab keskmist sündide arvu viljakas eas (15–49-aastased) naise kohta. Summaarne sündimuskordaja on tihti meedias kasutatav termin, mis on Eestis viimastel aastatel kõikunud 1,6–1,7 juures, jäädes palju alla taastetasemest, mis on 2,1. See tase tähendab, et uued põlvkonnad suudavad oma eelkäijaid asendada, sest sel juhul sünnib keskmiselt üle kahe lapse ühe viljakas eas oleva naise kohta. Selles prognoosis eeldame, et summaarne sündimuskordaja võib aastaks 2035 realistlikult tõusta 1,75 peale.

Sündimuse modelleerimisel tuleb ka arvestada trendiga, et lapsi saadakse üha vanemas eas. Joonis 6 illustreerib, kuidas aastatel 2010–2019 on Eesti sündimuse vanusekordajad nooremates vanusegruppides (15–19 ja 20–24) kukkunud ning kuidas vanemaset gruppides vastupidiselt tõusnud (eriti märgatavalt vanusegrupis 30–34). Seda arvestades oleme nihutanud sündimuse vanusekordajaid vanemates vanuserühmades kõrgemaks ja nooremates madalamaks (vt joonis 7) nii, et aastaks 2035 on summaarne sündimuskordaja 1,75.

Joonis 4. Eesti sündimuse vanusekordajad aastatel 2010-2019

Joonis 5. Prognosis Eesti sündimuse vanusekordajatest aastatele 2019-2035

Eeldused: ränne

Rände prognoosimisel oleme lähtunud 2017. aastal Rahandusministeeriumis kokku kutsutud piirkondliku statistika töörühma välja töötatud linnalise, väikelinnalise ja maalise asustuspriirkonna tüübi ja klastrite määramise metoodikast.⁴ Selle järgi pole Rapla maakonnas linnalisi asulaid ning Rapla linn on ainuke väikelinnaline asula. Kõik ülejäänud maakonna asulad on maalised asustuspriirkonnad. Lisaks Rapla linnale oleme väikelinnalise asulana käsitlenud ka Rapla lähikeskuse asulaid, sest teenuste planeerimisel Rapla linnas on oluline arvestada ka väiksemaid asulaid.

Rände prognoosimisel eeldame, et pärast rändepööret püsib rändekäitumine stabiilne ja sarnane aastatele 2017–2020. Rändekoefitsiendi leidmiseks oleme leidnud Rapla maakonna asustuspriirkondade rändesaldod (sisse- ja väljarännete summa). Eesmärgiga saada võimalikult täpsed tulemused ka kõige väiksematel keskuste tasemetel, on prognoos tehtud eraldi igale Rapla lähikeskusele. Üldiselt on kõigile rakendatud maalise asustuspriirkonna rändesaldot, välja arvatud Aespa ja Rapla lähikeskus. Aespa lähikeskusele on rakendatud Harjumaa maalise asustuspriirkonna rändesaldot, sest asula asub Harjumaa vahetus läheduses ning on mõjutatud enam Harjumaa rändetrendidest kui Raplamaale omastest rändetrendidest. Rapla lähikeskusele on rakendatud väikelinnalise asustuspriirkonna rändesaldot.

Igale lähikeskusele on rakendatud vastavat rändesaldot, võttes arvesse keskuse rahvaarvu. Et leida kõrgemate tasemete (kohalike keskuste, piirkonnakeskuste ja maakonnakeskuse) prognoosid aastaks 2035, oleme liitnud kokku vastavate lähikeskuste prognooside tulemusi.

Rändekordaja saamiseks on vanusrühmades leitud rändesaldo jagatud vastavate vanusrühmade rahvaarvuga. Näiteks Rapla linna puhul on viieaastastes vanusrühmades leitud aastate 2017–2020 Rapla väikelinnaline rändesaldo keskmine jagatud Rapla linna rahvaarvuga (ka viieaastastes vanusrühmades. Seejärel on osakaalud jagatud viieaastastelt vanuserühmadelt üheaastastele rühmadele, mis tähendab, et ränne saab mudelis muutuda ainult iga viieaastase perioodi järel. Lõpuks viiakse rändesaldo kordajad kujule, milles rändesaldo kordaja 1,0 tähendab sisse- ja väljarände tasakaalu, kordaja 1,1 kümneprotsendilist kasvu rände arvelt ja 0,9 kümneprotsendilist kahanemist jne.

Prognoosi lähteandmed

Tabel 4. Prognoosi tegemisel kasutatud andmed

Näitaja	Alamjaotus	Periood	Allikas
Rapla rahvaarv	Teenusepiirkonnad, sugu, vanus (üheaastased rühmad)	01.01.2020	Eritellimus Statistikaametilt
Eesti suremustöenäosus	Sugu, vanus (üheaastased rühmad)	2019	Statistikaamet

⁴ Eesti Statistikaamet. *Linnalise, väikelinnalise ja maalise asustuspriirkonna tüübi ja klastrite määramise metoodika*. Kättesaadav: http://metaweb.stat.ee/get_classificator_file.htm?id=4601339&siteLanguage=ee, kasutatud 10.08.2021.

Soome suremustõenäosus	Aasta, sugu, vanus (üheaastased rühmad)	2001–2019	Soome statistikaamet (Tilastokeskus)
Eesti sündimuse vanusekordajad	Vanus (üheaastased rühmad)	2019	Eurostat
Eesti sündide arv	Aasta, sugu	1991–2020	Statistikaamet
Rapla maakonna siseränne	Aasta, vanuserühm (viieaastased rühmad), asusustuspiirkonna liik, sugu	2017–2020	Statistikaamet
Harjumaa maakonnasiseränne	Aasta, vanuserühm (viieaastased rühmad), asusustuspiirkonna liik, sugu	2017–2020	Statistikaamet
Eesti välisränne	Aasta, vanuserühm (viieaastased rühmad), sugu	2017–2020	Statistikaamet

Prognoosi tulemused on esitatud Exceli tabelis iga Rapla maakonna teenusekeskuse taseme (maakonnakeskus, piirkonnakeskused, kohalikud keskused ja lähikeskused) lõikes teenuste sihtrühmade kohta.

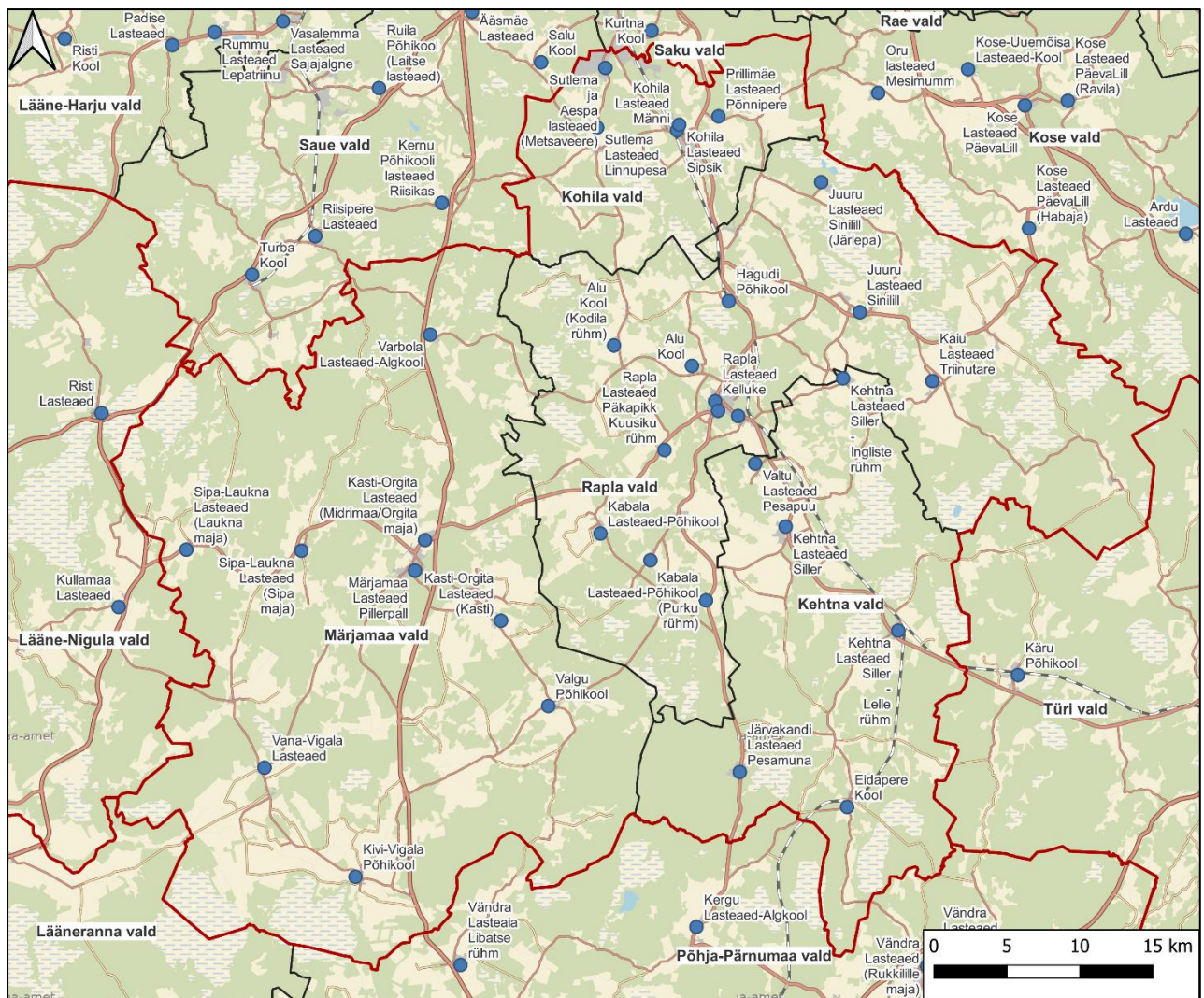
4. UURINGU TULEMUSED

KOV teenused

Alusharidus/lasteaiateenus

Olemasolev olukord

Rapla maakonnas oli 2020. aasta seisuga 23 lasteasutust 32 asukohas, kus käis kokku 1629 last. Kõik Rapla maakonna alusharidust pakuvad asutused on munitsipaalomandis, puuduvad eralasteaiad.

Joonis 6. Alushariduse võrgustik Rapla maakonnas ja ümbruses.

Lasteaedade asukohtadeks on -

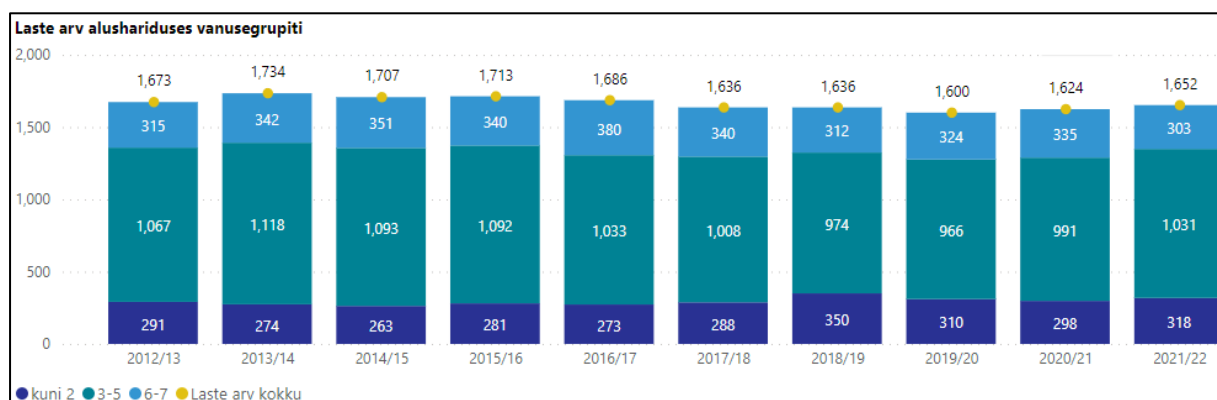
Kehtna vallas: Eidapere Kooli lasteaiarühm Kukupai, Järvakandi Lasteaed Pesamuna, Kehtna Lasteaed Siller, Kehtna Lasteaed Siller-Lelle rühm, Kehtna Lasteaed Siller-Inglise rühm ja Valtu Lasteaed Pesapuu;

Märjamaa vallas: Kasti-Orgita Lasteaed Orgita maja, Kasti-Orgita Lasteaed Kasti maja, Kivi-Vigala Põhikool, Märjamaa Lasteaed Pillerpall, Sipa-Laukna Lasteaed Sipa maja, Sipa-Laukna Lasteaed Laukna maja ja Valgu põhikool, Vana-Vigala Lasteaed, Varbola Lasteaed-Algkool

Rapla vallas: Alu Kool, Alu Kool Kodila rühm, Hagudi põhikool, Juuru Lasteaed Sinilill, Juuru Lasteaed Sinilill Järlepa rühmad, Kabala Lasteaed-Põhikool, Kabala Lasteaed-Põhikool Lipa rühm, Kabala Lasteaed-Põhikool Purku rühm, Kaiu Lasteaed Triinutare, Rapla Lasteaed Kelluke, Rapla Lasteaed Naksitrallid, Rapla Lasteaed Päkapiikk, Rapla Lasteaed Päkapiikk Kuusiku rühm

Kohila vallas: Kohila Lasteaed Männi, Kohila Lasteaed Sipsik, Prillimäe Lasteaed Põnnipere, Sutlema Lasteaed Linnupesa;

1.augustiks 2022 planeeritakse avada Sutlema-Aespa Lasteaia Metsaveere maja.

Joonis 7. Laste arv Rapla maakonna alusharidust pakkuvates asutustes vanusegruppide kaupa 2012-2022⁵

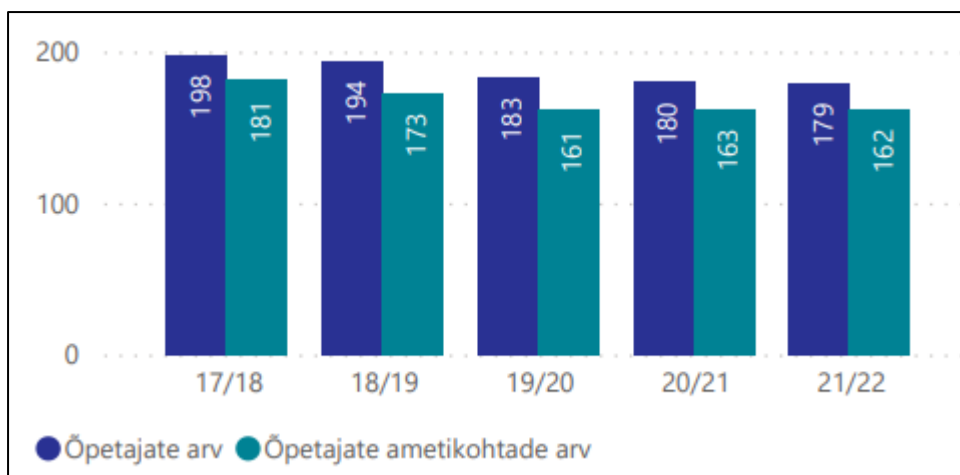
Möödunud kümnendi jooksul on laste arv Rapla maakonna alushariduse asutustes püsinud võrdlemisi stabiilne ning kõikunud vaid umbes 8% jagu. Tulenevalt sellest on ka lasteasutuste rühmade arv püsinud stabiilne. Pealmine muutus alushariduse põhinäitajates on olnud lasteasutuste arvus endas, mille põhjuseks on olnud nende liitmine üheks asutuseks erinevates asukohtades tegutsevate rühmadega, mille tulemusel on juhtimist optimeeritud.

Tabel 5. Rapla maakonna alushariduse põhinäitajad⁶

Õppeaasta	Laste arv	Lasteasutuste arv	Rühmade arv
2012/13	1,673	28	92
2013/14	1,734	28	96
2014/15	1,707	28	95
2015/16	1,713	27	95
2016/17	1,686	27	94
2017/18	1,636	26	95
2018/19	1,636	24	94
2019/20	1,600	23	92
2020/21	1,624	23	92
2021/22	1,652	23	92

⁵ <https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridusliigid/alusharidus/alushariduse-detailaruanne>

⁶ <https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridusliigid/alusharidus/alushariduse-detailaruanne>

Joonis 8. Rapla maakonna alushariduse õpetajate ja ametikohtade summaarne arv⁷

Õppeaastast 2017/2018 kuni õppeaastani 2021/2022 on vähenenud nii alushariduse õpetajate hulk kui ka summeeritud ametikohtade arv Rapla maakonnas 19 võrra.

Analüüs

Kättesaadavus

⁷ <https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridustootajad/opetajad>

- Rapla Lasteaed Kelluke
- Rapla Lasteaed Päkapikk
- Rapla Lasteaed Päkapikk Kuusiku rühm

Heaks saab seisukorda hinnata 9 lasteaia hoone puhul:

- Eidapere Kooli lasteaiaühm Kukupai
- Kehtna Lasteaed Siller
- Kehtna Lasteaed Siller-Lelle rühm
- Kohila Lasteaed Sipsik
- Kivi-Vigala Põhikool
- Sipa-Laukna Lasteaed Sipa maja
- Vana-Vigala Lasteaed
- Varbola Lasteaed-Algkool
- Sipa-Laukna Lasteaed Laukna maja

Rahuldav on 11 lasteaia hoone seisukord:

- Järvakandi Lasteaed Pesamuna
- Prillimäe Lasteaed Põnnipere
- Sutlema Lasteaed Linnupesa
- Valgu põhikool
- Alu Kool Kodila rühm
- Hagudi põhikool
- Kabala Lasteaed-Põhikool Purku rühm
- Rapla Lasteaed Naksitrallid
- Kehtna Lasteaed Siller-Ingliste rühm
- Kasti-Orgita Lasteaed Orgita maja
- Kasti-Orgita Lasteaed Kasti maja

Halvas seisukorras on 4 lasteaia hoonet:

- Juuru Lasteaed Sinilill
- Kabala Lasteaed-Põhikool
- Kabala Lasteaed-Põhikool Lipa rühm
- Kaiu Lasteaed Triinutare

Netopinna ruutmeetrite arvestades on kõige kehvemal järjel Rapla valla lasteasutuste ruumid. Nelja lasteaia hoone seisukorda hinnatakse halvaks, mis kokku moodustab 1945m² ehk 22% kogu valla alusharidusele kasutatavast netopinnast. Kõrgeim hinnang lasteasutuste ruumikvaliteedile on Kohila vallal, mil 3319m² ehk 59% netopinnast on väga heas seisus. Rapla maakonna ruumikvaliteedi hinnangud lasteasutustele peegeldavad üldjoontes Eesti keskmist. Keskmisest kõrgem on väga heas seisus netopinna osakaal.

Tabel 6. Raplamaa alushariduse teenuse osutamise ruumikvaliteet netopinna alusel (m²) omavalitsuste lõikes

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna		1679	3204	927	5810
Kohila		1021	1288	3319	5628
Märjamaa		1655	2811	1510	5976
Rapla	1945	2917		3951	8812
Rapla maakond kokku	1945	7272	7303	9707	26226
Eesti kokku	31185	268940	339019	178608	817752
KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna	0%	29%	55%	16%	100%
Kohila	0%	18%	23%	59%	100%
Märjamaa	0%	28%	47%	25%	100%
Rapla	22%	33%	0%	45%	100%
Rapla maakond kokku	7%	28%	28%	37%	100%
Eesti kokku	4%	33%	41%	22%	100%

Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035

Nii üleeuroopalises kui ka üle-eestilise rahvastiku vananemise ja vähenemise trendis ei ole Rapla maakond erandiks. Vastavalt prognoosile väheneb aastaks 2035 Rapla maakonna rahvastik 6% võrra. Rahvastiku vananemise trend väljendub vanusegrupis 65+ olevate inimeste hulga kasvus. Aastaks 2035 kasvab eakate hulk prognoosi kohaselt kuni 19%. Kõige drastilisemad muutused aastaks 2035 saavad prognoosi järgi olema kuni 15-aastaste vanusegruppides ehk alus- ja põhiharidust omandavate laste seas. Prognoosi kohaselt võib ühe kuni seitsmeaastaste vanusegrupp väheneda 19% võrra aastaks 2027 ja kuni 24% võrra aastaks 2035. Prognoosi kohaselt väheneb tööealiste hulk Rapla maakonnas aastaks 2035 ca 7% võrra. Eeltöealiste vanusegrupp väheneb aastaks 2035 26% võrra ning eakate vanusegrupp kasvab 19% võrra. Ülalpeetavate määr ehk eeltöealist ja eakate arvukuse summaarne suhe tööealiste arvukusse tõuseb selle tulemusel 0,63 pealt 0,67 peale.

Tabel 7. Rahvastikuproгноosi põhistsenaariumi tulemused: maakondlik teenuspiirkond

Sihgrupp	2020	2027	2035	2027/2020	2035/2020
alusharidus (vanuses 1–7)	2477	2007	1875	81%	76%
I kooliaste, klassid 1–3 (vanuses 7–9)	1106	1038	822	94%	74%
II kooliaste, klassid 4–6 (vanuses 10–12 aastat)	1305	1060	858	81%	66%
III kooliaste, klassid 7–9 (vanuses 13–15 aastat)	1168	1074	899	92%	77%
IV kooliaste, klassid 10–12 (vanuses 16–18 aastat)	1034	1235	1098	119%	106%
noorsootöö (vanuses 7–26 aastat)	7084	7266	6569	103%	93%
eakad (vanuses 65 aastat ja	6795	7445	8085	110%	119%
täiskasvanud (vanuses 18–84	25706	25596	25135	100%	98%
kõik kokku	33174	32375	31319	98%	94%

Valdade lõikes väheneb prognoosi kohaselt lasteaia laste arv enim Kohila vallas. Aastaks 2035 on lapsed Kohila vallas 159 võrra ehk 24% vähem. Piirkondlikus lõikes on kõige suurema laste arvukuse vähenemisega Kaarepere (-36%), Järlepa (-36%), Alu (-33%) ja Kohila (-27%). Kõik lapsed ei käi lasteaias ning ka mitte enda piirkonna lasteaias. Niiviisi leidub piirkondasid, kus käib kohalikus lasteaias oluliselt vähem lapsi, kui sinna on sissekirjutatud. Selle põhjuseks võivad olla nii lastevanemate eelistused lasteaia valikul kui ka nende igapäevased liikumismustrid, mis soosivad mõnda muud lasteaeda. Kõige madalam laste osakaal oma lähipiirkonna lasteas on Valgul, Hageril ja Sipal.

Tabel 8. Kriitiline teenusvajadus lähikeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega

	Sihtrühm 2020	Lasteaialaste osakaal lähipiirkonna sihtrühmast	Lasteaialaste arv 2020	Lasteaialaste arvu prognoos 2027		Lasteaialaste arvu prognoos 2035	
				Laste arv	Muutus 2020-2027	Laste arv	Muutus 2020-2035
Kehtna vald	379	72%	274	228	-46	219	-55
Eidapere	31	61%	19	17	-2	20	1
Järvakandi	83	72%	60	50	-10	54	-6
Kaarepere	76	75%	57	36	-21	29	-28
Kehtna	155	69%	106	93	-13	87	-19
Lelle	33	54%	18	14	-4	10	-8
Rapla (Ingliste)			14	18	4	18	4
Kohila vald	669	67%	445	322	-123	286	-159
Aespa	165	44%	72	44	-28	37	-35
Hageri	75	46%	35	23	-12	20	-15
Kohila	366	83%	303	225	-78	204	-99
Prillimäe	62	56%	35	30	-5	26	-9
Märjamaa vald	443	66%	291	269	-22	260	-31
Kivi-Vigala	19	68%	13	17	4	20	7
Märjamaa	272	71%	193	175	-18	161	-32
Sipa	42	50%	21	19	-2	19	-2
Valgu	46	43%	20	17	-3	17	-3
Vana-Vigala	36	53%	19	17	-2	16	-3
Varbola	27	92%	25	24	-1	26	1
Rapla vald	1025	67%	691	562	-129	529	-162
Alu	75	109%	82	62	-20	57	-25
Hagudi	55	72%	40	32	-8	29	-11
Juuru	56	66%	37	40	3	37	0
Järlepa	38	84%	32	19	-13	18	-14
Kabala	38	89%	34	29	-5	30	-4
Kaiu	84	62%	52	46	-6	43	-9
Kodila	31	55%	17	18	1	20	3
Purku	33	52%	17	11	-6	10	-7
Raikküla	21	53%	11	14	3	14	3
Rapla	594	62%	369	290	-79	270	-99
Rapla maakond	2516	68%	1701	1381	-320	1293	-408

Tõhusus

Oma tegevuskulude tõhususelt 2020. aastal varieeruvad Rapla maakonna vallad vaid umbes 10% ulatuses nii majandus-, personali- kui ka tegevuskulu osas.

Tabel 9. Teenuse osutamise kulutõhusus lasteaialapse kohta

	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus
Kehtna	5 050 €	1 005 €	4 045 €
Kohila	5 572 €	1 104 €	4 467 €
Märjamaa	5 446 €	876 €	4 570 €
Rapla	4 532 €	889 €	3 642 €
Kokku	5 020 €	956 €	4 065 €

Erinevus tegevuskulude suuruses ilmneb pealmiselt vaadeldes lasteaedasilasid eraldi, mille juures esinevad kuni kaks korda tõhusamad asutused võrrelduna kõige ebatõhusamate. Kõrgeimad tegevuskulud lapse kohta on Sipa-Laukna Lasteaia Sipa majal (10 977 € lapse kohta) ja Laukna majal (10 624 €) ning Kasti-Orgita Lasteaia Kasti majal (9074€).

Tabel 10. Rapla maakonna lasteasutustes kulutõhusus lapsealapse kohta

Asutus	Asukoht: KOV	Koht võrgustikus: lähikeskus	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus
Valgu põhikool	Märjamaa vald	sihipärane	2 301 €	196 €	2 105 €
Kivi-Vigala Põhikool	Märjamaa vald	sihipärane	3 381 €	275 €	3 106 €
Rapla Lasteaed Päkapiikk Kuusiku r	Rapla vald	ülemäärane	3 413 €	322 €	3 091 €
Varbola Lasteaed-Algkool	Märjamaa vald	sihipärane	3 800 €	342 €	3 458 €
Rapla Lasteaed Naksitrallid	Rapla vald	sihipärane	3 804 €	683 €	3 121 €
Hagudi põhikool	Rapla vald	sihipärane	3 989 €	544 €	3 446 €
Alu Kool	Rapla vald	sihipärane	4 123 €	731 €	3 392 €
Rapla Lasteaed Päkapiikk	Rapla vald	sihipärane	4 181 €	765 €	3 416 €
Kabala Lasteaed-Põhikool Lipa rüh	Rapla vald	sihipärane	4 260 €	329 €	3 931 €
Järvakandi Lasteaed Pesamuna	Kehtna vald	sihipärane	4 297 €	633 €	3 664 €
Juuru Lasteaed Sinilill Järlepa rühm	Rapla vald	sihipärane	4 326 €	387 €	3 940 €
Valtu Lasteaed Pesapuu	Kehtna vald	sihipärane	4 360 €	780 €	3 580 €
Kabala Lasteaed-Põhikool Purku rüh	Rapla vald	sihipärane	4 383 €	683 €	3 700 €
Eidapere Kooli lasteaiarühm Kukug	Kehtna vald	sihipärane	4 562 €	1 197 €	3 365 €
Kasti-Orgita Lasteaed Orgita maja	Märjamaa vald	ülemäärane	4 631 €	804 €	3 826 €
Kaiu Lasteaed Triinutare	Rapla vald	sihipärane	5 043 €	958 €	4 085 €
Kohila Lasteaed Sipsik	Kohila vald	sihipärane	5 049 €	1 074 €	3 974 €
Juuru Lasteaed Sinilill	Rapla vald	sihipärane	5 101 €	1 562 €	3 539 €
Kehtna Lasteaed Siller-Inglise rühm	Kehtna vald	ülemäärane	5 244 €	1 129 €	4 115 €
Vana-Vigala Lasteaed	Märjamaa vald	sihipärane	5 253 €	790 €	4 464 €
Kabala Lasteaed-Põhikool	Rapla vald	sihipärane	5 313 €	1 728 €	3 584 €
Kehtna Lasteaed Siller-Lelle rühm	Kehtna vald	sihipärane	5 334 €	1 149 €	4 185 €
Kohila Lasteaed Männi	Kohila vald	sihipärane	5 423 €	940 €	4 482 €
Märjamaa Lasteaed Pillerpall	Märjamaa vald	sihipärane	5 438 €	833 €	4 606 €
Rapla Lasteaed Kelluke	Rapla vald	sihipärane	5 842 €	1 010 €	4 832 €
Kehtna Lasteaed Siller	Kehtna vald	sihipärane	5 861 €	1 262 €	4 599 €
Alu Kool Kodila rühm	Rapla vald	sihipärane	6 216 €	3 088 €	3 128 €
Sutlema Lasteaed Linnupesa	Kohila vald	sihipärane	7 040 €	1 474 €	5 566 €
Prillimäe Lasteaed Põnnipere	Kohila vald	sihipärane	7 091 €	1 546 €	5 545 €
Kasti-Orgita Lasteaed Kasti maja	Märjamaa vald	ülemäärane	9 074 €	1 502 €	7 573 €
Sipa-Laukna Lasteaed Laukna maja	Märjamaa vald	ülemäärane	10 624 €	3 087 €	7 537 €
Sipa-Laukna Lasteaed Sipa maja	Märjamaa vald	sihipärane	10 977 €	1 776 €	9 201 €
Rapla maakond kokku			5 020 €	956 €	4 065 €

Pealmiselt põhjustab madalat kulutõhusust vähene laste arv lasteaia hoone kohta, mille tulemusel jagunevad nii majandamis- kui ka personalikulud vähemate laste hüvanguks. Pikemas perspektiivis jaguneb ka investeerimiskulu väiksemate laste arvuga lasteaedade puhul hoone vähemate kasutajate vahel, mille tulemusel kujuneb madalam kulutõhusus. Sipa-Laukna Lasteaia mõlema maja kasutajate hulk on nii täna kui ka prognoosi järgi 2035. aastal madal ning võib põhjustada kõrgeid kulusid. Väheste teenuse kasutajate tõttu võib tulevikus kriitiliseks muutuda ka Kabala Lasteaed-Põhikooli Purku rühma, Kehtna Lasteaia Siller-Lelle rühma, Kabala Lasteaed-Põhikooli Lipa rühma ja Rapla Lasteaed Päkapiikk Kuusiku rühma ülalpidamine.

Tabel 11. Prognoositav lasteaialaste arvukus Rapla maakonna lasteaedade kaupa

Asutus	Asukoht: KOV	Koht võrgustikus: lähikeskus	Teenuse kliendid (2020)	Lasteaialaste arvu prognoos 2027	Lasteaialaste arvu prognoos 2035
Sipa-Laukna Lasteaed Laukna maja	Märjamaa vald	ülemäärane	10	9	9
Sipa-Laukna Lasteaed Sipa maja	Märjamaa vald	sihipärane	11	10	10
Kabala Lasteaed-Põhikool Purku rühm	Rapla vald	sihipärane	17	11	10
Kehtna Lasteaed Siller-Lelle rühm	Kehtna vald	sihipärane	18	14	10
Kabala Lasteaed-Põhikool Lipa rühm	Rapla vald	sihipärane	11	14	14
Rapla Lasteaed Päkapikk Kuusiku rühm	Rapla vald	ülemäärane	19	15	14
Valgu põhikool	Märjamaa vald	sihipärane	20	17	17
Vana-Vigala Lasteaed	Märjamaa vald	sihipärane	19	17	16
Eidapere Kooli lasteaiarühm Kukupai	Kehtna vald	sihipärane	19	17	20
Kivi-Vigala Põhikool	Märjamaa vald	sihipärane	13	17	20
Kehtna Lasteaed Siller-Ingliste rühm	Kehtna vald	ülemäärane	14	18	18
Alu Kool Kodila rühm	Rapla vald	sihipärane	17	18	20
Juuru Lasteaed Sinilill Järlepa rühmad	Rapla vald	sihipärane	32	19	18
Kasti-Orgita Lasteaed Kasti maja	Märjamaa vald	ülemäärane	22	20	18
Sutlema Lasteaed Linnupesa	Kohila vald	sihipärane	35	23	20
Varbola Lasteaed-Algkool	Märjamaa vald	sihipärane	25	24	26
Kabala Lasteaed-Põhikool	Rapla vald	sihipärane	34	29	30
Prillimäe Lasteaed Põnnipere	Kohila vald	sihipärane	35	30	26
Hagudi põhikool	Rapla vald	sihipärane	40	32	29
Valtu Lasteaed Pesapuu	Kehtna vald	sihipärane	57	36	29
Juuru Lasteaed Sinilill	Rapla vald	sihipärane	37	40	37
Kaiu Lasteaed Triinutare	Rapla vald	sihipärane	52	46	43
Järvakandi Lasteaed Pesamuna	Kehtna vald	sihipärane	60	50	54
Alu Kool	Rapla vald	sihipärane	82	62	57
Kasti-Orgita Lasteaed Orgita maja	Märjamaa vald	ülemäärane	70	64	58
Rapla Lasteaed Kelluke	Rapla vald	sihipärane	95	75	69
Märjamaa Lasteaed Pillerpall	Märjamaa vald	sihipärane	101	92	84
Kehtna Lasteaed Siller	Kehtna vald	sihipärane	106	93	87
Rapla Lasteaed Päkapikk	Rapla vald	sihipärane	124	97	91
Rapla Lasteaed Naksitrallid	Rapla vald	sihipärane	131	103	96
Kohila Lasteaed Männi	Kohila vald	sihipärane	144	107	97
Kohila Lasteaed Sipsik	Kohila vald	sihipärane	159	118	107

Investeeringuvajaduse võrdlus investeeringuvõimekusega

Eelarveperioodiks 2021-2025 on valdade eelarvestrateegiates ette nähtud umbes 4,47 miljonit eurot lasteaedade renoveerimiseks. Antud hinnangute järgi eksisteerib aga Rapla maakonna lasteaedade puhul vajadus lisaks eelarvestrateegiates kavandatule umbes 14,2 miljoni eurosele investeeringule, et tagada kogu maakonna lasteaiade hoonete väga hea seisukord. Kõige madalam investeeringuvajadus esineb Kabala Lasteaed-Põhikooli Lipa rühma, Kabala Lasteaed-Põhikool Purku rühma, Sutlema Lasteaed Linnupesa, Prillimäe Lasteaed Põnnipere ja Sipa-Laukna Lasteaia Sipa maja puhul tulenevalt kõrgest renoveerimismaksumusest, mis jaguneb väheste laste

hüvanguks. Pikaajalise investeeringuplaani puhul tuleb arvesse võtta ka tuleviku tulubaasi. Vananev elanikkond tähendab ka vähenevat maksumaksjate arvu.

Tabel 12. Rapla maakonna lasteasutuste investeeringute tõhusus

Asutus	Koht võrgustikus: lähikeskus	Ruumide seisund	Summaarne investeerimis-tõhusus	Tehtud ja kavandatud investeeringute tõhusus	Täiendavate investeeringute tõhusus	Kavandatud ja vajalikud investeeringud
Kehtna Lasteaed Siller-Lelle rühm	sihipärane	hea	0 €	0 €	0 €	0 €
Kasti-Orgita Lasteaed Kasti maja	ülemäärane	rahuldav	0 €	0 €	0 €	0 €
Kasti-Orgita Lasteaed Orgita maja	ülemäärane	rahuldav	1 785 €	1 785 €	0 €	95 000 €
Varbola Lasteaed-Algkool	sihipärane	hea	3 100 €	3 100 €	0 €	28 550 €
Kivi-Vigala Põhikool	sihipärane	hea	3 493 €	3 493 €	0 €	0 €
Kohila Lasteaed Sipsik	sihipärane	hea	4 878 €	1 733 €	3 145 €	720 000 €
Vana-Vigala Lasteaed	sihipärane	hea	5 589 €	326 €	5 263 €	100 000 €
Rapla Lasteaed Päkapikk	sihipärane	väga hea	9 677 €	9 677 €	0 €	0 €
Eidapere Kooli lasteaiarühm Kukupai	sihipärane	hea	11 211 €	0 €	11 211 €	213 000 €
Valgu põhikool	sihipärane	rahuldav	11 365 €	2 503 €	8 862 €	177 242 €
Sipa-Laukna Lasteaed Laukna maja	ülemäärane	hea	11 596 €	11 596 €	0 €	0 €
Rapla Lasteaed Naksitrallid	sihipärane	rahuldav	12 405 €	7 062 €	5 344 €	1 500 000 €
Alu Kool	sihipärane	väga hea	13 415 €	13 415 €	0 €	0 €
Kehtna Lasteaed Siller	sihipärane	hea	15 275 €	14 804 €	472 €	250 000 €
Hagudi põhikool	sihipärane	rahuldav	15 750 €	15 750 €	0 €	600 000 €
Kehtna Lasteaed Siller-Ingliste rühm	ülemäärane	rahuldav	16 281 €	0 €	16 281 €	227 930 €
Märjamaa Lasteaed Pillerpall	sihipärane	väga hea	16 631 €	15 977 €	653 €	300 000 €
Rapla Lasteaed Kelluke	sihipärane	väga hea	16 789 €	16 789 €	0 €	195 000 €
Juuru Lasteaed Sinilill Järlepa rühmad	sihipärane	väga hea	18 425 €	13 738 €	4 688 €	150 000 €
Kohila Lasteaed Männi	sihipärane	väga hea	17 980 €	14 507 €	3 472 €	500 000 €
Valtu Lasteaed Pesapuu	sihipärane	väga hea	21 920 €	21 920 €	0 €	0 €
Kaiu Lasteaed Triinutare	sihipärane	halb	22 363 €	22 363 €	0 €	1 125 358 €
Rapla Lasteaed Päkapikk Kuusiku rühm	ülemäärane	väga hea	23 684 €	23 684 €	0 €	0 €
Järvakandi Lasteaed Pesamuna	sihipärane	rahuldav	24 260 €	3 593 €	20 667 €	1 445 000 €
Alu Kool Kodila rühm	sihipärane	rahuldav	26 471 €	11 765 €	14 706 €	250 000 €
Juuru Lasteaed Sinilill	sihipärane	halb	28 209 €	3 074 €	25 135 €	1 000 000 €
Kabala Lasteaed-Põhikool	sihipärane	halb	36 029 €	6 618 €	29 412 €	1 000 000 €
Sutlema ja Aespa lasteaed: Metsaveere	sihipärane	väga hea	36 434 €	36 434 €	0 €	2 532 012 €
Kabala Lasteaed-Põhikool Lipa rühm	sihipärane	halb	54 545 €	0 €	54 545 €	600 000 €
Kabala Lasteaed-Põhikool Purku rühm	sihipärane	rahuldav	57 353 €	5 882 €	51 471 €	975 000 €
Sutlema Lasteaed Linnupesa	sihipärane	rahuldav	20 683 €	6 398 €	14 286 €	620 000 €
Prillimäe Lasteaed Põnnipere	sihipärane	rahuldav	31 187 €	16 901 €	14 286 €	940 000 €
Sipa-Laukna Lasteaed Sipa maja	sihipärane	hea	160 131 €	23 767 €	136 364 €	1 534 796 €
Rapla maakond kokku			17 256 €	11 331 €	5 925 €	915 €

Investeeringute teostamisel ja eelarvestrateegia kavandamisel alushariduse taristu arendamiseks ei ole seni teadlikult olnud võimalik arvestada lähikeskuste võrgustikuga. Valdav osa teostatud ja planeeritud investeeringutest on leidnud sellest hoolimata tee valla lähikeskustesse.

Tabel 13. Investeeringute asukohastatus lähikeskustes

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks
Kehtna vald	2 629 259 €	405 000 €	1 730 930 €
sihipärane	2 629 259 €	405 000 €	1 503 000 €
ülemäärane	- €	- €	227 930 €
Kohila vald	2 400 060 €	780 000 €	2 000 000 €
sihipärane	2 400 060 €	780 000 €	2 000 000 €
Märjamaa vald	1 902 856 €	392 346 €	1 843 242 €
sihipärane	1 756 985 €	297 346 €	1 843 242 €
ülemäärane	145 871 €	95 000 €	- €
Rapla vald	5 250 955 €	2 890 358 €	4 505 000 €
sihipärane	4 800 955 €	2 890 358 €	4 505 000 €
ülemäärane	450 000 €	- €	- €
Kokku	12 183 130 €	4 467 704 €	10 079 173 €

Seniseid aastaseid investeeringute mahtusid võrreldes renoveerimiste maksumuste hinnangutega, ilmneb, et lastaiahoonete väga hea seisundi saavutamine tänase võrgustiku säilitamise korral võib võtta sõltuvalt omavalitsusest 7 kuni 25 aastat. See ei arvesta siiski hoonete enda samal ajal aset leidva amortiseerumisega.

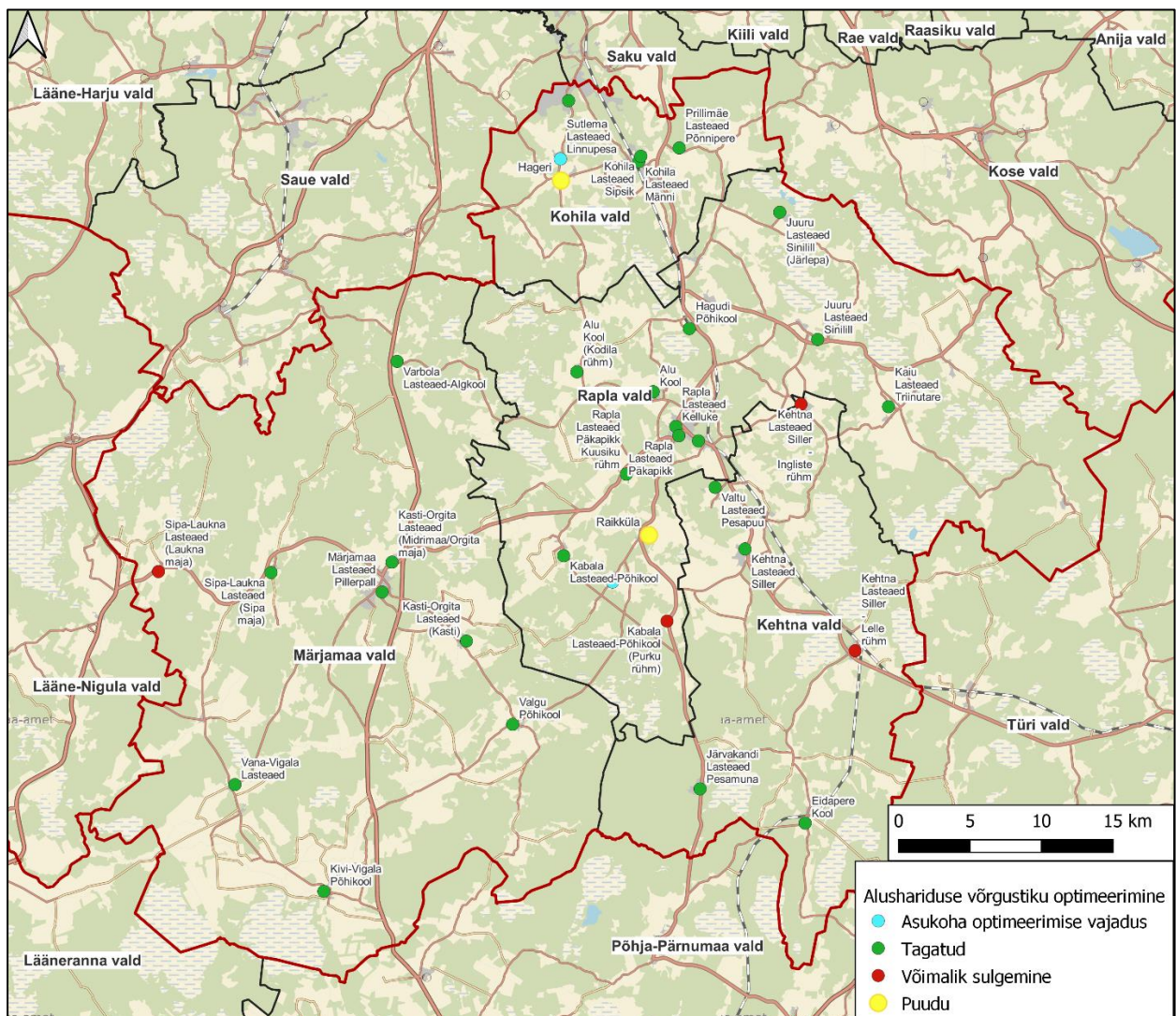
Tabel 14. Investeeringute vajadus ja piisavus lasteaiahoonete renoveerimiseks

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks	Min. aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise tegeliku valdkondliku investeerimismahu korral	Min. aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise tegeliku ja kavandatud valdkondliku investeerimismahu korral
Kehtna	2 629 259 €	405 000 €	1 730 930 €	7	9
Kohila	2 400 060 €	780 000 €	2 000 000 €	8	9
Märjamaa	1 902 856 €	392 346 €	1 843 242 €	10	12
Rapla	5 250 955 €	2 890 358 €	4 505 000 €	9	8
Kokku	12 183 130 €	4 467 704 €	10 079 173 €	8	9

Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

Lähtudes teenuskeskuste hierarhiast peaks alushariduse teenus painknema kõigis teenuskeskustes lähikeskustest kuni maakonnakeskuseni. Alushariduse teenus on tagatud enamuses lähikeskustes. Lähikeskustest puudub lasteaed tänapäeval hetkel Hageris, mille rolli täidab hetkel Sutlema lasteaed ja

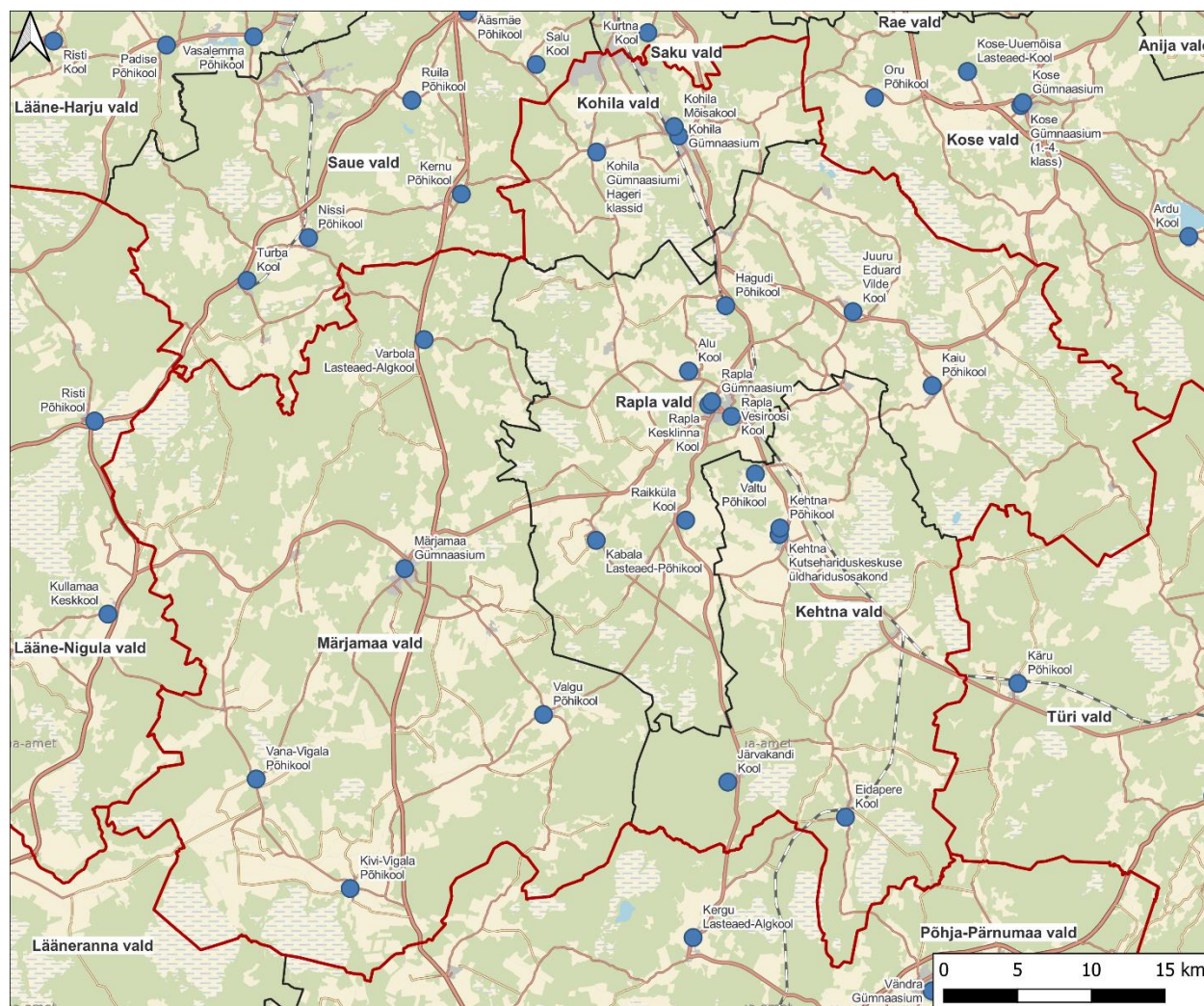
lasteaed Raikkülas, mille rolli täidab hetkel Kabala Lasteaia Lipa rühm. Ettepanek on pikemas perspektiivis suunata investeeringud lasteaiaühmade loomiseks Hageris ja Raikkülas. Investeermisvajakust tulenevalt on vajalik hinnata siiski prioriteetsust olemasolevate hoonete renoveerimise ja uute rajamise vahel. Lasteaiateenus Purkus, Lelles, Lauknas ja Inglise ei ole pikemas perspektiivis jätkusuutlik väheste laste arvu tõttu arvestades prognoosi aastani 2035. Ettepanek on kaaluda nende tegevuskohtade sulgemist. Hageri koolimaja-rahvamaja rekonstrueerimisel tasub kaaluda ka lasteaia rühma loomist Hagerisse. Raikküla näol tasub pikemas perspektiivis kaaluda lasteaed-alkooli rajamist arvestades piirkonna vajadusi, mis kataks nii Raikküla, Lipa kui ka Purku asulaid. Laukna lasteaia puhul tasub sulgemise kaalumisel tagada saatjaga transport Sipa lasteaeda. Vastasel juhul eelistavad piirkonna elanikud tõenäoliselt Kullamaa lasteaeda Lääne-Nigula vallas. Lelle lasteaia näol, tulenevalt tema kaugest asukohast, on sulgemine pigem ebasoovitav. Kasti ja Orgita on asukoha mõttes ülemäärased ent teenusvajadus eksisteerib.

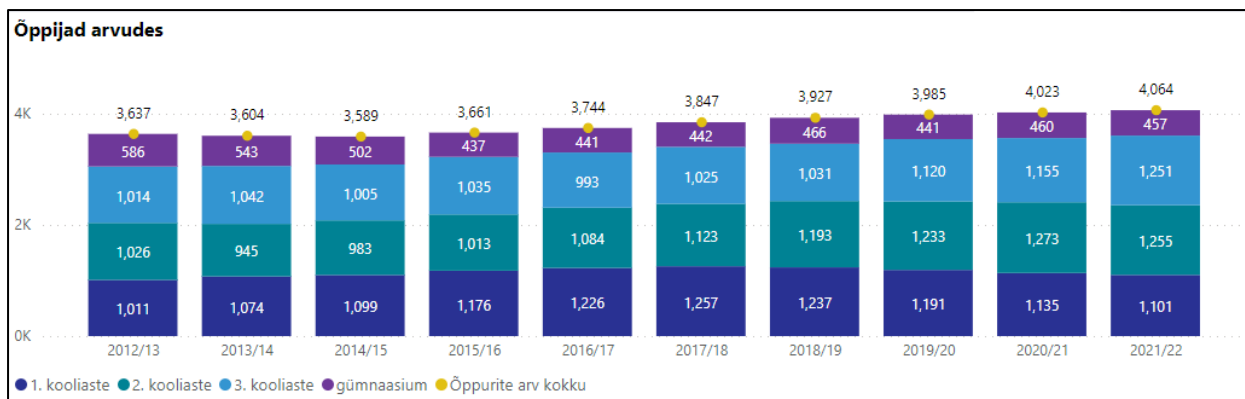
Joonis 10. Alusariduse võrgustiku optimeerimisvajadused

Olemasolev olukord

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas 23-es asukohas 20 üldhariduskooli neist 17 munitsipaalomandis, 2 riigimandis ja 1 eraomandis. Kokku õpib Rapla maakonna kõigis üldhariduskoolides 2021/2022 õppeaasta seisuga 4064 õpilast.

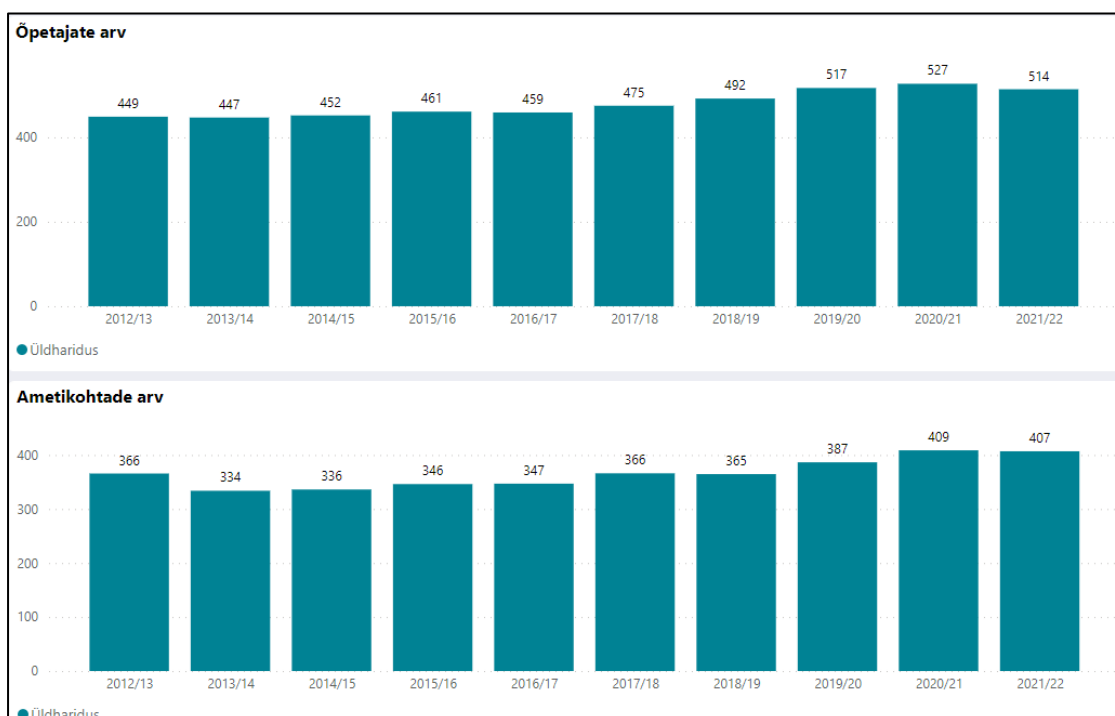

Joonis 11. Rapla maakonna ja ümbruse üldhariduskoolid

Joonis 12. Õppijate arv Rapla maakonna üldhariduskoolides kooliastmete lõikes 2012-2022⁸

Perioodil 2012-2022 kasvas õppijate arv 427 ehk 12% võrra. Õppijate arvu kasv toimus peamiselt teise (+229) ja kolmanda kooliastme (+237) õppijate arvu kasvu arvelt. Gümnaasiumiõpilaste arv seevastu langes 129 ehk 22% võrra. Õpetajate arv Rapla maakonnas on kümnendi jooksul kasvanud 7% võrra ning ametikohtade arv 11% võrra. Õpetajate ametikohtade kasv on olnud proportsioonis õpilaste arvu kasvuga. Asjaolu, et ametikohtade kasv on olnud kiirem õpetajate arvu kasvust, viitab sellele, et suurenenud on õpetajate osakoormused või täiskoormusel töötavate õpetajate arv.

Joonis 13. Üldhariduse õpetajate ja nende summaarne ametikohtade arv Rapla maakonnas 2012-2022⁹

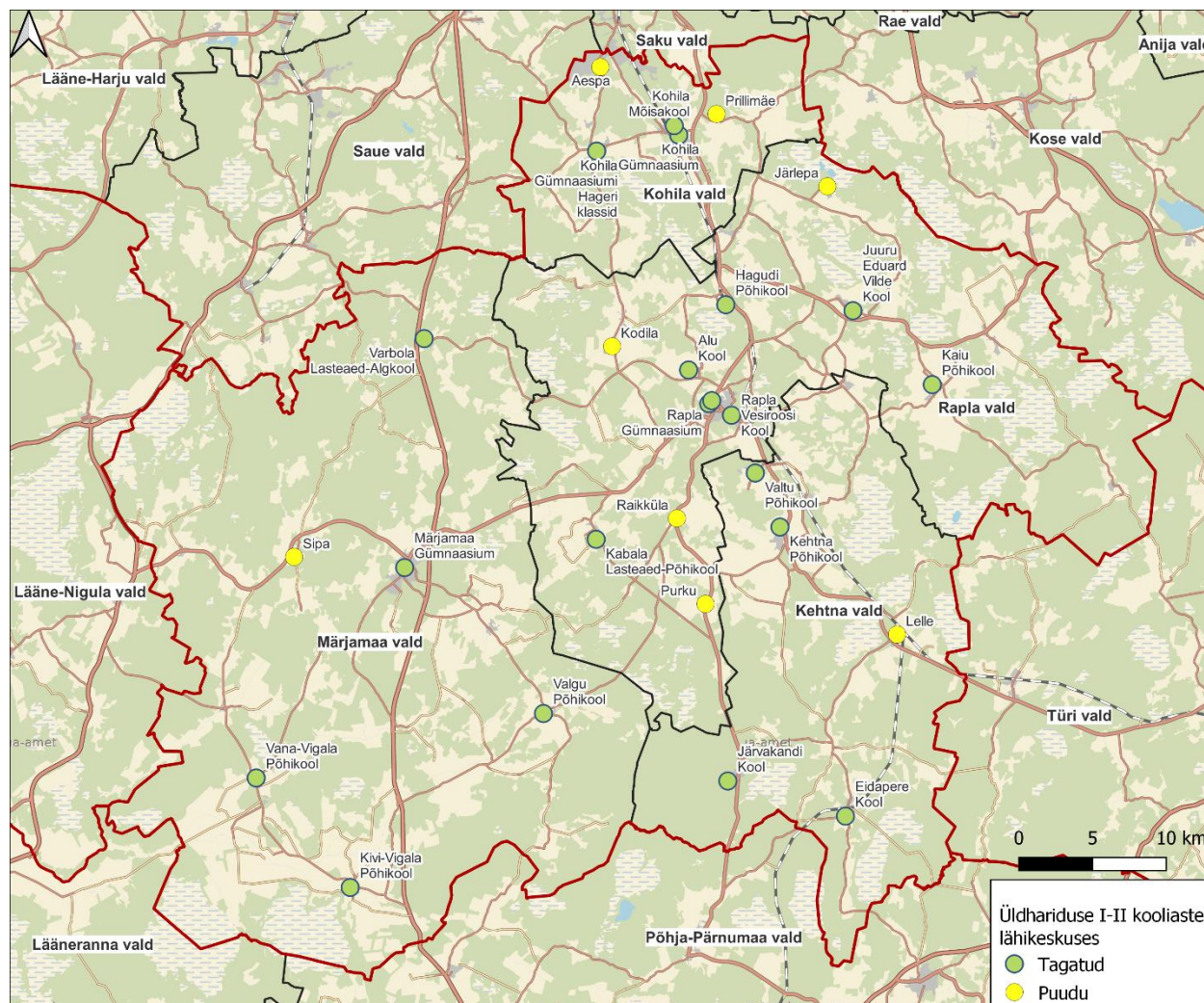
⁸ <https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/koondvaade/oppurid>

⁹ <https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridustootajad/opetajad>

Analüüs

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)

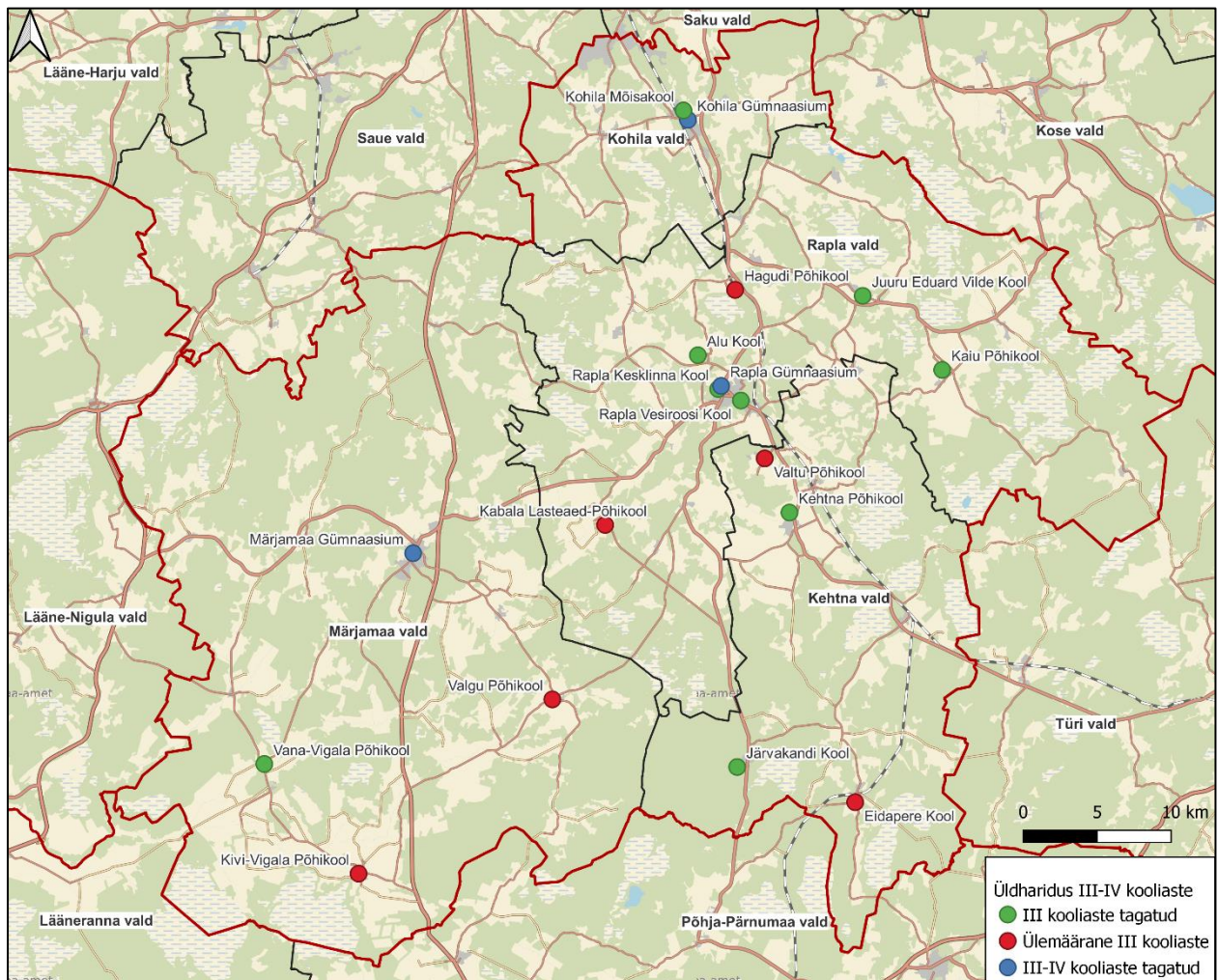
Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi asub valdav osa Rapla maakonna esimese ja teise kooliastmega koolidest vastava piirkonna lähikeskuses. Väljaspool lähikeskusi ehk hierarhia mõttes ülemääraseid põhikooli Rapla maakonnas ei ole. Vaid hierarhiast lähtuvalt saaks öelda, et puudub I-II kooliastme haridust pakkuv põhikool Aespas, Prillimäel, Sipal, Järlepal, Kodilas, Lelles, Purkus ja Raikkülas.

Joonis 14. Üldhariduse I-II kooliastme asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskustes

Käesolevas uuringus on hinnatud, et kolmas kooliaste on sihipärane ning õigustatud kohalike keskuste asustussüsteemia hierarhiatasemel ning neljas kooliaste ehk gümnaasiumiaste on

sihipärane piirkondlikus keskuses. Lähtuvalt hierarhiast saab ülemääraseks ehk väljaspool kohalikke keskuseid asuvateks lugeda kolmandaid kooliastmeid Hagudi Põhikoolis, Valtu Põhikoolis, Kabala Lasteaed-Põhikoolis, Valgu Põhikoolis, Kivi-Vigala Põhikoolis ja Eidapere Koolis. Rapla maakonna gümnaasiumiastmed asuvad oma vastavates piirkondlikes keskustes ehk Märjamaal, Kohilas ja Raplas.

Joonis 15. Üldhariduse III-IV kooliastme asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskustes

Uuringu käigus hinnati, et ruumide seisukord on vastavalt paika pandud skaalale väga hea 3 kooli hoone puhul:

- Järvakandi Kool
- Alu kool
- Rapla Gümnaasium

Heaks saab seisukorda hinnata 12 kooli hoone puhul:

- Eidapere Kool
- Kehtna Põhikool

- Valtu Põhikool
- Kohila Gümnaasium Hageri klassid
- Kohila Mõisakool
- Kivi-Vigala Põhikool
- Märjamaa Gümnaasium
- Valgu põhikool
- Vana-Vigala Põhikool
- Juuru Eduard Vilde Kool
- Rapla Kesklinna Kool
- Rapla Vesiroosi Kool

Rahuldav on 6 kooli hoone seisukord:

- Kohila Gümnaasium
- Varbola lasteaed-alkool
- Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool
- Hagudi põhikool
- Kabala Lasteaed-Põhikool
- Raikküla Kool

Halvas seisukorras on 1 kooli hoonet:

- Kaiu Põhikool

Netopinna ruutmeetrite arvestades on kõige kehvemal järjel Kohila valla üldhariduskoolide ruumid tulenevalt asjaolust, et maakonna suurim koolihoone (12038m²) ehk Kohila Gümnaasiumi ruumide seisukorda on hinnatud vaid "rahuldavaks". Kõrgeim hinnang üldhariduskoolide ruumikvaliteedile on antud Kehtna vallale, mil kõigi koolide hoonete hinnang on kas "hea" või "väga hea". Rapla maakonna ruumikvaliteedi hinnangud üldharidusekoolidele jäävad alla Eesti keskmisele.

Tabel 15. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m2 järgi

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna			8789	2791	11580
Kohila		12038	2237		14275
Märjamaa		11788	16563		28351
Rapla	977	5939	17235	4356	28507
Rapla maakond kokku	977	29765	44824	7147	82713
Eesti kokku	60166	388217	741038	419091	1608512
KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna	0%	0%	76%	24%	100%
Kohila	0%	84%	16%	0%	100%
Märjamaa	0%	42%	58%	0%	100%
Rapla	3%	21%	60%	15%	100%
Rapla maakond kokku	1%	36%	54%	9%	100%
Eesti kokku	4%	24%	46%	26%	100%

Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035

Sarnaselt alushariduses laste arvu vähenemisega on prognoosi kohaselt kahanemas ka laste arv üldhariduses. Eelduste kohaselt väheneb aastaks 2035 esimeses kooliastmes laste arv kuni 26%, teises kooliastmes kuni 24% ja kolmandas kooliastmes kuni 23%. Kahanemistrend ei puuduta 2035. aastaks veel gümnaasiumiharidust ning seal võime täheldada laste arvu kasvu 6% ringis.

Valdade lõikes väheneb prognoosi kohaselt esimese ja teise kooliastme koolilaste arv enim Kohila vallas. Aastaks 2035 on esimeses kahes kooliastmes lapsi 267 võrra vähem ehk 39% vähem võrreldes tänasega. Piirkondlikus lõikes on prognoositud kõige suuremat laste arvukuse vähenemist Aespas (-53%), Alul (-46%), Hagudil (-41%) ja Varbolas (-41%).

Kõik lapsed ei käi enda piirkonna koolis. Niiviisi leidub piirkondasid, kus käib kohalikus koolis oluliselt vähem lapsi, kui sinna on sissekirjutatud. Selle põhjuseks võivad olla nii lastevanemate eelistused kooli valikul kui ka nende igapäevased liikumismustrid, mis soosivad mõnda muud kooli. Kõige madalam laste osakaal oma lähipiirkonna koolis on Varbolas, Alul, Hageris ja Eidaperes.

Tabel 16. Kriitiline teenusvajadus lähikeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega esimeses ja teises kooliastmes

	I-II kooliastme õpilaste osakaal lähipiirkonna sihtrühmast	I-II kooliastme õpilaste arv 2020	I-II kooliastme õpilaste arvu prognoos 2027	I-II kooliastme õpilaste arvu prognoos 2035
Kehtna vald	102%	324	329	245
Eidapere	70%	21	17	18
Järvakandi	108%	65	86	67
Kaerepere	194%	117	128	76
Kehtna	73%	121	98	83
Lelle	0%		0	0
Kohila vald	103%	682	584	415
Aespa	0%		0	0
Hageri	65%	40	46	26
Kohila	175%	642	538	389
Prillimäe	0%		0	0
Märjamaa vald	91%	424	356	326
Kivi-Vigala	100%	12	20	23
Märjamaa	114%	329	262	237
Sipa	0%		0	0
Valgu	75%	36	29	25
Vana-Vigala	103%	28	32	30
Varbola	47%	19	13	11
Rapla vald	94%	940	799	660
Alu	59%	52	38	28
Hagudi	114%	70	54	41
Juuru	82%	65	35	42
Järlepa	0%		0	0
Kabala	153%	46	57	45
Kaiu	92%	62	74	60
Kodila	0%		0	0
Purku	0%		0	0
Raikküla	0%		0	0
Rapla	116%	645	542	443
Rapla maakond	98%	2398	2069	1646

Kolmanda kooliastme laste arv väheneb prognoosi kohaselt enim Kohila vallas. Võrreldes tänasega õpib Kohilas 2035. aastaks prognoosi kohaselt 115 last vähem (-27%). Samas suurusjärgus

vähenedes kolmanda kooliastme laste arvukuses on prognoositud aastaks 2035 Kehtnas (-26%), Järvakandil (-25%) ja Märjamaal (-23%).

Tabel 17. Kriitiline teenusvajadus piirkonnakeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega kolmandas kooliastmes

	III kooliastme õpilaste osakaal kohaliku piirkonna	III kooliastme õpilaste arv 2020	III kooliastme õpilaste arvu prognoos 2027	III kooliastme õpilaste arvu prognoos 2035
Kehtna vald				
Järvakandi	98%	61	45	46
Kehtna	60%	59	54	44
Rapla (Valtu)		39	38	32
Kohila vald				
Kohila	174%	419	382	304
Märjamaa vald	130%	266	217	211
Märjamaa	105%	215	191	166
Vigala		51	36	42
Rapla vald				
Juuru	112%	38	39	31
Kaiu	124%	36	37	41
Rapla	53%	240	231	196

Noorte arv vanuses 16-18 kasvab Rapla maakonnas prognoosi kohaselt 6% võrra aastaks 2035. Eelduste kohaselt kasvab 2035. aastaks ka proportsionaalselt gümnaasiumit valivate õpilaste hulk. Õpilaste hulk tõenäoliselt kasvab Kohila (+15%) ja Rapla (+13%) piirkonnas, ent kahaneb Märjamaa piirkonnas (-10%)

Tabel 18. Kriitiline teenusvajadus piirkonnakeskuste teenuspiirkondades seoses sihtrühma arvukuse prognoositava muutusega neljandas kooliastmes

	IV kooliastme õpilaste osakaal piirkonna sihtrühmast	IV kooliastme õpilaste arv 2020	IV kooliastme õpilaste arvu prognoos 2027	IV kooliastme õpilaste arvu prognoos 2035
Kohila vald				
Kohila	54%	139	181	160
Märjamaa vald				
Märjamaa	37%	79	84	71
Rapla vald				
Rapla	36%	240	280	272
Rapla maakond kokku	40%	458	532	493

Tõhusus

Üldhariduse tegevuskulude tõhusus Rapla maakonna munitsipaalkoolides ühe õpilase kohta on keskmiselt 4260€. Märjamaa ja Rapla valla tegevuskulude tõhusused jäävad mõlemad keskmise ligidale. Oluliselt erinevad keskmisest Kohila ja Kehtna valla tegevuskulude tõhusused, mis erinevad

omavahel 35% ulatuses. Ka majandamiskulud ja personalikulud erinevad samas mastaabis omavahel olles keskmisest oluliselt kõrgemad Kehtna vallas ja madalamad Kohila vallas.

Tabel 19. Teenuse osutamise kulutõhusus õpilase kohta valdade lõikes

	Tegevuskulu tõhusus	Majandamis- kulu tõhusus	Personalikulu tõhusus
Kehtna	5 117 €	772 €	4 346 €
Kohila	3 321 €	480 €	2 841 €
Märjamaa	4 268 €	667 €	3 601 €
Rapla	4 612 €	735 €	3 877 €
Kokku	4 260 €	657 €	3 604 €

Erinevus tegevuskulude suuruses ilmneb pealmiselt vaadeldes koole eraldi, mille juures ilmnevad neli kuni üheksa korda tõhusamad asutused võrrelduna kõige ebatõhusamatega. Kõrgeimad tegevuskulud õpilase kohta esinevad Kivi-Vigala Põhikoolil (19 282€ lapse kohta), Eidapere koolil (11 964€) ning Varbola lasteaed-alkoolil (11 097€).

Tabel 20. Tegevuskulude tõhusus õpilase kohta koolide lõikes

Asutus	Asukoht: KOV	Tegevuskulu tõhusus	Majandamis- kulu tõhusus	Personali- kulu tõhusus
Märjamaa Gümnaasium	Märjamaa vald	3 087 €	447 €	2 639 €
Kohila Gümnaasium	Kohila vald	3 226 €	483 €	2 742 €
Rapla Vesiroosi Kool	Rapla vald	3 568 €	576 €	2 992 €
Valtu Põhikool	Kehtna vald	3 618 €	599 €	3 019 €
Rapla Kesklinna Kool	Rapla vald	3 840 €	610 €	3 230 €
Kehtna Põhikool	Kehtna vald	4 301 €	656 €	3 645 €
Hagudi põhikool	Rapla vald	4 590 €	606 €	3 984 €
Kaiu Põhikool	Rapla vald	5 366 €	761 €	4 605 €
Kohila Gümnaasium Hageri klassid	Kohila vald	5 409 €	404 €	5 005 €
Alu kool	Rapla vald	5 609 €	570 €	5 040 €
Juuru Eduard Vilde Kool	Rapla vald	5 612 €	1 125 €	4 487 €
Kabala Lasteaed-Põhikool	Rapla vald	5 635 €	1 074 €	4 562 €
Järvakandi Kool	Kehtna vald	6 005 €	1 034 €	4 971 €
Vana-Vigala Põhikool	Märjamaa vald	6 222 €	857 €	5 365 €
Valgu põhikool	Märjamaa vald	6 804 €	1 127 €	5 677 €
Varbola lasteaed-alkool	Märjamaa vald	11 097 €	2 993 €	8 105 €
Eidapere Kool	Kehtna vald	11 964 €	1 251 €	10 713 €
Kivi-Vigala Põhikool	Märjamaa vald	19 282 €	3 114 €	16 167 €

[Investeeringuvajaduse võrdlus investeeringuvõimekusega](#)

Kokku on Rapla maakonna valdade eelarvestrateegiates perioodiks 2021-2025 ette nähtud umbes 7 miljonit eurot koolide renoveerimiseks. Antud hinnangute järgi eksisteerib Rapla maakonna koolide puhul vajadus lisaks eelarvestrateegiates kavandatule umbes 29 miljoni eurosele investeeringule, et tagada kogu maakonna koolide hoonete väga hea seisukord. Kõige madalam investeeringutõhusus esineb Vana-Vigala Põhikooli, Valgu Põhikooli, Kabala Lasteaed-Põhikooli ja

Kohila Gümnaasium Hageri hoonete puhul tulenevalt kõrgest renoveerimismaksumusest, mis jaguneb väheste õpilaste hüvanguks.

Tabel 21. Koolihoonete investeeringute tõhusus

Asutus	Ruumide tõhusus	Summaarne investeerimis tõhusus	Kavandatud investeeringute tõhusus	Tehtud investeeringute tõhusus	Täiendavate investeeringute tõhusus	Kavandatud ja vajalikud investeeringud	Summaarne investeerimis- vajadus
Kivi-Vigala Põhikool	hea	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Raikküla Kool	rahuldav	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Rapla Vesiroosi Kool	hea	4 079 €	432 €	240 €	3 647 €	2 000 000 €	2 125 000 €
Kohila Mõisakool	hea	6 173 €	0 €	3 086 €	3 086 €	1 000 000 €	2 000 000 €
Varbola lasteaed-alkool	rahuldav	6 287 €	1 503 €	4 785 €	0 €	28 550 €	119 458 €
Valtu Põhikool	hea	7 462 €	6 128 €	1 334 €	0 €	956 000 €	1 164 058 €
Märjamaa Gümnaasium	hea	7 534 €	974 €	1 552 €	5 008 €	3 583 445 €	4 513 085 €
Rapla Kesklinna Kool	hea	8 152 €	0 €	1 224 €	6 928 €	3 000 000 €	3 530 000 €
Hagudi põhikool	rahuldav	10 197 €	3 750 €	741 €	5 706 €	983 450 €	1 060 492 €
Kehtna Põhikool	hea	11 692 €	0 €	6 515 €	5 177 €	931 800 €	2 104 578 €
Kehtna Kutsehariduskeskus		12 752 €	0 €	12 752 €	0 €	0 €	6 121 059 €
Eidapere Kool	hea	13 295 €	0 €	4 366 €	8 929 €	375 000 €	558 389 €
Vana-Vigala Tehnika- ja Teen	rahuldav	14 681 €	0 €	14 681 €	0 €	0 €	4 918 278 €
Järvakandi Kool	väga hea	15 235 €	938 €	14 297 €	0 €	98 503 €	1 599 663 €
Kohila Gümnaasium	rahuldav	22 539 €	3 253 €	5 415 €	13 870 €	15 000 000 €	19 743 885 €
Kaiu Põhikool	halb	18 745 €	18 362 €	383 €	0 €	1 799 467 €	1 836 967 €
Alu kool	väga hea	19 357 €	0 €	19 357 €	0 €	0 €	1 006 557 €
Rapla Gümnaasium	väga hea	19 583 €	0 €	19 583 €	0 €	0 €	4 700 000 €
Juuru Eduard Vilde Kool	hea	20 874 €	0 €	18 447 €	2 427 €	250 000 €	2 150 000 €
Vana-Vigala Põhikool	hea	24 001 €	1 798 €	1 370 €	20 833 €	1 629 452 €	1 728 079 €
Valgu põhikool	hea	25 301 €	0 €	5 572 €	19 728 €	1 183 703 €	1 518 042 €
Kabala Lasteaed-Põhikool	rahuldav	38 623 €	1 449 €	3 261 €	33 913 €	2 440 000 €	2 665 000 €
Kohila Gümnaasium Hageri	hea	20 356 €	0 €	356 €	20 000 €	800 000 €	814 238 €

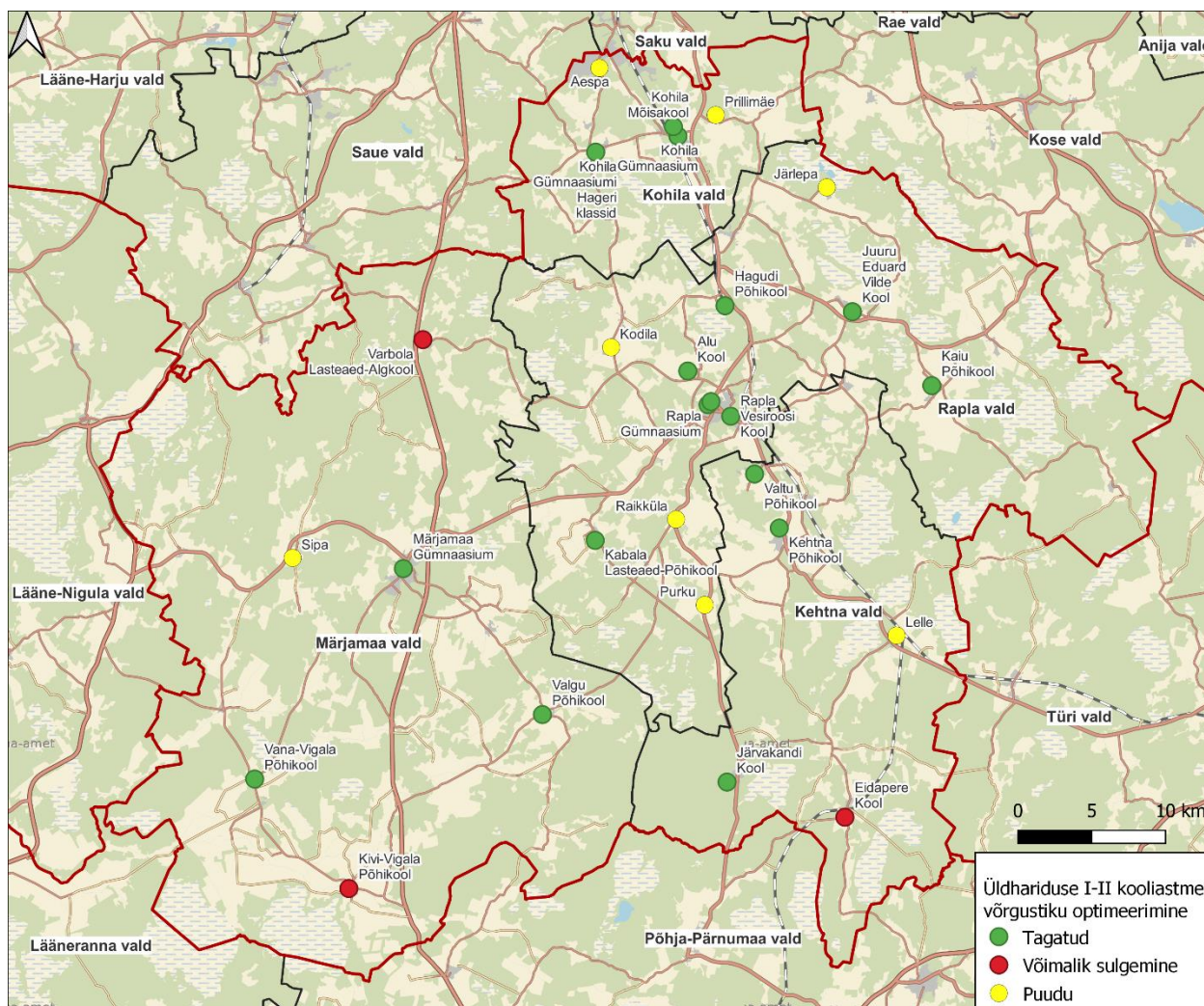
Seniseid aastaseid investeeringute mahtusid võrreldes renoveerimiste maksumuste hinnangutega, ilmneb, et koolihoonete väga hea seisundi saavutamine tänase võrgustiku säilitamise korral võib võtta sõltuvalt omavalitsusest 3 kuni 39 aastat. See ei arvesta siiski hoonete enda samal ajal aset leidva amortiseerumisega.

Tabel 22. Investeeringute piisavus üldhariduse valdkonnas

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks	Min. aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise tegeliku valdkondliku investeerimismahu korral	Min. aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise tegeliku ja kavandatud valdkondliku investeerimismahu korral
Kehtna	3 065 384 €	1 054 503 €	864 200 €	3	3
Kohila	4 758 123 €	2 850 000 €	13 950 000 €	29	28
Märjamaa	1 453 513 €	741 447 €	5 683 703 €	39	39
Rapla	3 901 100 €	2 389 467 €	8 083 450 €	21	19
Kokku	13 178 120 €	7 035 417 €	23 915 058 €	18	18

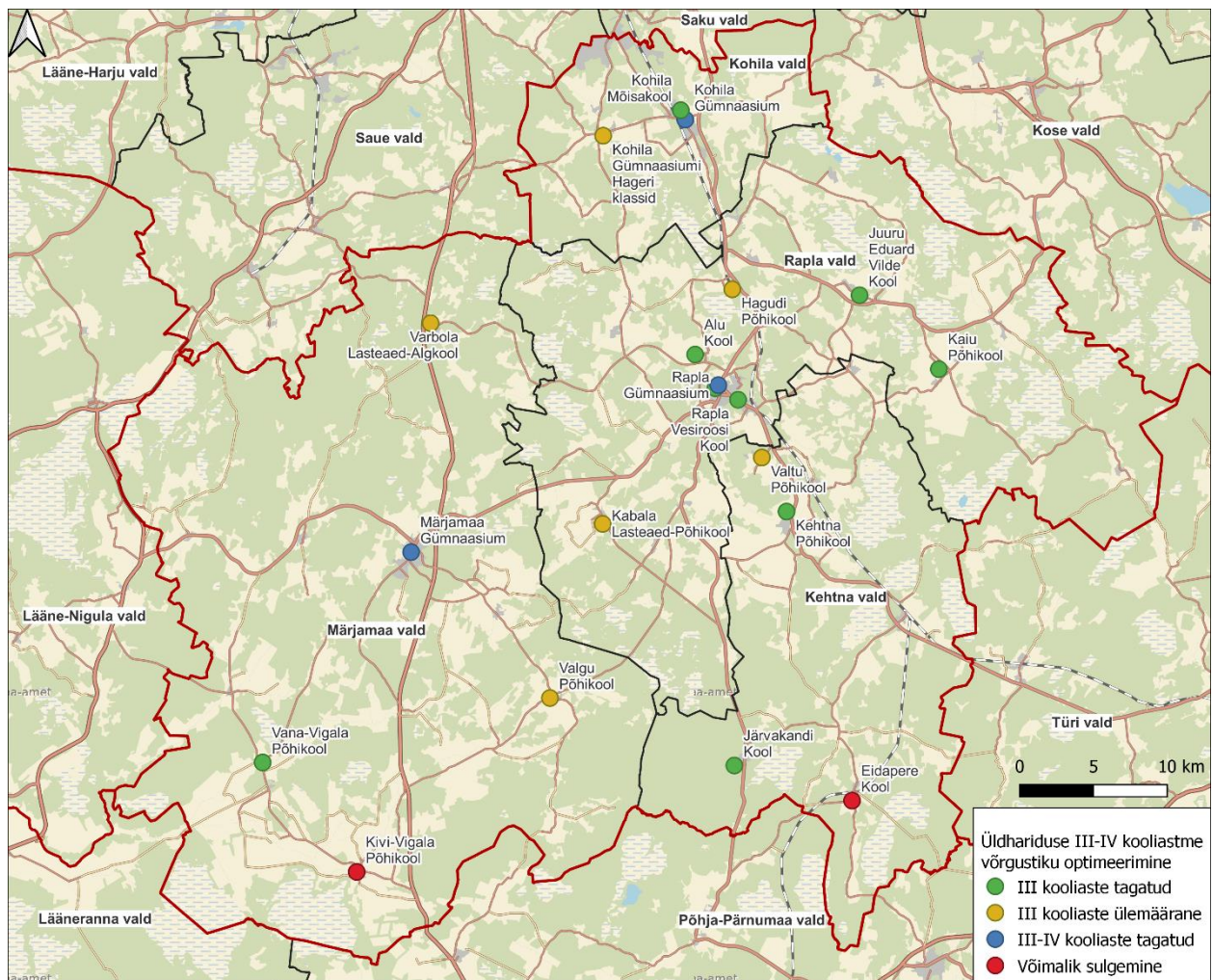
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

Esimese ja teise kooliastme osas esineb ebapiisav teenusvajadus Eidapere, Kivi-Vigala ja Varbola lähipiirkondades ning nende koolide ülapidamine pikas perspektiivis pole jätkusuutlik, kuna tegevuskulude tõhusus on nimetatud koolides väga madal ja laste arv neis koolides täna ja ka tulevikus on liiga väike. Asendi tõttu pole siiski otstarbekas Varbolas ja Eidapere I-II kooliastme sulgemine. Vigala piirkonnas on mõistlik kahe olemasoleva põhikooli asemel moodustada üks 9-klassiline põhikool, mille asukohta tasub määratleda koostöös kogukonnaga arvestada õppehoonete seisukordi. Arvestades hoonete seisundeid võiks selleks olla pigem Kivi-Vigala kool. Vana-Vigala koolihoone vajab oluliselt suuremaid investeeringuid. Sel juhul tuleb tagada koolitransport keskuste vahel ning kergliiklustee.

Joonis 16. Üldhariduse I-II kooliastme võrgustiku optimeerimine

Kohalikest keskustest väljaspool ehk madalamal lähikeskuste tasemel on III kooliastme klasside vajadus piisavalt suur Valtus ja Kabalas, kus kooliastme säilitamine on otstarbekas. Kivi-Vigalas ja Eidaperes ei ole käesoleval hetkel kui ka prognooside kohaselt aastal 2035 piisavat nõudlust III kooliastme klasside täitmiseks ja jäätksuutlikuks ülalpidamiseks. Valgu ja Hagudi põhikooli puhul vajab III kooliastme säilitamise otstarbekus täiendavat analüüsimist ja kaalumist. Antud juhul teenuskeskuste loogikast lähtuvalt vajadus puudub kuid on oluline hinnata III kooliastme mõju madalamatele kooliastmetele elujõulisusele tulenevalt majandamise kuludest ning lastevanemate eelistusest hoida last püsivalt ühes koolis. Prillimäe piirkonnas on olemasolevast võrgustikust tulenevalt tekkinud harjumus liikuda Kohila suunal ja eelistatakse ka sealset kooli. Teenuskeskuste loogikast lähtuvalt võib kaaluda Prillimäe piirkonnas kaaluda I-II kooliastme loomist laste-algkooli koosseisus. Seda eeldusel, et vald kujundab Prillimäele multifunktsionaalse hariduskeskuse, mis sisaldab ka noortekeskust. Rapla maakonna IV kooliastme võrgustik ei vaja tänasel hetkel ümberkujundamist. Rapla maakonnas tuleb säilitada IV kooliaste kõigis piirkonnakeskustes.

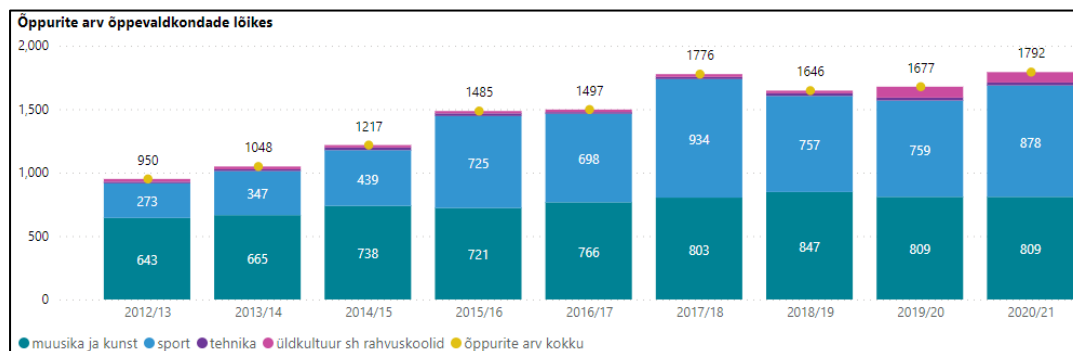

Joonis 17. Üldhariduse III-IV kooliastme võrgustiku optimeerimine

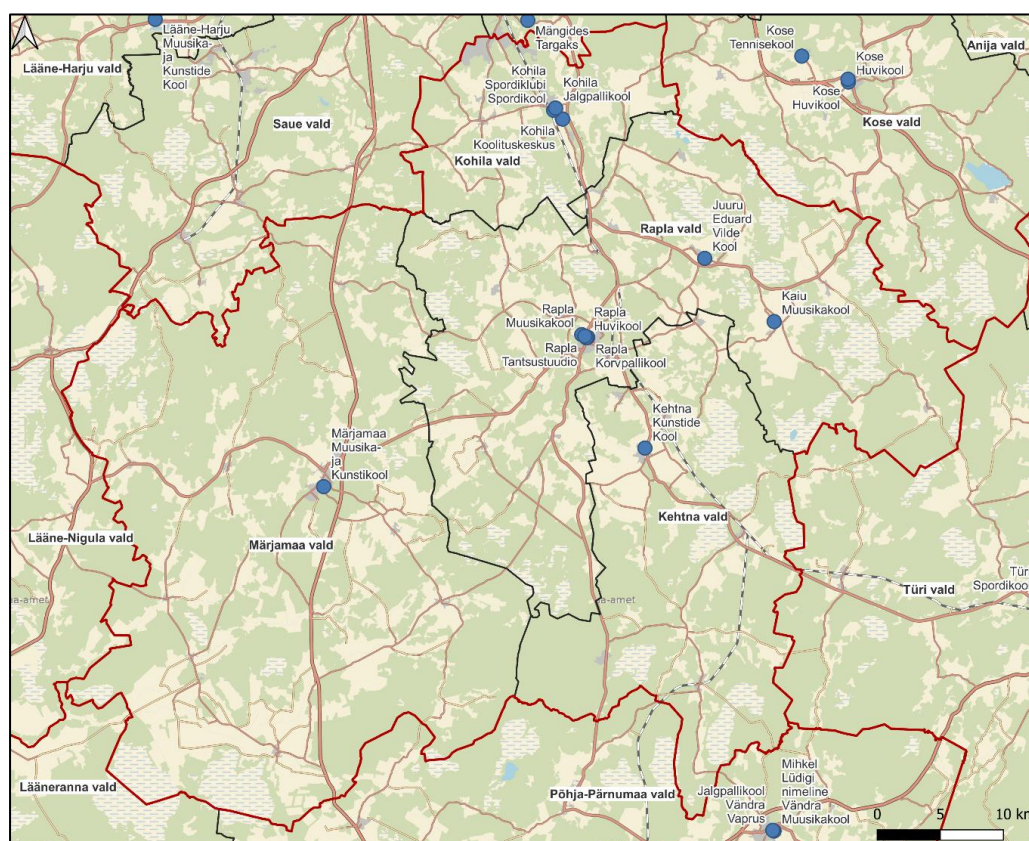
Huvikoolid

Olemasolev olukord

Rapla maakonnas on 2022. aasta seisuga 7 munitsipaalomandis ja 8 eraomandis huvikooli. Perioodil 2012-2021 kasvas Rapla maakonnas huvikoolide õppurite arv 842 inimese võrra. Kõige suurem õppurite hulga kasv leidis aset spordi valdkonnas.

Joonis 18. Õppurite arv Rapla maakonna munitsipaal ja eraomandis huvikoolides valdkondade lõikes 2012-2021¹⁰

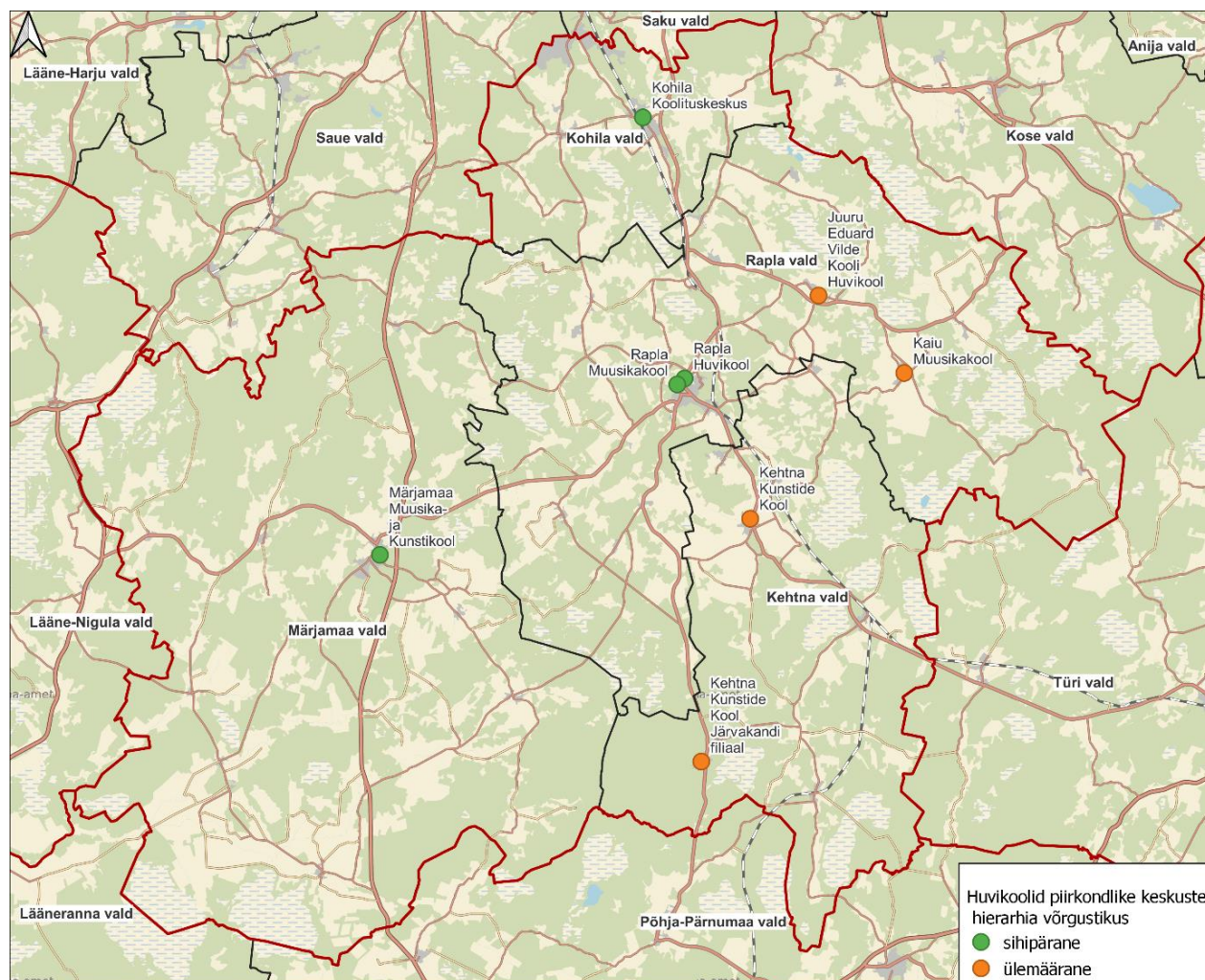
Joonis 19. Rapla maakonna ja ümbruse huvikoolid

¹⁰ <https://www.haridussilm.ee/ee/huviharidus/huvikoolide-uldandmed>

Analüüs

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)

Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi asuvad Rapla maakonna huvikoolid piirkonnakeskuste ja kohalike keskuste taseme piiri mail. Umbes pooled tänased huvikoolid asuvad piirkonnakeskuse tasandil ning pooled jäävad kohaliku keskuse tasandile. Väljaspool piirkonnakeskusi ehk hierarhia mõttes ülemäärasteks võib lugeda Juurul, Kaiul, Kehtnas ja Järvakandil asuvad huvikoolid.

Joonis 20. Huvikoolide paiknemine piirkondlike keskuste hierarhia võrgustikus

Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035

2035. aastaks väheneb prognoosi kohaselt sihtrühma suurus kõige enam Juuru, Kohila, Kehtna ja Märjamaa huvikoolide näol. Mõningane sihtrühma kasv võib leida aset Kaiu piirkonnas, ent arvestades tänast sihtrühma väiksust ei oma see suurt mõju tulevikus.

Tabel 23. Teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga

	Asukoht: KOV	Kohalik keskus	Kättesaadavus: kohalik keskus	Sihtrühm 2020: kohalik keskus	Sihtrühma muutus 2027	Sihtrühma muutus 2035	Piirkonna-keskus	Kättesaadavus: kohalik keskus
Kehtna Kunstide Kool	Kehtna vald	Kehtna	sihipärane	368	93%	80%	Rapla	ülemäärane
Kehtna Kunstide Kool Järvakandi filiaal	Kehtna vald	Järvakandi	sihipärane	221	97%	92%	Rapla	ülemäärane
Kohila Koolituskeskus	Kohila vald	Kohila	sihipärane	939	96%	75%	Kohila	sihipärane
Märjamaa Muusika- ja Kunstikool	Märjamaa vald	Märjamaa	sihipärane	809	90%	77%	Märjamaa	sihipärane
Kaiu Muusikakool	Rapla vald	Kaiu	sihipärane	127	111%	109%	Rapla	ülemäärane
Rapla Huvikool	Rapla vald	Rapla	sihipärane		100%	85%	Rapla	sihipärane
Rapla Muusikakool	Rapla vald	Rapla	sihipärane	1830	100%	85%	Rapla	sihipärane
Juuru Eduard Vilde Kooli Huvikool	Rapla vald	Juuru	sihipärane	141	85%	70%	Rapla	ülemäärane

Tõhusus

Huvikoolide tegevuskulude tõhusus ühe õppuri ehk kliendi kohta on Rapla maakonnas keskmiselt 1946€. Kõigi Rapla maakonna huvikoolide tegevuskulude tõhusused õppuri kohta ületavad 1400€, välja arvatud Rapla Huvikooli puhul, mille personalikulud on teistest huvikoolidest seitse korda väiksemad ja ja majandamiskulud kaks ja pool korda väiksemad. Kõige suuremad kulud õppuri kohta esinevad Kaiu Muusikakoolil, mil oli 2020. aastal vaid 13 õppurit.

Tabel 24. Huvikoolide tegevustõhusus

	Asukoht: KOV	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus	Kokku tegevuskulud	Teenuse majandamiskulud (2020)	Teenuse personalikulud (2020)	Teenuse kliendid (2020)
Kehtna Kunstide Kool	Kehtna vald	1 493 €	144 €	1 349 €	159 801 €	15 435,33 €	144 366 €	107
Kehtna Kunstide Kool Järvakandi filiaal	Kehtna vald	1 918 €	433 €	1 485 €	55 610 €	12 555,95 €	43 054 €	29
Kohila Koolituskeskus	Kohila vald	2 623 €	474 €	2 149 €	535 011 €	96 675,15 €	438 336 €	204
Märjamaa Muusika- ja Kunstikool	Märjamaa vald	1 804 €	193 €	1 611 €	333 788 €	35 676,02 €	298 112 €	185
Kaiu Muusikakool	Rapla vald	2 861 €	330 €	2 531 €	37 189 €	4 284,73 €	32 904 €	13
Rapla Huvikool	Rapla vald	340 €	107 €	233 €	39 445 €	12 449,03 €	26 996 €	116
Rapla Muusikakool	Rapla vald	2 484 €	218 €	2 266 €	439 645 €	38 649,72 €	400 995 €	177
Juuru Eduard Vilde Kooli Huvikool	Rapla vald	2 793 €	805 €	1 988 €	55 870 €	16 108,60 €	39 761 €	20
		1 946 €	272 €	1 674 €	1 656 359 €	231 835 €	1 424 525 €	851

Investeeringuvajaduse võrdlus investeeringuvõimekusega

Eelarveperioodiks 2021-2025 on valdade eelarvestrateegiates ette nähtud 2,4 miljonit eurot huvikoolide renoveerimiseks, millest valdav osa on ettenähtud Rapla Muusikakooli uuendamiseks.

Antud hinnangute järgi eksisteerib aga Rapla maakonna huvikoolide puhul vajadus lisaks eelarvestrateegiates kavandatud umbes 5 miljoni eurosele investeeringule, et tagada kogu maakonna huvikoolide hoonete väga hea seisukord. Kõige kõrgemad investeerimiskulud õppuri kohta esinevad Kaiu Muusikakooli näol, mil on summaarne investeerimistõhusus 47 692€.

Tabel 25. Huvikoolide investeeringutõhusus

	Asukoht: KOV	Ruumide seisund	Summaarne investeerimistõhusus	Tehtud ja kavandatud investeeringute tõhusus	Täiendavate investeeringute tõhusus	Tehtud investeeringud 2011-2020 teenuse ruumidesse: koond	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud teenuse ruumidesse: koond	Teenuse ruumide väga hea taseme saavutamiseks vajalikud täiendavad investeeringud	Teenuse kliendid (2020): koond
Kehtna Kunstide Kool	Kehtna vald	rahuldav	7 963 €	0 €	7 963 €		- €	852 000 €	107
Kehtna Kunstide Kool Järvakandi filiaal	Kehtna vald	rahuldav	7 448 €	0 €	7 448 €		- €	216 000 €	29
Kohila Koolituskeskus	Kohila vald	hea	11 275 €	2 451 €	8 824 €	300 000 €	200 000 €	1 800 000 €	204
Märjamaa Muusika- ja Kunstikool	Märjamaa vald	rahuldav	9 981 €	386 €	9 595 €	46 429 €	25 000 €	1 775 000 €	185
Kaiu Muusikakool	Rapla vald	hea	47 692 €	19 231 €	28 462 €	250 000 €		370 000 €	13
Rapla Huvikool	Rapla vald	väga hea	1 735 €	1 735 €	0 €	201 271 €	- €	- €	116
Rapla Muusikakool	Rapla vald	halb	12 429 €	12 429 €	0 €		2 200 000 €	- €	177
Juuru Eduard Vilde Kooli Huvikool	Rapla vald	hea	0 €	0 €	0 €		- €	- €	20

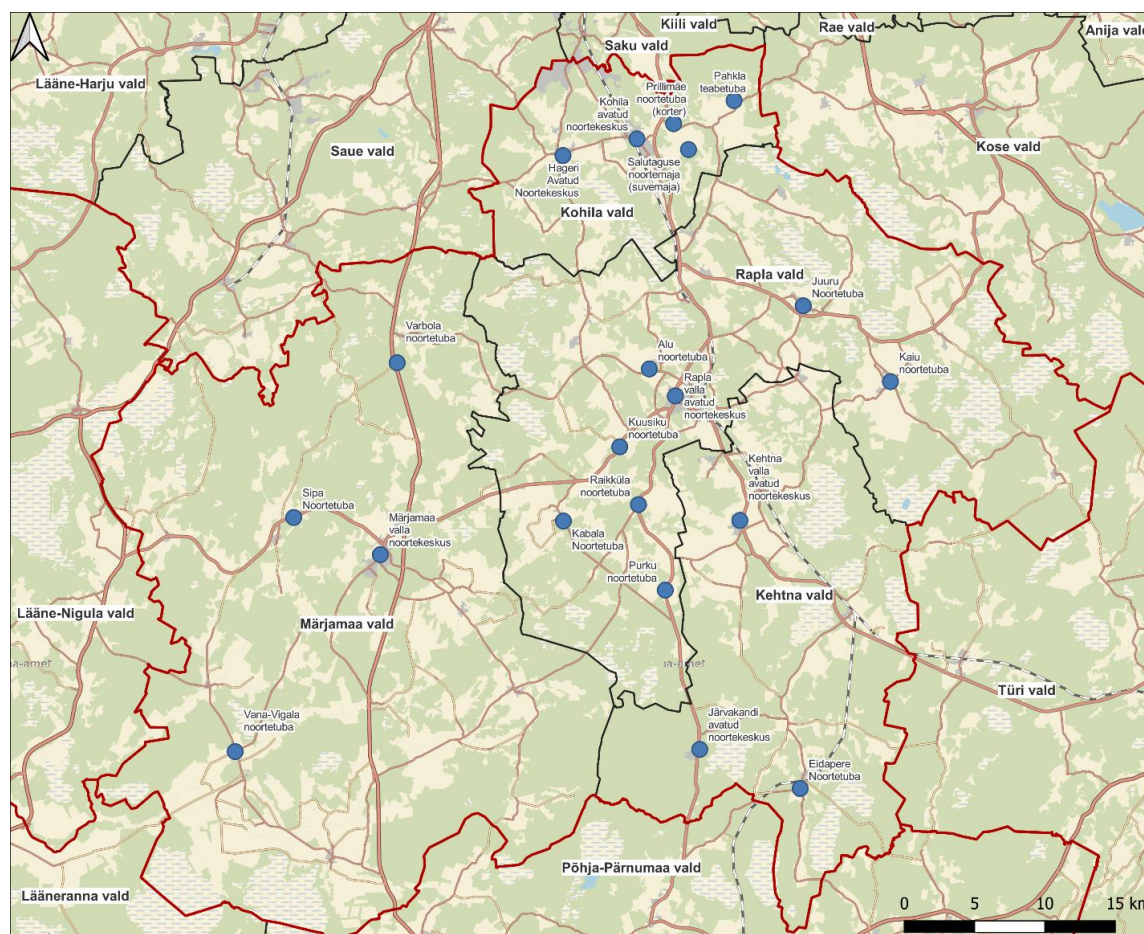
Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

Huvikoolide näol tasub kaaluda nende säilitamist vaid piirkonnakeskustes ning ka investeeringuid planeerida vastavalt. Kaiu Muusikakooli liitmine 2022. aastal Kaiu Põhikooliga aitab ülemääraseid kulusid vähendada. Tõsiselt tasub kaaluda ka Juuru huvikooli sulgemist. Kohalikes keskustes tasub kaaluda piirkonnakeskuste huvikoolide tegevuskohtade säilitamist juhul kui õpilasi jätkub. Sellistes rühmades saab õppetööd korraldada hübriidselt. Erandiks on Kehtna valla huvikoolid, mille puhul on õpilaste arv piisav kooli säilitamiseks.

Noortekeskused

Olemasolev olukord

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas kokku 20 noortekeskust või -tuba.

Joonis 21. Rapla maakonna noortekeskused

Võrreldes 2021. aasta Eesti keskmisega on Rapla maakonnas noortele pikem distantis nende lähima noortekeskuseni. See on ühelt poolt tingitud hajaasustusest, ent teisalt tingitud hõredast noortekeskuste võrgustikust.

Tabel 26. Lähima noortekeskuse keskmine kaugus noore elukohast 2016 ja 2021¹¹

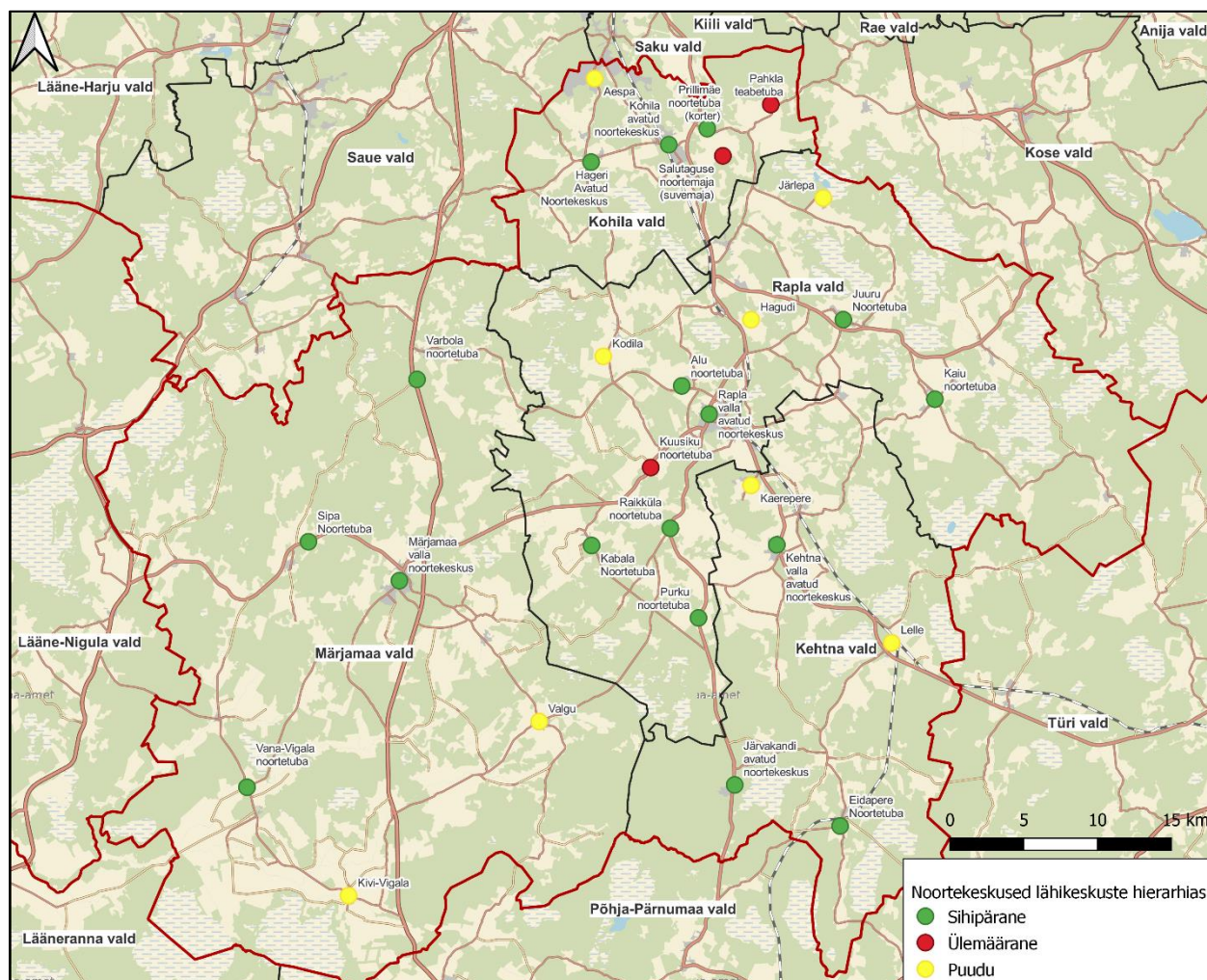
	2016	2021
	Keskmine kaugus, km	Keskmine kaugus, km
Kogu Eesti	4,2	2,9
RAPLA MAAKOND	5,2	4,6
..Kehtna vald	4,9	3,2
..Kohila vald	3,0	2,9
..Märjamaa vald	5,8	9,4
..Rapla vald	6,3	3,6

¹¹ https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_noorteseire/NH12

Analüüs

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)

Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi asub valdav osa Rapla maakonna noortekeskustest vastava piirkonna lähikeskuses. Väljaspool lähikeskusi ehk hierarhia mõttes ülemäärasteks võib lugeda Pahkla teabetuba, Salutaguse noortemaja ja Kuusiku noortetuba. Vaid hierarhiast lähtuvalt saaks öelda, et puudub noortekeskus Aespas, Järlepal, Kodilas, Hagudis, Kaereperes, Lelles, Valgul ja Kivi-Vigalas.

Joonis 22. Noortekeskuste teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga lähikeskuste tasandil

Uuringu käigus hinnati, et ruumide seisukord on vastavalt paika pandud skaalale väga hea 4 noortekeskuse puhul:

- Rapla valla avatud noortekeskus
- Raikküla noortetuba
- Märjamaa valla noortekeskus
- Kuusiku noortetuba

Heaks saab seisukorda hinnata 10 noortekeskuse hoone puhul:

- Hageri Avatud Noortekeskus
- Märjamaa valla ANK - Sipa Noortetuba
- Märjamaa valla ANK: Vana-Vigala noortetuba
- Alu noortetuba
- Eidapere Noortetuba
- Juuru noortetuba
- Kehtna valla avatud noortekeskus
- Kohila avatud noortekeskus

Rahuldav on 5 noortekeskuse hoone seisukord:

- Kaiu noortetuba
- Kabala noortetuba
- Prillimäe noortetuba (korter)
- Järvakandi avatud noortekeskus
- Purku noortetuba

Halvas seisukorras on ühe noortekeskuse ruumid:

- Märjamaa valla ANK: Varbola noortetuba

Netopinna ruutmeetrite arvestades on kõige kehvemal järjel Kehtna valla noortekeskuste ruumid. Kõrgeim hinnang noortkeskuste ruumikvaliteedile on antud Märjamaa vallale, mil kõigi koolide hoonete hinnang on kas "hea" või "väga hea".

Tabel 27. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m² järgi

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna		322	205		527
Kohila		50	367		417
Märjamaa	0		219	491	710
Rapla		177	115	418	710
Rapla maakond kokku	0	549	906	908	2363
KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna	0%	61%	39%	0%	100%
Kohila	0%	12%	88%	0%	100%
Märjamaa	0%	0%	31%	69%	100%
Rapla	0%	25%	16%	59%	100%
Rapla maakond kokku	0%	23%	38%	38%	100%

Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035

Eelduste kohaselt väheneb aastaks 2035 noorte arvukus vanuses 7-26 kuni 7% võrra. Sellega seoses võivad tulevikus väheneda ka noortkeskuste külastatavused. 2020. aastal tehti kogu Rapla maakonna peale kokku 31 159 noortkeskuste- ning -tubade külastust ja sihtrühma suurust arvestades olid kõige aktiivsemad külastajad Märjamaa ja Järvakandi noored. Noortekeskuste lõikes esinevad madalad külastuste suhtarvud Vana-Vigalas, Hageris, Prillimäel, Raikkülas, Varbolas

ja Purkus. Enimkülastatava ja kõige vähem külastatava noortekeskuse vahel esineb 7,8-kordne erinevus sihtrühma aktiivsuses.

Tabel 28. Noortekeskuste külastuste suhtarvud sihtrühma liikme kohta aastal 2020 Rapla maakonnas

	Külastuste suhtarv	Külastuste arv aastas	Sihtrühm 2020
Kehtna vald	5,3	5248	990
Eidapere	5,2	588	114
Järvakandi	11,7	2641	227
Kaerepere	0,0		155
Kehtna	4,1	2019	494
Kohila vald	3,0	5144	1735
Aespa	0,0		383
Hageri	1,9	345	183
Kohila	4,8	4738	978
Prillimäe	1,5	286	192
Märjamaa vald	6,6	9963	1501
Kivi-Vigala	0,0		89
Märjamaa	10,1	8977	891
Sipa	4,4	635	145
Valgu	0,0		144
Vana-Vigala	0,5	65	121
Varbola	2,6	286	112
Rapla vald	3,7	10804	2947
Alu	8,5	1779	210
Hagudi	0,0		168
Juuru	9,3	1984	213
Järlepa	0,0		91
Kabala	13,5	1642	122
Kaiu	4,1	983	239
Kodila	0,0		120
Lelle	0,0		76
Purku	3,5	205	59
Raikküla	2,1	178	86
Rapla	2,6	4033	1565
Kokku	4,3	31159	7173

Lähikeskuste lõikes võime näha lähikümnetel erinevaid noorte arvukuse muutusi sõltuvalt piirkonnast. Kivi-Vigalas, kus täna noortekeskus puudub, on 2035% aastaks noorte arvukus vaid 68% 2020. aasta arvukusest ehk 32% vähem. Noorte arvukuse kasvu 2035. aastaks võime aga täheldada eeldatavasti Aespas, Kaereperes ja Purkus.

Tabel 29. Noortekeskuste sihtrühmade muutus aastani 2035 lähikeskuste lõikes

Asutus	Kättesaadavus: lähikeskus	Sihtrühm 2020: lähikeskus	Sihtrühma muutus 2027	Sihtrühma muutus 2035
Kivi-Vigala	puuduv	89	80%	68%
Eidapere Noortetuba	sihipärane	114	91%	76%
Rapla valla avatud noortekeskus	sihipärane	1565	83%	78%
Kuusiku noortetuba	ülemäärane		83%	78%
Raikküla noortetuba	sihipärane	86	83%	78%
Märjamaa valla ANK: Vana-Vigala noortetuba	sihipärane	121	83%	79%
Märjamaa valla ANK: Varbola noortetuba	sihipärane	112	88%	79%
Kodila	puuduv	120	93%	83%
Märjamaa valla ANK - Sipa Noortetuba	sihipärane	145	95%	86%
Kabala noortetuba	sihipärane	122	94%	86%
Märjamaa valla noortekeskus	sihipärane	891	96%	86%
Juuru noortetuba	sihipärane	213	96%	88%
Prillimäe noortetuba (korter)	sihipärane	192	99%	88%
Pahkla teabetuba	ülemäärane		99%	88%
Salutaguse noortemaja (suvemaja)	ülemäärane		99%	88%
Kehtna valla avatud noortekeskus	sihipärane	494	100%	89%
Valgu	puuduv	144	101%	90%
Hagudi	puuduv	168	102%	91%
Kaiu noortetuba	sihipärane	239	95%	94%
Hageri Avatud Noortekeskus	sihipärane	183	108%	96%
Järvakandi avatud noortekeskus	sihipärane	227	103%	97%
Järlepa	puuduv	91	117%	97%
Alu noortetuba	sihipärane	210	111%	97%
Kohila avatud noortekeskus	sihipärane	978	113%	98%
Lelle	puuduv	76	102%	103%
Aespa	puuduv	383	121%	105%
Kaerepere	puuduv	155	116%	117%
Purku noortetuba	sihipärane	59	119%	118%

Tõhusus

Noortekeskuste tõhusus Rapla maakonnas on keskmiselt 15€ ühe külastuse kohta. Kõigis Rapla maakonna valdades jäävad tegevuskulu tõhusused külastuse kohta sarnasesse mastaapi, välja arvatud Kohila vallas, mille noortekeskuste majandamis- ja personalikulud on keskmiselt pea kaks korda suuremad.

Tabel 30. Teenuse osutamise kulutõhusus külastuskorra kohta valdade lõikes

	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus
Kehtna	13 €	5 €	8 €
Kohila	27 €	7 €	20 €
Märjamaa	12 €	5 €	7 €
Rapla	12 €	4 €	8 €
Kokku	15 €	5 €	10 €

Noortekeskuste lõikes esinevad kõige madalamad tõhusused nende asutuste puhul, millel esineb ka kõige madalam külastuse suhtarv. Kõige kõrgemad tegevuskulud ühe külastuskorra kohta esinevad Vana-Vigalas (135€), Prillimäel (90€) ja Varbolas (49€). Kulutõhususe parandamine neis asulates ja asutustes nõuaks seega paremat sihtgrupi kaasamist.

Tabel 31. Teenuse osutamise kulutõhusus külastuskorra kohta noortekeskuste kaupa

Asutus	Asukoht: KOV	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus
Alu noortetuba	Rapla vald	5 €	1 €	4 €
Raikküla noortetuba	Rapla vald	7 €	7 €	0 €
Juuru noortetuba	Rapla vald	8 €	1 €	7 €
Märjamaa valla noortekeskus	Märjamaa vald	9 €	4 €	5 €
Kabala noortetuba	Rapla vald	9 €	3 €	7 €
Kehtna valla avatud noortekeskus	Kehtna vald	11 €	6 €	5 €
Järvakandi avatud noortekeskus	Kehtna vald	12 €	3 €	9 €
Kaiu noortetuba	Rapla vald	15 €	8 €	7 €
Purku noortetuba	Rapla vald	16 €	3 €	13 €
Rapla valla avatud noortekeskus	Rapla vald	18 €	7 €	11 €
Märjamaa valla ANK - Sipa Noortetuba	Märjamaa vald	19 €	9 €	10 €
Eidapere Noortetuba	Kehtna vald	20 €	5 €	15 €
Kohila avatud noortekeskus	Kohila vald	23 €	5 €	17 €
Kuusiku noortetuba	Rapla vald	26 €	1 €	25 €
Hageri Avatud Noortekeskus	Kohila vald	14 €	14 €	0 €
Märjamaa valla ANK: Varbola noortetuba	Märjamaa vald	49 €	27 €	21 €
Prillimäe noortetuba	Kohila vald	90 €	18 €	72 €
Märjamaa valla ANK: Vana-Vigala	Märjamaa vald	135 €	42 €	93 €
		14 €	5 €	10 €

Investeeringuvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega

Eelarveperioodiks 2021-2025 on valdade eelarvestrateegiates ette nähtud vaid 59 789 eurot noortekeskuste renoveerimiseks. Antud hinnangute järgi eksisteerib aga Rapla maakonna noortekeskuste puhul vajadus lisaks eelarvestrateegiates kavandatule umbes 3 miljoni eurosele investeeringule, et tagada kogu maakonna noortekeskuste hoonete väga hea seisukord.

Tabel 32. Noortekeskuste investeeringute piisavus

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks
Kehtna	50 000 €	28 380 €	575 000 €
Kohila	2 600 €	- €	650 000 €
Märjamaa	669 719 €	6 960 €	
Rapla	135 977 €	24 449 €	269 248 €
Kokku	858 295 €	59 789 €	3 294 248 €

Investeeringute teostamisel ja eelarvestrateegia kavandamisel noortekeskuste taristus arendamiseks ei ole seni teadlikult olnud võimalik arvestada lähikeskuste võrgustikuga. Valdav osa teostatud ja planeeritud investeeringutest on leidnud sellest hoolimata tee valla lähikeskustesse. Erandiks on siinkohal Rapla valla teostatud investeeringud noortekeskustesse.

Tabel 33. Investeeringute asukohastatus kohalikes keskustes

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks
Kehtna vald	50 000 €	28 380 €	575 000 €
puuduv			
sihipärane	50 000 €	28 380 €	575 000 €
Kohila vald	2 600 €	- €	650 000 €
puuduv			
sihipärane	2 600 €	- €	650 000 €
ülemäärane	- €	- €	
Märjamaa vald	669 719 €	6 960 €	
puuduv			
sihipärane	669 719 €	6 960 €	
Rapla vald	135 977 €	24 449 €	269 248 €
puuduv			
sihipärane	3 770 €	24 449 €	269 248 €
ülemäärane	132 207 €	- €	
Kokku	1 716 590 €	119 579 €	2 988 495 €

Kõige madalam investeeringute tõhusus arvestatuna külastuskorda järgi esineb Hageri, Purku, Kuusiku, Järvakandi ja Prillimäe Noortetubade ja -keskuste näol. Läbivaks probleemiks nende noortekeskuste puhul on madalad külastatavused ja kõrged investeerimisvajadused, mis tingivad madala investeerimistõhususe.

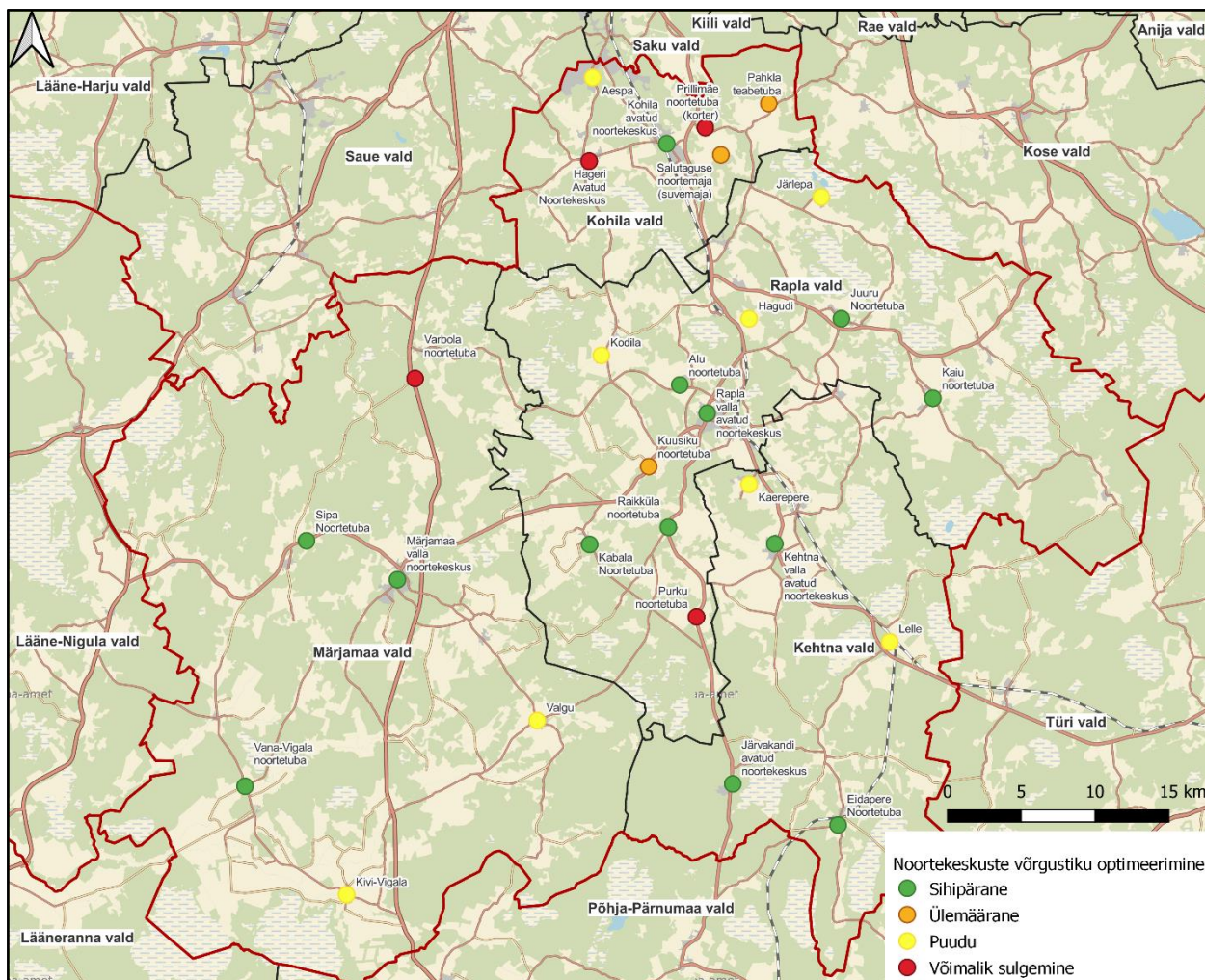
Tabel 34. Investeeringute tõhusus külastuskorra kohta

Asutus	Asukoht: KOV	Ruumide seisund: koondhinnang	Summaarne investeerimis-tõhusus	Täiendavate investeeringute tõhusus	Kavandatud ja vajalikud investeeringud
Märjamaa valla ANK - Sipa Noortetuba	Märjamaa vald	hea	0 €	0 €	0 €
Märjamaa valla ANK: Varbola	Märjamaa vald	halb	0 €	0 €	0 €
Märjamaa valla ANK: Vana-Vigala	Märjamaa vald	hea	0 €	0 €	0 €
Rapla valla avatud noortekeskus	Rapla vald	väga hea	0 €	0 €	0 €
Kaiu noortetuba	Rapla vald	rahuldav	0 €	0 €	0 €
Raikküla noortetuba	Rapla vald	väga hea	0 €	0 €	0 €
Alu noortetuba	Rapla vald	hea	11 €	8 €	15 078 €
Eidapere Noortetuba	Kehtna vald	hea	26 €	26 €	15 000 €
Juuru noortetuba	Rapla vald	hea	35 €	35 €	69 365 €
Kabala noortetuba	Rapla vald	rahuldav	37 €	36 €	60 394 €
Kohila avatud noortekeskus	Kohila vald	hea	43 €	42 €	200 000 €
Märjamaa valla noortekeskus	Märjamaa vald	väga hea	75 €	0 €	6 960 €
Kehtna valla avatud noortekeskus	Kehtna vald	hea	78 €	40 €	108 380 €
Prillimäe noortetuba (korter)	Kohila vald	rahuldav	175 €	175 €	50 000 €
Järvakandi avatud noortekeskus	Kehtna vald	rahuldav	182 €	182 €	480 000 €
Kuusiku noortetuba	Rapla vald	väga hea	481 €	0 €	0 €
Purku noortetuba	Rapla vald	rahuldav	726 €	615 €	148 860 €
Hageri Avatud Noortekeskus	Kohila vald	hea	1 159 €	1 159 €	400 000 €

Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

Teenuse kasutusintensiivsus noorsootöö sihtrühmas on madal Hageri, Prillimäe, Purku ja Raikküla keskustes ning sestap tasub kaaluda nende sulgemist kui ei leita viisi sihtrühma paremaks kaasamiseks. Tegevuskulude tõhusus on Vana-Vigala, Prillimäe, Varbola ja Hageri keskustes väga madal vähese külastatavuse ja kõrgete ülalpidamiskulude tõttu ning nende avatuna hoidmine ei pruugi olla jätkusuutlik. Seetõttu tasub ka tõsiselt kaaluda investeerimise otstarbekust Purku ja Prillimäe noortekeskustese puhul. Uue noortekeskuse või vähemalt noortetoa rajamist tasub kaaluda Kaereperes ja Aespas tulenevalt asjaolust, et neis lähikeskustes puuduvad seni noortekeskused, on olemas kasvav sihtrühm ning tegu on lähikeskustega.

Noorsootöö puhul on esmatähtis, et igas vallas toimiks terviklik võrgustik, mis koosneb avatud noortkeskusest valla keskuses, sõltumata tema asustuse hierarhia tasemest ning temaga olemuslikult seotud noortetubadest. Noortetoad tuleb säilitada või rajada kohalikes keskustes ning lähipiirkondades, kus on reaalne vajadus. Mujal piirkondades tasub lahendada noorsootöö vajadus mobiilse ja digitaalsete noorsootöö meetodite abil.

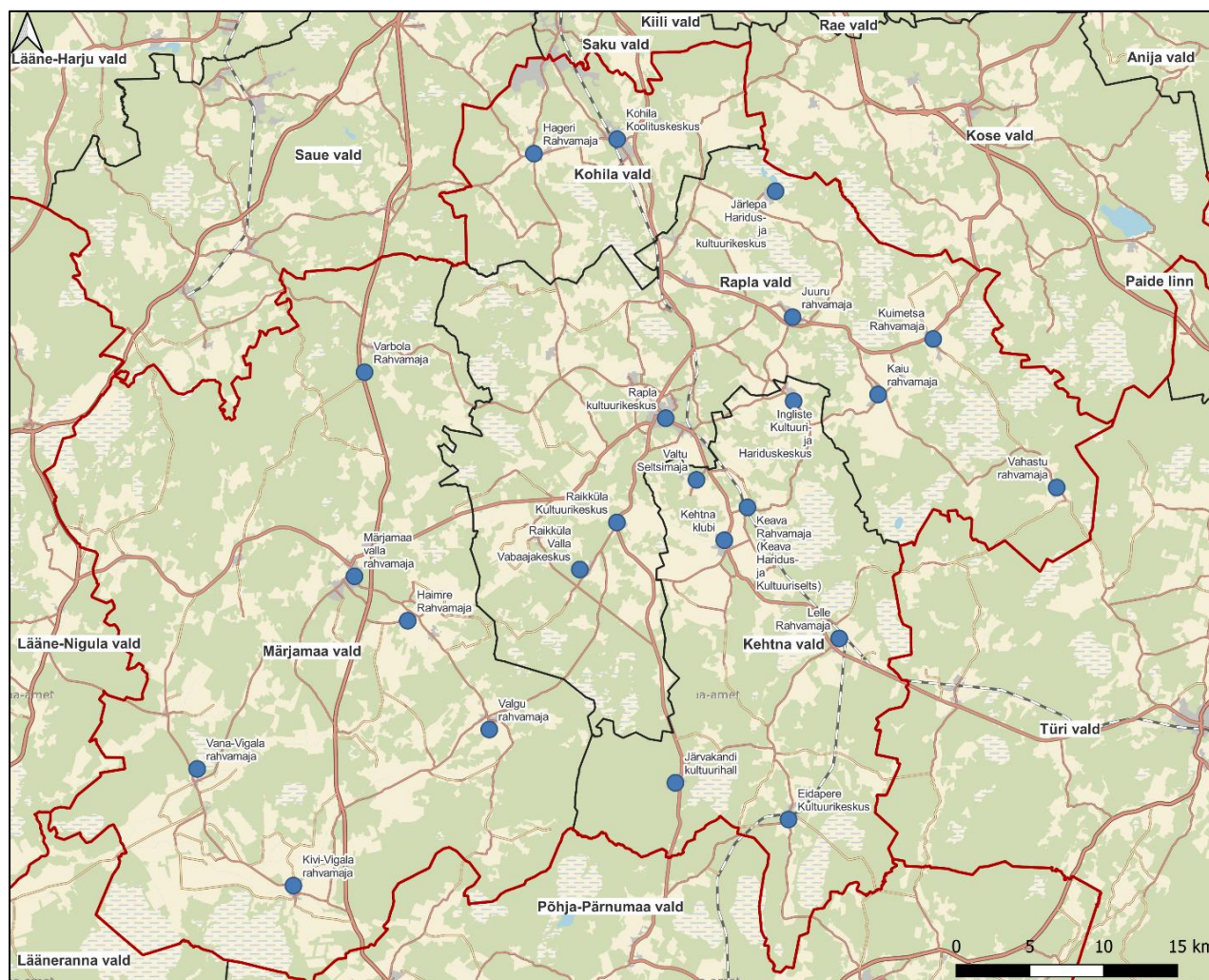

Joonis 23. Noortekeskuste võrgustiku optimeerimine

Rahva- ja seltsimajad

Olemasolev olukord

2021. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas 20 rahvamaja ning 3 sarnase funktsiooniga asutust.

Joonis 24. Rahvamajade paiknemine Rapla maakonnas

Perioodil 2017-2021 jooksul on vähenenud rahvakunsti nii harrastajate kui ka kollektiivide arvukus. Võrreldes 2017. aastaga harrastab 2021 aastal Rapla maakonnas rahvakunste 41% vähem inimesi ning tegutseb 17% vähem kollektiive.

Tabel 35. Rapla maakonna harrastuskollektiivid 2017-2021 tegevusvaldkonde lõikes¹²

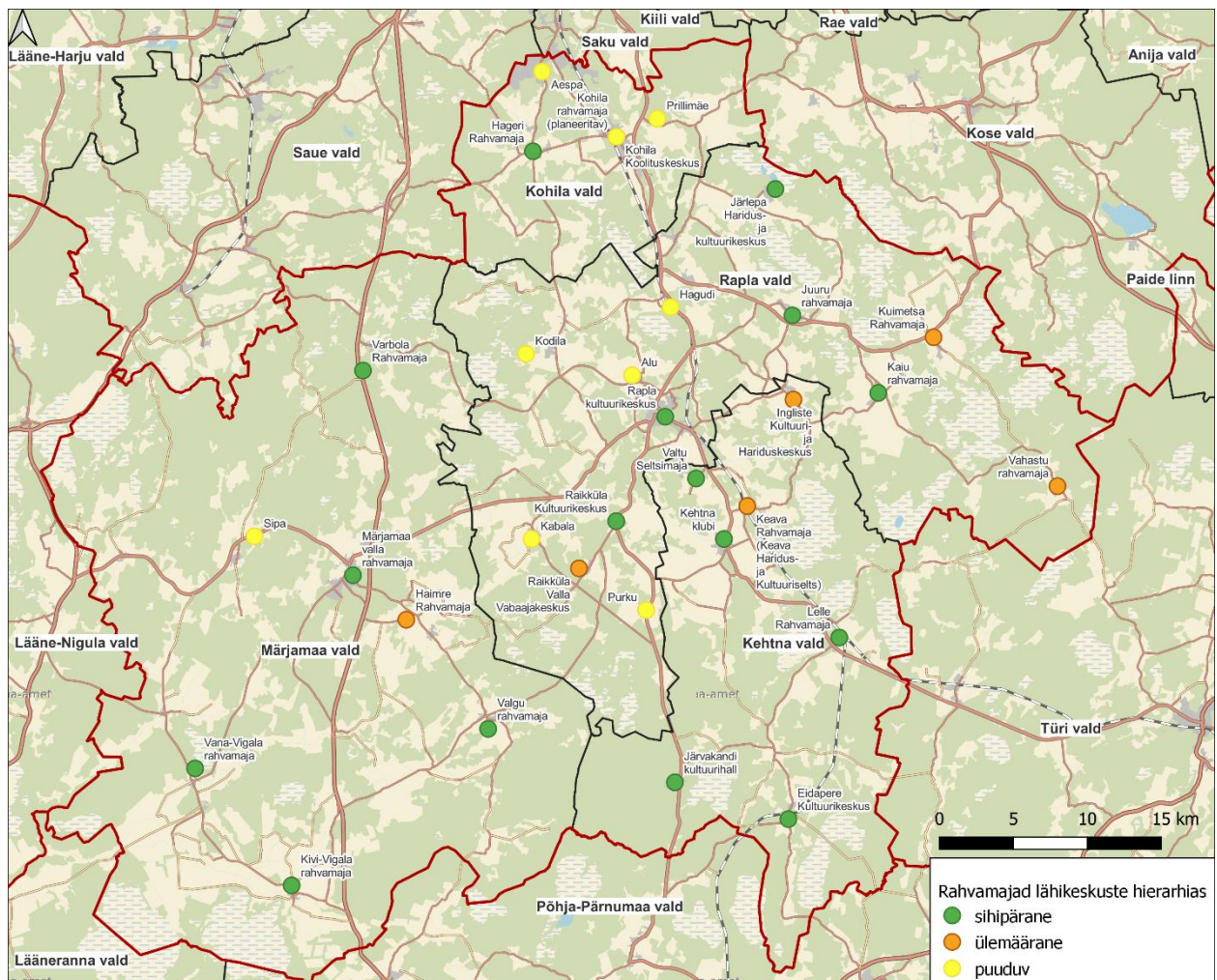
	Valdkonnad kokku	Folkloor	Harrastusteater	Koorimuusika	Muu vokaalmuusika	Puhkpillimuusika	Rahvamuusika	Rahvataants	Käsitöö	Muu valdkond
2017	240	2	27	59	17	4	11	86	24	10
2018	236	2	26	59	16	4	11	84	24	10
2019	205	2	24	54	11	4	8	69	23	10
2020	197	2	25	50	7	4	7	77	18	7
2021	199	2	25	52	7	4	7	77	18	7

Analüüs

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)

Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi asub valdav osa Rapla maakonna rahvamajadest vastava piirkonna lähikeskuses. Väljaspool lähikeskusi ehk hierarhia mõttes ülemäärasteks võib lugeda rahvamaju Haimres, Keavas, Vahastus ja Kuimetsas. Vaid hierarhia vaatenurgast lähtuvalt saab öelda, et puuduvad rahvamajad Sipal, Purkus, Kabalas, Kodilas, Alul, Hagudis, Prillimäel ja Aespas. Kohilas täidab käesoleval hetkel rahvamaja funktsiooni väga piiratud määral Kohila Kunstide Kool (endise nimega Kohila Koolituskeskus) ja tema tegevuseesmärk on siiski esmajoonel olla huvikool. Planeeritud on uue rahvamaja rajamine Kohila alevisse.

¹² https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_rahvakultuur/KU65

Joonis 25. Teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga – lähikeskused

Uuringu käigus hinnati, et ruumide seisukord on vastavalt paika pandud skaalale väga hea 3 rahvamaja puhul:

- Märjamaa valla rahvamaja
- Rapla kultuurikeskus
- Vahastu rahvamaja

Heaks saab seisukorda hinnata 12 rahvamaja puhul:

- Eidapere Kultuurikeskus
- Kehtna klubi
- Lelle Rahvamaja
- Valtu Seltsimaja
- Haimre Rahvamaja
- Kivi-Vigala rahvamaja
- Valgu rahvamaja
- Vana-Vigala rahvamaja

- Varbola Rahvamaja
- Järlepa Haridus- ja kultuurikeskus
- Kuimetsa Rahvamaja
- Raikküla Kultuurikeskus

Rahuldav on 6 rahvamaja seisukord:

- Järvakandi kultuurihall
- Inglise Kultuuri- ja Hariduskeskus
- Keava Rahvamaja (Keava Haridus- ja Kultuuriselts)
- Hageri Rahvamaja
- Juuru rahvamaja
- Kaiu rahvamaja

Halvas seisukorras on 1 rahvamaja:

- Raikküla Valla Vabaajakeskus

Netopinna ruutmeetrite arvestades on kõige kehvemal järjel Kohila valla rahvamajade ruumid, kuna ainsa Kohila valla halduses oleva Hageri rahvamaja hoone seisukorda hinnatakse vaid rahuldavaks. Kõrgeim hinnang rahvamajade ruumikvaliteedile on Rapla vallal, mil 3161m² ehk 58% netopinnast on väga heas seisus. Rapla maakonna ruumikvaliteedi hinnangud rahvamajadele peegeldavad üldjoontes Eesti keskmist. Eesti keskmisest kõrgem on Rapla maakonnas väga heas seisus netopinna osakaal.

Tabel 36. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m² järgi

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna		1537	2609		4 146
Kohila		580			580
Märjamaa			3143	1559	4 702
Rapla	630	1017	603	3161	5 411
Rapla maakond kokku	630	3134	6355	4720	14839
Eesti kokku	15988	89792	148307	51984	306071
KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna	0%	37%	63%	0%	100%
Kohila	0%	100%	0%	0%	100%
Märjamaa	0%	0%	67%	33%	100%
Rapla	12%	19%	11%	58%	100%
Rapla maakond kokku	4%	21%	43%	32%	100%
Eesti kokku	5%	29%	48%	17%	100%

Sihtrühma suurus

Tabel 37. Kriitiline teenusvajadus lähikeskuste teenuspiirkondades

	Kollektiivide liikmete suhtarv	Üritusel osalejate suhtarv	Tegutsevate kollektiivide liikmete arv	Üritustel osalejate arv aastas	Sihtrühm 2020
Kehtna vald	4,63	74,5	236	3800	5097
Eidapere	-	182,5	0	900	493
Järvakandi	2,97	56,1	37	700	1247
Kaerepere	8,44	59,4	64	450	758
Kehtna	3,89	44,5	83	950	2134
Lelle	11,19	129,1	52	600	465
Kohila vald	0,33	9,3	25	700	7532
Aespa	-	0,0			1633
Hageri	2,84	79,4	25	700	881
Kohila	-	0,0	0	0	4244
Prillimäe	-	0,0			773
Märjamaa vald	6,53	312,1	482	23032	7379
Kivi-Vigala	7,16	35,8	40	200	559
Märjamaa	4,80	473,0	202	19915	4211
Sipa	-	0,0			724
Valgu	9,18	94,6	66	680	719
Vana-Vigala	8,07	259,6	54	1737	669
Varbola	24,13	100,5	120	500	497
Rapla vald	3,74	125,0	487	16268	13016
Alu	-	0,0			956
Hagudi	-	0,0			780
Juuru	8,41	255,8	79	2402	939
Järlepa	-	0,0	0	0	480
Kaiu	10,06	230,7	125	2866	1242
Kodila	-	0,0			532
Purku	-	0,0			334
Raikküla	5,97	0,0	28	0	469
Rapla	3,50	151,0	255	11000	7283
Kokku maakond	3,72	132,6	1230	43800	33024

Piirkonna elanike arvu arvestades on kõige vähem rahvakultuuri kollektiivide liikmeid Kohila vallas, kus ka üritustel osalejate arv on madalaim. See on eeldatavasti tingitud vähestest rahvamajadest Kohila vallas. Kõrgeim kollektiivide liikmete ja üritustel osalejate arv on Märjamaa valla rahvamajadel. Osalemise määr rahvakultuuri kollektiivides ja ka rahvamajade üritustel pole prognoositav puhtalt sihtrühma arvukuse muutuse baasilt, tulenevalt asjaolust, et seda võivad mõjutada paljud muud tegurid nagu kollektiivide juhendajate olemasolu ja piirkondlikud kultuuri eripärad.

Tõhusus

Rahvamajade tõhusus ühe kollektiiviliikme kohta Rapla maakonna on keskmiselt 1098€. Kõigis Rapla maakonna valdades jäävad tegevuskulu tõhusused külastuse kohta sarnasesse mastaapi, välja arvatud Kohila vallas, mille rahvakultuuri majandamis- ja personalikulud on keskmiselt viis korda suuremad kollektiivi liikme kohta. Sarnaselt kollektiivi liikmete tõhususe suhtarvule esineb ka

oluliselt kehvem tõhususe suhtarv külastaja kohta Kohila valla puhul. Pealmiselt on selle põhjuseks valla ainus rahvamaja Hageris, mis toimib hetkel ebatõhusalt.

Tabel 38. Teenuse osutamise kulutõhusus kollektiivi liikme kohta valdade lõikes

	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus	Kokku tegevuskulud
Kehtna	981 €	327 €	653 €	231 416 €
Kohila	5 325 €	2 064 €	3 261 €	133 130 €
Märjamaa	628 €	226 €	402 €	302 656 €
Rapla	1 402 €	494 €	908 €	682 834 €
Kokku	1 098 €	389 €	709 €	1 350 035 €

Tabel 39. Teenuse osutamise kulutõhusus üritusel osaleja kohta valdade lõikes

	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus	Kokku tegevuskulud
Kehtna	61 €	20 €	41 €	231 416 €
Kohila	190 €	74 €	116 €	133 130 €
Märjamaa	13 €	5 €	8 €	302 656 €
Rapla	42 €	15 €	27 €	682 834 €
Kokku	31 €	11 €	20 €	1 350 035 €

Rahvamajade lõikes esinevad kõige madalamad tõhusused nende asutuste puhul, millel esineb ka kõige madalam külastuse suhtarv. Kõige kõrgemad tegevuskulud ühe külastuskorra kohta esinevad Eidapere rahvamaja (58,5€) ja Hageri rahvamaja (66,6€) puhul. Kulutõhususe parandamine neis asulates ja asutustes nõuaks paremat sihtgrupi kaasamist.

Tabel 40. Rahvamajade tegevuskulude tõhusus

Asutus	KOV	Koht võrgustikus: lähikeskus	Teenuse ruumide seisund	Tegevus- kulu tõhusus	Majandamis- kulu tõhusus	Personali- kulu tõhusus	Kokku tegevuskulud
Inglise Kultuuri- ja Hariduskeskus	Kehtna vald	ülemäärane	rahuldav	4,8 €	4,8 €	0,0 €	950 €
Raikküla Kultuurikeskus	Rapla vald	sihipärane	hea	5,5 €	5,5 €	0,0 €	8 000 €
Kaiu rahvamaja	Rapla vald	sihipärane	rahuldav	6,3 €	3,3 €	3,0 €	33 567 €
Märjamaa valla	Märjamaa vald	sihipärane	väga hea	6,3 €	1,6 €	4,7 €	175 985 €
Varbola Rahvamaja	Märjamaa vald	sihipärane	hea	7,8 €	2,2 €	5,7 €	52 836 €
Kehtna klubi	Kehtna vald	sihipärane	hea	10,0 €	4,7 €	5,3 €	50 623 €
Valgu rahvamaja	Märjamaa vald	sihipärane	hea	10,6 €	3,3 €	7,3 €	43 485 €
Rapla kultuurikeskus	Rapla vald	sihipärane	väga hea	11,5 €	6,7 €	4,8 €	279 768 €
Valtu Seltsimaja	Kehtna vald	sihipärane	hea	11,6 €	4,2 €	7,4 €	43 738 €
Vana-Vigala rahvamaja	Märjamaa vald	sihipärane	hea	12,5 €	6,6 €	5,9 €	56 618 €
Lelle Rahvamaja	Kehtna vald	sihipärane	hea	12,6 €	5,4 €	7,1 €	41 512 €
Kuimetsa Rahvamaja	Rapla vald	ülemäärane	hea	13,5 €	6,8 €	6,8 €	54 158 €
Kivi-Vigala rahvamaja	Märjamaa vald	sihipärane	hea	15,7 €	4,2 €	11,6 €	35 873 €
Haimre Rahvamaja	Märjamaa vald	ülemäärane	hea	21,1 €	5,5 €	15,6 €	48 951 €
Juuru rahvamaja	Rapla vald	sihipärane	rahuldav	22,0 €	4,2 €	17,8 €	143 271 €
Järvakandi kultuurihall	Kehtna vald	sihipärane	rahuldav	26,2 €	13,6 €	12,5 €	68 641 €
Eidapere Kultuurikeskus	Kehtna vald	sihipärane	hea	58,5 €	26,6 €	31,9 €	52 670 €
Hageri Rahvamaja	Kohila vald	sihipärane	rahuldav	66,6 €	25,8 €	40,8 €	133 130 €

Investeeringuvajaduse võrdlus investeeringuvõimekusega

Eelarveperioodiks 2021-2025 on valdade eelarvestrateegiates ette nähtud üks miljon eurot rahvamajade renoveerimiseks. Antud hinnangute järgi eksisteerib aga Rapla maakonna rahvamajade puhul vajadus lisaks eelarvestrateegiates kavandatule umbes 11,7 miljoni eurosele investeeringule, et tagada kogu maakonna rahvamajade hoonete väga hea seisukord. Seniseid aastaseid investeeringute mahtusid võrreldes renoveerimiste maksumuste hinnangutega ilmneb, et rahvamajade väga hea seisundi saavutamine tänase võrgustiku säilitamise korral võib võtta sõltuvalt omavalitsusest 14 kuni 127 aastat. See ei arvesta siiski hoonete enda samal ajal aset leidva amortiseerumisega.

Tabel 41. Rahvamajade investeeringute piisavus

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks	Min. aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise tegeliku valdkondliku investeerimismahu korral	Min. aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise tegeliku ja kavandatud valdkondliku investeerimismahu korral
Kehtna	377 922 €	- €	3 052 161 €	81	121
Kohila	152 911 €	601 783 €	6 400 000 €	419	127
Märjamaa	195 606 €	155 954 €	867 674 €	44	37
Rapla	2 809 868 €	300 000 €	2 800 000 €	10	14
Kokku	3 536 307 €	1 057 737 €	13 119 835 €	37	43

Investeeringute teostamisel ja eelarvestrateegia kavandamisel rahvamajade taristu arendamiseks ei ole seni teadlikult olnud võimalik arvestada lähikeskuste võrgustikuga. Valdav osa teostatud ja planeeritud investeeringutest on leidnud sellest hoolimata tee valla lähikeskustesse.

Tabel 42. Rahvamajade investeeringute asukohastatus kohalikes keskustes

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks
Kehtna vald	377 922 €	- €	3 052 161 €
sihipärane	337 932 €	- €	2 752 806 €
ülemäärane	39 990 €	- €	299 354 €
Kohila vald	152 911 €	601 783 €	5 000 000 €
puuduv	- €	- €	5 000 000 €
sihipärane	152 911 €	601 783 €	1 400 000 €
Märjamaa vald	195 606 €	155 954 €	867 674 €
sihipärane	195 606 €	155 954 €	567 674 €
ülemäärane		- €	300 000 €
Rapla vald	2 809 868 €	300 000 €	2 800 000 €
sihipärane	2 809 868 €	300 000 €	1 800 000 €
ülemäärane		- €	1 000 000 €
	3 536 307 €	1 057 737 €	11 719 835 €

Rahvamajade teenuste mahtusid ja täiendavate investeeringute vajadusi arvestades esineb madalaim investeeringute tõhusus Eidapere, Ingliste ja Keava rahvamajade näol. Läbivaks probleemiks nende rahvamajade puhul on madalad külastatavused ja kõrged investeerimisvajadused, mis tingivad madala investeerimistõhususe.

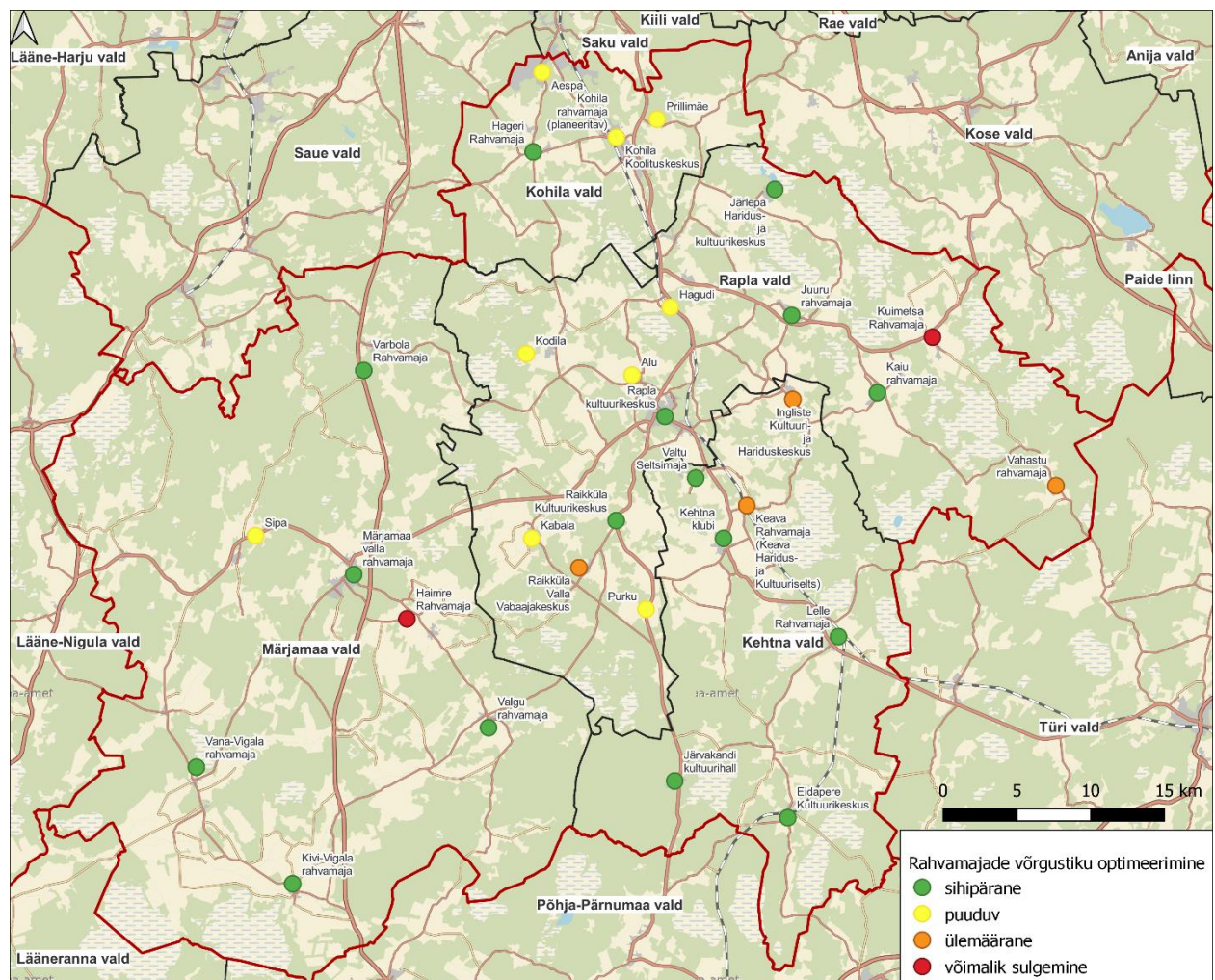
Tabel 43. Rahvamajade investeeringute tõhusus

Asutus	Koht võrgustikus: lähikeskus	Teenuse ruumide seisund: koond	Summaarne investeerimist õhusus	Täiendavate investeeringute tõhusus	Kavandatud ja vajalikud investeeringud	Summaarne investeerimisvajadus
Kivi-Vigala rahvamaja	sihipärane	hea	0 €	0 €	0 €	0 €
Märjamaa valla rahvamaja	sihipärane	väga hea	5 €	0 €	31 000 €	142 258 €
Varbola Rahvamaja	sihipärane	hea	13 €	0 €	70 000 €	89 080 €
Vana-Vigala rahvamaja	sihipärane	hea	26 €	0 €	54 954 €	120 222 €
Kehtna klubi	sihipärane	hea	48 €	48 €	245 000 €	245 000 €
Valtu Seltsimaja	sihipärane	hea	67 €	67 €	254 000 €	254 000 €
Kuimetsa Rahvamaja	ülemäärane	hea	75 €	75 €	300 000 €	300 000 €
Rapla kultuurikeskus	sihipärane	väga hea	107 €	0 €	0 €	2 600 000 €
Juuru rahvamaja	sihipärane	rahuldav	109 €	31 €	500 000 €	709 868 €
Haimre Rahvamaja	ülemäärane	hea	129 €	129 €	300 000 €	300 000 €
Valgu rahvamaja	sihipärane	hea	138 €	138 €	567 674 €	567 674 €
Järvakandi kultuurihall	sihipärane	rahuldav	196 €	191 €	500 000 €	513 779 €
Kaiu rahvamaja	sihipärane	rahuldav	205 €	205 €	1 100 000 €	1 100 000 €
Hageri Rahvamaja	sihipärane	rahuldav	671 €	450 €	1 301 783 €	1 341 269 €
Lelle Rahvamaja	sihipärane	hea	321 €	265 €	875 726 €	1 059 694 €
Raikküla Kultuurikeskus	sihipärane	hea	343 €	343 €	500 000 €	500 000 €
Keava Rahvamaja (Keava Haridus- ja Kultuuriselts)	ülemäärane	rahuldav	495 €	495 €	100 000 €	100 000 €
Ingliste Kultuuri- ja Hariduskeskus	ülemäärane	rahuldav	697 €	497 €	99 354 €	139 344 €
Eidapere Kultuurikeskus	sihipärane	hea	1 131 €	976 €	878 080 €	1 018 265 €
Kohila Koolituskeskus	sihipärane				700 000 €	813 425 €
Kohila rahvamaja (planeeritav)	puuduv				5 000 000 €	5 000 000 €

Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

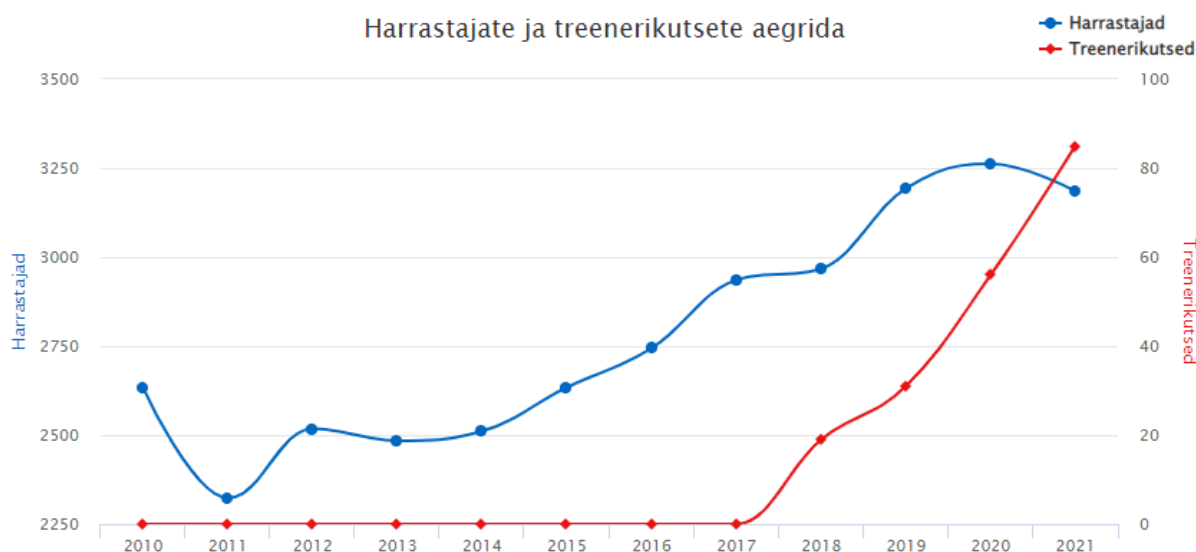
Uuringus kasutatud andmestiku alusel on Rapla maakonna rahva- ja seltsimajadest kasutusintensiivsus madalaim Eidaperes, Hageris, Raikkülas, Järlepas, Haimres ja Keavas. Üldjuhul kaasneb madala kasutusega ka kesine kulutõhusus. Kasutusandmete ebaühtluse tõttu tuleb tõhususe hinnangutesse suhtuda siiski ettevaatusega. Mitmeid väiksemaid seltsimaju haldavad ning sealseid tegevusi korraldavad mittetulundusühingud, kes ei tegele süsteemselt kasutusandmete kogumise ja vallale esitamisega ning kellele ei ole sellist ülesannet seni suudetud ka panna. Alles seejärel kui valdades on sisse viidud korrektne ja terviklik kultuuritegevuse aktiivsuse hindamist võimaldav aruandlus ja andmekogumise praktika on võimalik teha järeldusi rahva- ja seltsimajade tegeliku vajaduse osas kohalikule kogukonnale. Esmaseks arendustöö suunaks peaks igal juhul olema rahva- ja seltsimajade tegevusaktiivsuse tõstmine (rohkem kogukonda huvitavaid üritusi, rohkem kultuurilise isetegevuse ringe). Juhul kui lähtuda üksnes analüüsi sisendandmetest, siis tasub tõsiselt kaaluda investeerimise otstarbekust Ingliste, Keava ja Eidapere rahvamajade puhul. Esmane vajadus kultuurikeskuse loomiseks esineb Kohila alevis, kus seda on ka planeeritud rajada. Arutluse all olevatest ideedest soovitame multifunktsionaalse

kaasaegse kultuurikeskuse rajamist koostöös erasektoriga vana paberivabriku varemete kinnistul. Keskuse osaks võiks olla kaasaegne kinosaal kui teenus, mis on seni antud piirkonnakeskuses puudu. Lähikeskustes ja kohalike keskuste rahvamajade puhul piisab filmi näitamise võimekusest.

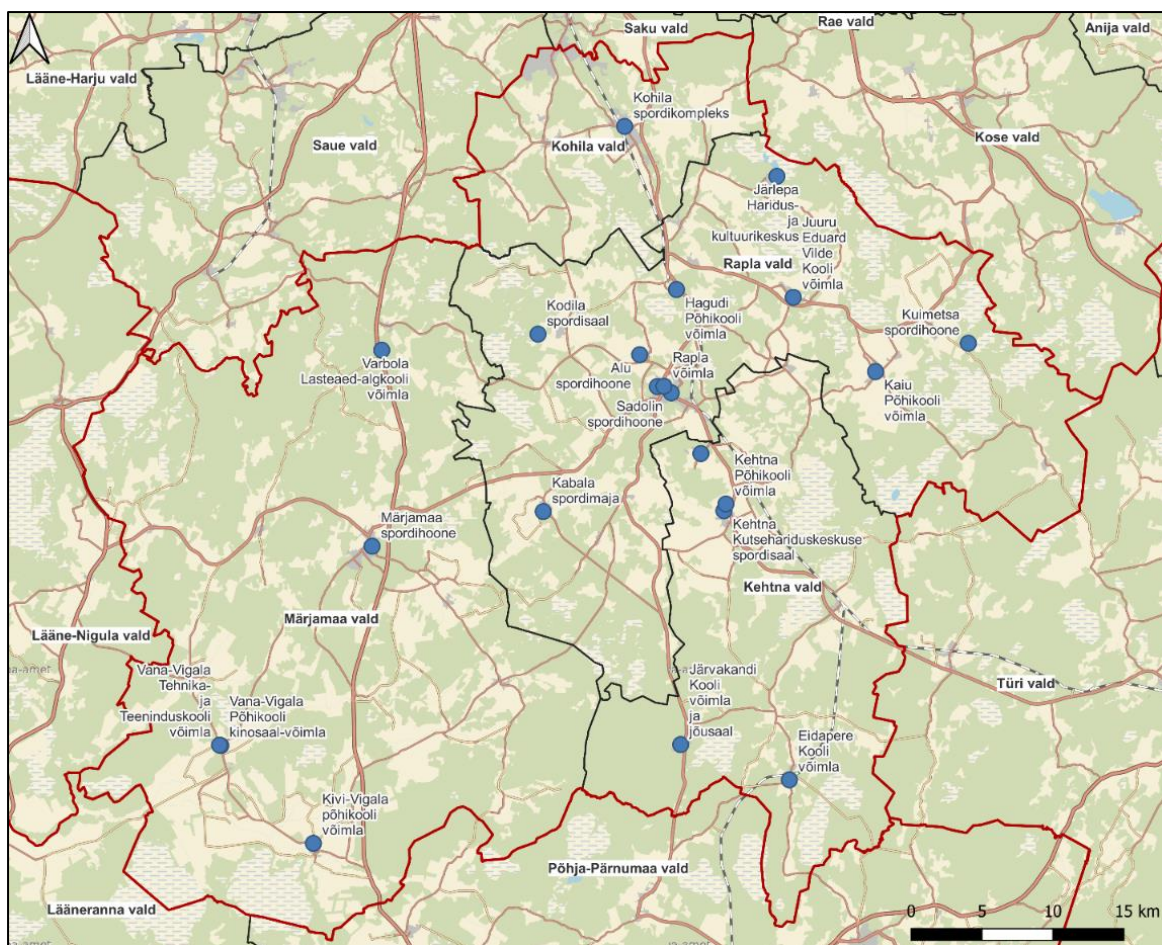
Joonis 26. Teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga - lähikeskused

Spordiregistri andmetel on 2022. aasta seisuga Rapla maakonnas 76 spordiorganisatsiooni, 8 spordikooli, 124 treenerit ning eksisteerib kokku 169 erinevat spordiobjekti. Viimase kümnendi jooksul on kolmandiku võrra kasvanud harrastajate hulk spordiklubides. Alates 2018 on alustanud Rapla maakonnas ka ametliku treenerikutsega inimesed oma tööd ning nende arv on kasvanud umbes 20 võrra iga aastaga.

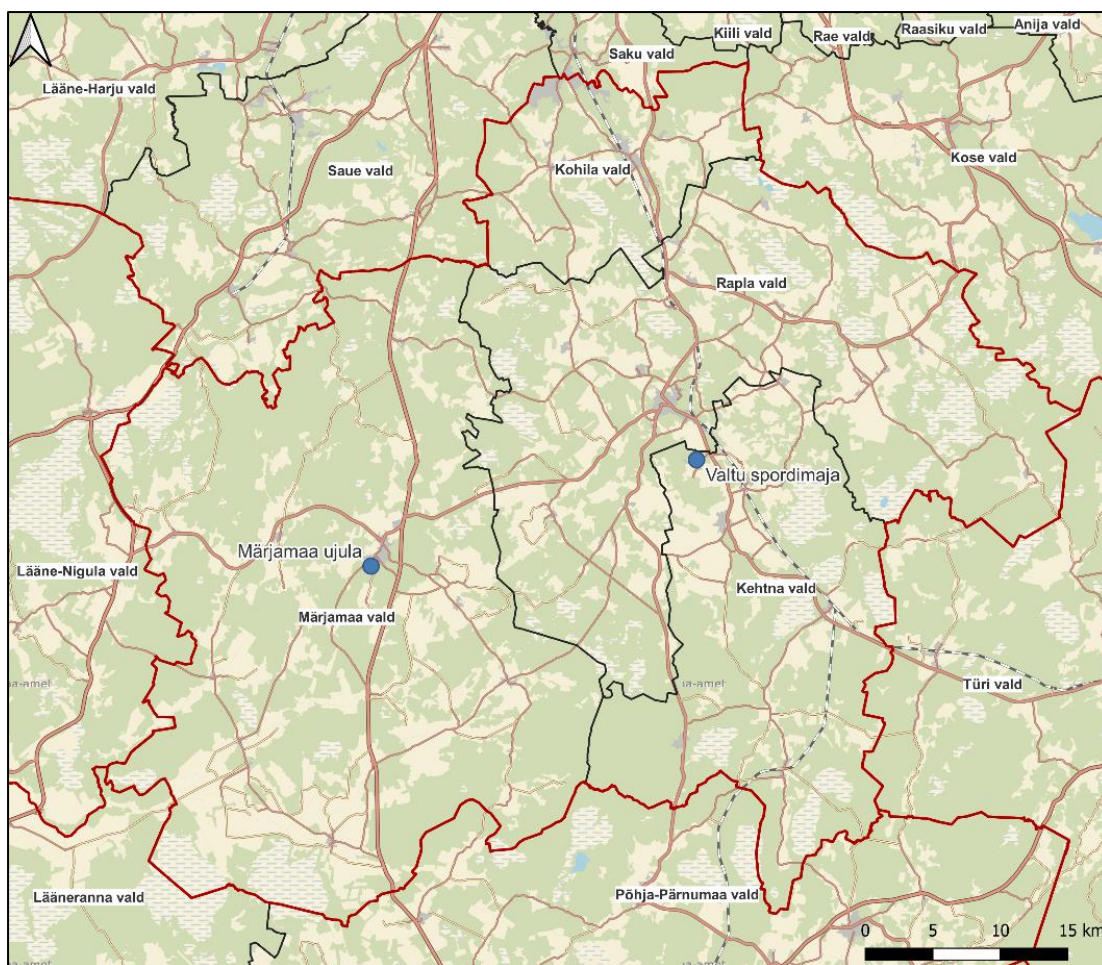

Joonis 27. Rapla maakonna spordiklubide treenerite ja harrastajate hulk 2010-2021¹³

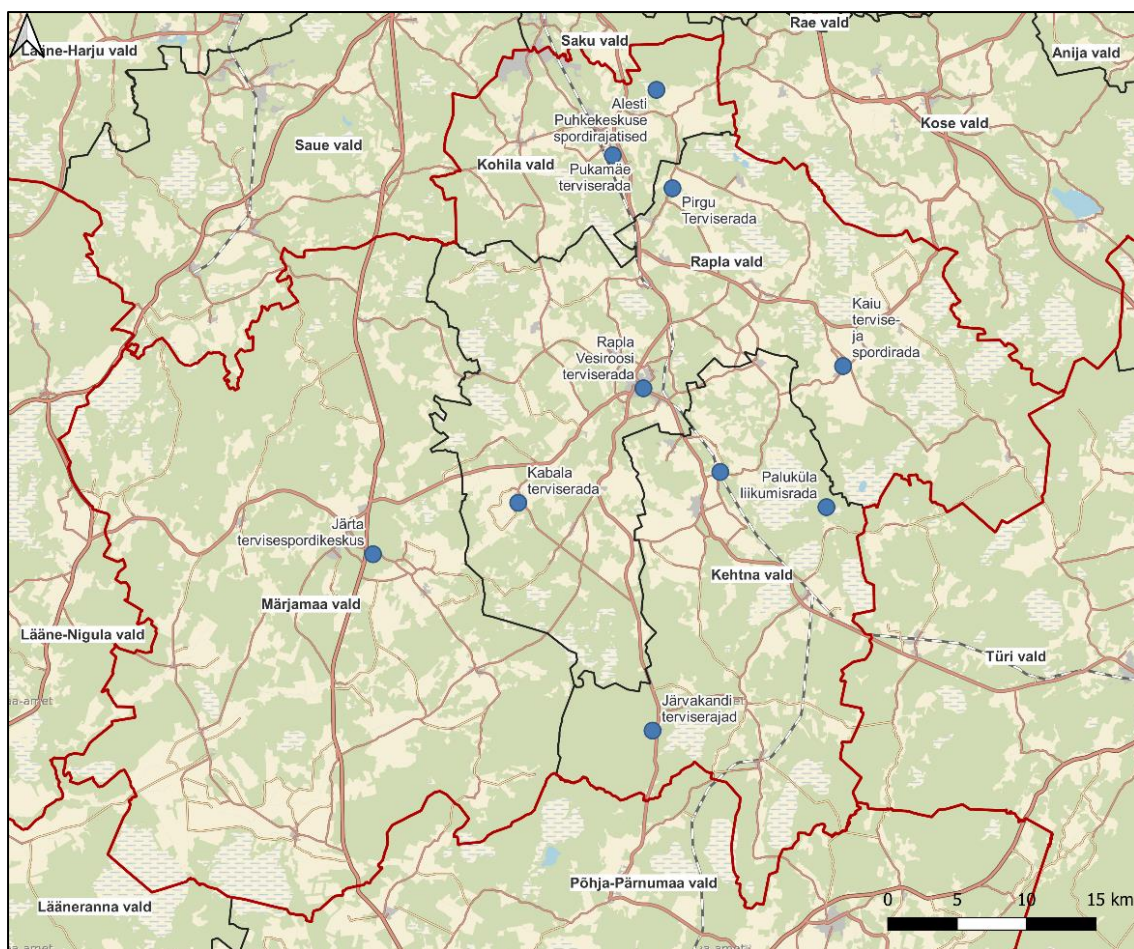
¹³ <https://www.spordiregister.ee/et/piirkond/3/raplamaa>

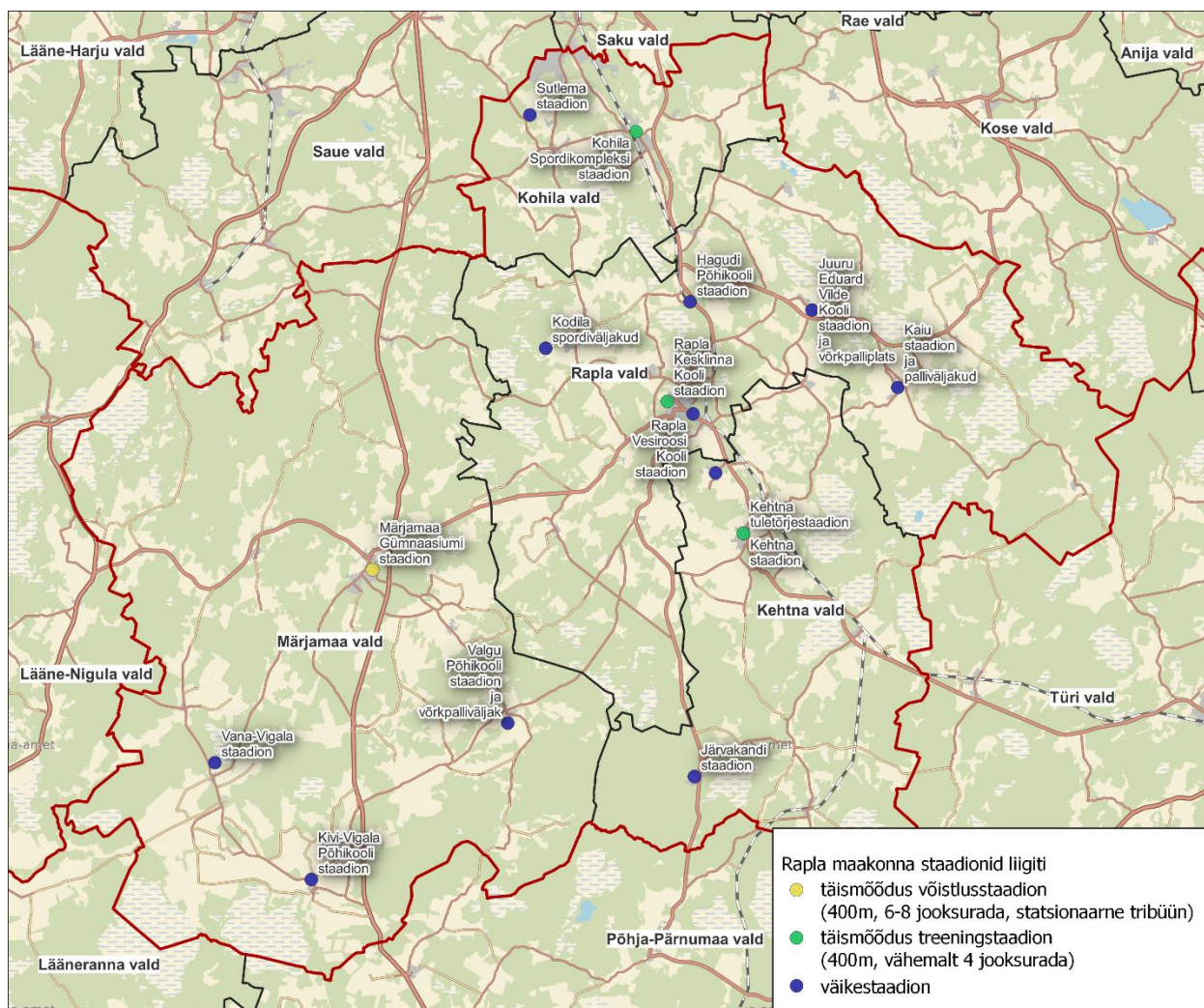
Joonis 28. Spordihoonete ja võimlate paiknemine Rapla maakonnas

Joonis 29. Rapla maakonna ujulad

Joonis 30. Rapla maakonna terviserajad

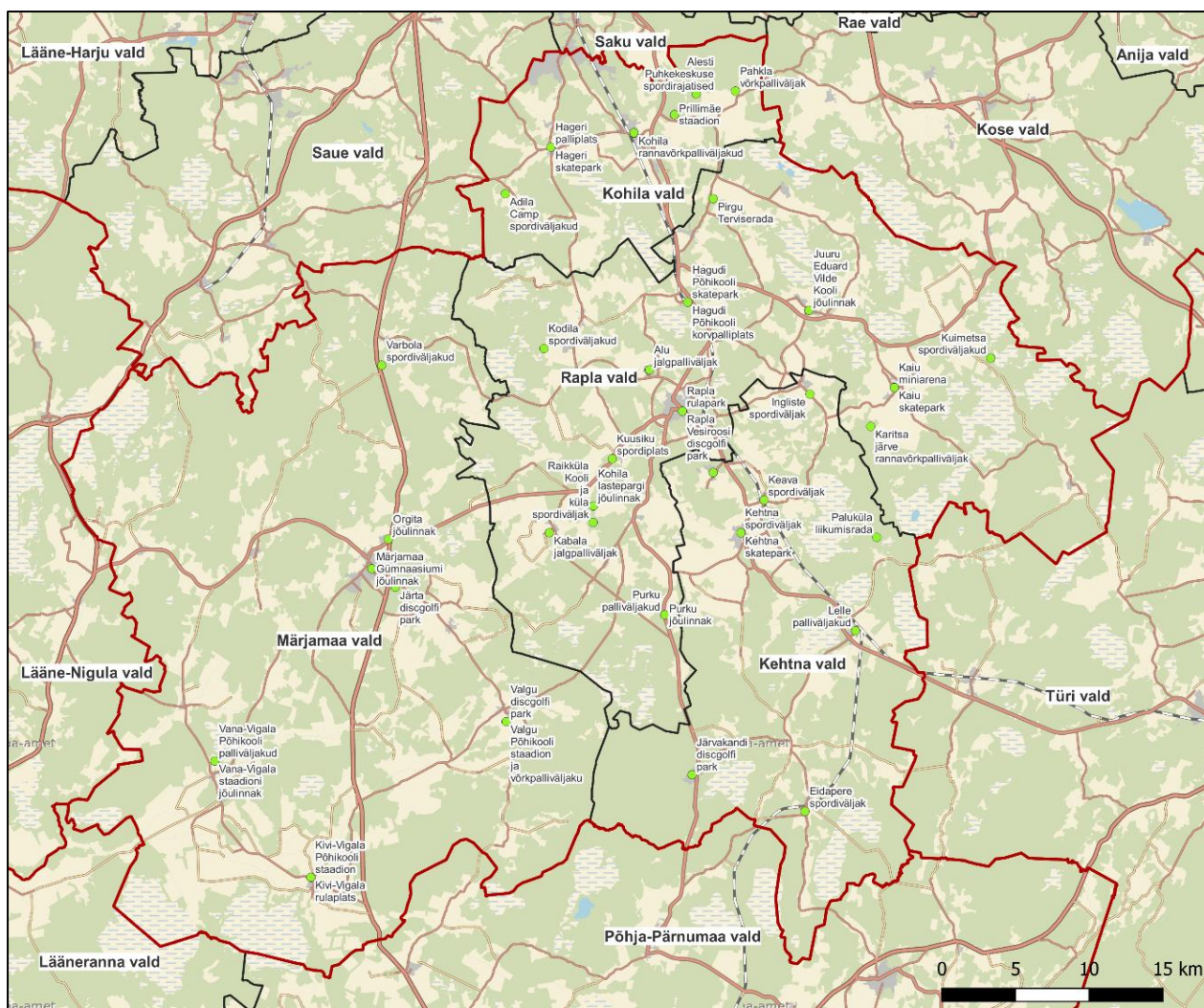

Joonis 31. Rapla maakonna staadionid liigi järgi

2022. aasta seisuga on Rapla maakonnas 17 staadionit. Neist siiski vaid üks on täismõõdus võistlusstaadion koos tribüüniga, mis asub Märjamaal. Lisaks on 3 täismõõdus treeningstaadionit Kehtnas, Kohilas ja Raplas.

Kogu Rapla maakonna peale eksisteerib 68 erinevat välispordikohta, sealhulgas peamiselt võrkpalli platsid ning jalgpalli- ja korvpalliplatsid. Lisaks neile on rajatud ka 8 disc golf'i parki, 8 ekstreemspordiväljakut ja 10 jõulinnakut.

Vähemal määral on staadionite ja võimlate kõrval ka väiksemaid sisespordikohti sh 13 Jõu-, tõste- või muu trenazöörise saali ja 8 aeroobika-, võimlemis- või liikumissaali.

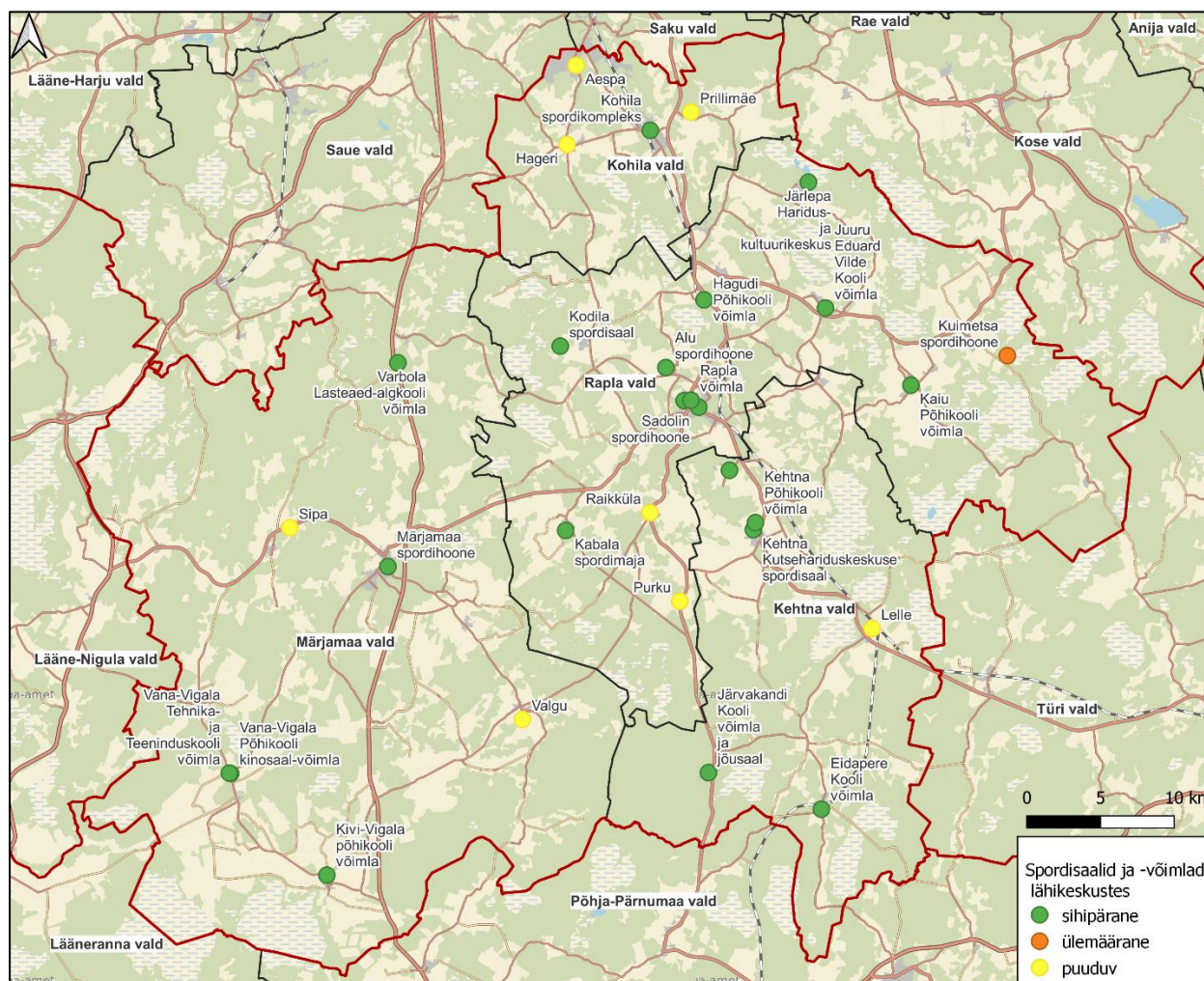

Joonis 32. Välispordialad lähikeskustes

Analüüs

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)

Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi asub valdav osa Rapla maakonna spordisaalidest ja võimlatest vastava piirkonna lähikeskuses. Väljaspool lähikeskusi ehk hierarhia mõttes ülemäärasteks võib lugeda vaid Kuimetsa spordihoonet. Asustussüsteemi hierarhiast lähtuvalt puudub spordisaal või võimla Aespas, Hageril, Prillimäel, Sipas, Valgus, Purkus, Raikkülas ja Lelles. Nimetatud asulatest omavad väiksemaid spordikohti vaid Lelle, kus leidub rahvamajas jõusaal ja Raikküla, kus leidub väike spordisaal. Sipas ja Aespas puudub ka välispordi taristu. Sipas ja Aespas puudub seega nii sise- kui ka välispordi võimalus, mis oleks otstarbekas luua.

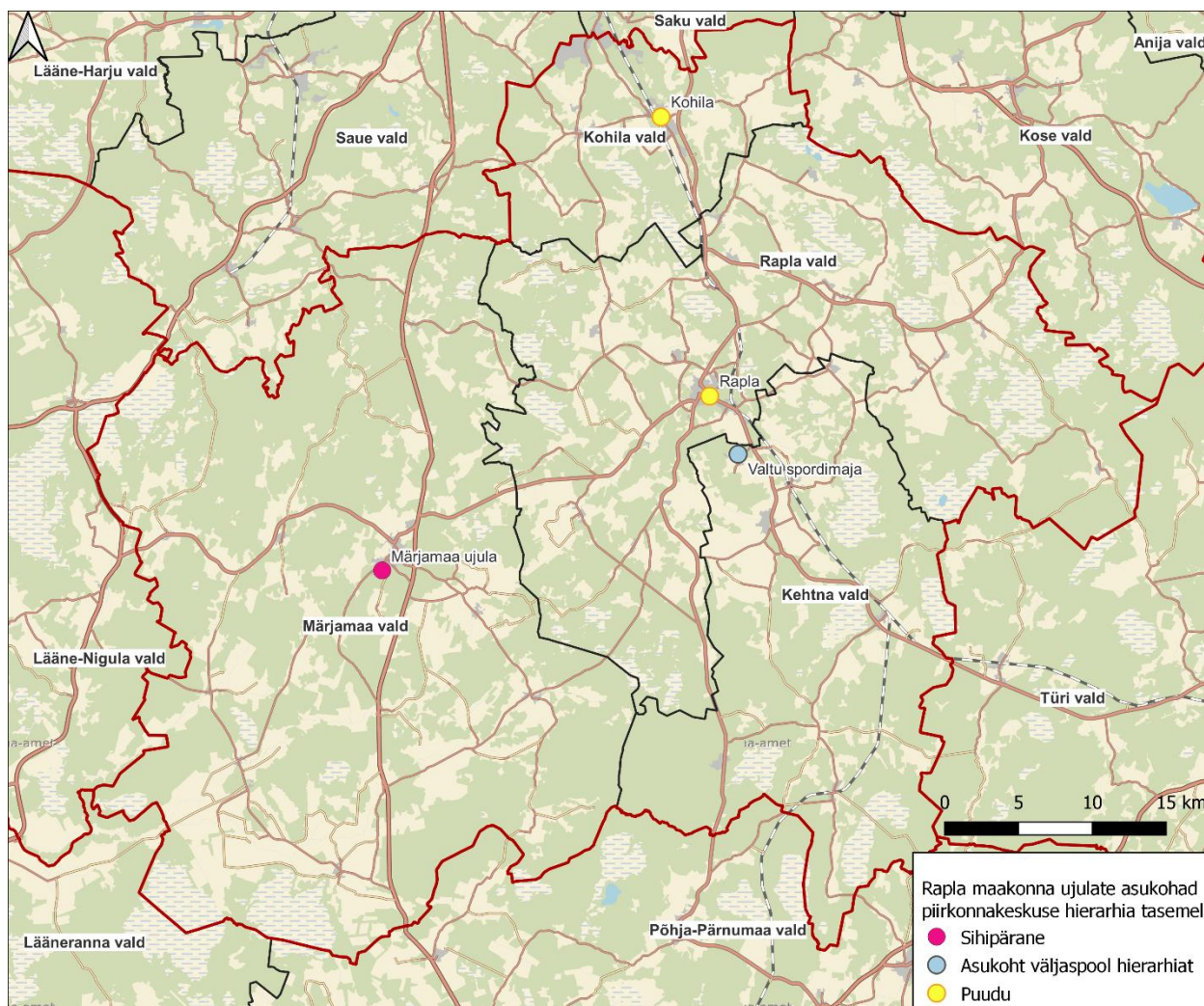
Joonis 33. Spordisaalide ja -võimlate asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga – lähikeskused

Spordisaalide ja võimlate seisukorda netopinna ruutmeetrite arvestades on kõige kehvemal järjel Rapla valla taristu. Kõrgeim hinnang spordisaalide ruumikvaliteedile on antud Kohila vallale, mille spordikompleksi seisundile on antud "väga hea" hinnang.

Tabel 44. Spordisaalide ja võimlate teenuse osutamise ruumikvaliteet

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna		932	885	510	2327
Kohila				1188	1188
Märjamaa		294	1074	1470	2838
Rapla		2413	1970	743	5126
Rapla maakond kokku		3639	3929	3912	11479
KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna	0%	40%	38%	22%	100%
Kohila	0%	0%	0%	100%	100%
Märjamaa	0%	10%	38%	52%	100%
Rapla	0%	47%	38%	14%	100%
Rapla maakond kokku	0%	32%	34%	34%	100%

Ujulate teenus on Rapla maakonnaplaneeringu asustussüsteemi hierarhia järgi klassifitseeritud kui teenus, mis peaks olema tagatud vähemalt piirkonnakeskuse tasemel. 2022. aasta seisuga on Rapla maakonnas kaks ujulat - Märjamaa ujula ja Valtu spordimaja ujula Kaereperes. Ujulad puuduvad Kohilas ning ka Rapla linnas endas. Tinglikult võib öelda, et Rapla linna ujula funktsiooni täidab täna Valtu spordimaja. Rapla linnas on kavandamisel ujula rajamine, mille tulemusel muutub Valtu ujula ülemääraseks.

Joonis 34. Ujulate asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga

Sihtrühma üldine muutus kuni aastani 2035

2035. aastaks väheneb spordisaalide ja võimlate sihtrühm enim Järvakandis (-13%), Kivi-Vigalas (-12%) ja Vana-Vigalas (-12%). Sihtrühma muutusest ei saa siiski prognoosida harrastajate hulga potentsiaalseid muutusi. Terviseteadlikuse ja harrastajate osakaalu kasvades võib kasvada ka sporditaristu ja -teenuste tarbijate arvukus.

Tabel 45. Spordisaalide ja võimlate sihtrühma muutus aastaks 2035

Asutus	Omand [KOV, riik või era]	Koht võrgustikus: lähikeskus	Sihtrühm 2020	Sihtrühm 2027	Sihtrühm 2035	Sihtrühma muutus 2027	Sihtrühma muutus 2035	Teenuse kasutuses olev suletud netopind	Ruumide/ rajatise seisund: koond
Eidapere Kooli võimla	KOV	sihipärane	493	481	469	98%	95%	375	hea
Järvakandi Kooli võimla ja jõusaal	KOV	sihipärane	1247	1150	1081	92%	87%	510	rahuldav
Kehtna Kutsehariduskeskuse spordisaal	riik	sihipärane				99%	97%	287	hea
Kehtna Põhikooli võimla	KOV	sihipärane	2134	2110	2067	99%	97%	644	hea
Valtu spordimaja	KOV	sihipärane	758	754	735	99%	97%	510	hea
Kohila spordikompleks	KOV	sihipärane	4244	4211	4135	99%	97%	1188	väga hea
Kivi-Vigala põhikooli võimla	KOV	sihipärane	559	526	493	94%	88%	294	rahuldav
Märjamaa spordihoone	era	sihipärane	4211	4072	3892	97%	92%	1470	väga hea
Vana-Vigala Põhikooli kinosaal-võimla	KOV	sihipärane	669	636	589	95%	88%	338	hea
Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooli võimla	riik	sihipärane				95%	88%	288	hea
Varbola Lasteaed-algkooli võimla	KOV	sihipärane	497	484	468	97%	94%	448	hea
Alu spordihoone	KOV	sihipärane	956	939	915	98%	96%	642	rahuldav
Hagudi Põhikooli võimla	KOV	sihipärane	780	762	734	98%	94%	364	hea
Juuru Eduard Vilde Kooli võimla	KOV	sihipärane	939	921	899	98%	96%	264	rahuldav
Järlepa Haridus- ja kultuurikeskus	riik	sihipärane	480	461	439	96%	91%	295	väga hea
Kabala spordimaja	KOV	sihipärane	616	590	569	96%	92%	390	hea
Kaiu Põhikooli võimla	KOV	sihipärane	1242	1205	1157	97%	93%	182	rahuldav
Kodila spordisaal	KOV	sihipärane	532	525	513	99%	96%	125	rahuldav
Kuimetsa spordihoone	era	ülemäärane				97%	93%	660	rahuldav
Rapla Kesklinna kooli spordisaalid	KOV	sihipärane				96%	93%	540	rahuldav
Rapla võimla	KOV	sihipärane				96%	93%	448	väga hea
Sadolin spordihoone	KOV	sihipärane	7283	7052	6772	96%	93%	1216	hea

Investeeringisvajadused

2022. aasta seisuga "halvas" või vaid "rahuldavas" seisundis oleva sporditaristus rekonstrueerimiseks võiks käesolevate hinnangute alusel kuluda ca 5,5 miljonit eurot.

Selleks, et tagada lähikeskustele Aespa, Hageri, Prillimäe, Lelle, Valgu, Sipa, Purku ja Raikküla puuduvad spordisaalid minimaalse suurusega 600m² kuluks 2022. aasta hinnangu järgi ca 14,4 miljonit eurot.

Tabel 46. Spordisaalide ja võimlate investeeringute vajadus

KOV	Ruumide halb või rahuldav seisund (m2)	Rekonstrueerimise maksumus	Lähikeskustes puuduvad spordisaalid (m2)	Ehitusmaksumus
Kehtna	932	1 397 520 €	600	1 800 000 €
Kohila	0	- €	1800	5 400 000 €
Märjamaa	294	441 000 €	1200	3 600 000 €
Rapla	2413	3 619 548 €	1200	3 600 000 €
Rapla maakond kokku	3639	5 458 068 €	4800	14 400 000 €

Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

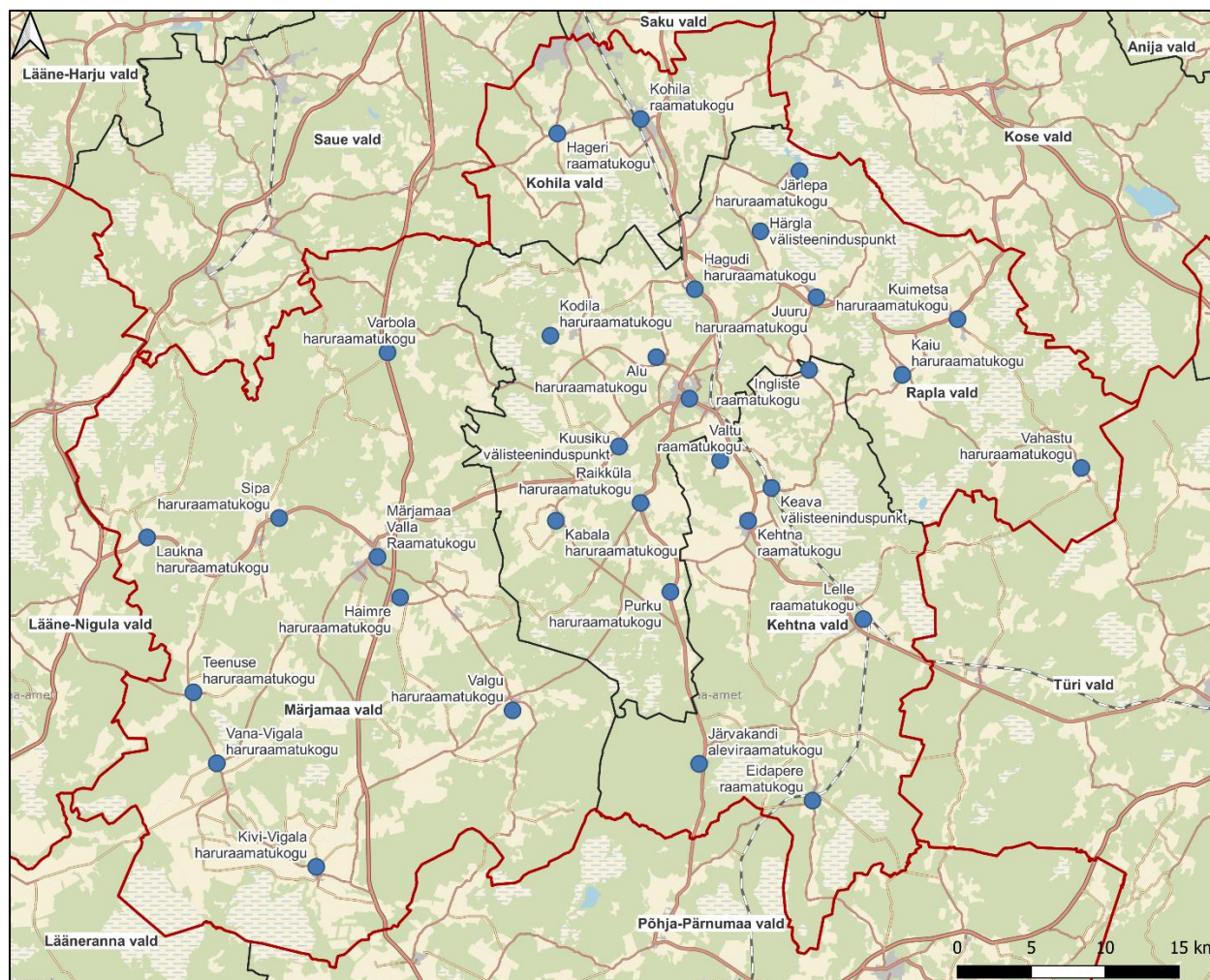
Asustussüsteemi hierarhiast lähtuvalt on võimlad ja spordisaalid taristuks, mis peaks olema tagatud vähemalt lähikeskuse tasandil. Rapla maakonnas on valdav osa asulatest kaetud spordisaalide ja võimlatega. Spordisaal või võimla puudub Aespas, Hageril, Prillimäel, Sipas, Valgus, Purkus, Raikkülas ja Lelles. Sipas ja Aespas puudub ka välispordi taristu. Nimetatud asulates puudub seega nii sise- kui ka välispordi võimalus. Sestap tasub kaaluda nimetatud asulates spordiobjektide rajamist.

Ujulad on sporditaristu, mis on sihipärane piirkonnakeskuse tasandil. Rapla maakonnas asub vaid Märjamaa ujula piirkonnakeskuses. Täna hetkel puudub ujula piirkonnakeskustest Raplas ja Kohilas.

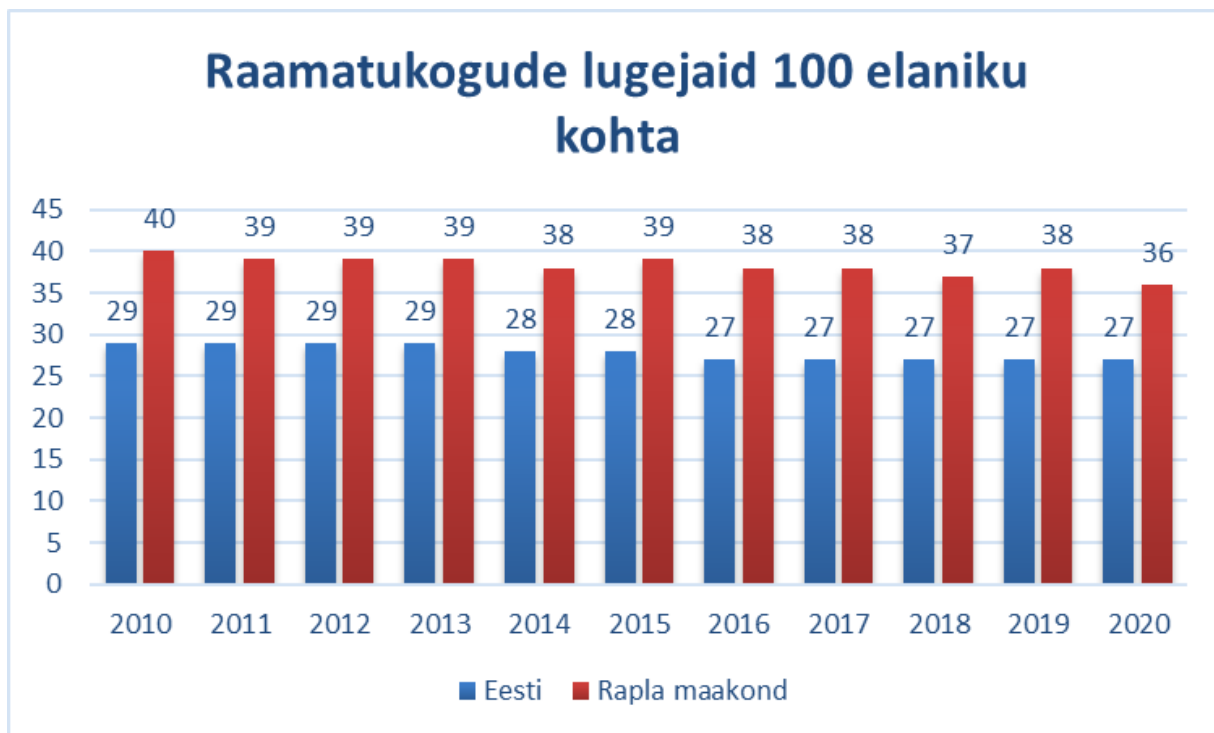
Raamatukogud

Olemasolev olukord

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas 27 raamatukogu 32-es asukohas. Perioodil 2010 kuni 2020 langes Rapla maakonna raamatukogude lugejate arv 14,7 tuhande pealt 12,1 tuhande peale. Lugejate arv antud kümnendil vähenes seega 17,69% võrra. Saja elaniku kohta ehk protsentuaalselt on 2020. aasta seisuga 36% Rapla maakonna elanikest raamatukogude lugejad, mis on 9% kõrgem Eesti keskmisest. Nii Eesti kui ka Rapla maakonna raamatukogude lugejate osakaal on vähenenud möödunud kümnendi jooksul.

Joonis 35. Raamatukogude paiknemine Rapla maakonnas

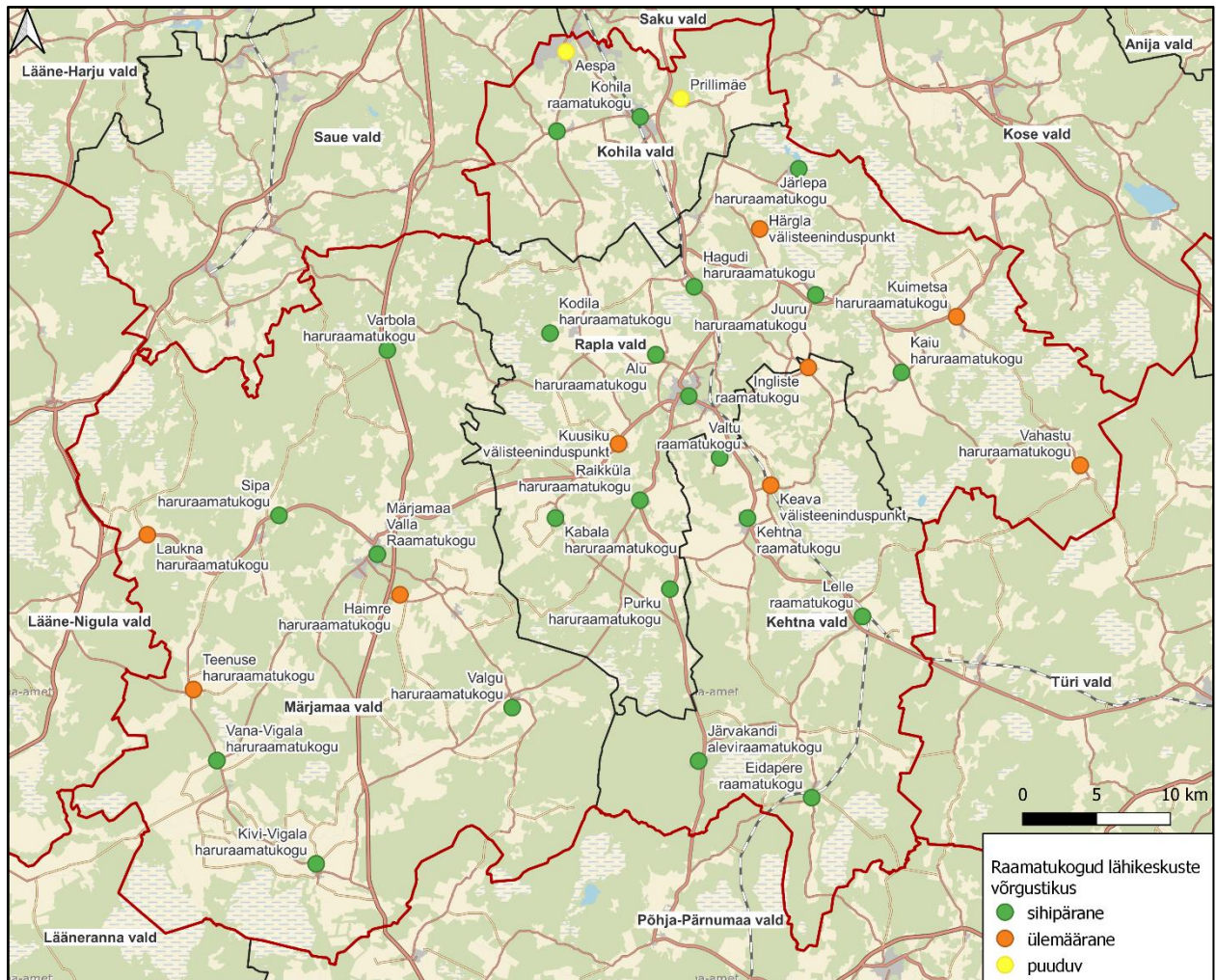
Joonis 36. Kogu Eesti ja Rapla maakonna raamatukogude lugejate arv 100 elaniku kohta¹⁴

Analüüs

Kättesaadavus (kooskõla hierarhiaga)

Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi asub valdav osa Rapla maakonna raamatukogudest vastava piirkonna lähikeskuses. Väljaspool lähikeskusi ehk hierarhia mõttes ülemäärasteks võib lugeda Ingliste, Keava, Haimre, Laukna, Teenuse, Härgla, Kuimetsa, Vahastu ja Kuusiku raamatukogud. Asustussüsteemi hierarhiast lähtuvalt puudub 2022. aasta seisuga raamatukogu Aespas ja Prillimäel.

¹⁴ https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_raamatukogud/KU014

Joonis 37. Raamatukogude paiknemine lähikeskuste võrgustikus

Uuringu käigus hinnati, et ruumide seisukord on vastavalt paika pandud skaalale väga hea 6 raamatukogu puhul:

- Märjamaa Valla Raamatukogu
- Alu haruraamatukogu
- Juuru haruraamatukogu
- Järlepa haruraamatukogu
- Vahastu haruraamatukogu
- Kuusiku välisteeninduspunkt

Heaks saab seisukorda hinnata 18 raamatukogu puhul:

- Eidapere raamatukogu
- Inglise raamatukogu
- Järvakandi aleviraamatukogu
- Kehtna raamatukogu
- Lelle raamatukogu
- Hageri raamatukogu
- Kohila raamatukogu

- Haimre haruraamatukogu
- Kivi-Vigala haruraamatukogu
- Sipa haruraamatukogu
- Valgu haruraamatukogu
- Varbola haruraamatukogu
- Vana-Vigala haruraamatukogu
- Rapla Keskraamatukogu
- Kabala haruraamatukogu
- Kodila haruraamatukogu
- Kuimetsa haruraamatukogu
- Raikküla haruraamatukogu

Rahuldav on 6 raamatukogu seisukord:

- Keava välisteeninduspunkt
- Laukna haruraamatukogu
- Teenuse haruraamatukogu
- Hagudi haruraamatukogu
- Kaiu haruraamatukogu
- Purku haruraamatukogu

Halvas seisukorras on 2 raamatukogu:

- Valtu raamatukogu
- Härgla välisteeninduspunkt

Netopinna ruutmeetrite arvestades on kõige kehvemal järjel Kehtna valla raamatukogude ruumid. Valtu raamatukogu seisukorda hinnatakse halvaks ning Keava välisteeninduspunkti seisukorda vaid rahuldavaks, mis kokku moodustab 185m² ehk 16% kogu valla raamatukogude netopinnast. Kõrgeim hinnang raamatukogude ruumikvaliteedile on Kohila vallal, kuna kogu raamatukogude kasutuses olevate ruumide seisukorda hinnatakse väga heaks. Rapla maakonna ruumikvaliteedi hinnangud raamatukogudele on kõrgemad Eesti keskmisest.

Tabel 47. Teenuse osutamise ruumikvaliteet valdade lõikes netopinna m² järgi

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea	Kokku
Kehtna	145	40	974		1159
Kohila			847		847
Märjamaa		119	868	986,2	1973,2
Rapla	60	340	1423	447	2270
Rapla maakond kokku	205	499	4112	1433,2	6249,2
Eesti kokku	4201	25750	41684	11808	83443

KOV	halb	rahuldav	hea	väga hea
Kehtna	13%	3%	84%	0%
Kohila	0%	0%	100%	0%
Märjamaa	0%	6%	44%	50%
Rapla	3%	15%	63%	20%
Rapla maakond kokku	3%	8%	66%	23%
Eesti kokku	5%	31%	50%	14%

Sihtrühma suurus

Piirkonna elanike arvu arvestades on kõige madalam raamatukogude lugejate arv ja külastatavus Kodila, Sipa, Kaiu, Järvakandi ja Kehtna raamatukogudel. Raamatukogude lugejate osakaal sihtrühmast varieerub kuni kolmekordses vahemikus ehk 18% kuni 56%. Tulenevalt suurest varieeruvusest sihtrühmade lugemiskäitumises pole võimalik sihtrühma suuruse muutuse baasilt hinnata võimalikku lugejate arvu tulevikus.

Tabel 48. Raamatukogude lugejate ja külastuste suhtarv piirkonniti

	Lugejate osakaal lähipiirkonna sihtrühmast	Külastuste suhtarv	Lugejate arv	Külastuste arv	Sihtrühm 2020
Kehtna					
Eidapere	35%	5,5	175	2726	493
Järvakandi	30%	3,3	373	4082	1247
Kaarepere	42%	11,2	321	8524	758
Kehtna	31%	4,6	662	9818	2134
Lelle	45%	8,1	207	3757	465
Kohila					
Hageri	37%	5,5	328	4835	881
Kohila	44%	6,3	1884	26873	4244
Märjamaa					
Kivi-Vigala	33%	5,7	185	3196	559
Märjamaa	40%	5,0	1684	21037	4211
Sipa	24%	1,6	177	1165	724
Valgu	32%	9,2	233	6636	719
Vana-Vigala	56%	9,4	377	6268	669
Varbola	31%	4,4	154	2203	497
Rapla					
Alu	34%	4,1	325	3916	956
Hagudi	40%	5,3	310	4137	780
Juuru	40%	3,8	376	3553	939
Kabala	32%	4,6	194	2830	616
Kaiu	26%	4,7	324	5868	1242
Kodila	18%	2,3	95	1240	532
Purku	40%	8,7	132	2910	334
Raikküla	46%	4,3	216	2007	469
Rapla	43%	5,6	3108	40971	7283

Tõhusus

Raamatukogude tõhusus Rapla maakonnas on keskmiselt 114€ lugeja kohta aastas. Keskmisest kõrgemad tegevuskulud lugeja kohta esinevad Rapla maakonnas Rapla valla puhul.

Tabel 49. Rapla maakonna raamatukogude tegevuskulude tõhusused lugeja kohta asukohastatuse järgi

	Tegevuskulu tõhusus	Majandamiskulu tõhusus	Personalikulu tõhusus	Kokku tegevuskulud	Majandamis- kulud	Personali- kulud	Lugejate arv
Kehtna	115 €	38 €	76 €	231 416 €	77 287 €	154 129 €	2016
sihipärane	133 €	45 €	88 €	200 960 €	67 738 €	133 222 €	1511
ülemäärane	60 €	19 €	41 €	30 456 €	9 549 €	20 907 €	505
Kohila	92 €	36 €	56 €	204 523 €	80 589 €	123 934 €	2212
sihipärane	92 €	36 €	56 €	204 523 €	80 589 €	123 934 €	2212
Märjamaa	108 €	39 €	69 €	302 656 €	108 730 €	193 926 €	2810
sihipärane	108 €	40 €	69 €	273 976 €	100 463 €	173 513 €	2533
ülemäärane	104 €	30 €	74 €	28 680 €	8 267 €	20 413 €	277
Rapla	126 €	44 €	82 €	682 834 €	240 427 €	442 406 €	5428
sihipärane	126 €	46 €	80 €	630 407 €	232 143 €	398 264 €	5001
ülemäärane	123 €	19 €	103 €	52 426 €	8 284 €	44 143 €	427
Kokku	114 €	41 €	73 €	1 421 428 €	507 032 €	914 396 €	12466

Tabel 50. Rapla maakonna tegevuskulude tõhusused lugeja kohta raamatukogude lõikes

Teenusobjekt	Asukoht: KOV	tegevuskulu tõhusus	majandamiskulu tõhusus lugeja kohta	personalikulu tõhusus lugeja kohta	Koht võrgustikus: lähikeskus
Juuru haruraamatukogu	Rapla	53,24	1,06	52,18	sihipärane
Ingliste raamatukogu	Kehtna	55,41	25,33	30,08	ülemäärane
Keava välisteeninduspunkt	Kehtna	66,31	11,05	55,26	ülemäärane
Hagudi haruraamatukogu	Rapla	67,43	4,14	63,29	sihipärane
Alu haruraamatukogu	Rapla	68,15	7,78	60,37	sihipärane
Haimre haruraamatukogu	Märjamaa	74,04	22,60	51,44	ülemäärane
Hageri raamatukogu	Kohila	82,35	27,61	54,73	sihipärane
Valgu haruraamatukogu	Märjamaa	87,94	33,18	54,76	sihipärane
Kaiu haruraamatukogu	Rapla	89,09	9,02	80,08	sihipärane
Järlepa haruraamatukogu	Rapla	90,60	13,05	77,55	sihipärane
Raikküla haruraamatukogu	Rapla	92,76	1,93	90,83	sihipärane
Kohila raamatukogu	Kohila	94,22	37,97	56,25	sihipärane
Märjamaa Valla Raamatukogu	Märjamaa	104,15	30,55	73,61	sihipärane
Vana-Vigala haruraamatukogu	Märjamaa	105,05	64,68	40,37	sihipärane
Varbola haruraamatukogu	Märjamaa	109,51	26,67	82,84	sihipärane
Laukna haruraamatukogu	Märjamaa	111,10	27,89	83,21	ülemäärane
Valtu raamatukogu	Kehtna	111,66	37,67	73,99	sihipärane
Lelle raamatukogu	Kehtna	111,74	30,95	80,80	sihipärane
Kabala haruraamatukogu	Rapla	126,25	25,13	101,13	sihipärane
Eidapere raamatukogu	Kehtna	127,69	32,12	95,57	sihipärane
Vahastu haruraamatukogu	Rapla	132,23	28,98	103,26	ülemäärane
Järvakandi aleviraamatukogu	Kehtna	138,93	45,58	93,35	sihipärane
Sipa haruraamatukogu	Märjamaa	141,79	51,73	90,06	sihipärane
Rapla Keskraamatukogu	Rapla	146,21	66,68	79,54	sihipärane
Teenuse haruraamatukogu	Märjamaa	152,10	47,52	104,57	ülemäärane
Kehtna raamatukogu	Kehtna	155,90	61,19	94,72	sihipärane
Kivi-Vigala haruraamatukogu	Märjamaa	156,19	87,23	68,96	sihipärane
Purku haruraamatukogu	Rapla	185,56	36,93	148,63	sihipärane
Kuimetsa haruraamatukogu	Rapla	203,83	17,57	186,26	ülemäärane
Kodila haruraamatukogu	Rapla	232,19	87,63	144,56	sihipärane

Erinevus tegevuskulude suuruses lugeja kohta ilmneb peamiselt vaadeldes raamatukogusid eraldi, mille juures esinevad kuni neli korda tõhusamad asutused võrrelduna kõige ebatõhusamatega. Kõrgeimad tegevuskulud lugeja kohta esinevad Teenuse, Kehtna, Kivi-Vigala, Purku, Kuimetsa ja Kodila raamatukogul.

Terve Rapla maakonna peale on raamatukogude kasutuses umbes 6000m², mis tähendab umbes 12000 lugeja puhul, et iga ruutmeetri peale tuleb 2 lugejat. Kõige madalamad lugejate arvud ruutmeetrite kohta on Kodila, Kivi-Vigala, Sipa, Järvakandi ja Lelle piirkondades. Hõreasustuse piiresse jäävatest raamatukogudest on madalaimad lugejate arvud ruutmeetri kohta Kuimetsa, Teenuse ja Laukna raamatukogul.

Tabel 51. Rapla maakonna ruumitõhususe näitajad asukohastatuse järgi

KOV	Lugejate arv netopinna m2 kohta	Külastuste arv netopinna m2 kohta	Teenuse kasutuses olev netopind	Külastuste arv 2020	Lugejate arv 2020
Kehtna	1,7	26,2	1159	30373	2016
sihipärane	1,5	27,2	1009	27485	1511
ülemäärane	3,4	19,3	150	2888	505
Kohila	2,6	37,4	847	31708	2212
sihipärane	2,6	37,4	847	31708	2212
Märjamaa	1,4	20,5	1973,2	40505	2810
sihipärane	1,4	20,3	1796,2	36384	2533
ülemäärane	1,6	23,3	177	4121	277
Rapla	2,4	31,1	2270	70696	5428
sihipärane	2,5	33,4	1979	66163	5001
ülemäärane	1,5	15,6	291	4533	427
Kokku	2,0	27,7	6249,2	173282	12466

Tabel 52. Rapla maakonna raamatukogude ruumitõhususe näitajad piirkonniti

	Lugejate arv netopinna m2 kohta	Külastuste arv netopinna m2 kohta	Teenuse kasutuses olev netopind	Külastuste arv 2020	Lugejate arv 2020
Kehtna	1,7	26,2	1159	30373	2016
Eidapere	1,9	30,3	90	2726	175
Järvakandi	1,2	13,6	300	4082	373
Kaerepere	2,2	58,8	145	8524	321
Kehtna	1,8	27,0	364	9818	662
Lelle	1,4	25,0	150	3757	207
Rapla	2,5	13,3	110	1466	278
Kohila	2,6	37,4	847	31708	2212
Hageri	4,3	63,6	76	4835	328
Kohila	2,4	34,9	771	26873	1884
Märjamaa	1,4	20,5	1973,2	40505	2810
Kivi-Vigala	0,6	9,6	334	3196	185
Märjamaa	1,6	20,1	1044,2	21037	1684
Sipa	1,0		86		85
Valgu	1,5	41,5	160	6636	233
Vana-Vigala	1,8	30,6	205	6268	377
Varbola	1,8	25,9	85	2203	154
hõreasustus	1,6	19,7	59	1165	92
Rapla	2,4	31,1	2270	70696	5428
Alu	1,6	19,3	203	3916	325
Hagudi	2,2	29,1	142	4137	310
Juuru	2,1	19,6	181	3553	376
Kabala	4,9	70,8	40	2830	194
Kaiu	1,5	26,4	222	5868	324
Kodila	0,4	4,8	261	1240	95
Purku	1,6	34,6	84	2910	132
Raikküla	4,5	41,8	48	2007	216
Rapla	3,2	42,4	966	40971	3108
hõreasustus	2,8	26,5	123	3264	348
Kokku	2,0	27,7	6249,2	173282	12466

Investeeringisvajaduse võrdlus investeerimisvõimekusega

Eelarveperioodiks 2021-2025 on valdade eelarvestrateegiates ette nähtud 587 000€ raamatukogude renoveerimiseks. Antud hinnangute järgi eksisteerib aga Rapla maakonna raamatukogude puhul vajadus lisaks eelarvestrateegiates kavandatule umbes 5,7 miljoni eurosele investeeringule, et tagada kogu maakonna raamatukogu hoonete väga hea seisukord. Seniseid aastaseid investeeringute mahtusid võrreldes renoveerimiste maksumuste hinnangutega ilmneb, et raamatukogude väga hea seisundi saavutamine tänase võrgustiku säilitamise korral võib võtta sõltuvalt omavalitsusest 14 kuni 512 aastat. Pikk periood väga hea seisundi saavutamiseks tuleneb madalatest senistest aastastest investeeringutest võrrelduna vajadustega. Minimaalne aastate arv väga hea taseme saavutamiseks ei arvesta siiski hoonete enda samal ajal aset leidva amortiseerumisega.

Tabel 53. Raamatukogude investeeringute piisavus

KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks	Tehtud investeeringud aastas	Kavandatud investeeringud aastas	Minimaalne aastate arv taristu väga hea taseme saavutamiseks senise valdkondliku investeerimismahu korral	Investeeringuvajak 25 aastasel perioodil
Kehtna	5 822 €	- €	298 063 €	582 €	- €	512	283 509 €
Kohila	12 000 €	- €	100 000 €	1 200 €	- €	83	70 000 €
Märjamaa	540 593 €	50 000 €	733 740 €	54 059 €	10 000 €	14	617 744 €
Rapla	424 019 €	537 000 €	4 303 991 €	42 402 €	107 400 €	102	3 243 943 €
Kokku	982 434 €	587 000 €	5 688 658 €	98 243 €	117 400 €	58	3 232 573 €

Investeeringute teostamisel ja eelarvestrateegia kavandamisel rahvamajade taristus arendamiseks ei ole seni teadlikult olnud võimalik arvestada lähikeskuste võrgustikuga. Valdav osa teostatud ja planeeritud investeeringutest on leidnud sellest hoolimata tee valla lähikeskustesse. Väga hea taseme saavutamiseks kuluks hierarhia mõttes ülemäärastes asukohtades investeeringud Teenuse ja Ingliste küla raamatukogude puhul.

Tabel 54. Raamatukogude investeeringute asukohastatus kohalikes keskustes

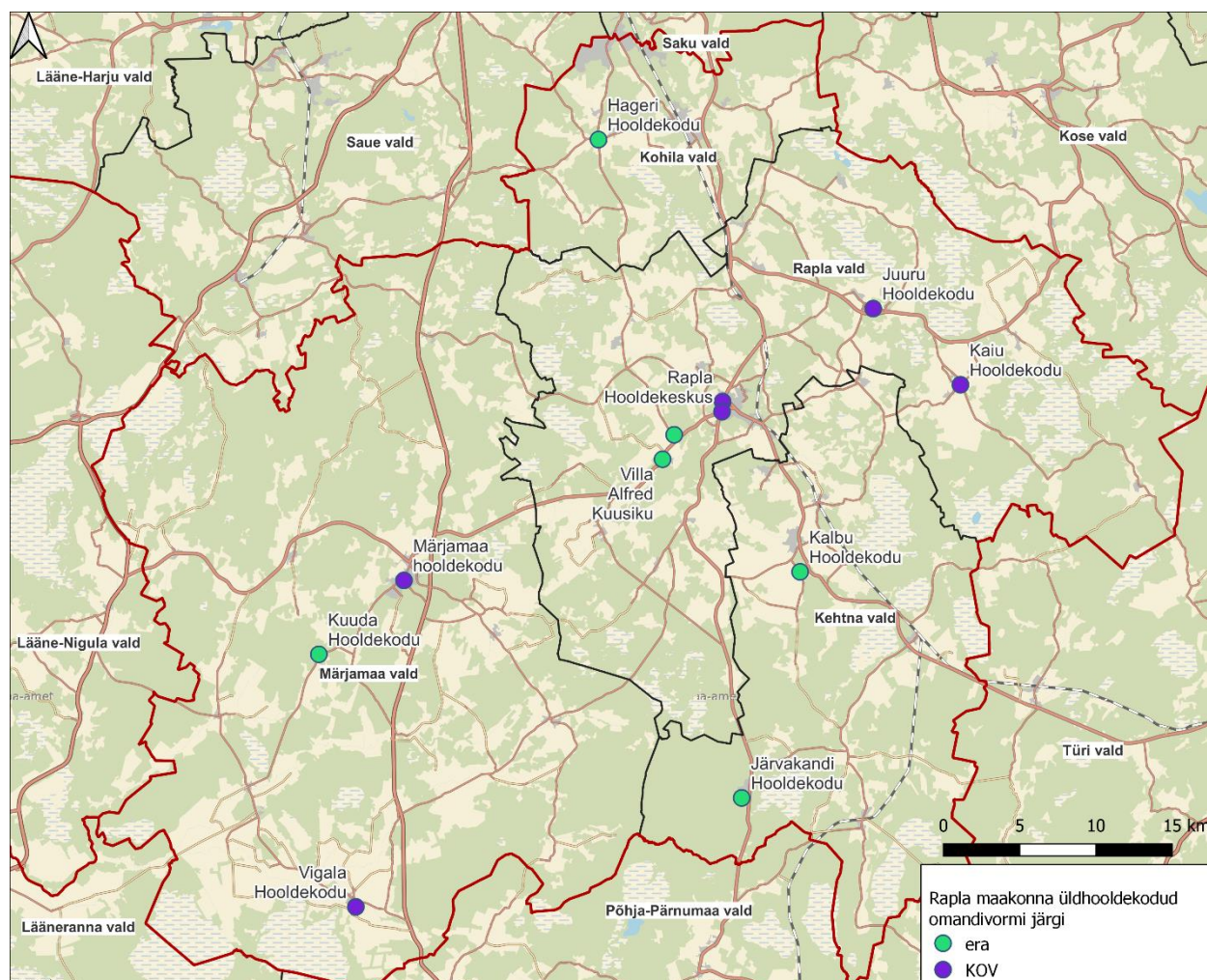
KOV	Põhivarasse tehtud investeeringud 2011-2020	Eelarvestrateegias kavandatud investeeringud: 2021-2025	Hinnanguline investeeringute maht väga hea taseme saavutamiseks
Kehtna	5 822 €	- €	298 063 €
sihipärane		- €	190 916 €
ülemäärane	5 822 €	- €	107 147 €
Kohila	12 000 €	- €	100 000 €
sihipärane	12 000 €	- €	100 000 €
Märjamaa	540 593 €	50 000 €	733 740 €
sihipärane	540 593 €	50 000 €	614 059 €
ülemäärane		- €	119 681 €
Rapla	424 019 €	537 000 €	4 303 991 €
sihipärane	351 118 €	537 000 €	4 303 991 €
ülemäärane	72 901 €	- €	
Kokku	982 434 €	587 000 €	5 435 793 €

Hinnang teenuste võrgustikule ja ettepanekud muutmiseks

Raamatukogude näol tasub kaaluda nende säilitamist vaid lähikeskustes ning ka investeeringuid planeerida vastavalt. Kõrgeimad tegevuskulud lugeja kohta esinevad Teenuse, Kehtna, Kivi-Vigala,

Purku, Kodila ja Kuimetsa raamatukogul. Kõige madalamad lugejate arvud ruutmeetrite kohta on Kodila, Kivi-Vigala, Sipa, Järvakandi ja Lelle piirkondades. Hõreasustuse piiresse jäävatest raamatukogudest on madalaimad lugejate arvud ruutmeetri kohta Kuimetsa, Teenuse ja Laukna raamatukogul. Väheste lugejate ja kõrgete ülalpidamiskulude tõttu ei pruugi olla jätkusuutlik Teenuse, Kodila ja Kuimetsa raamatukogu säilitamine ning otstarbekas oleks need sulgeda. Seetõttu tasub ka tõsiselt kaaluda investeerimise otstarbekust Teenuse ja Inglise raamatukogude puhul. Madala külastatavusega raamatukogude puhul tasub kaaluda nende integreerimist kogukonnakeskuste- ja seltsimajade tegevusse.

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas 12 hooldekodu, neist nelja haldavad eraettevõtted ja kuut haldavad kohalikud omavalitsused. Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi peavad hooldekodud olema tagatud vähemalt piirkonnakeskuste tasandil. Hooldekodude asukohavalik ning just eraettevõtete hallata olevate hooldekodude asukohavalik soosib tihti nende paigutamist väikeasulatesse. Piirkonnakeskustest on hooldekodude teenus tagatud Märjamaal, Järvakandis ja Raplas. Kohila alevis puudub hooldekodu, selle funktsiooni täidab tänasel hetkel 6km kaugusel asuv Hageri hooldekodu. Rapla maakonnas on neli eakate päevakeskust, mis asuvad piirkonnakeskustes Raplas, Järvakandil, Märjamaal ja Kohilas. Kohalike keskuste tasandil puuduvad käesoleval hetkel päevakeskused. Täiendav hooldekodude kohtade vajadus on maakonnas olemas ja see on kasvav tulenevalt vananevast rahvastikust. KOV rolliks on siinkohal luua tingimused erasektorile nende väljaarendamiseks.

Joonis 38. Rapla maakonna üldhooldekodud omandivormi järgi

Uuringu käigus hinnati, et ruumide seisukord on vastavalt paika pandud skaalale väga hea kahe hooldekodu hoonete puhul:

- Kuuda Hooldekodu
- Rapla Hooldekeskus (Kuusiku tee 5, Rapla)

Heaks saab seisukorda hinnata viie hooldekodu hoonete puhul:

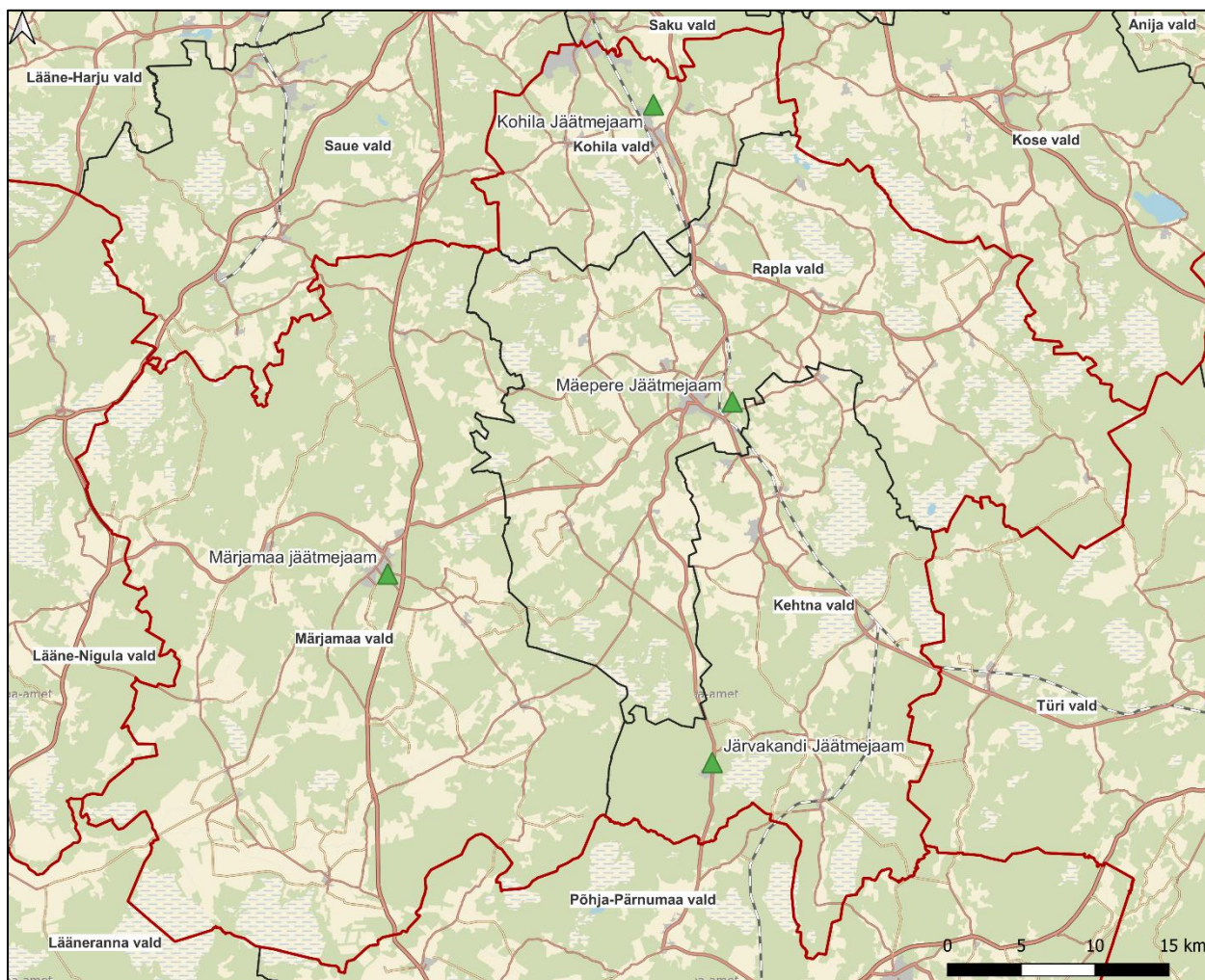
- Hageri Hooldekodu
- Vigala Hooldekodu
- Märjamaa hooldekodu
- Juuru ja Kaiu Hooldekodu: Kaiu üksus
- Rapla Hooldekeskus (Lasteaia 12, Rapla)

Halvas seisukorras on 3 hooldekodu:

- Kalbu Hooldekodu
- Järvakandi Hooldekodu
- Juuru ja Kaiu Hooldekodu: Juuru üksus

Jäätmejaamad

Rapla maakonna jäätmejaamad asuvad piirkonnakeskustes Kohilas, Märjamaal ning Rapla linna piiril. Järvakandis tasub jäätmejaam säilitada pikkadest veodistsidest lähtuvalt. Maakonnaplaneering ei defineeri jäätmejaamade teenuse kuuluvust konkreetsele asustuse hierarhia tasemele. Distsantside ja teenuse kasutuse intensiivsuse poolest on jäätmejaamad otstarbekad piirkonnakeskuse tasandil.

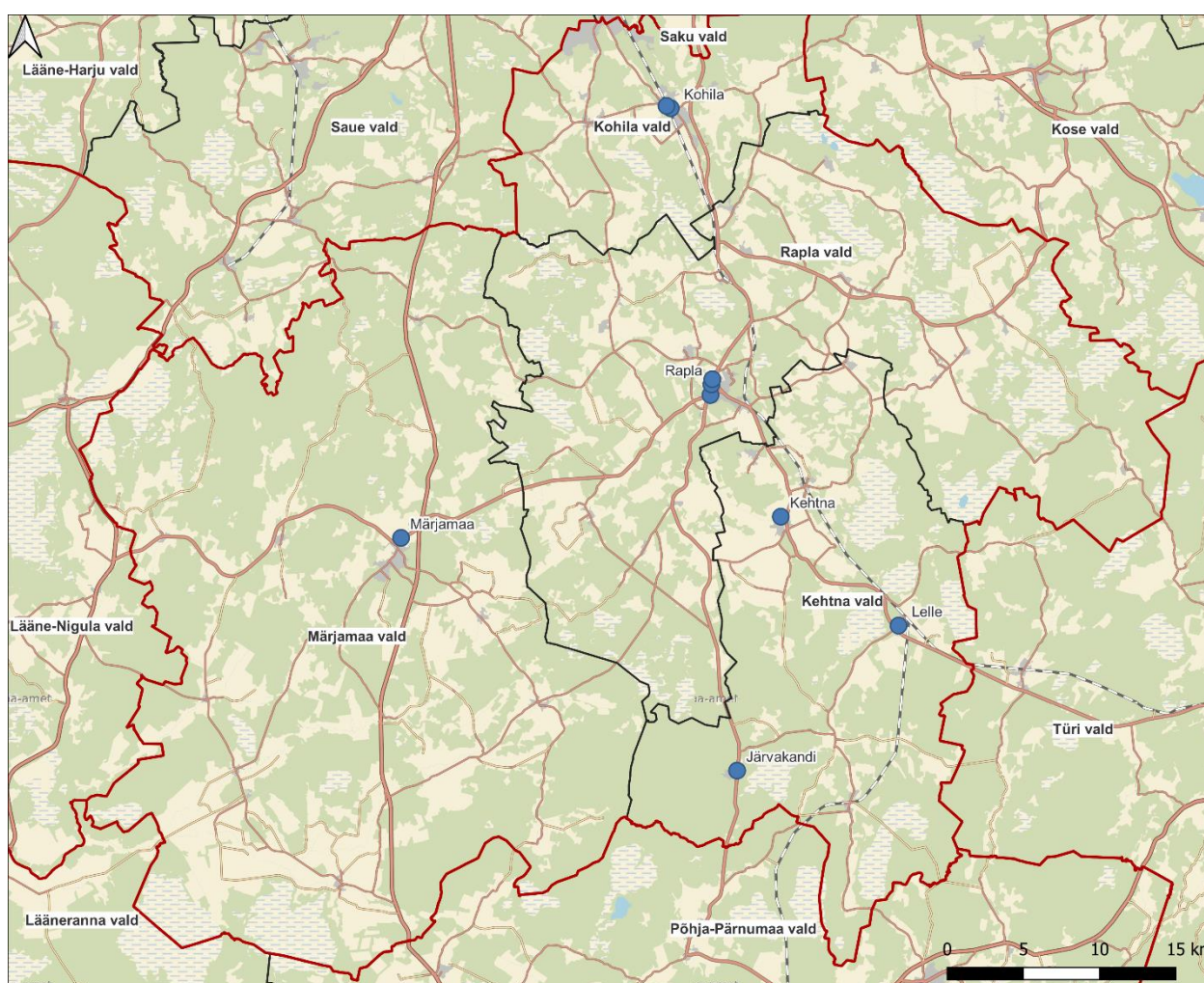

Joonis 39. Jäätmejaamade asukohad Rapla maakonnas

Erateenused

Apteegid

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas 9 apteeki, mis on avatud esmaspäevast reedeni päevasel ajal. Valveapteek puudub maakonna tasandil. Vastavalt Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlusele on hinnatud apteeke vajalikuks vähemalt piirkonnakeskuse tasandil. Kõigis Rapla maakonna vähemalt piirkonnakeskuse taseme asulas ehk Kohilas, Märjamaal, ja Raplas on apteegid olemas. Lisaks asuvad apteegid Järvakandil, Kehtnas, mis on kohalikud keskused ja Lelles, mis on lähikeskus. Arvestades apteekide majanduslike jätkusuutlikuse tagamise piire¹⁵, siis sellest tulenevalt on suur risk, et tulevikus suletakse Lelle ja Järvakandi apteegid.

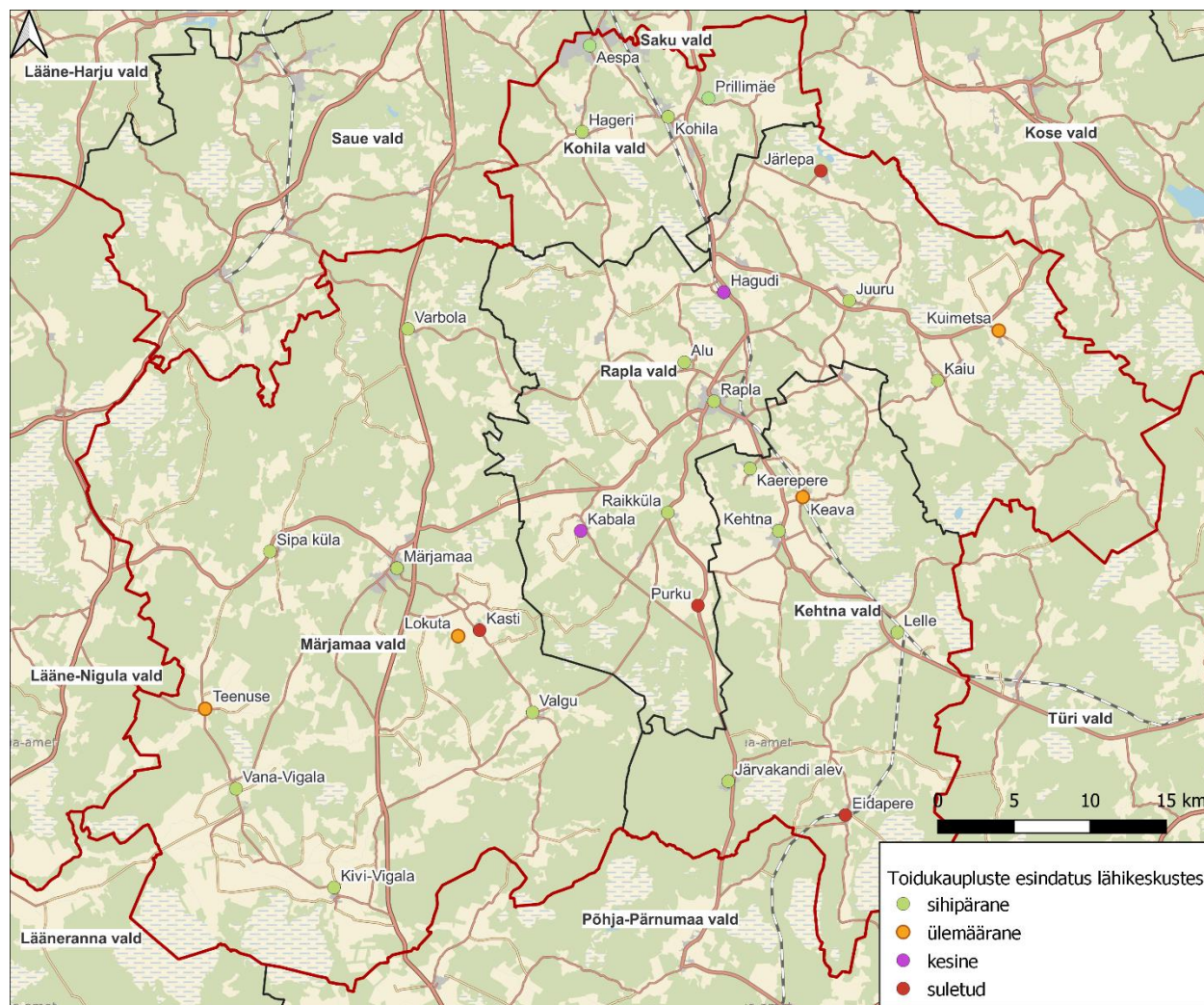

Joonis 40. Apteekide paiknemine Rapla maakonnas

¹⁵ Geomedia 2013. [Kohalike omavalitsuste poolt maa-apteegi teenuse kättesaadavuse toetamine](#)

Toidu- ja esmatarbekaupade kauplused

2021. aasta seisuga tegutseb Raplemaal 37 toidupoodi. Vastavalt Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlusele on hinnatud toidupoe olemasolu vajalikuks lähikeskuse tasandil. Vaid asustussüsteemi hierarhia põhjal hinnatuna võib ülemääraseks lugeda toidukauplused Teenuse, Lokuta, Keava ja Kuimetsa asulates.

Joonis 41. Teenuse asukohtade kooskõla teenuskeskuste hierarhiaga – lähikeskused

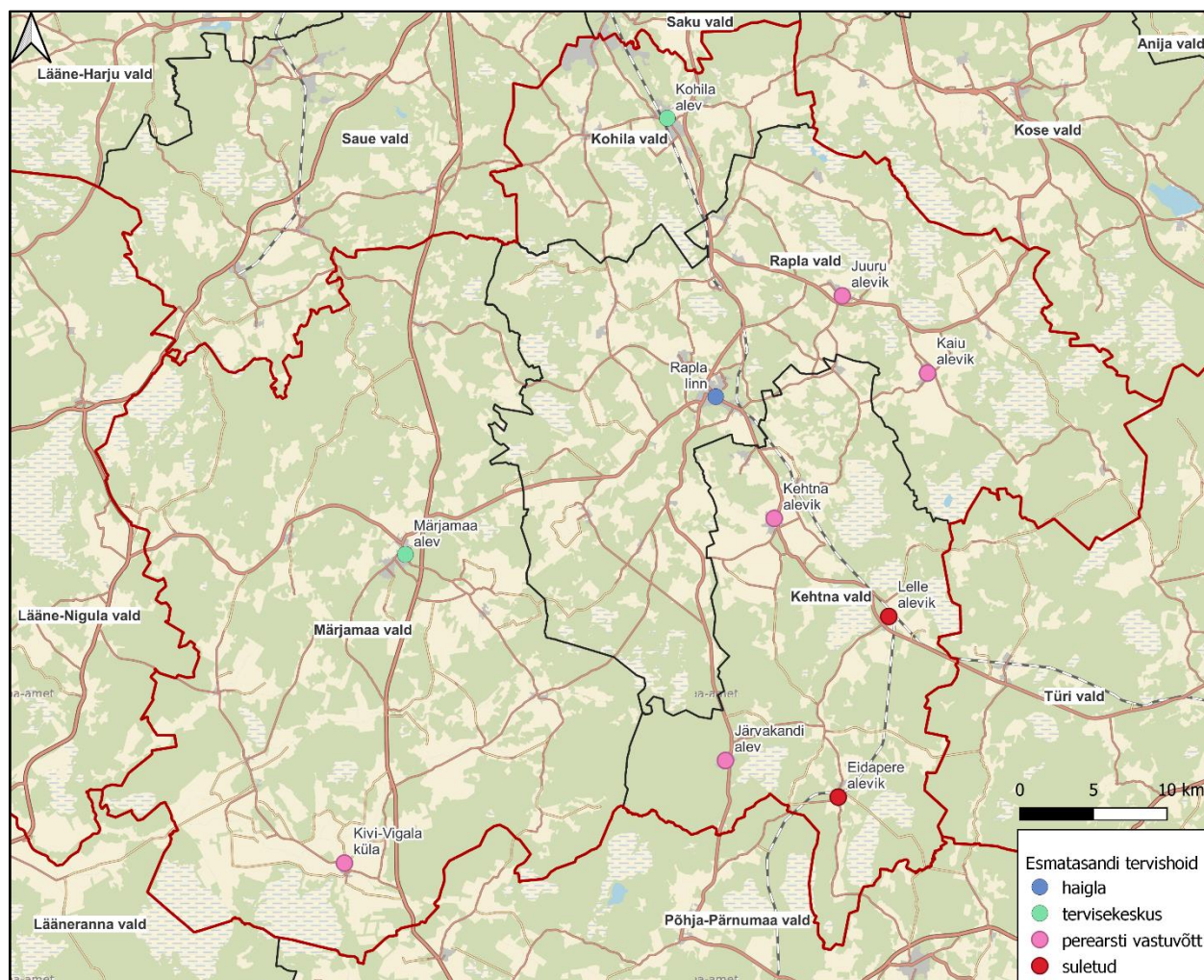
2035. aastaks väheneb prognoosi kohaselt sihtrühma suurus kõige enam Järvakandi, Kivi-Vigala, Vana-Vigala ja Lelle piirkonnas. Mõningane sihtrühma kasv võib leida aset Aespas ja Prillimäel. Olemasolev toidu- ja esmatarbekaupade võrgustik vastab üldiselt lähikeskuste vajadustele ja võimalustele. 500 elaniku piirkonnas on väikepoe üldine tasuvuspiir, millest tulenevalt on läbiva liikluse täiendava komponendi puudumisel ohustatud toidupoe pidamise jätkusuutlikus Kodilas, Kabalas, Kivi-Vigalas.

Tabel 55. Lähikeskuste teenus-piirkonna elanike arv

Keskus	2020	2027	2035	2027/2020	2035/2020
Aespa	1633	1675	1687	103%	103%
Alu	956	939	915	98%	96%
Eidapere	493	481	469	98%	95%
Hageri	881	868	845	99%	96%
Hagudi	780	762	734	98%	94%
Järvakandi	1247	1150	1081	92%	87%
Juuru	939	921	899	98%	96%
Kabala	543	520	500	96%	92%
Kaerepere	758	754	735	99%	97%
Kaiu	1242	1205	1157	97%	93%
Kehtna	2134	2110	2067	99%	97%
Kivi-Vigala	559	526	493	94%	88%
Kodila	532	525	513	99%	96%
Kohila	4004	3981	3916	99%	98%
Kohila/Rapla (Järlepa)	480	461	439	96%	91%
Lelle	465	445	414	96%	89%
Märjamaa	4211	4072	3892	97%	92%
Prillimäe	773	784	785	101%	102%
Purku	363	353	344	97%	95%
Raikküla	514	495	480	96%	94%
Rapla	7043	6822	6552	97%	93%
Sipa	724	694	662	96%	91%
Valgu	719	697	672	97%	93%
Vana-Vigala	669	636	589	95%	88%
Varbola	497	484	468	97%	94%

Esmatasandi tervishoid

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas üks haigla Raplas, tervisekeskused Märjamaal ja Kohilas ning kokku 5 perearsti vastuvõttu Juurus, Kaius, Kehtnas, Järvakandil ja Kivi-Vigalas. Esmatasandi tervishoiuasutused on seega Rapla maakonnas esindatud vähemalt kohaliku keskuse tasandil. Olemasolev esmatasandi tervisekeskuste ja perearsti vastuvõtukohtade võrgustik vastab vajadustele.

Joonis 42. Esmatasandi tervishoiu asutused Rapla maakonnas

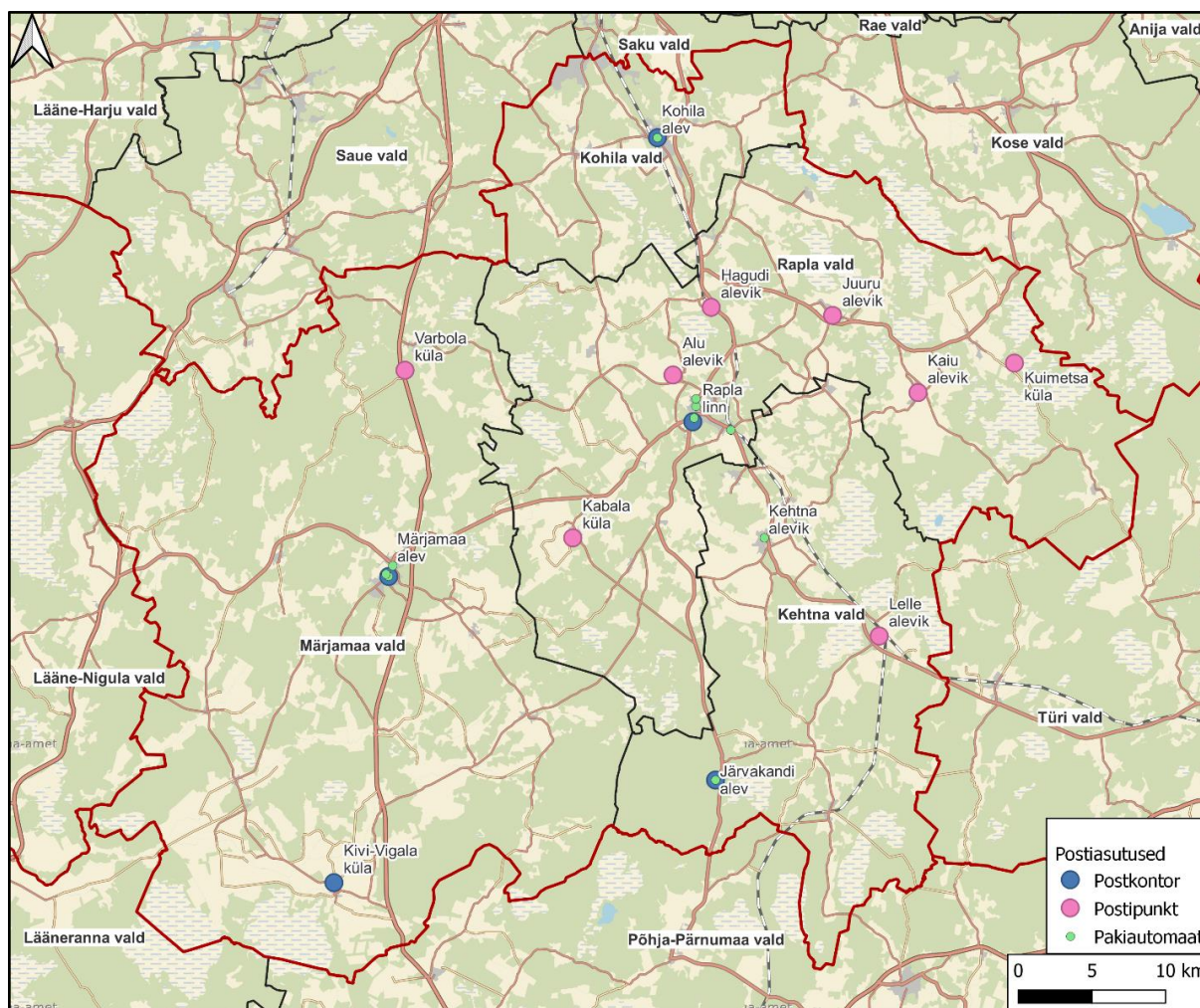
Tabel 56. Esmatasandi tervishoiu teenuste mahu prognoos ja kriitilised asukohad

	2020 elanike arv	2027/2020	2035/2020	Nimistute suurus	Nimistu prognoositav suurus 2027	Nimistu prognoositav suurus 2035
Järvakandi	1740	94%	89%	1145	1073	1020
Juuru-Kaiu	2181	97%	94%	1779	1734	1676
<i>Juuru</i>	939	98%	96%			
<i>Kaiu</i>	1242	97%	93%			
Kehtna	2599	98%	95%	2550	2506	2434
Kohila	5658	100%	98%			
Märjamaa-Vigala	7379	96%	92%	7037	6780	6462
<i>Märjamaa</i>	6151	97%	93%			
<i>Vigala</i>	1228	95%	88%			
Rapla	12730	97%	94%	12606	12255	11813

Aastaks 2035 väheneb enim tõenäoliselt Vigala ja Järvakandi piirkonna rahvastik. Kriitiliselt madalaks perearsti vastuvõtu säilitamiseks võivad jääda ka Juuru ja Kaiu piirkonna rahvastikud. Väiksemates piirkondades on tulevikus vajalik perearstiteenuse lõimitus piirkondlike tervisekeskustega. Vigalas on see juba juhtunud. Jätkusuutlikuse tagamiseks tasub kaaluda ka sarnaseid lahendusi Järvakandis, Kaius ning Juurus.

Postiteenus

2021. aasta seisuga on Rapla maakonnas 5 postkontorit, 8 postipunti ja 18 pakiautomaati. Vastavalt Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlusele on hinnatud postkontori olemasolu vajalikuks vähemalt kohaliku keskuse tasandil. Kohalikest keskustest puudub postkontor või postipunkt¹⁶ vaid Kehtnas, kuhu on paigaldatud pakiautomaat. Maakonnaplaneeringu teenuste hierarhia määratlus ei täpsusta pakiautomaatide paiknemise loomulikkude tasandit. Käesoleval hetkel on pakiautomaadid esindatud kõigis piirkonnakeskustes ning lisaks kohalikest keskustest Kehtnas ja Järvakandil. Tehnoloogia arenedes ja levimuse suurenedes võib siiski eeldada, et pakiautomaatide esindatus laieneb hierarhiatasemeid pidi alla.

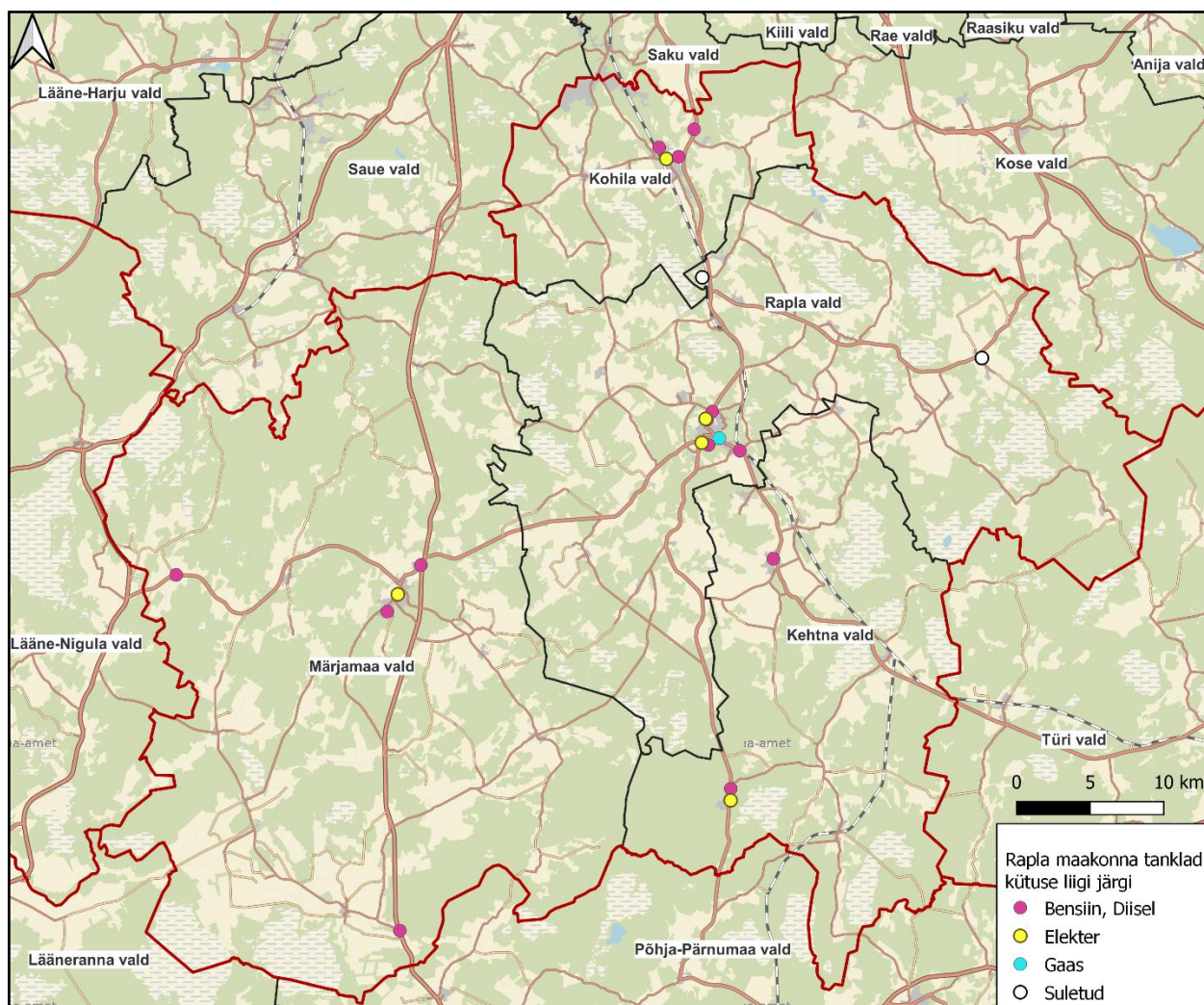
Joonis 43. Postiasutuste paiknemine Rapla maakonnas

¹⁶ Postipunkt on postiettevõtte koostööpartneri poolt hallatav postiasutus, mis osutab postiettevõtte nimel postiteenuseid. Sisuliselt on tegemist postkontoriga võrdväärse postiasutusega, kus on võimalik samu teenuseid saada. https://www.omniva.ee/index.php?article_id=474&page=580&action=article&

Itella lähtub oma võrgustiku planeerimisel asukohtades, kus nähakse piisavat nõudlust ja leitakse sobiv koht pakiautomaadi paigaldamiseks. Nõudlusepõhiselt optimeeritakse pakiautomaadi suurust (kappide arvu). Kui 6-8 kuu jooksul piisavat nõudlust ei teki, kolitakse automaat teise kohta. Väiksemates kohtades täidab antud rolli pakipunkt. Lähiajal paigaldab Itella pakiautomaadi Rapla Prismasse, mille avamine toimub eeldatavasti 02.06.22 Käesoleval hetkel Itellal rohkem kindlaid plaane ei ole, kuid jälgitakse turul toimuvat ning töö uute sobivate asukohtade leidmiseks käib pidevalt.

Tanklad

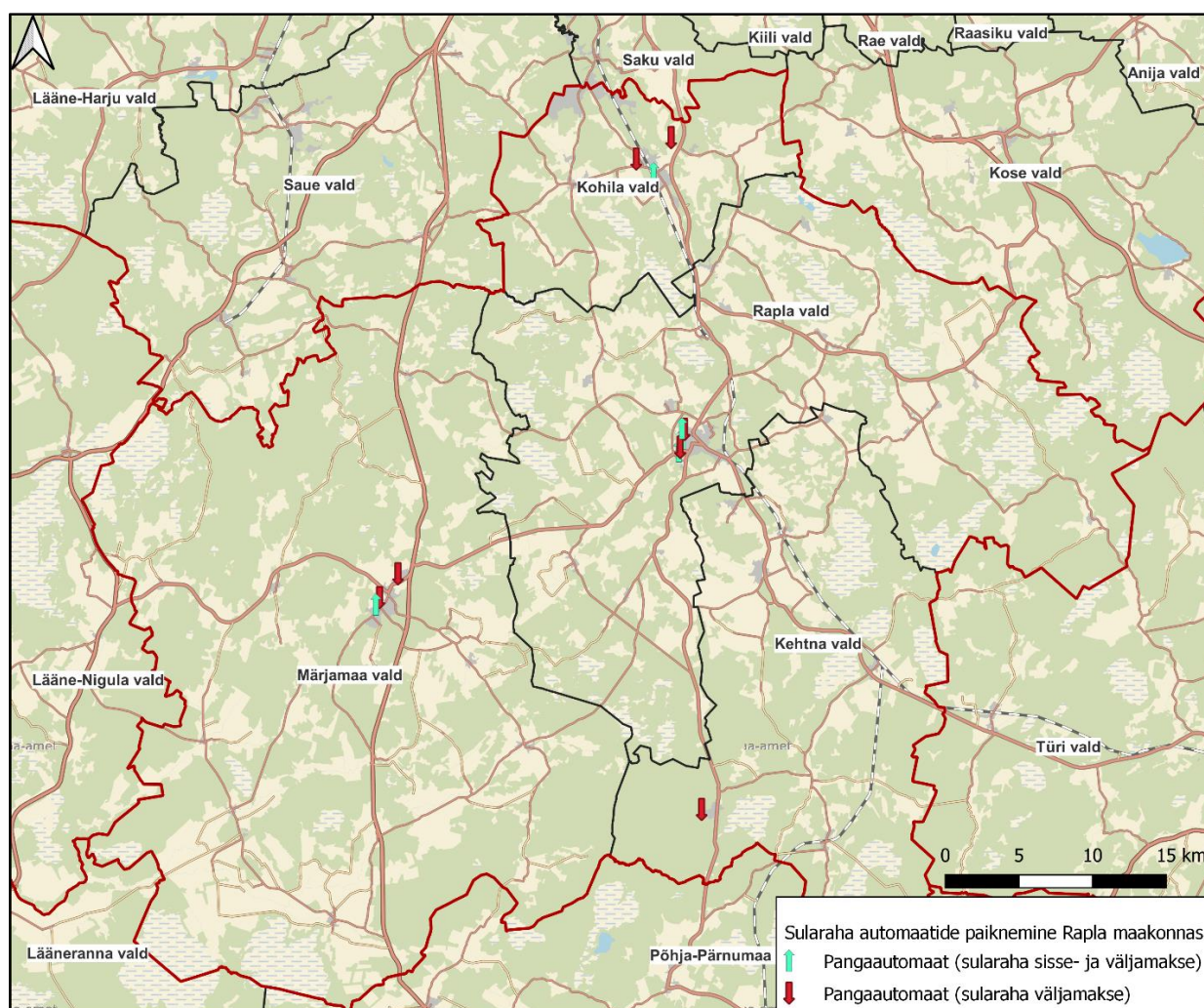
2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas 20 tanklat. Neist 14 pakuvad kütusena bensiini ja diisli, 5 elektriautode laadimispunkti ning esineb üks gaasitankla. Valdav osa tavatanklatest ehk 11 tanklat 14-est täidab ka väikepoe funktsiooni. Vastavalt Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlusele on hinnatud tanklaid vajalikuks vähemalt kohaliku keskuse tasandil. Vähemalt kohaliku keskuse tasandi asulatest on tanklad olemas Raplas kui maakonnakeskuses, Märjamaal ja Kohilas kui piirkonnakeskustes ning Kehtnas ja Järvakandil kui kohalikes keskustes. Tanklad puuduvad Kivi-Vigalas ja Vana-Vigalas ning Juurus ja Kaius. Kehtnas kui kohalikus keskuses on küll olemas tavakütuste ehk diisli ja bensiini tankla, ent puudub elektriautode laadimispunkt.

Joonis 44. Rapla maakonna tanklad kütuse liigi järgi

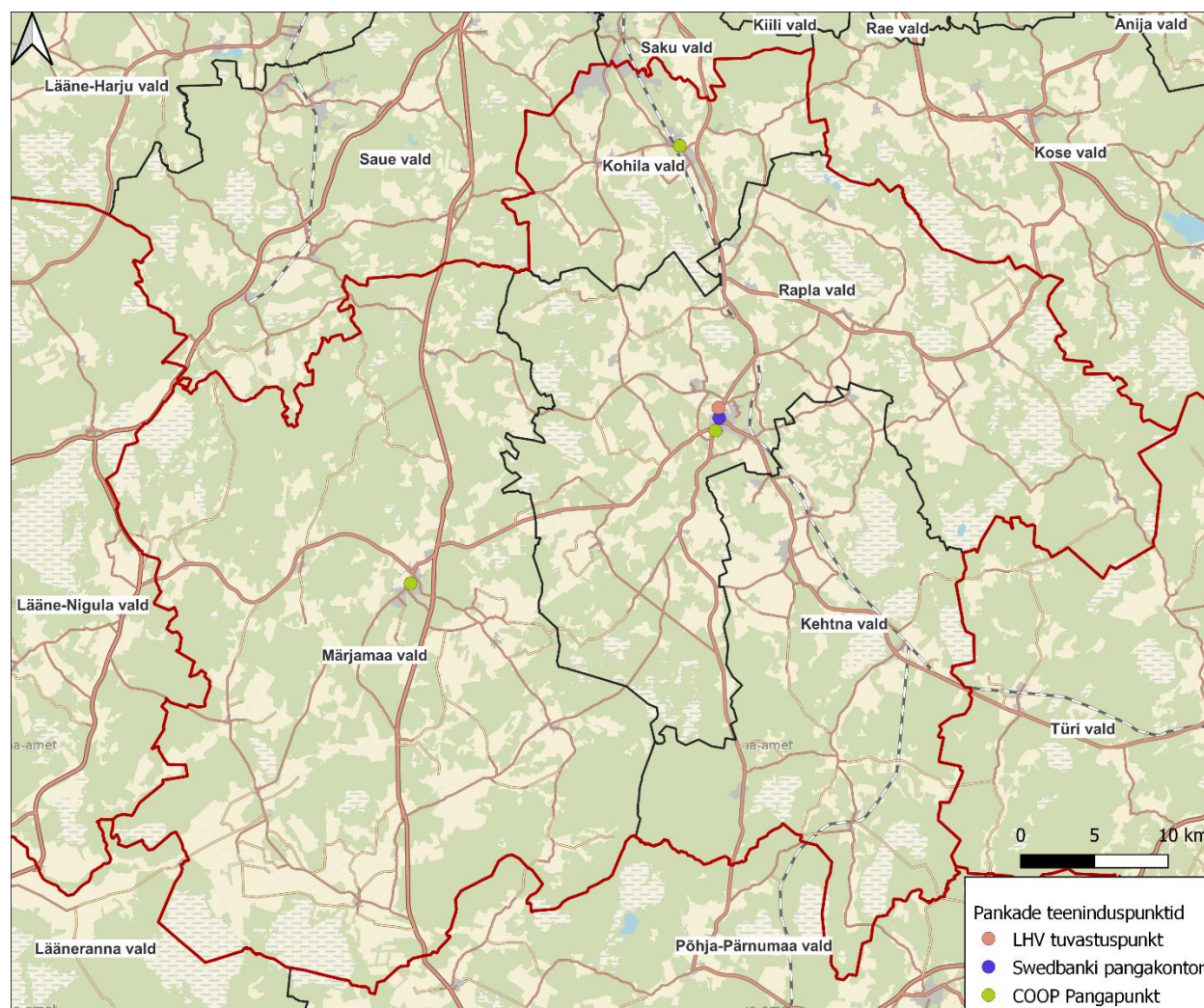
Pangateenused

2021. aasta seisuga on Rapla maakonnas 13 pangautomaati, neist 5 sularaha sisse- ja väljamakse automaadid ning 8 sularaha väljamakse automaadid. Vastavalt Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlusele on hinnatud sularaha automaadi olemasolu vajalikuks vähemalt kohaliku keskuse tasandil. Rapla maakonnas paikneb valdav osa pangautomaatidest maakonnakeskuses ja piirkonnakeskustes Märjamaal ja Kohilas. Kohalikest keskustest on pangautomaat olemas vaid Järvakandil, Juurus, Kaiul, Kehtnas, Kivi-Vigalas ja Vana-Vigalas see puudub.

Joonis 45. Sularaha automaatide paiknemine Rapla maakonnas

Pangakontori olemasolu on maakonnaplaneeringus hinnatud vajalikuks vaid maakonnakeskuses. 2021. aasta seisuga on Rapla maakonnas esindatud Swedbanki pangakontor Raplas, mis on avatud esmaspäevast reedeni. Lisaks on Rapla maakonnas üks LHV tuvastuspunkt¹⁷ Raplas ning kolm Coop pangapunkti Raplas, Märjamaal ja Kohilas.¹⁸

Joonis 46. Pankade teeninduspunktid Rapla maakonnas

¹⁷ Tuvastuspunktides on võimalik teostada isikutuvastus pangakonto avamiseks, juhul kui seda ei saa teostada elektroonselt. Enda isiku tuvastamiseks tuleb kaasa võtta kehtiv isikut tõendav dokument. <https://www.lhv.ee/et/tuvastamine#tuvastuspunktid>

¹⁸ "Pangapunkt on Coop Panga müügivõrgu juhi Helle Luksi sõnul alternatiivne lahendus pangakontorile, mis võimaldab Coopi müüjate abiga teha igapäevaseid pangatoiminguid kaupluses kohapeal, teatas ettevõtte."..."Coopi poodides asuvates pangapunktides on võimalik kaupluse töötaja abiga avada pangakontot, vormistada pangakaarti ja esitada väikelaenu taotlust." <https://www.rup.ee/uudised/majandus-ja-ari/coop-pank-on-avanud-kauplustes-27-pangapunkti>

Swedbank lähtub oma võrgustiku optimeerimisel ja täiendamisel peamiselt kasutusstatistikal ning hindab vahemaid. Valdavalt hindab Swedbank tänast automaatide ja kontorite võrgustikku Rapla maakonnas väljakujunenuks ning kinnistunuks. Sularahaautomaatide paigutamise eelduseks on sobiva rendipinna olemasolu koos stabiilse internetiühendusega ning kus oleks tagatud turvalisus sularahaautomaadile endale ning selle täitmisele täitmisele. Põhifaktoriks võrgustiku optimeerimise juures on siiski sularahaautomaadi kasutusintensiivsus. Eesti hajaasustuses peetakse sularahaautomaatide võrgustikku üsna väljakujunenuks. Uusi sularahaautomaate lisatakse valdavalt uute kaubanduskeskuste rajamise tulemusel ja uus-elamurajoonide tekke järel. Täna on lisandunud mitmeid alternatiivseid viise ja kohti sularaha väljavõtuks: R-kioskid, Coop poed, erinevad tanklad. Teisalt on vähenemas ka sularaha kasutuse sagedus. Ettevõtjale on sularaha kasutus kulukam tulenevalt varjatud sularaha käitlemiskuludest, mis on tingitud turvalisuse ning pettuste vältimise tagamise vajadusest. Hajaasustuses on Swedbank valdavalt säilitanud pangautomaadi, millel sama alakasutuse korral oleks Tallinnas see juba eemaldatud, ent tulenevalt liiga suurtest vahemaadest ja alternatiivide puudumisest on need säilitatud.

Kontorite puhul Swedbank püüab esmajoones oma väljaspool suuremaid linnasid olevate kontorite avamisega ja töötajate töökoormusi kohandada juhul kui vastavad kontorid on alakasutatud klientide poolt. Eelistatakse säilitada oma tööjõudu koha peal ning anda neile rakendust tööpäevadel väljaspool klientide teenindamist muude üle-eestiliste veebi teel tehtavate tööülesannetega sõltuvalt litsentsidest, mida vastav töötaja omab. Valdavalt eelistatakse väljaõppe saanud töötaja hoidmist. Automaatide ja kontorite sulgemine teavitatakse paar kuud kuni pool aastat ette. Üldiselt sellest varem ei teavitata antud sulgemisi ning plaanid võivad muutuda pikema ajavahemiku juures. Võrgustiku optimeerimise vajadust hinnatakse pikema perioodi jooksul.

Coop pank lähtub pangakontorite ja -pangapunktide avamisel peamiselt viiest tegurist: geograafiline katvus, pangaklientide arv, konkurentsi situatsiooni piirkonnas, klientide soovid ja panga strateegia. Lühiajal ei ole meil Raplamaal plaanis uusi teenuspunkte avada ega ka olemasolevaid sulgeda. Coop pangal on 15 pangakontorit, mis asuvad 12 Eesti linnas ja lisaks tegutseb üle Eesti suuremates Coop kaupluses ka 12 Coop Panga pangapunkti. Raplamaa pangapunktid asuvad Märjamaa Konsumis ja Rapla Konsumis. Coop Panga kliendid saavad teha sularaha sisse- ja väljamakseid oma pangakontolt enam kui 300 Coop kaupluses.

Riigiteenused

Siseturvalisus

Päästeamet

Rapla maakonnas tegutseb 4 riiklikku päästekomandot, mille koosseisudesse kuulub kokku 87 päästjat. Riiklikud päästekomandod Rapla maakonnas paiknevad piirkondliku keskuse tasandil ehk Raplas, Märjamaal ja Kohilas ning kohaliku keskuse tasandil Järvakandil. Lisaks on maakonnas 10 vabatahtlikku päästekomandot, kelle koosseisudesse kuulub 126 vabatahtlikku. Kohalikest keskustest puudub vabatahtlik päästekomando 2022. aasta seisuga Juurus ja Kivi-Vigalas. Madalamal kui kohaliku keskuse tasandil on vabatahtlikud päästed vajalikud tagamaks kiiret reageerimist. Päästeameti strateegia eesmärk on tagada Päästevõrgustik, mis arvestab elanike paiknemist ja riske ning pakub kiiret ja oskuslikku abi ning, et elupäästevõimekusega päästemeeskonna keskmine kohale jõudmise aeg eluhoonetulekahjule oleks alla 9 minuti.

Tabel 57. Rapla maakonna pääste valdkonna statistika põhinäitajad 2017-2021¹⁹

Liik	2021	2020	2019	2018	2017
Tulekahjudes hukkunud	0	0	3	0	1
Tulekahjudes vigastatud	1	1	5	4	6
Veeõnnetustes hukkunud	2	2	1	0	2
Väljakutsed	900	952	763	819	668
Ennetusalased kodunõustamised	943	874	931	939	679

¹⁹ <https://www.rescue.ee/et/statistika-kohalikele-omavalitsustele>

Tabel 58. Rapla maakonna riiklike päästekomandode koosseisud ja võimekused

Paastekomando nimetus	Jarvakandi Päästekomando	Kohila Päästekomando	Marjamaa Päästekomando	Rapla Päästekomando
Paastepiirkond	Raplamaa	Raplamaa	Raplamaa	Raplamaa
Koosseis	17	22	22	26
Standard valvekoosseis	3	4	4	4
Teenus	Baasteenus	Baasteenus	Baasteenus	Baasteenus
Teenus 2	Vee transport 2	Veepaaste 2	Vee transport 2, 3 ja 4	Vee transport 2, 3 ja 4
Teenus 3		Vee transport 2	Päästetöö toetus (STAAP)	Kõrgustest pääste 2
Teenus 4			Metsakustutus 3	Metsakustutus 2
Teenus 5				Päästetöö toetus (staap ja tankurhaagis)
Teenus 6				Päästetöö transport 2 ja 5

Tabel 59. Rapla maakonna vabatahtlike päästekomandode koosseisud

Päästekomando nimetus	KOV	Aadress	Lepingujärgne väljasõidu aeg (min)
Kehtna	Kehtna vald	Staadioni 13a, Kehtna alevik, Kehtna v, 79001	10
Lokuta	Kehtna vald	Lokuta k, Kehtna v, 79006	15
Laukna	Märjamaa vald	Laukna k, Märjamaa v, 78101	15
Valgu	Märjamaa vald	Valgu k, Märjamaa v, 78204	10
Vana-Vigala	Märjamaa vald	Hirvepargi tee 27, Vana-Vigala k, Märjamaa v, 78003	15
Varbola	Märjamaa vald	Käbiküla, Märjamaa v, 78230	15
Kaiu	Rapla vald	Kasvandu tee 5d, Kaiu alevik, Rapla v, 79301	10
Kuimetsa	Rapla vald	Kuimetsa k, Rapla v, 79302	15
Lipa	Rapla vald	Lipa k, Rapla v, 78405	15
Vahastu	Rapla vald	Vahastu k, Rapla v, 79304	15

Päästekomandode 30 minuti reageerimise ajatsoonidest jäävad Rapla maakonnas välja vaid väga hõredalt asustatud punktid ning teedega ühendamata alad. Arvestades rahvastikuhulka ja pikka reageerimisega tasuks kaaluda Juurusse ja Kivi-Vigalasse vabatahtliku päästekomando rajamist.

Teenuste loetelu on Raplas lühem kui suurmates keskustes. Näiteks Tallinnas Tammsaare teeninduses on vastavad teenused:

- Isikut tõendava dokumendi taotlemine ja väljastamine
- Digitaalse dokumendi sertifikaatide ja PIN-koodide uuendamine
- Eesti kodakondsuse taotlemine, taastamine, vabastamine ja loobumine
- Elamisloa taotlemine ja pikendamine
- EL kodaniku ja tema pereliikme elamisõiguse taotlemine ja pikendamine
- Eestis lühiajalise töötamise registreerimine
- Viibimisaja pikendamine ja viisa taotlemine
- Rahvusvahelise kaitse taotlemine
- Relvaloa taotlemine

Tegevuskohad

Üleriigiliselt jaotub PPA neljaks prefektuuriks, mis jagunevad 15-neks jaoskonnaks, millest omakorda jaotuvad kagu politseijaoskond Põlva, Võru ja Valga tegevuskohaks ning Kesk-Eesti politseijaoskond Paide ja Rapla tegevuskohaks. Kokku tegutseb Rapla maakonnas 10 piirkonnapolitseinikku: 2 Kehtna vallas, 2 Kohila vallas, 3 Märjamaa vallas ja 3 Rapla vallas. Vastavalt 2021. aasta PPA avaliku arvamuse uuringule ületab Rapla maakonnas elanike rahulolu politseinike tööga Eesti keskmist.

2018-2021 perioodi Rapla maakonna kuritegude statistikast ei joonistu selgeid trende välja. Võrreldes perioodi algusega on vähenenud iga aasta liikluskuritegude hulk. 2020 ja 2021 aastate statistikat on lisaks mõjutanud koroonast tingitud piirangud, mis vähendasid näiteks avaliku rahuga seotud kuritegude arvu, ent suurendasid perevägivalla juhtumite hulka.

Tabel 60. Rapla maakonna kuritegude statistika 2018-2021²¹

	2018	2019	2020	2021
Kuriteod kokku	594	499	514	610
Isikuvastane kuritegu	165	165	181	172
Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastane süütegu	14	8	9	13
Süütegu perekonna ja alaealiste vastu	14	18	8	77
Rahvatervisevastane kuritegu	16	10	14	10
Varavastane kuritegu	181	139	158	209
Intellektuaalse omandi vastane kuritegu	0	0	0	0
Riigivastane kuritegu	0	0	1	1
Avaliku rahu vastane kuritegu	50	51	27	24
Ametialane kuritegu	4	1	0	0
Õigusemõistmisevastane kuritegu	5	0	8	2
Avaliku usalduse vastane kuritegu	5	4	3	10
Keskkonnavastane kuritegu	1	1	1	1
Majanduslane kuritegu	2	2	4	2
Üldohtlik kuritegu	10	1	8	6
Liikluskuritegu	127	99	93	83

Regionaalsed teenindusbürood

Vastavalt Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlusele on riiklike teenuste teenindusbürood, välja arvatud Töötukassa, käsitletud kui teenused, mis peaksid olema tagatud maakonnakeskuse tasandil. Töötukassa puhul eeldab maakonnaplaneering, et see teenus oleks tagatud ka piirkonnakeskuse tasandil. Rapla linnas, kui maakonnakeskuses on esindatud kõigi riiklike teenuste maakondlikud bürood. Regionaalsed teenindusbürood on koondatud valdavalt Rapla riigimajja. Riigimajas töötavad Rahandusministeeriumi regionaalhalduse talitus, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Muinsuskaitseamet, Sotsiaalkindlustusamet, Töötukassa, Terviseamet, Tööinspektsioon, Maksu- ja Tolliamet, Transpordiamet, Põllumajandus- ja Toiduamet, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, Keskkonnaamet, Maa-amet, Haridus- ja Noorteamet ja Riigi Tugiteenuste Keskus.

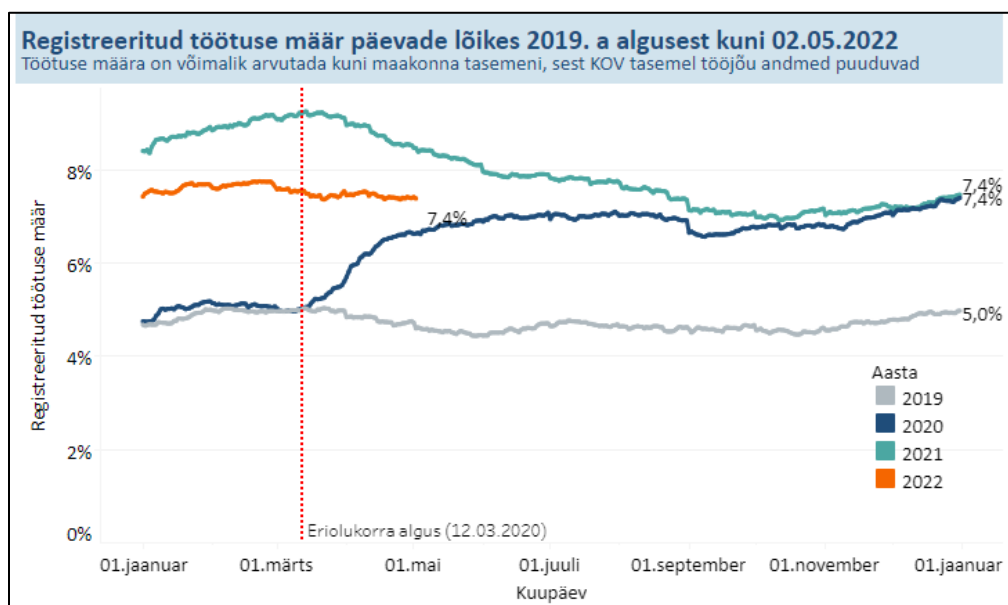
Töötukassa

Kokku on Töötukassal 15 maakondlikku osakonda, millel on kokku 28 esindust. Rapla maakonnas tegutseb üks büroo 20 teenistujaga. Rapla maakonnaplaneering 2030+ keskuste ja teenuste hierarhia määratlus näeb ette Töötukassa teenindusbüroode olemasolu piirkonnakeskuste tasandil, mis tähendab, et need peaksid olema tagatud lisaks Rapla linna büroole ka Kohilas ja Märjamaal. Siiski eksisteerib

²¹ https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_eigus-ja-turvalisus_kuritegevus/JS009

väljaspool maakonnakeskust Töötukassa büroosid vaid Ida-Viru, Jõgeva, Põlva, Võru ja Valga maakonnas. Kui välja arvata Ida-Viru bürood, siis on väljaspool maakonnakeskusi tegutsevad bürood väga väikse isikukoosseisuga. Jõgeva maakonna Põltsamaa büroos on kaks teenistujat, Valga maakonna Tõrva büroos üks teenistuja ning Võrumaa Antsla büroos kaks teenistujat ning Põlvamaa Räpina büroos teenindatakse vaid kahel päeval nädalas Võru konsuldatide poolt.

Rapla maakonna töötuse määr on 2022. aasta seisuga 7,4%. Eesti keskmine töötuse määr 2022. aastal on 7,2%. Töötute arv on aastatel 2020-2022 püsinud Rapla maakonnas umbes 1000 inimese ringis. Enne covid-19 pandeemiat oli 2019. aastal Rapla maakonna töötuse määr 5% ning töötute hulk püsis vahemikus 750-800 inimest.

Joonis 48. Registreeritud töötute määr 2019-2022 Rapla maakonnas²²

Maksu- ja tolliamet (EMTA)

EMTA lähtub enda avalike teenuste ülesehitamisel põhimõttest – "õiguskuulekale kliendile tuleb tagada lihtne, kiire ja mugav maksu- ja tollikohustuste täitmise võimalus. Kui maksude maksmine on lihtsam kui nendest hoidumine, suureneb ka inimeste tahe oma maksu- ja tollikohustused õigeaegselt ja korrektselt täita ning seeläbi maksukuulekus". Seetõttu on EMTA eelisarendanud e-teenuseid, mis oleksid kättesaadaval kõikjal ja sõltumata kellaajast.

Eesti Maksu ja tolliametil on üleriigiliselt 16 teenindusbürood – maakonnakeskustes ja Narvas. Rapla maakonna teenindusbüroo asub Rapla linnas, riigimajas.

²² <https://www.tootukassa.ee/et/statistika-ja-uuringud/peamised-statistilised-naitajad/paevane-statistika>

Pakutavad teenused:

- deebet- ja krediitkaardimaksete vastuvõtmine
- dokumentide koopiate ja tõendite väljastamine
- e-MTA pääsuõiguste haldamine
- eeltäidetud tuludeklaratsiooni väljastamine
- kliendarvuti kasutamise võimalus
- klientide nõustamine
- kontaktandmete uuendamine
- maksudeklaratsioonide ja dokumentide vastuvõtmine
- maksumaksjate registreerimine ja registrist kustutamine (töötamise register, käibemaksukohustuslased, mitteresidendid, õnnemängu mängimise piirangutega isikud, EORI)
- maksuvõlgade ajatamine
- päritolusertifikaatide kinnitamine

Rapla kuulub väiksemate teenindusbüroode rühma, kus näiteks tolli- ja transiidideklaratsioonide vastuvõtt puudub. Teenuste loetelu on teenusbüroodes siiski küllalt sarnane.

Transpordiamet

Transpordiametil Liikuvuse korraldamise teenistusel on 17 klienditeeninduse osakonda, sealhulgas Rapla klienditeeninduse osakond. Transpordiameti Rapla klienditeeninduse osakond on avatud kahel päeval nädalas, esmaspäeval ja neljapäeval. Rapla teenindussaal saab teha kõiki Transpordiameti toiminguid. Transpordiameti Rapla teenindusbüroo toimingutest moodustavad lõviosa ehk 80% sõiduki registreerimiseelne kontroll. Tulenevalt sellest, et registreerimiseelne kontroll on toiming, mida ei saa sooritada e-teeninduses, siis pakutakse teenindusbüroos registreerimiseelset kontrolli toiminguid kõigil viiel päeval eelbroneeringute alusel.

Sotsiaalkindlustusamet (SKA)

Sotsiaalkindlustusamet omab üleriigiliselt 18 klienditeenindust, sealhulgas Rapla klienditeenindust. Rapla klienditeenindus on avatud neljal päeval nädalas esmaspäevast neljapäevani. Sotsiaalkindlustusamet soovib kasutada esmajoones e-teenuseid SKA iseteeninduses ja riigiportaalis eesti.ee.

Keskkonnaamet

Keskkonnaamet asub hajali üle Eesti – kokku 31 kontoris üle Eesti. Keskkonnaameti Rapla maakonna kontoriruumid paiknevad kahel aadressil: Tallinna maantee 14, Rapla ja Kevade 10, Sulupere küla. Keskkonnaameti kontorite külastamine toimub eelbroneeringu alusel.

Põllumajandus registrite ja informatsiooni amet (PRIA)

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) on valitsusasutus, mis loodi 2000. aasta suvel. Euroopa Liidu makseagentuurina ülesanne on riiklike toetuste, Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste, Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste ning turukorralduslike toetuste andmise korraldamine. PRIA ülesanne on ka põllumajandusega seotud riiklike registrite ja muude andmekogude pidamine. Valdav osa PRIA teenustest pakutakse e-teenuse kujul.

PRIA Raplamaa teenindusbüroo asub Rapla riigimajas ning on avatud kolmel päeval nädalas esmaspäevast kolmapäevani. Rapla teenindusbüroos töötab 3 teenistajat.

Põllumajandus- ja toiduamet (PTA)

Asutus tekkis Põllumajandusameti ja Veterinaar- ja Toiduameti ühendamisel, hõlmates endas kogu põllumajandus-toiduahela järelevalve.

Ameti vastutusvaldkonnad on maaparandus, taimekaitse, taimetervis, sordikaitse, seeme ja paljundusmaterjal, mahepõllumajandus, geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitlemine, väetised ja aiandustooted ehk puu- ja köögiviljad ning tuulekaera tõrjeabinõude rakendamine. Samuti toiduohutus, veterinaartegevus, söödaohutus, põllumajandusloomade aretus, turukorraldus, mahepõllumajandus, loomakaitse ning kutseline kalapüük.

Põllumajandus- ja Toiduameti struktuuris on keskasutus ja neli regiooni, mis ühendavad esindusi maakondades. Põhja regiooni kuuluvad Harju- ja Raplamaa. Põllumajandus- ja toiduameti Rapla esindus asub Rapla riigimajas ning on avatud viiel päeval nädalas. Esinduses on hõivatud 13 teenistajat.

5. TEENUSTE OSUTAMISE UUENDUSLIKUD HEAD PRAKTIKAD

Lasteaiad

Uuenduslik ruumilahendus: moodullasteaiad

Moodullasteaedade kasutamise eeliseks on lasteaiaruumide paindliku kombineerimise võimalus vastavalt teenust saavate laste arvu muutustele. Vajalik on põhihoone olemasolu, mille tehnilist taristut moodulid kasutavad. Põhihoonena võib funktsioneerida näiteks mis tahes kohaliku omavalitsuse kasutuses olev hoone. Moodullasteaedu kasutatakse näiteks Tallinnas, Tartu vallas, Saue vallas, Tallinnas ning ka Rapla vallas Kuusikul.²³

Kättesaadavust tagav hea praktika: saatjaga lasteaiatransport

Lasteaiateenuse kättesaadavuse tõhustamiseks on soovitatav kasutada saatjaga lasteaiatransporti. See tähendab, et lisaks bussi juhtivale isikule on kaasas ka eraldi täiskasvanud saatja. Täiendav vajadus saatjaga lasteaiatranspordiks võib tekkida Laukna lasteaiarühma sulgemisel, et lapsed käiksid Märjamaa valla lasteaedades.

Sellise tugiteenuse tellimisel on oluline, et vastavat teenust pakkuv ettevõtte tasub makse, ei oleks maksuvõlglane ning rahaline arveldamine ettevõttega toimuks pangaülekannete kaudu.²⁴ Eelistatud peaks olema bussijuht, kes on läbinud reguleerija koolituse I astme (lasterühma saatja). Soovitatav on eelistada vedajat, kellel on varasem kogemus lasteveol, kelle bussid on varustatud töötava alkoholukuga ning kes kasutab lasteveo bussil talveperioodil 1. detsembrist kuni 31. märtsini talverehve.

Teenust osutav bussijuht ja laste saatja peavad tagama laste bussi sisenemise ja bussist väljumise ning sõidutee ületamise ohutuse. Selleks peavad bussis olema helkurvestid bussijuhi ja saatja jaoks ning vähemalt kaks helkurketast "Ettevaatust, lapsed". Teenuse osutamiseks kasutatav buss peaks eelistatult olema varustatud töötavate 2- või eelistatavalt 3-punkti turvavöödega.²⁵

²³ Moodulehitiste üldisi eeliseid vt nt <https://www.moduletech.ee/>

²⁴ Maksu- ja Tolliameti suunised koolidele ja lasteaedadele transpordi tellimisel õpilaste ja laste väljasõitudeks. Info maksude tasumise kohta on leitav Maksu- ja Tolliameti veebilehel "Tasutud maksud, käive ja töötajate arv". Info võlgade kohta saab võlapäringu abil ning otsimiseks tuleb sisestada ettevõtja registri- või isikukood.

²⁵ Võimalik kontrollida Transpordiameti päringus "Sõiduki taustakontroll".

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: eralastehoid

Eralasteaedade teenuse kasutamine võimaldab muuta vajadusel lasteaiateenust kättesaadavamaks ja paindlikumaks. Üldjuhul aitab see vähendada lasteaiakohtade (ajutist) puudust minitsipaallasteaedades või teatud teenuse piirkondade lasteaiakohtade puudust. Teenuse eest tasumiseks kasutatakse KOVides erinevaid toetusskeeme ning rakendatakse erinevaid toetuse maksmise tingimusi. KOV võib maksta toetust teenuse eest täies ulatuses või osaliselt. Maksmine võib toimuda otse teenuse osutaja arvele või kompensatsioonina teenuse saaja kontole vastavate kuludokumentide esitamisel. Eraldi toetust tavaliselt eralasteaiale KOVid ei maksa.

Toetuse maksmiseks võidakse sõlmida kolmepoolne leping lapsevanema, teenusepakkuja ja KOVi vahel või ka kahepoolne leping teenusepakkuja ja KOVi vahel.

Sageli on eralasteaiateenuse kasutamise kompenseerimisele seatud KOVi poolt tingimused. Näiteks kompenseeritakse teenus vaid juhul ja seni, kui valla või linna lasteaedades pole vabasid kohtasid.

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: registreeritud lapsehoidja

Lapsehoiuteenus on sobiv alternatiiv munitsipaal- ja eralasteaedade teenusele. Selle kasutamine võimaldab parandada teenuse kättesaadavust ning tõsta teenuse paindlikkust. Registreeritud lapsehoidjateenus on alternatiivse lahendusena levinud Suurbritannias. Teenust osutatakse lapsehoidja kodus rohkem kui 2 tundi päevas. Teenuse osutamise koht peab vastama seatud rangetele nõuetele ning perioodiliselt kontrollitud. Teenuse osutaja peab olema ametlikult registreeritud vastavas ametiasutuses/registris, omama avaliku vastutuse kindlustust ning ärikindlustust kui sõidutatakse teenust saavaid lapsi. Teenuse pakkujad peavad olema läbinud lapsehoidja sissejuhatava kursuse, käima regulaarselt koolitustel ning alluma järelevalvele. Teenust osutatakse süsteemselt ning mängul tugineva õppekava alusel.²⁶

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: lapse kasvatamine kodus

Lasteaiateenuse alternatiivse lahendusena on kasutatud ka lapse kasvatamist kodus. Valdavalt kasutatakse sellist võimalust siis, kui lapsevanematel on võimalus last ise hoida või kui laps on liiga väike. Sellise lahenduse kasuks on otsustatud ka siis, kui lapsehoiuvõimalused on liiga kallid, lasteaed või lapsehoid liiga kaugel, lapsele ei leitud hoidu või lapsehoidjat, laps ei kohanenud lasteaias käimisega või lapsevanematel oli soov lapsega kauem kodus olla.²⁷

²⁶ Vt. <https://www.childcare.co.uk/find/Childminders>

²⁷ Lang, Aileen, Sandre, Siiri-Lii, Kallaste, Epp, Sömer, Marko (2021). Alushariduse ja lapsehoiu uuring.

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: mänguringid koduskasvatavatele lastele

Koduskasvatavatele lastele on mitmetes riikides (nt Suurbritannia, Holland, Soome, Iirimaa) loodud võimalus võtta osa erasektori korraldatud mängugruppidest.²⁸ Tugi- või kaasteenusena aitab selline organiseeritud tegevuse vorm arendada ka koduskasvatavate laste sotsiaalse suhtemise vajadusi ja oskusi ning lihtsustab laste hilisemat kohanemist koolis. Vähem oluline ei ole ka lastevanemate võimalused gruppides teadmisi, kogemusi ja emotsioone jagada. Mängugruppide tegevus toimub üldjuhul avalikes kohtades (pargid, mänguväljakud jms) ja -asutustes (raamatukogud, muuseumid jms) või juhendajate/või osalejate kodudes.²⁹ Tavaliselt toimuvad sellised mänguringid mõned tunnid nädalas.

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: perepäevahoid

Mitmetes Euroopa riikides (nt Taani, Prantsusmaa, Soome, Portugal, Rootsi) kasutatakse lasteaiateenuse alternatiivina ka perepäevahoiu teenust.³⁰ Perepäevahoid on lapse hoidmine ja kasvatamine perepäevahoidja kodus. Perepäevahoiu rühmas on optimaalselt neli last, kelle tegevusi suunab perepäevahoidja. Perepäevahoid sobib 1–4-aastastele lastele. Üldjuhul on see teenus lapsevanemate initsiatiiv ning süsteemi toimimine on tagatud teenust saavate laste vanemate omavahelise kokkuleppe ning panustavate tegevustega. Omaavalitsused valdavalt seda rahaliselt ei toeta ega korralda. Erandiks on Soome ja Taani, kus omaavalitsused sellist teenust oma eelarvest rahastavad.

Üldhariduskoolid

Kättesaadavust tagav hea praktika: e-õpe kodus

Üldhariduskooliteenuse alternatiivina kasutatakse e-õpet kodus näiteks Audentes e-gümnaasiumis.³¹ Suurem osa õppetööst toimub virtuaalses õpikeskkonnas „Moodle“, kus asuvad ainekursuste õppematerjalid ning saab suhelda õpetaja ja kaasõppijatega. Iga kuu ühel nädalavahetusel (nii laupäeval kui ka pühapäeval) toimub koolimajas auditoorne õppetöö. Arvestused toimuvad tunniplaan järgi kas koolis kohapeal, Teams'is või Moodle'i õpikeskkonnas. Kõik lõpueksamid toimuvad koolis. Eeldused e-õppeks kodus on ruumid, arvutid, õpikud, internetiühendus jms.

Selle õppe eesmärk on võimaldada sageli võistlusreisidel ja treeninglaagrites viibivatel noorsportlastel läbida üldhariduskooli gümnaasiumiaste valdavas osas väljaspool klassiruumi. Selline lahendus võiks olla mõeldav ka haridusteenuse kättesaadavuse parendamiseks. Teenusvõrgustiku mõttes on põhiküsimus see, kas kodune e-õpe võiks olla osade laste jaoks ka põhiline koolitüüp – kogu õpe või osaline õpe (nt

²⁸ Ugaste, Aino; Öun, Tiia (2004) Euroopa koolieelse kasvatuse arenguhooni.

²⁹ Vt. <https://www.verywellfamily.com/what-is-a-playgroup-2764964>;
<https://www.playgroupnsw.org.au/AboutUs/Whatisaplaygroup>

³⁰ Ugaste, Aino; Öun, Tiia (2004) Euroopa koolieelse kasvatuse arenguhooni.

³¹ <https://audentes.ee/e-gymnaasium/>

mõnel nädalapäeval) toimub kodus eesmärgiga vähendada sundliikumisi, vältida suuri rahalisi- ja ajalisi kulusid liikumisele. Läbivalt koduse e-õppega kool oleks Eestis mõeldav ilmselt üleriigilise koolina.

Probleem sellise e-kooliga on see, et eeldatavalt just perifeersemates piirkondades on kesisema eeldustega perekonnad kvaliteetseks e-õppeks. Samuti võib hajaasustusega piirkondades olla probleeme kvaliteetse internetiühendusega.

Kättesaadavust tagav hea praktika: segatud õpimudel

Segatud õpimudel hõlmab e-õppe ja distantsõppe kombineerimist põhikooli- ja gümnaasiumiastmes. Õpimudelis võidakse kombineerida nii hariduse andmise keskkondi kui ka hariduse andmise vahendeid, meediume. Samuti võidakse õpet kombineerida süsteemi, kooli või ühe klassi tasemel. Õpet võib läbi viia nii kooli ruumides kui ka mujal, kus on võimalik kasutada õppimisvahendeid, sh õues, kultuuriasutustes või ettevõtetes.

Reeglina nõuab segatud õppemudel terviklikku ning integreeritud lähenemist, mis hõlmab kooli juhtkonna kohanduvat juhtimistegevust, õppimismeetodite kujundamist, õpetajate arendamist õppemudeli rakendamiseks, kvaliteedihindamist, töötingimuste kaasajastamist vastavalt mudeli vajadustele, kooli ja kogukonna sidemete ja koostöö arendamist.

Sellise mudeli rakendamine on sobilik hõreda asustusega maapiirkondades. Samuti siis, kui õpetajaid ei ole võimalik pidevalt kohapeal rakendada.³²

Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: õpetajate jms spetsialistide töötamine mitmes koolis

Õpetajate mitmes koolis töötamine aitab tagada aineõpetajatele piisava koormuse väiksemates (maapiirkondade) koolides.³³ Lahendus võiks leida (laiemat) rakendust ka Raplamaa haridusvõrgus. Näiteks Märjamaa vallas, Valgu kooli (noortest) õpetajatest mitmed töötavad ka mujal koolides. Lahendus ongi sobivam eelkõige noortele mobiilsetele õpetajatele. Lahendus aitab tagada ka maakoolide õpetajate professionaalset kvaliteeti, kuna sageli ei suudeta puuduolevatele kohtadele palgata ainespetsialiste ning ühed õpetajad õpetavad väiksemates koolides põhikooliastmes sunnitud lahendusena mitmeid õppeaineid, milleks neil puudub erialane ettevalmistus.

³² <http://www.blendedlearning.org/wp-content/uploads/2014/11/1-Models-of-Blended-Learning.pdf>

³³ Vaher, K., Sellio, R. (2019). Üldhariduskoolide õpetajaskonna tööalane liikuvus ja karjääriteed EHIS andmetel. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: avatud ruumikasutusega koolid

Avatud ruumikasutusega koolid tegutsevad minimalistlikes ruumides ning kasutavad õppetöös „laenatud“ ruume. Selline lahendus võimaldab vähendada koolide majandamis- ja investeerimiskulusid.

Noortekeskused

Kättesaadavust tagav hea praktika: digitaalne noorsootöö

Sellist alternatiivset lahendust kasutatakse näiteks Soomes. Teenuse mõte seisneb selles, et noortel on võimalus suhelda privaatselt interneti kaudu erinevate noorte elu ja arengut toetavate spetsialistidega. Need spetsialistid võivad olla näiteks noorsootöötaja, meditsiiniõde, seksuaaltervise nõustaja, psühholoog. Teenust saavate noorte vanus on 12-29 eluaastat. Teenust osutavad spetsialistid on saanud vastava ettevalmistuse, kuidas internetis noortega suhelda.

Teenuse plussiks on see, et noored julgevad interneti teel lihtsamini pöörduda toe saamiseks spetsialistide poole. Samuti ei pruugi hõredalt asustatud piirkondades olla vajaminevad teenused piisavalt (füüsiliselt) kättesaadavad. Kobarteenuse osutamisel lähtutakse põhimõttest, et seda pakutakse seal, kus noored viibivad. Interneti teel osutav teenus võib olla kombineeritud ka silmast-silma kontaktidega, tavaliselt nõ jätkuteenusena.³⁴

Cyberhus.dk

Cyberhus.dk on Taani lastele ja noortele (valdavalt 15-18 aastased) suunatud konfidentsiaalne veebinõustamise teenus.³⁵ Teenuse saajad on haavatavad ja tundlikud probleemidega noored, samuti noored kes soovivad nõu igapäevaelu küsimustes ja sotsiaalsete suhete lahendamise või kujundamise osas. Noored loovad anonüümselt nõustamise lehel probleemipõhiseid blogisid ja arutelulehekülgi, suhtlemaks ka sarnaste probleemidega noortega üle kogu Taani. Samuti saadakse nõu ja abi veebilehe nõustajatelt.

Selline nõustamisleht on hea võimalus noortel anonüümselt ja stressivabalt oma muredele vastuseid saada ja jagada kogemusi teiste omaealistega üle riigi, ilma et oma sotsiaalsesse ringi kuuluvad inimesed (vanemad, sugulased, sõbrad, tuttavad, õpetajad jt) sellest teada saaksid.

Kättesaadavust tagav hea praktika: mobiilne noorsootöö

³⁴ Clear Harvey, 2016: Using ICT, digital and social media in youth work.

³⁵ Vt. <https://cyberhus.dk/>

Mobiilne noorsootöö on noorsootöö alternatiivne praktika, mida hakati Eestis viljelema 2000ndate esimeses pooles.³⁶ Mobiilne noorsootöö sisaldab erinevad noortekeskuste ruumidest väljapoole ulatuvad noorsootöö vorme, viise, meetodeid ja praktikaid. See hõlmab nelja tegevussuunda: tänavatöö, töö internetis, noorsootöö teenuse tagamine teises piirkonnas ning noorte kogunemiskohtades. Lahendus toetub arusaamale, et noorsootöö tõhusus on tõstetav sellega, kui see toimub seal, kus on noorte loomulik keskkond.

Mobiilne noorsootöö sobib hästi ka maapiirkondadesse, kuna noortekeskuste võrgustik ei ole seal nii tihe ning noorte liikumine keskustesse ja tagasi on piiratud. Üldjuhul tulevad mobiilse noorsootöö puhul noortekeskuse töötajad kindlatel aegadel väiksematesse kohtadesse ning osutavad seal noorsootöö teenust.

Mobiilse noorsootöö sotsiaalne ettevõtte Leedus

Noorsootöö sotsiaalne ettevõtte osutab lepingu alusel kohaliku omavalitsusega noorsootöö teenust maapiirkonnas ning asulates, kus ei ole noortekeskusi. Teenust pakutakse 14-29 aastastele noortele, ajavahemikul 16.00-21.00. Peamine fookus on noorte potentsiaali avamisel ning arendamisel, sotsiaalse tõrjutuse kahandamisel, psühholoogilise heaolu suurendamisel ning noori huvitavate probleemide ja teemade käsitlemisel ja lahendamisel.

Lahendus kaasab noorsootöö teenuse osutamise tõhustamiseks erasektori ning aitab teenuse ressursse paremini planeerida (sh vähendada personali). Teenuse osutamisel kaasatakse ka erinevaid partnereid (sh vabatahtlikud organisatsioonid ja üksikisikud) ning laiendatakse noorsootöö mitteformaalset koostöövõrgustikku.

Teenuse rahastamine tugineb 50% omavalitsuste eelarvel, 35% ministeeriumi eelarvel ning 15% majandustegevusel.

Noorsootööbuss

Nii Eestis (nt Tartu vald, Luunja vald, Türi vald) kui ka mitmetes teistes riikides kasutatakse noorsootöö alternatiivse lahendusena noorsootööbussi teenust.³⁷ Teenust osutavad noorsootöötajad sõidavad regulaarselt väiksematesse kohtadesse, kus puuduvad noortekeskused, et läbi viia tegevusi kohalike noortega. Tegevusi viiakse läbi nii bussis (nt. meisterdamine, lauamängud) kui ka vastavalt võimalustele avalike institutsioonide ruumides. Bussi võidakse kasutada ka juhtudel, kui asulas on olemas ruumid noorte tegevuseks, kuid puudub noorsootöötaja ning ka vahendid tegevuste läbiviimiseks. Buss võib teenindada seega mitmeid asulaid ning aitab tagada, et noortetubades (külakeskustes, seltsimajades) toimub regulaarne noorte huvitegevus (kord nädalas, kindlal päeval). Suveperioodil saab bussi kasutada

³⁶ Reile, Annely, Mäger, Triin (2021) Mobiilse noorsootöö ja avatud noorsootöö ühisosade kontseptsioon.

³⁷ Pikiotienè, Zenaida; Pilitauskaitè, Saulena (2020). Mobile Youth Work: Why, for whom and how?; Sepp, Veiko, Veemaa, Jaanus (2016) Teenuste uuenduslikum ja säästlikum korraldamine toimepiirkondade keskuste tagamaal : lõpparuanne. Tartu ülikool.

väliüritustel osalemiseks, seal noorsootöö läbi viimiseks. Samuti saab bussi kasutada nõudetranspordi vormis selleks, et kaugemate külade noored saaksid osaleda noorteühingute tegevuses ja huviringides.

Bussi kasutamise plussiks on teenuse kättesaadavuse suurenemine, teenuse tarbimise sagenemine ning kliendi ajakulu vähenemine. Buss on tõhusaks lahenduseks just noorte huvitegevuste algatajana piirkondades, kus noorsootöö ei toimi ja kus ei ole noortekeskust. Lahendus sobib rohkem väikekeskuste (1. tasandi keskused ja külakeskused) jaoks.

Lahenduse rakendamine nõuab avaliku sektori investeeringutoetust ning püsivat rahastamist.

Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: noortekeskuse ühtne võrgustik

Noortekeskuste ühtne võrgustik aitab optimeerida teenuse osutaja ressursse. Noorsootöötajate tööaeg jaguneb mitme tegevuskoha vahel. Noortetoad loovad pealelõunasel ajal noortele täiendavaid kodulähedasi võimalusi huvitegevuseks, nende avamine on sünkroniseeritud koolibussi saabumisega vallakeskusest.

Lahenduse lisandväärtus on korralduslikus mudelis, kus erinevates tegevuskohades osutatakse statsionaarset noortekeskuse teenust kogukonda lõimitud noorsootöötajaga ning samaaegselt osutab kogu piirkonnas teenust ühtne noorsootöötajate meeskond. Toimuvad meeskonnakoolitused ja -nõupidamised, on loodud tingimused ringijuhitide tööks erinevates tegevuskohtades. Võrgustikud tegutsevad näiteks Rapla ja Rõuge vallas.

Noortetubade töös hoidmine tähendab lisakulu nii täiendavate noorsootöötajate kui ka hoone majandamiskulude näol. Teisest küljest, kuivõrd samades hoonetes on ka teisi teenuseid (raamatukogu, lasteaia lisarühm), on noortetubadega hoonete haldamine muudetud kuluefektiivsemaks.

Kultuuriasutused

Kättesaadavust tagav hea praktika: veebis toimuvad harjutustunnid

Veebis toimuvad harjutustunnid teevad kultuuriteenused inimestele kättesaadavamaks. Tulenevalt COVID-19 reeglitest on selline lähenemine muutunud sagedaseks praktikaks, nt erinevate ringide juhendamine veebi teel (muusika, kunst, käsitöö jms). Lähenemine lisab võimalusi ringide töös rohkem osaleda nendel inimestel, kel on keeruline korraldada logistikat teenuse saamiseks. See puudutab nii hajaasustuses elavaid inimesi, kui ka neid, kel on ühistranspordiga liikuda või kel on ühistranspordiajad teenuse saamiseks sobimatud.

Kättesaadavust tagav hea praktika: otseülekanded kultuurisündmustest

Sarnaselt eelnevale lahendusele, on ka otseülekanded kultuurisündmustest tulenevalt COVID-19 reeglitest laialdane praktika. Teenuse tarbimine veebi teel võimaldab vähendada terviseriske, eriti vanematel inimestel. Teenuse osutamisel on oluline potentsiaalsete tarbijate informeeritus teenuse võimalustest.

Kättesaadavust tagav hea praktika: virtuaalsed muuseumid

Üha populaarsemaks on muutumas ka muuseumide virtuaalsed teenused (sh näitused, programmid, õppematerjal, e-tunnid, loovtööd ja -ülesanded jms). Samuti võimaldavad need lahendused kahandada terviseriske ning vähendada logistiliste takistuste mõju teenuse tarbimisele. Teenust osutavad näiteks Kumu kunstimuuseum, Kadrioru kunstimuuseum, Niguliste muuseum, Mikkeli muuseum jt.

Kättesaadavust tagav hea praktika: e-raamatute laenutus

E-raamatute laenutus on alternatiivne võimalus raamatukoguteenuse tarbimiseks. E-teavikute laenamiseks ja lugemiseks peab klient olema registreerunud raamatukogu lugeja. E-raamatute laenamiseks ja lugemiseks on vajalik internetiühendusega arvuti, tahvelarvuti või mobiiltelefoni olemasolu. Lugeja saab e-teavikule tähtajalise juurdepääsu ja tagastustähtaja möödumisel kaob lugejal automaatselt e-raamatu lugemise võimalus. E-raamatut on võimalik tagastada ka enne tagastustähtpäeva.

E-raamatute laenutus võimaldab raamatukogudest eemal elavatel inimestel raamatukoguteenuseid litsimini ja odavamalt tarbida.

Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: tegevusruumide riskasutus

Tegevusruumide riskasutus on lahendus piirkondades, kus puuduvad sobivad ruumid kultuuriga seotud tegevuste läbiviimiseks. Näiteks rahvakultuuri tegevusteks Kohilas kasutatakse koolide jms ruume, kuna oma maja puudub.

Teenuskvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: ajutine ruumikasutus

Ajutine ruumide kasutus on võimalus kultuuritegevuste harrastamiseks juhul, kui oma maja on renoveerimisel või ajutiselt kasutuskõlbmatu, nt avariide vm põhjustel.

Hooldekodud

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: The Village concept

KOV üldhoolekandeteenuse alternatiivne lahendus on USA-s kasutatav „Külakogukonna“ kontsept. Kohalikud ettevõtted, vabatahtlikud noored ja naabrid aitavad vanuritel olla võimalikult kaua oma kodus ning lükata edasi vajadust kasutada hooldekoduteenust. Teenust osutavad terved külaliikmed (sh teised liitunud vanurid), nooremad naabrid ning noortegrupid, kes teevad kogukonnatööd. Vanurid liituvad „Külakogukonnaga“ ning maksavad aastast tasu (keskmiselt \$600), mis katab abistajate, transpordi ning organiseeritud sotsiaalse tegevuse kulud. Teenus tugineb üleriigilisel mittetulundusühingute võrgustikul. Igas „Külas“ on ka teenuste kontor, mis teenust koordineerib ning kuhu saavad vanurid ka erinevate muredega pöörduda. Selline mudel sobib aktiivsetele, suhtlemist nautivatele, suhteliselt hea tervisega vanuritele, kes ei vaja liiga palju abi oma igapäevaelu tegemistes. „Külakogukonnaga“ ühinevad sageli need, kes tahavad elada iseseisvalt, kuid vajavad teatud abi oma tegevustes. Sageli ei ole neil lähipiirkonnas sugulasi.

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: toetatud elamise keskused

Toetatud elamise keskused on alternatiivse lahendusena loodud mitmetes riikides (nt USA, Suurbritannia, Holland, Prantsusmaa). Toetatud elamise keskused on hea lahendus eakatele, kes tulevad iseseisvalt toime, kuid kes võivad vajaduspõhiselt vajada ebaregulaarset tuge hoolekandetoetajatelt.³⁸ Teenuse saajate minimaalne vanus on 55-60 eluaastat. Üldjuhul elatakse ühes hoones, kuid eraldi tubades. Hoones on ka ruumid ühistevõtmiseks. Teenuse osutajad on majas kohal 24 tundi. Kiirema abi saamiseks on elanikel oma tubades kasutada alarmnupud. Toetatud elamise keskustes pakutakse abi pesemisel, riietumisel aga ka ostude tegemisel, pesupesemisel, söögitegemisel jms. Keskuses korraldatakse kogukonna korraldatavaid sotsiaalseid tegevusi. Abi ja tegevused ei ole standardiseeritud, vaid sõltuvad iga kliendi valikust (millist teenust ja mis ulatuses ta soovib).

Toetatud elamise keskus on hea lahendus vähendamaks üldhoolekandeteenuse saajate hulka ning tagamaks eakate toimetulekule sobivamad tingimused.

Teenusvaliteeti ja ökonoomsust mõjutav hea praktika: intervallhooldusteenus

Intervall-hooldusteenus on ajutine ööpäevaringne üldhooldusteenus. Teenuse klientideks on isikud, kes vajavad hooldust, kui lähedased ei saa erinevatel põhjustel lühiajaliselt hoolitseda, lähipiirkonna üldhoolekodude kohad on täis ning klient ei soovi minna kodust kaugel asuvasse üldhoolekodusse (ajutiselt). Intervall-hoolduse teenust osutab osutab eakatele ja puuetega isikutele vabade voodikohtade olemasolul näiteks SA Hiiumaa Haigla.

³⁸ Assisted living in Soest, the Netherlands, <https://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages/healthy-ageing/views-on-ageing/examples-of-good-practice/assisted-living-in-soest-the-netherlands>

Lahendus on hea võimalus klientide lähedastele planeerida hooldustegevusi paindlikumalt (nt võimaluse kasutada puhkust jms) ning annab ka klientidele võimaluse saada hooldusteenust valdavalt kodus. Lahenduse tugevuseks on ka see, et olemasolevat ressursi (voodikohad, personal) kasutatakse maksimaalselt ökonoomselt ja paindlikult. See parandab teenuste kättesaadavust piirkonnas, võimaldab kliendil teenust sagedamini ja vähema ajakuluga tarbida. Samuti on tänu lahendusele kliendi kulu teenusele väiksem.

Teenuse rahastamine toimub sarnaselt (regulaarse) üldhooldusteenuse rahastamisega, kus kliendi omaosalus katab valdavalt teenuse kulud.

Teenusvajadust mõjutav alternatiivne lahendus: eakate elukogukonnad

Eakate elukogukonnad on nii üksikutele kui ka paaridele mõeldud iseseisvalt elamise kogukonnad (nt USA-s, Kanadas, Portugalis, Hispaanias). Selliste kogukondade peamine idee on võidelda eakate üksinduse vastu ning pakkuda kogukonnas elamise läbi sotsiaalset suhtlemist. Sellised kogukonnad elavad üldjuhul ühes majas, kuid eraldi korterites. Üldjuhul teenuse kliendid ei vaja abi igapäevaelu tegemistes või hooldust. Osades kogukondades pakutakse klientidele ka süüa, koristusteenust, pesupesemisteenust, transporti vastavalt vajadustele, tegevusi, sotsiaalseid programme, ning ka võimalusi füüsiliseks tegevuseks (sh terviseedendus).

Eakate päevakeskused

Kättesaadavust tagav hea praktika: küla- ja seltsimajade kasutus ka eakate päevakeskuse funktsioonis

Küla- ja seltsimajade kasutus päevakeskuste funktsioonis aitab optimeerida avalike ruumide kasutust ning hoiab kokku KOV kulusid.

Kättesaadavust tagav hea praktika: virtuaalne päevakeskus

Virtuaalne päevakeskus on uuenduslik telekommunikatiivne sotsiaalteenus kodus üksi elavatele eakatele.³⁹ Teenus võimaldab vähendada eakate sotsiaalset isolatsiooni. Teenus sobib nii linna- kui ka maapiirkonda, kuid on iseäranis kasulik hõreasustusega maapiirkondade eakatele, kelle jaoks asub päevakeskus üldjuhul kaugel.

Virtuaalne päevakeskus töötab videokõnesüsteemina. Teenuse kasutamise peamisteks eeldusteks on (tahvel)arvuti, kaamera ja mikrofoni ning hea internetiühenduse olemasolu. Kliendi (tahvel)arvutis on teenuse tarbimiseks vastav programm, mis võimaldab vaadata erinevaid saateid ning nendes ka osaleda (nt viktoriinid, vestlused, käelised tegevused, võimlemine, raamatute tutvustamine, loengud, laulutunnid

³⁹ Teenust on katsetatud Interreg VIRTU projekti finantsvahendite toel Saaremaal.

jms). Üldjuhul edastatakse päevakeskuses salvestatud või otseülekande saateid. Teenus võimaldab lisaks saadete vaatamisele ning saadetes osalemisele ka teiste teenuse tarbijatega inter-aktiivselt suhelda. Vastav võimalus on avatud 24 tundi ööpäevas.

Teenust on võimalik siduda ka teiste vajaminevate sotsiaalhoolekande teenustega, eriti virtuaalse suhtluse osas erinevate spetsialistide (nt füsioterapeut, proviisor, psühholoog, meditsiiniõde) või sotsiaaltöötajatega.

Esmatasandi tervisekeskused

Kättesaadavust tagav hea praktika: telemeditsiin

Telemeditsiin on arenenud riikides laialt levinud alternatiivne võimalus tervishoiuteenuste osutamiseks. Üldjuhul sisaldab telemeditsiini teenus info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamist tervishoiuteenuste osutamiseks distantsilt.⁴⁰ Teenus võib sisaldada näiteks reaalajas patsientide tervisenäitajate jälgimist (kaugjälgimine, salvesta-ja-saada jälgimine jms) ning video- või telefonikonsultatsioone. Sageli on telemeditsiini teenuste osutamiseks loodud vastavad suhtlusplatvormid ning infovahetus – ja analüüsiprogrammid. Teenuse osutamisel saab, vastavalt vajadusele, kasutada nii reaalajas suhtlust kui ka salvestatud info vahetamist. Reeglina sobib kaugvastuvõtt paremini olukorras, kus arst või tervisespetsialist on varasemalt juba kliendiga kohtunud.

Teleteenused on viimsatel aastatel, eriti COVID-19 leviku mõjul, ka Eesti meditsiinisüsteemis jõulisemalt kanda kinnitanud. Näiteks on perearstiabis oluliselt kasvanud telefoni või e-kirja teel teenuse osutamine. Eriarstiabis enne COVID-19 algust kaugvastuvõtte haigekassa poolt ei rahastatud ja seetõttu ka raviasutuste poolt patsiendile ei pakutud. Kaugvastuvõtu teel suheldakse Eestis peamiselt psühhiaatritega, ämmaemandate ja naistearstidega, silmaarstidega ning nahaarstidega.

Telemeditsiiniteenuste oluline väärtus COVID-19 mõjutatud terviseriskide maandamise kõrval on ressursside ja aja kokkuhoid ning optimaalsem planeerimine.⁴¹ Kaugvastuvõttud ning kaugmonitooringud aitavad parandada patsientide ravisoostumust ja -tulemusi, vähendada tühivastuvõttude osakaalu, lühendada vastuvõttude kestust, vähendada korduvhospitaliseerimiste ja haiglas veedetud voodipäevade arvu jpm. Teenus aitab parandada ka meditsiinilise abi kättesaadavust keskustes kaugel, hõreda asustusega maapiirkondades.⁴²

⁴⁰ Tuisk, Laura; Grents, Gerhard; Kruus, Liis (2021) Kaugteenuste arendamine esmatasandil. Eelanalüüs, <https://www.haigekassa.ee/haigekassa/eesti-haigekassa/uuringud-ja-analuusid>

⁴¹ Petrazzuoli, F., Kurpas, D., Vinker, S., Sarkisova, V., Eleftheriou, A., Żakowicz, A., Aarendonk, D., & Ungan, M. (2021). COVID-19 pandemic and the great impulse to telemedicine: the basis of the WONCA Europe Statement on Telemedicine at the WHO Europe 70th Regional Meeting September 2020. *Primary health care research & development*, 22, e80. <https://doi.org/10.1017/S1463423621000633>

⁴² Geenius, 2021, <https://tervise.geenius.ee/blogi/targa-patsiendi-blogi/meditsiini-tulevik-kaugteenused-ja-telemeditsiin/>

Telemeditsiini teenuste kulud võrreldes tavateenusega oluliselt ei erine. Kohaliku omavalitsuse kulud võivad siiski väheneda, näiteks kui traditsiooniliste terviseteenuste saamiseks kasutatakse sotsiaaltransporditeenust.

Kättesaadavust tagav hea praktika: esmatasandi tervishoiukeskuste filiaalid, pereõe vastuvõtupunktid

Teenuse kättesaadavuse parandamiseks on esmatasandi tervishoiukeskuste juurde võimalik asustada piirkondlikke filiaale.⁴³ Filiaalid asuvad eraldi taristutes, üldjuhul väiksema rahvaarvuga asulates ning nendes osutab üldarstiabi kuni kaks nimistuga perearsti. Filiaalis osutatavateks teenusteks on ka ämmaemanda teenus, füsioteraapiateenus ja koduõendusteenus juhul, kui neid teenuseid osutatakse ka tervisekeskuses.

Lisaks filiaalidele on esmatasandi tervisekeskuse juurde võimalik asutada ka pereõe vastuvõtupunktid. Vastuvõtupunktis võtab igapäevaselt patsiente vastu pereõde. Kord nädalas osutab vastuvõtupunktis teenust ka perearst. Vastavalt vajadustele võib punktis pakkuda ka muude tervishoiuspetsialistide teenuseid.

Apteegid

Kättesaadavust tagav hea praktika: e-kaubandus

Apteegiteenus kättesaadavust suurendavad apteegikettide arendatud kaugmüügilahendused. E-apteegi teenus toimib Eestis 2013. aastast. Teenuse kasutamine vajab Internetiühendust ning Internetis maksmise võimalust.

E-apteegid võimaldavad klientidel kasutada apteegiteenust neile sobival ajal ning kohas, vähendades ajakulu eriti hajaasustusega piirkondades. Kaupa on võimalik tellida ka teise isiku nimele ja aadressile. Kauba tellimisel pakutakse kliendile ravimiohutuse tagamiseks ka infot ravimi toimete ja vastunäidustuste kohta. Samuti pakutakse kliendile tellimiskeskonnas võimalust tööajal reaalselt saada selleks eraldi palgatud spetsialistidelt nõustamist. Enne ravimi ostukorvi lisamist esitatakse rida küsimusi kliendi vajaduste osas, ning antakse infot ravimi toimete ja vastunäidustuste kohta. Klientide arupärimistele vastatakse vajadusel ka e-posti teel.

Tellitud ravimite kättesaamine toimub üldjuhul hiljemalt järgmisel päeval peale tellimuse esitamist. Tavaliselt saavad kliendid tellitud kauba (käsimüügiravimeid, retseptiravimeid või ilu- ja tervisetooted) kätte kas sobivas asukohas paiknevast sama müügiketi apteegist, postkontorist, pakiautomaadist või tuuakse tellitud kaup kulleriga kliendile sobivale aadressile. E-apteegiteenus tagab ravimite või muu

⁴³ Esmatasandi tervisekeskus on üldarstiabi osutav ettevõtte, kus tegutseb vähemalt kolm nimistuga perearsti.

tellitud tervisekauba kohaletoimetamise piirkondadesse, kus statsionaarseid apteeke ei ole. Samuti lihtsustab teenuse kasutamine ravimite kättesaadavust eakatele ning liikumispuudega inimestele.

Teenuse rakendamine ei sõltu klientide asukohast. Teenuse toimimiseks on vajalik tehniline võimekus ja piisav klientide huvi (müügitulu).

Kauplused

Kättesaadavust tagav hea praktika: e-poed

Kaupluste sulgemine hajaasustusega maapiirkondades on kasvatanud kaugmüügiteenuse tähtsust ka kaubanduse valdkonnas. E-kaubanduse populaarsuse kasvul on oma roll ka teenuse kvaliteedi ja usaldusväärsuse paranemises. Toidu- ja esmatarbekaupade kaugmüügiks on enamik müügikette arendanud välja oma e-müügiteenused. Teenuse mudelitena rakendatakse näiteks kullerteenust (nt Rimi kullerteenus, e-Selver, Bolt Market jt), postipakiteenust või ka tellitud kaubale järeleminemise võimalust (kaup kauplusest või nn *drive-in*).

Teenuse kasutamise eelduseks kliendile on minimaalselt Interneti kättesaadavus ja maksevõimaluse olemasolu Internetis.

E-poed võimaldavad hajaasustusega piirkonnas elavatel klientidel vähendada logistilisi kulusid ning hoida kokku aega.

Kättesaadavust tagav hea praktika: kauplusauto

Maapiirkondade elanikele kaupluseteenuse kättesaadavamaks tegemiseks on Eestis traditsiooniline lahendus olnud kauplusauto sõiduringide korraldamine. Kauplusauto on graafiku alusel väikestes maa-asulates esmatarbekaupade (pm toidukaupad) müügiteenust osutav mobiilne pood. Reeglina on kauplusauto peatused planeeritud nendes asulates, kus kohapeal vähesest klientide arvust tulenevalt poodi ei ole. Kauplusauto käib ettenähtud asulates üldjuhul 1-2 korda nädalas ning talveperioodil sageli ka harvem. Kauplusauto teenus on valdavalt kas erasektori initsiatiiv või tellitud erasektorilt kohaliku omavalitsuse poolt (doteeritud). Teenuse jätkusuutlikkus on seetõttu tihti sõltuv eraettevõtja motivatsioonist ja võimalustest.

Kauplusauto teenuse vajadus on reeglina kõige suurem nende klientide jaoks, kelle kogukondlikud sidemed on nõrgemad. Sageli on need inimesed eakamad, üksi elavad, isiklikku transpordivahendit ning alternatiivseid sõidujagamislahendusi (pooreisid maakonnakeskusesse või suuremasse asulasse jms) mittekasutavad inimesed.

Kättesaadavust tagav hea praktika: koduteenus

Toidu kojutoomise teenus on sageli võimaluseks, kuidas eakad ja puudega inimesed saavad tarbida päevas sooja toitu. Soolja toidu kojutoomine toimub üldjuhul KOV korraldatava sotsiaalteenuse – koduteenuse raames. See hõlmab regulaarset toidu laialivedu koduteenuse klientidele määratud omavalitsuse hajaasustusega piirkonnas, mida teostavad koduhooldusteenuse osutajad. Toidu valmistamine võib toimuda näiteks kohaliku omavalitsuse hallatavates asutustes (nt lasteaiad, sotsiaalkeskused jm). Teenus on kliendile tasuta.

Teenus toetab eakate hooldust vajavate inimeste iseseisvat ja turvalist toimetulekut kodustes tingimustes, säilitades ja parandades tema elukvaliteeti.

Kättesaadavust tagav hea praktika: sotsiaaltransport

Sotsiaaltransporditeenus on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus. Teenus võimaldab puuetega inimestel saada vajaminevaid avalikke teenuseid, käia tööl või õppeasutustes õppimas. Teenuse klientideks saavad olla isikud, kellele on vajaduse hindamise alusel omavalitsuse poolt antud vastav õigus. Teenus toimib eelregistreerimise põhimõttel telefoni teel, veebi kaudu või lepitakse teenuse aeg kokku kohtumisel avahooldustöötajaga. Teenus on kliendile tasuta.

Sotsiaaltransporti osutavad peamiselt avahooldustöötajad. Suuremates omavalitsustes võib teenus olla lepinguga antud eraettevõtte ülesandeks või on omavalitsuse palgale võetud selleks autojuhid.

Kättesaadavust tagav hea praktika: valla pensionäride kaubareisi teenus

Hajaasustuse piirkondades, kus ühistranspordiliiklus on väga hõre on kasutatud eakamate inimeste teenuste tarbimise võimaluste tagamiseks ja laiendamiseks nn kaubareisi teenust maakonnakeskusesse.⁴⁴ Teenus toimib nõudeveo põhimõttel, kus teenuse soovijad peavad registreerima telefoni teel oma soovi ning täpsustama asukoha, kust sõitu tahetakse alustada. Saadud eelinfo põhjal koostab vedaja sõidumarsruudi. Kaubareisi toimumissagedus on 1 kord kuus. Teenust osutab omavalitsus ning selleks kasutatakse väikebussi. Teenus on eakatele tasuta, kuna kulud kaetakse omavalitsuse sotsiaaleelarvest.

Teenuse eelis ühistranspordi ees on ka see, et eakad inimesed saavad käia vajadusel maakonnakeskuse mitmetes, teineteisest sageli suhteliselt kaugel paiknevates kauplustes, saavad vajadusel abi pakside kandmisel ning suhelda kaubareisi ajal ka eakaaslastega.

Riigiasutused

⁴⁴ Sepp, Veiko, Veemaa, Jaanus (2016) Teenuste uuenduslikum ja säästlikum korraldamine toimepiirkondade keskuste tagamaal : lõpparuanne. Tartu ülikool.

Kättesaadavust tagav hea praktika: e-teenused

E-teenused on laialt levinud teenuste osutamise vorm nii avalikus kui ka erasektoris. E-teenuseid osutatakse klientidele elektrooniliste kanalite kaudu, internetis või mobiiltelefoni teel. E-teenuste pakkumisega tegeleb nt e-kaubandus ja e-riik.

Riigiasutuste dokumendihaldusteenused on e-teenustena kättesaadavad üle Eesti. Need eeldavad e-oskusi ning IT tark- ja riistvara. Vajalikud on ka tugiisiku teenused – vallamajad, raamatukogud, külakeskused.

Kättesaadavust suurendavad lahendused: kratid

Erinevate e-teenuste kättesaadavuse ja kasutajamugavuse parandamisel ning ka riigi majanduse tootlikkuse tõstmisel laiemalt on üha enam tähtsust kogumas tehisintellekti lahenduste ehk nn krattide kasutamine. Kratiks nimetatakse tehisintellekti süsteemi, mis täidab traditsiooniliselt inimese poolt tehtavaid toiminguid.⁴⁵

Eestis on viimastel aastatel digiriigi arendamise raames tehtud riiklikul tasandil olulisi samme tehisintellekti kasutuselevõtu toetamiseks ning krattide arendamiseks ja rakendamiseks nii avalikus kui ka erasektoris (teadlikkuse tõstmine). Riigi tugi on avaldunud eelkõige vastava õigusraamistiku kujundamise initsiatiivis, arenduses, koostöövõrgustiku käivitamises, koolituste korraldamises ning andmehalduse ja avaandmete valdkonna arendamises.⁴⁶ Tänapäevaks on avalikus sektoris tehtud ligi 100 krati projekti.⁴⁷ Riigi e-teenuste toetamise osas on üheks keskseks suunaks Bürokrati kontseptsioon, mis näeb ette teenuste kasutajatele virtuaalsete assistentide loomise. Need peaksid võimaldama kõnepõhise suhtluse toel eri seadmetest avalikke teenuseid kasutada.

Päästekomandod

Teenusvajadust mõjutavad lahendused: ennetustegevus

⁴⁵ Kratid Eesti heaks, <https://www.kratid.ee/>

⁴⁶ Eesti riiklik tehisintellekti alane tegevuskava ehk kratikava 2022–2023, <https://eelnoud.valitsus.ee/main#1ES5ZBu1>

⁴⁷ Vt. Kratid Eesti heaks, <https://www.kratid.ee/kasutuslood>

Päästetegevuse ennetustegevuse keskne mõte on minimeerida päästeteenuse rakendamise vajadust. Kaudselt mõjutab see püüde positiivselt ka päästeteenuse kättesaadavust ning kvaliteeti, kuna sekkumise vajadus koormab alati ressursse ja vähendab ennetavat valmisolekut.

Päästetegevuse ennetustegevuses on olulisemad eesmärgid seotud kodude ja asutuste tuleohutuse suurendamisega.⁴⁸ Eelkõige keskendutakse koostöös kohalike omavalitsuste ja ettevõtetest partneritega kodude tuleohutusalase füüsilise keskkonna parandamisele ja erilahenduste kasutamisele ning asutustele ja ettevõtetele suunatud teavitustöö edendamisele sihtrühmade iseseisvaks toimetulekuks ohutusnõuete täitmisel.

Päästeameti projekt: Kodud tuleohutuks 2021

Eestis on tuleõnnetuste tekkimise peamisteks põhjusteks kodutulekahjud elektriseadmete kasutamisest või rikestest elektriseadmetes, ning küttesüsteemiga seotud tulekahjud. Päästeameti kodude tuleohutuse projekt võimaldab kohalikel omavalitsustel taotleda tuleõnnetuste ennetamise toetust.⁴⁹ Toetus jagatakse nende kodude tuleohutuse tõstmiseks, mida on eelnevalt Päästeamet hinnanud ning viinud läbi ka kodunõustamise.⁵⁰ Sihtrühmadeks on toimetulekuraskustes leibkonnad (KOV hinnangul); lastega pered; puuetega inimesed, üksi elavad eakad. Toetatavad tegevused on näiteks küttekolde ja – seadme parandamine, lammutamine ning uue ehitamine ja/või paigaldamine, elektrisüsteemi parandamine või vahetus, tuleohutust tagavate seadmete ja vahendite paigaldamine (erinevad andurid ja häiresüsteemid).

Lahendus aitab tõsta kogukondade turvalisust ning ennetada tuleõnnetuste toimumist, varalist kahju ning inimeste kadu.

Politseijaoskonnad

Teenusvajadust mõjutavad lahendused: elamute videovalve

⁴⁸ Päästevõrgustiku strateegia aastani 2025, <https://www.rescue.ee/files/2021-06/paestevorgustiku-strateegia-aastani-2025.pdf?30980deeb2>

⁴⁹ Päästeamet, <https://www.rescue.ee/et/uudised/kodud-tuleohutuks-projekti-raames-tehti-tuleohutumaks-753-kodu-1269>

⁵⁰ Päästeamet, <https://www.rescue.ee/et/kodanikule/kodunoustamine/kodu.html>

Kuriteoennetuse tõhustamisel ja turvalise keskkonna kujundamisel ning tagamisel on tänapäeval väga oluline roll videovalvel. Elukeskkonna videovalve avalikus ruumis võib olla seotud nii avalike hoonete, kortermajade kui ka territooriumite, sh parklate, objektide (nt prügikastid või prügimajad) jälgimisega.

Valvekaamerate kasutamine kortermajadel on sageli korteriühistutes kokkulepitud täiendav turvariskide maandamise praktika. Sageli võib see olla kombineeritud teiste turvalisust tagavate vahenditega (nt turvauks, signalisatsioon, täiendav valgustus).⁵¹ Kaamerate kasutamine aitab ennetada ja uurida õigusrikkumisi ning lahendada ka vaidlusi nt vara (mittetahtlikust) kahjustamisest tulenevate kulude korvamisel. Kaamerate kasutamist reguleerivad vastavad õigusaktid, mille alusel tagatakse videovalves inimeste õigused privaatsusele. Seetõttu ei saa ka vara või avaliku ruumi valveks kaameraid alati ilma piiranguteta kasutada.

Teenusvajadust mõjutavad lahendused: naabrivalve

Turvalisema elukeskkonna tagamiseks ning korrakaitseorganite töö toetamiseks loodi 1960.-tel USA-s kodanikualgatuse põhine naabusvalve liikumine. Sarnane kolmanda sektori korrakaitse mudel on 2000.-te algusest alates toiminud ka paljudes Eesti eri piirkondades. Naabusvalve tegevust on koordineerinud, nõustanud ja toetanud Eestis mitmed kodanikuorganisatsioonid, tuntuim neist MTÜ Naabrivalve.⁵²

Naabrivalve lahenduse peamine tähelepanu on Eestis keskendunud kogukondade turvalisuse tõstmisele ning vara kaitsele, ennetamaks hoonetesse ja territooriumitele sissetunge, vargusi, vandaalitsemist jms. Turvalisuse tagamine toimub eelkõige kogukonna inimeste (jagatud) valvsusel (naabrivalve piirkonnas toimuvate tegevuste jälgimine ja võimalike ohtude tähelepanemine), infojagamisel ning valvesüsteemide integreeritud kasutamisel. Naabrivalve süsteemiga liitumiseks sõlmivad elanikud koostöölepingu kohaliku omavalitsuse, politsei ja naabrivalve organisatsiooniga. Liitumine on tasuline ning liikmed maksavad ka aastamaksu. Naabrivalve piirkonnad on kõigis Rapla maakonna omavalitsustes.

Teenusvajadust mõjutavad lahendused: turvaline ruumidisain

Elukeskkonna turvalisuse suurendamise üheks alternatiivseks lahenduseks on kuritegude ennetamine läbi keskkonna kujundamise.⁵³ Lähenemine on oluline võimalus just keskkonna ja hoonete planeerimise ja kujundamise protsessis tõsta inimeste ja varakaitse kvaliteeti ning kindlust. Turvaline ruumidisain sisaldab

⁵¹ Andmekaitse Inspeksioon, <https://www.aki.ee/et/uudised/kaamerate-kasutamine-elamualadel>

⁵² MTÜ Eesti Naabrivalve, <https://naabrivalve.ee/>; Veemaa, Jaanus; Sepp, Veiko; Veskimäe, Märten; Kann, Anneli; Aksen, Merli; Themas, Elvo (2016) Kuriteoennetus kohalikul tasandil Eestis, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuriteoennetus_kohalikul_tasandil_lopparuanne.pdf

⁵³ Levald, Andres; Sibul, Jelizaveta; Proosa, Martina; Klein, Merli; Lehtovuori, Panu (2015) CPTED Käsiraamat politseinikele, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/cpted_ee_1_0.pdf

muuhulgas efektiivset valvesüsteemide paigaldamist, hoonete asukoha, juurdesõiduteede, territooriumite valve tõhustamise võimalusi, turvasüsteemide hooldamise lihtsuse arvestamist jne. Disaini keskne rõhk on ennetamisel ning kuritegeliku ründe või sissetungi atraktiivsuse minimeerimisel.

Jäätmejaamad

Kättesaadavust suurendavad lahendused: jäätmete äraveoteenus

Jäätmete äravedu aitavad hõlbustada ja tõhustada paindlikud konteinerlahendused. Näiteks *Smartkonteiner*, mille tegevuspiirkonda kuulub ka Rapla maakond. Lahendust saavad kasutada nii eraisikud kui ka ettevõtted. Pakutakse korralise jäätmeveoga mittekaetud jäätmeliikide (sh ehitus- ja lammutusjäätmed, suurjäätmed, tööstusjäätmed jt) äravedu konteineritega mahu põhiselt. Kliendil on võimalus tellida vastava suurusega vastava liigi jäätmete jaoks konteiner, leppida kokku selle äraveo aeg ning maksta teenuse eest.

Kättesaadavust suurendavad lahendused: kohapealsed ringmajanduslahendused

Ringmajanduslahenduste alternatiiviks on näiteks väikesed kompostireaktorid.⁵⁴ Neid reaktoreid kasutatakse biolagunevate jäätmete kompostimiseks. Lahendus sobib ettevõtetele, kus tekib suures koguses toidujäätmeid ning nende jäätmete käitlemine on sisseostetud teenusena kulukas (nt kaubanduskeskused, suursöögid, tööstusettevõtted jms). Samuti on kompostireaktoreid otstarbekas kasutada koolides ja haiglates ning ohutuspõhjustel ka kaitseväes, vanglates, lennujaamades, tollitsoonides vms.

Reaktori tööprotsess on arvutiga juhitud ning opereerimise kulud on tänu reaktori automaatikale madalad.

Paranduskelder

Paranduskelder on ringmajandust edendada aitav taaskasutustöökoda Tartu Aparaaditehases. Taaskasutustöökoja fookus on katkiste või amortiseerunud esemete parandamise näitlikustamise abil taaskasutuse propageerimine. Taaskasutustöökoda viib läbi rändüritusi, kus kohaletulnud saavad ise juhendamise järgi erinevaid esemeid parandada ning neid taaskasutuseks ettevalmistada. Sellisena aitab lahendus inimestel arendada ringmajanduse praktilisi oskusi ning vähendada ka ökojalajälge.

Paranduskelder tegutseb MTÜ vormis ning selle tegevust toetab Tartu linn.

⁵⁴ Eesti ringmajanduse tulevikupotentsiaali ja vajalike meetmete uuring. Osa 2 (2021), https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/OSA%202_PDF.pdf

Postiteenus

Kättesaadavust suurendavad lahendused: kullerteenused

Postiteenuste kättesaadavust suurendavad olulisel määral erinevad kullerteenused (nt DBD, Itella jt). Pakkide saatmine kullerteenusega on üldjuhul võimalik kuuel päeval nädalas ning pakid toimetatakse adressaadini tellimusele järgneval päeval. Kuller võtab kliendiga ühendust telefoni teel, samuti teavitatakse klienti eelnevalt paki saabumisest. Pakke saab suunata ka pakiautomaatidesse.

Teenuse kasutamine on kättesaadav ja sobiv lahendus ka hajaasustusega maapiirkondades, kus puuduvad postkontorid või pakiautomaadid. Teenuse kasutamiseks on vajalik mobiiltelefoni või arvuti ning Interneti